

15—20 mars

Debatter m. m.

Tisdagen den 19 mars

	Sid.
Svar på frågor av:	
herr Carlsson i Stockholm ang. överförande av automobilskatte-	
fonden till den allmänna budgeten	8
fru Eriksson i Stockholm ang. rätt för präster m. fl. att vara när-	
varande vid kroppsundersökningar av patienter vid allmänna	
sjukhus, m. m.	9
herr Swedberg ang. undervisningen i dans i vissa folkskolor	12
Svar på interpellationer av:	
herr Lassinantti ang. undervisningen i småskola av barn, som en-	
bart tala finska	13
herr Eliasson i Moholm ang. genomförandet av 1952 års riksdags	
beslut om ny underbefälsorganisation	17
Svar på frågor av:	
herr Gustafsson i Borås ang. ökningen av antalet barnolycksfall i	
trafiken	19
herr Gustafsson i Mem ang. följderna för Drottningholmsteatern av	
det planerade storflygfältet i Skå-Edeby	22
Svar på interpellation av herr Hedin ang. taxebestämmelserna vid	
helautomatisering av telefonförbindelserna på landsbygden.	22

Onsdagen den 20 mars fm.

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga av fru Thorsson	
ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till	
mindre utvecklade områden i världen	26
Utgifter under riksstatsens sjunde huvudtitel: Kammarkollegiet: Av-	
löningar	101

Onsdagen den 20 mars em.

	Sid.
Utgifter under riksstatens sjunde huvudtitel (forts.):	
Statistiska centralbyrån: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet	104
Statistiska centralbyrån: Kostnader för vissa provundersökningar för omläggning av metoden för skördeuppskattningar	106
Konjunkturinstitutet: Särskilda undersökningar	106
Konjunkturinstitutet: Kostnader för Konjunkturjournalen	107
Tullverket: Anskaffning av viss materiel	107
Kontrollstyrelsen: Lokala skattekontrollen	108
Riksskattenämnden: Avlöningar	109
Upplysningsarbete rörande samhällsekonomiska frågor m. m.	109
Bidrag till Föreningen fruktdrycker	112
Kommittéer och utredningar genom sakkunniga	112
Anslag å kapitalbudgeten för kommunikationsdepartementet:	
Investeringsplan för kommunikationsverken	113
Televerkets anslagsbehov	116
Statens järnvägars anslagsbehov	122
Statens vattenfallsverks anslagsbehov	124
Rätt för Konungen att förordna om antidumping- och utjämnings-tullar	125
Skatteavdrag för resor med bil till och från arbetsplats	127
Domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen	128
Kontroll av jord- och skogsförvärv medelst inköp av aktieposter	130
Folkpensionärers järnvägsresor	131
Rätt för postabonnenter att yttra sig om ifrågasatt indragning eller förändring av posttur.	135
Interpellation av herr Hedin ang. redogörelse för de principiella skälen för Kungl. Maj:ts beslut att avslå AB Exactors ansökan om byggnadstillstånd	136

Samtliga avgjorda ärenden**Onsdagen den 20 mars fm.**

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 45, ang. utlägg för röjning av Suezkanalen	100
— nr 7, ang. utgifter under sjunde huvudtiteln (finansdepartementet)	100

Onsdagen den 20 mars em.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 7, ang. utgifter under sjunde huvudtiteln (forts.)	104
— nr 9, ang. anslag å kapitalbudgeten för kommunikationsdepartementet	113

	Sid.
— utlåtande nr 46, ang. lån till Gotlands läns landsting för lasarettet i Visby	125
— memorial nr 47, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut om likalöns principens genomförande	125
— utlåtande nr 48, om upptagande å riksstaten av underskottet för Luftfartsfonden	125
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 14, ang. rätt för Konungen att förordna om antidumping- och utjämningstullar	125
— nr 18, om skatteavdrag för s. k. substansminskning	127
— nr 27, ang. ändring i förordningen om provianteringsfrilager, m. m.	127
— nr 29, om skatteavdrag för resor med bil till och från arbetsplats	127
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 7, om ändring i konkurslagen m. m.	128
— nr 12, om domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen	
— nr 13, om förbud att utan makes samtycke ikläda sig borgen....	129
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 12, om ändring i civilförsvarslagen..	129
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 6, ang. ändring av 7 § lagen om bysamfälligheter och därmed jämförliga samfällda ägor och rättigheter	129
— nr 7, om ändrad lydelse av 123 § byggnadslagen	129
— nr 8, ang. kontroll av jord- och skogsförvärv medelst inköp av aktieposter	130
— nr 9, ang. kungörande av beslut om indragning av allmän väg ..	131
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 6, ang. försäljning av kronoegendomen Skegrie 35 ¹ i Malmöhus län	131
— nr 7, ang. bemyndigande att försälja kronan tillhörig fast egen- dom, m. m.	131
— memorial nr 8, ang. försäljningar av kronan tillhörig fast egen- dom	131
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 6, ang. åtgärder för ökad simkunnighet	131
— nr 7, ang. vidgad rätt för folkpensionärer till nedsatta biljett- priser på statens järnvägar och om rätt för ålderspensionär att årligen få företaga en fri resa på statens järnvägar till nära anhöriga	131
— nr 8, ang. säkerhetsuppfostran och säkerhetsutbildning	135
— nr 9, ang. rätt för postabonnenter att före beslut om indragning eller förändring av posttur yttra sig i frågan	135

Fredagen den 15 mars

Kl. 14.00

§ 1

Justerades protokollet för den 8 in-
nevarande mars.

§ 2

Upplästes följande till kammar-
en komna läkarintyg:

Riksdagsman Hjalmar Åhman är på
grund av sjukdom förhindrad deltaga i
riksdagsarbetet från 7 mars tills vidare.

Stocksund den 12 mars 57

N. Adler

Kammar-
en beviljade herr Åhman le-
dighet från riksdagsgöromålen från den
7 mars tills vidare.

§ 3

Föredrogs var för sig följande Kungl.
Maj:ts på kammar-
ens bord liggande
propositioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet propositionen
nr 94, angående ekonomiska villkor för
rusdrycksutskänknin-
gen, m. m.; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 102, angående försäljning av vissa
allmänna arvsfonden tillfallna fastighe-
ter,

nr 103, angående anslag till vissa
byggnadsarbeten vid statens sinnessjuk-
hus m. m. för budgetåret 1957/58, och

nr 104, angående vissa anslag till uni-
versitetssjukhusen m. m.

§ 4

Föredrogs var efter annan följande
å bordet vilande motioner; och remiter-
ades därvid

till behandling av lagutskott motio-
nen nr 531, av herr *Nestrup*, och

till statsutskottet motionen nr 532, av
herrar *Sehlstedt* och *Andersson* i Ron-
neby.

§ 5

Föredrogs den av fröken *Karlsson* vid
kammar-
ens nästföregående sammanträ-
de gjorda, men då bordlagda anhållan
att få framställa interpellation till herr
statsrådet och chefen för ecklesiastik-
departementet angående ökning av ut-
bildningskapaciteten av slöjdlära-
rinnor.

Kammar-
en biföll denna anhållan.

§ 6

Till bordläggning anmäl-
des
statsutskottets utlåtanden och memo-
rial:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i
statsverkspropositionen gjorda fram-
ställningar rörande egentliga statsutgif-
ter för budgetåret 1957/58 under sjunde
huvudtiteln, avseende anslagen inom
finansdepartementets verksamhetsom-
råde, jämte i ämnet väckta motioner,

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i
statsverkspropositionen gjorda fram-
ställningar angående anslag å kapital-
budgeten för budgetåret 1957/58, i vad
avser kommunikationsdepartementets
verksamhetsområde, jämte i ämnet
väckta motioner,

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående utlägg för Fören-
ta Nationernas kostnader för röjning av
Suezkanalen,

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående lån till Gotlands
läns landsting för utbyggande av lasa-
rettet i Visby,

nr 47, i anledning av kamrarnas skilj-

aktiga beslut i fråga om motionsvis väckta förslag om likalönsprincipens genomförande, och

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om upptagande å riksstaten för budgetåret 1957/58 av underskottet för Luftfartsfonden;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående rätt för Konungen att förordna om uttagande av antidumping- och utjämningstullar jämte i ämnet väckta motioner,

nr 18, i anledning av väckta motioner om rätt att vid taxering till skatt för inkomst av jordbruksfastighet åtnjuta avdrag för s. k. substansminskning,

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 15 november 1912 (nr 298) om provianteringsfrilager, m. m., och

nr 29, i anledning av väckta motioner om rätt att vid taxering till skatt åtnjuta avdrag för resor med bil till och från arbetsplatsen;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i konkurslagen m. m.,

nr 12, i anledning av väckta motioner angående utredning av frågan om möjlighet till domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen, och

nr 13, i anledning av väckt motion om förbud för make att utan andra makens samtycke ikläda sig borgensansvar för gäld;

andra lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536);

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckta motioner angående ändring av 7 § lagen om bysamfälligheter och därmed jämförliga samfällda ägor och rättigheter,

nr 7, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av 123 § byggnadslagen,

nr 8, i anledning av väckta motioner angående kontroll av jord- och skogsförvärv medelst inköp av aktieposter, och

nr 9, i anledning av väckta motioner angående föreskrift om visst kungörande av beslut om indragning av allmän väg;

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m., såvitt avser Skegrie 35¹ i Malmöhus län,

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m., och

nr 8, angående departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar av viss kronan tillhörig fast egendom; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckt motion angående åtgärder för ökad simkunnighet,

nr 7, i anledning av väckta motioner dels angående vidgad rätt för folkpensionärer till nedsatta biljettpreiser på statens järnvägar och dels om rätt för ålderspensionär att årligen få företaga en fri resa på statens järnvägar till nära anhöriga,

nr 8, i anledning av väckt motion angående undervisning i säkerhetsuppföstran och säkerhetsutbildning, och

nr 9, i anledning av väckta motioner angående rätt för postabonnenter att före beslut om indragning eller förändring av posttur yttra sig i frågan.

§ 7

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från utrikesutskottet:

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående godkännande av överenskommelse mellan Sverige och Tjeckoslovakien angående reglering av vissa anspråk och fordringar;

från statsutskottet:

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under elfte huvudtiteln gjorda framställningar rörande anslag för budgetåret 1957/58 till Inrikesdepartementet m. m., Överståthållarämbetet och landsstaten, Polisväsendet, Civilförsvaret, Brandväsendet och Diverse jämte i ämnet väckta motioner;

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa under tullverkets förvaltning stående fastigheter i Haparanda stad;

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1957/58;

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta

arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57, m. m.; och

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag avseende justitiedepartementets verksamhetsområde; samt

från bevillningsutskottet:

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande tulltaxa.

§ 8

Tillkännagavs, att bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan anmält att till utskottet från delegerade för riksdagens verk inkommit framställning med förslag till reglemente för riksdagsbiblioteket m. m.

Denna anmälan bordlades.

§ 9

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.04.

In fidem
Gunnar Britth

Tisdagen den 19 mars

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 12 och den 13 innevarande mars.

§ 2

Herr talmannen meddelade, att till kammaren överlämnats Kungl. Maj:ts skrivelse, nr 109, angående muntligt meddelande till riksdagen.

Av denna skrivelse, som nu föredrogs och lades till handlingarna, inhämtades

att Kungl. Maj:t prövat lämpligt, att i den i § 56 riksdagsordningen stadgade ordning till riksdagen gjordes meddelande rörande Sveriges utrikespolitik, ävensom förordnat, att meddelandet skulle framföras i första kammaren av statsministern och i andra kammaren av ministern för utrikes ärendena.

Herr talmannen tillkännagav, att meddelandet komme att lämnas vid morgondagens plenum kl. 10.00.

§ 3

Svar på fråga ang. överförande av automobilskattefonden till den allmänna budgeten

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Carlsson i Stockholm har frågat om jag vill upplysa huruvida åtgärder förbereds inom regeringen i syfte att föreslå överförandet helt eller delvis av automobilskattefonden till den allmänna budgeten, varigenom ifrågavarande medel icke skulle såsom avsetts komma att användas för vägväsendets underhåll och fortsatta utbyggnad.

Härpå vill jag svara följande.

De nu utgående automobilskattemedlen har alltsedan sin tillkomst varit reserverade för vägväsendet. Regeringen har icke diskuterat någon ändring härutinnan.

Härefter anförde:

Herr CARLSSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på min fråga. Anledningen till densamma var den växande oro, som bilfolket känt inför den återhållsamhet som präglat vägbyggandet och de ständigt växande kapitalöverskotten på bilismens specialbudget. Bilfolket, såväl privatbilisterna som nyttotrafikens förespråkare ställde sig i stort sett välvilliga till de högre fordons- och bensinskatteerna, därför att man samtidigt så bestämt från alla håll, inte minst från regeringens sida, sade ifrån, att pengarna kommer att användas uteslutande till vägar och gator eller därmed jämförliga ändamål, alltså indirekt i framtiden skulle komma bilismen själv till godo. Ja, man gick till och med så långt på vissa håll, att man även kunde acceptera den extra bilaccisen. Den kunde vara en första insats från nya bilägare i det stora före-

tag som heter vägar och gator, i vilket motorfolket har stort intresse att hjälpa till. Man så att säga köpte in sig och blev delägare i detta företag. Därför blev också besvikelsen så mycket större, då namnet på denna extra skatt ändrades till omsättningsskatt och inkomsterna därav ställdes utanför bilismens specialbudget. Det skapade oro, och många frågade sig: Hur går det nu med inkomsterna från fordons- och bensinskatten?

När så finansministern vid en konferens i Karlstad den 24 februari enligt referat i Värmlands Folkblad ifrågasatte varför bilskatter på omkring 1 000 miljoner kronor endast skulle användas för vägarna, började man bland bilfolket på allvar fråga sig överallt ute i bygderna, om man ämnade använda fonden även för allmänna ändamål. Finansministern hade, fortfarande enligt samma källa, antytt att 700 miljoner kronor kunde gå till vägarna och resten, cirka 300 miljoner kronor, överföras till andra behov. Då man sätter dessa uttalanden i samband med vad som sagts tidigare, får man inte förvåna sig över att oron blev stor bland bilfolk och bland dem som har ansvar för vägnas skötsel och utbyggnad. Det gav ju också ett skarpt eko vid Svenska vägföreningens årsmöte för några dagar sedan, där man allvarligt ifrågasatte om de hopsamlade medlen någonsin skulle komma vägarna till godo. Även i andra sammanhang har liknande tongångar kommit till uttryck.

Jag ansåg det därför vara av värde, att finansministern i riksdagen fick tillfälle att redovisa eventuella planer i denna viktiga fråga. Jag är därför tacksam för att finansministern i dag slagit fast, att automobilskattemedlen reserveras för vägväsendet och att man inte har planer på någon ändring. Detta finansministerns uttalande tolkar jag som förpliktande för regeringens ställningstagande i framtiden samtidigt som det är lugnande för bilfolket och alla dem, som direkt har ansvaret för vägarna, och sist men inte minst för dem,

Svar på fråga ang. rätt för präster m. fl. att vara närvarande vid kroppsundersökningar av patienter vid allmänna sjukhus m. m.

som har ansvaret för trafikfrågornas lösning i städerna.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! För att inga missförstånd skall uppstå vill jag bara meddela, att i det auktoriserade referatet till TT av mitt Karlstadsföredrag fanns inte de formuleringar som herr Carlsson i Stockholm här citerade. I den mån som jag därutöver utvecklat bilbeskattningsfrågan gjorde jag det på ett avsevärt mera nyanserat sätt än vad som framgick av det citat som herr Carlsson anförde.

Herr **CARLSSON** i Stockholm (fp):

Herr talman! Till detta vill jag bara anföra, att Värmlands Folkblad hade ett utförligt referat från statsrådet Strängs tal vid den äsyftade kursen, ett referat med så detaljerat innehåll, att i varje fall jag tolkade det som direkt hämtat ur statsrådets manuskript. Tidningen säger ordagrant så här: »Varför skall bilskatten på omkring 1 000 miljoner endast användas för vägarna, frågade finansministern. 700 miljoner går dit och resten överförs för andra behov...» o. s. v.

Jag vill bara ha redovisat detta. Genom att referatet är så pass detaljerat, tager jag för avgjort att det är fråga om ett direkt återgivande av finansministerns tal.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. rätt för präster m. fl. att vara närvarande vid kroppsundersökningar av patienter vid allmänna sjukhus m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HEDLUND**, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna

kammare fru Eriksson i Stockholm har frågat mig, om jag anser att präster bör tillåtas närvara vid kroppsundersökningar och ta del av journaler på våra allmänna sjukhus, och om jag i så fall är beredd att tillåta samma insyn från predikanter tillhörande olika religiösa samfund. Till svar härpå får jag anföra följande.

Vid varje lasarett skall enligt gällande sjukhusstadga finnas en prästman. Dennes åligganden anges i stadgans 40 §. Enligt denna paragraf har prästman att efter överenskommelse med direktionen ombesörja gudstjänst och andaktsstunder på sjukhuset, att föra anteckningar om födelser, dop, dödsfall och begravningar samt att i övrigt tillhandagå vid förekommande prästerliga förrättningar på sjukhuset.

Utlämnande av sjukhusjournal regleras i 14 § sekretesslagen. Där föreskrives, att sådan handling i vad den angår enskilds personliga förhållanden inte får utan hans samtycke utlämnas till annan tidigare än 70 år efter handlingens datum. Även utan samtycke skall dock handlingen utlämnas, om trygghet kan anses vara för handen att utlämnandet inte kommer att missbrukas. Sekretesslagen torde dock inte gälla myndigheter emellan. Det ligger dock i sakens natur att en handling, som är sekretesskyddad av hänsyn till enskild person, icke bör vara tillgänglig för andra myndigheter eller tjänstemän än sådana, som behöver handlingen i tjänsten.

Vid våra sjukhus bör det givetvis vara sörjt för att de sjuka efter egen önskan kan beredas tillfälle till samtal i avskildhet med en prästman eller predikant tillhörande statskyrkan eller annat trossamfund. Däremot anser jag det inte lämpligt att en prästman eller predikant annat än efter särskild begäran av den sjuke tillåtes närvara vid kroppsundersökningar. Även i fråga om utlämnande av sjukhusjournal till präst-

Svar på fråga ang. rätt för präster m. fl. att vara närvarande vid kroppsundersökningar av patienter vid allmänna sjukhus m. m.

man eller predikant anser jag att, i den mån patienten icke lämnar sitt medgivande, största försiktighet bör iakttas.

Jag finner inte anledning att i detta sammanhang, när det gäller svar på en enkel fråga, närmare gå in på den andliga vården vid sjukhusen.

Härpå anförde

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få säga tack för det rejäla svaret. Jag väntade inte annat än ett förnuftigt, kort och sakligt svar på denna fråga, och jag är glad för att det också blev så.

Inrikesministern konstaterar, att det enligt sekretesslagens 14 § som regel inte får utlämnas journaler utan patientens tillstånd. Vad som har skett i det påtalade fallet, där präster har följt med på läkarronden på sjukhuset och efteråt vid s. k. staff meeting resonerat om vad som därvid förekommit, kan inte vara i överensstämmelse med sekretesslagens bestämmelser. Patienter, som är intagna på allmänt sjukhus, bör inte vara föremål för vare sig författaresh, journalisters, prästers eller andra mer professionella människokännare eller människointresserades insyn i sådana situationer, bara för att dessa yrkesgrupper skall få mer kunskap för sin yrkesgärning. När det gäller präster kommer därtill den synpunkten, att det är svårt att under sådana förhållanden garantera religionsfrihet. Det är inte tillräckligt, att man har rätt säga ifrån, att »jag vill inte ha en präst närvarande, när jag opereras eller när jag blir omlagd för att denne, som det heter, skall lära känna mina problem närmare».

I en artikel i Svenska läkartidningen, nr 51/1956, har de i Luleåfallet aktuella personerna bl. a. sagt, att särskild uppmärksamhet bör ägnas de patienter, som läkarna och sjuksköterskorna anser va-

ra i behov av andlig vård. Och vilka kan det vara, som bäst behöver andlig vård? Det måste väl vara de, som i vanliga fall inte har sådan kontakt med kyrkans folk eller med andra trossamfund som de har, vilka står dessa grupper mycket nära.

I samma artikel står det, att man skall ta tillbörlig hänsyn till en patient som är besvårad. I en annan tidning säger en av dem som har varit med i Luleå, att bekännelsetvång blir det aldrig fråga om. Nej, fattas bara. Det är inte tal om bekännelsetvång ens för att vara medlem i svenska kyrkan. Det fordras inte ens bekännelsetvång för att man skall få ta del av sakramenten i vår kyrka. Det kan aldrig bli tal om att ordet bekännelsetvång skall få finnas i en diskussion som denna. Jag tycker att det tyder litet på missuppfattning både om prästens uppgift på ett sjukhus och om patientens ställning till dessa frågor, när man kan fälla ett sådant yttrande.

Personligen vill jag säga, att den präst, som inte i kraft av sin tro och sin livserfarenhet kan bli till hjälp för en patient i själanöd eller för en frisk människa i motsvarande situation utan att vara med om operationer och den sorts undersökningar det här varit tal om, den prästen torde över huvud taget inte ha några förutsättningar att bli till hjälp när han behövs.

Det brukar finnas möjligheter för patienter att få hjälp i bekymmer av denna art av företrädare för de grupper som annars står dem nära, om de hör till statskyrkan av församlingsprästen eller av den präst som är anställd på sjukhuset, och om de hör till någon frikyrkogrupp av de predikanter som de är vana att vända sig till. Jag har bott i en trakt, där det var regel att flera av frikyrkornas predikanter gick sina sjukhusronder och besökte sina goda vänner och andra personer som de kände trossamfund med. Det var då

Svar på fråga ang. rätt för präster m. fl. att vara närvarande vid kroppsundersökningar av patienter vid allmänna sjukhus m. m.

inte tal om något tvång, utan det var en naturlig gemenskap i andliga ting, och dessa besök var inte stötande för någon.

Det experiment som nu påtalats lär inte längre fortsätta. Jag hoppas att vår direkta sjukvård liksom hittills får skötas som en medicinsk angelägenhet och att behovet av själavård, som statsrådet nyss sade i sitt svar, kommer att tillgodoses av de grupper som patienterna i vanliga fall har gemenskap med i andliga ting, varigenom största möjliga andliga frihet garanteras även sjuka människor på allmän sal.

Jag ber, herr talman, att än en gång få tacka för svaret.

Härefter meddelade herr talmannen, att herr Holmberg begärt ordet, och gav propositioner dels på bifall till därmed framställt förslag om upphävande beträffande denna fråga av den i § 20 mom. 4 kammarens ordningsstadga föreskrivna inskränkningen i yttranderätten dels ock på avslag å detta förslag; och biföll kammaren förvarande förslag.

I enlighet härmed lämnades ordet till

Herr HOLMBERG (k), som yttrade:

Herr talman! Jag skall bara säga några ord, närmast för att lägga till rätta en del av de snedvridna framställningar, som även i pressen förekommit beträffande denna frågas rent organisatoriska behandling.

Det är landstingets förvaltningsutskott i Norrbotten som fungerar som direktion även för lasarettet i Luleå. De s. k. prästronderna ordnades emellertid utan förvaltningsutskottets vetskap, och när de efter en tid blev kända, först genom en muntlig anmälan som jag gjorde till landstingsdirektören och kort därefter också genom artiklar i tidningarna, ingrep förvaltningsutskottet omedelbart.

Jag tror mig våga påstå, att det inom

förvaltningsutskottet finns en enhällig och stark aversion mot att prästerna blandas in i sjukvården, oavsett i vilka former detta sker. Den uppfattningen har också arbetarrepresentanterna i lasaretsnämnden givit till känna, när frågan först kom på tal där. Då hade ärendet för övrigt också sammankopplats med en framställning från prästerna om höjt arvode på grund av det merarbete, som de ansåg sig ha fått genom den nya anordningen. Genom det angrepp, som de kommunistiska och socialdemokratiska representanterna i lasaretsnämnden riktade mot hela detta system, återtogs emellertid framställningen, och samma motstånd var väl också anledningen till att prästronderna helt hade upphört vid tiden för förvaltningsutskottets sammanträde.

Principiellt har frågan naturligtvis en mycket stor betydelse, och jag vill därvidlag helt instämma i vad fru Eriksson i Stockholm nyss sagt. Jag vill dessutom för min del framhålla, att verksamhet av det slag, som förekommit vid lasarettet i Luleå, över huvud taget inte bör tolereras. Jag har redan i lasaretsnämnden framhållit att det skäl, som anförts för prästernas vidgade verksamhet på lasarettet, är fullständigt ohållbart. Skälet är ju nämligen en hänvisning till den allmänt vedertagna uppfattningen, att även kroppssjukvården måste beakta att den sjuke påverkas också av psykiska faktorer. Men för det första har ju prästerna ingen utbildning för psykisk vård, och för det andra är det väl påtaglig risk för att i varje fall en del sjuka också kan komma att ta skada av prästernas inblandning i sjukvården.

I övrigt vill jag understryka förvaltningsutskottets förklaring, att alla som har med sjukvården att göra måste »iakttaga patienternas rätt till personlig integritet och religionsfrihet under sjukhusvistelsen».

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. undervisningen i dans i vissa folkskolor

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Swedberg har frågat, vilken uppfattning jag har om den i vissa folkskolor förekommande och mycket omstridda undervisningen i dans.

Härpå vill jag svara följande.

I vissa skolor får barnen under gymnastiklektionerna lära sig de vanligaste dansstegen och några danslekar. Denna undervisning har, efter vad jag inhämtat, allmänt uppskattats av barnen och även föräldrarna. Självklart får ingen tvingas att deltaga i dessa övningar, vilket mig veterligt icke heller skett. Jag anser mig inte ha anledning att ifrågasätta någon ändring i skolstyrelsernas frihet att bestämma i fråga om den form av dansundervisning, som det här gäller.

Härefter anförde:

Herr SWEDBERG (fp):

Herr talman! Jag vill tacka herr statsrådet för det snabba svaret på min fråga. Jag är emellertid ledsen, att jag knappast kan tacka för svarets innehåll, och jag är än mer ledsen att här nödgas förklara, att jag anser herr statsrådets svar sakligt otillfredsställande, för att inte säga närmast oriktigt. Det ger nämligen en oriktig föreställning om vad som verkligen förekommer i denna sak. Jag fattar svaret som ett försök från herr statsrådets sida att bagatellisera vad som verkligen förekommer, ett försök som jag måste finna mycket otillfredsställande och förvånande.

Herr statsrådet talar om att barnen i vissa skolor får lära sig de vanligaste dansstegen och några danslekar. Jag är inte alls hemma på dans; tvärtom är jag fullkomligt främmande för det ge-

bitet. Men jag har ganska svårt att se, att herr statsrådets uttryck »de vanligaste dansstegen och några danslekar» är ett adekvat uttryck för kurser om tio timmar i modern och — kanske i de flesta fall — gammal dans. Enligt uppgifter, som jag har framför mig och som jag har anledning tro är riktiga, är det ett faktum, att dansundervisning i skolorna i de fall den förekommer — jag är medveten om att det gäller ett mycket begränsat antal skolor — vanligen pågår två timmar i veckan. I vissa skolor har man, som jag tidigare antydde, kurser om tio timmar. I något fall är denna dansundervisning också obligatorisk.

Utgångspunkten för min fråga till statsrådet i denna sak har inte varit mitt personliga bedömande av dansen i och för sig ur religiös eller moralisk synpunkt. Det är en sak som jag i det här sammanhanget lämnar åsido; den är inte avgörande för mig nu. Utgångspunkten för mig har varit att från högsta ort få ett uttalande angående lämpligheten av att anordna dansundervisning inom folkskolan. Jag tvekar inte att på en gång deklarerar, att jag för min del finner detta vara ytterst tveklaktigt.

Även om jag medger, att det kan vara en viss skillnad mellan obligatorisk och frivillig dansundervisning på detta område, så har det för mitt bedömande inte någon avgörande betydelse. Obligatorisk dansundervisning måste ju te sig i högsta grad anstötlig och olämplig för alla de föräldrar, som har en bestämd uppfattning att dansen över huvud taget med tanke på dess följd-företeelser av skilda slag är av ondo och som därför måste vara ytterst angelägna att hålla sina barn borta från dansen. Dessa föräldrar är icke få här i landet. »Det är för oss samvetskränkande», heter det i ett offentligt uttalande som en grupp föräldrar helt nyligen gjorde, »att vår ungdom redan på folkskolestadiet skall konfronteras med en sak som vi vill hålla dem ifrån».

Svar på interpellation ang. undervisningen i småskola av barn, som enbart tala finska

Jag sade, att det för mig inte är av någon avgörande betydelse, om dansundervisningen i skolorna är obligatorisk eller frivillig. Det är visserligen sant, att det i det senare fallet står vederbörande elever fritt att avstå från att deltaga i denna undervisning. Men jag anser för min del, att de har rätt, som håller före, att ungdomen härvid ställs inför ett avgörande, som den inte gärna kan vara mogen för och vars följdverkningar den inte kan bedöma. De barn, som genom föräldrarnas påtryckning här kommer att säga nej, löper i många fall risken att av kamraterna och i vissa fall även inför lärarna bli stämplade som särlingar och på något sätt ställas i särklass. Det förefaller mig uppenbart, att det genom denna anordning både i hemmen och i skolorna lätt kan skapas en irritation, som det i alla händelser borde vara skolan fjärran att åstadkomma.

En annan sak som förtjänar uppmärksamhet i detta sammanhang är det ofta påtalade jäktet, som förekommer hos eleverna redan på folkskolestadiet, och trängseln på skolans schema. Jag menar, att de många lärare har rätt, som anser att flera betydelsefulla ämnen i varje fall borde ha prioritet framför en så omtvistad och enligt mångas mening högst tvivelaktig sak som det här är fråga om.

Herr talman! Jag tillåter mig sålunda, trots det svar som herr statsrådet här givit, att till honom rikta en allvarlig personlig vädjan att ta sin ståndpunkt härutinnan under förnyad omprövning.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Jag beklagar att inte herr Swedberg har uttryckt sig tydligare i sin fråga. Vad han såvitt jag förstår mest uppehållit sig vid i sitt sista anförande är den form av dansundervisning, som bedrivs såsom en frivillig,

rent kommunal angelägenhet vid vissa skolor, en sak som jag lika litet som den form härav som jag behandlade i mitt svar har anledning att ingripa emot.

Herr SWEDBERG (fp):

Herr talman! Herr statsrådet vet säkert lika väl som jag, att det inte är vanligt med någon som helst motivering eller någon utförligare framställning i en enkel fråga, och jag hade faktiskt och har också i denna stund den uppfattningen, att det väl knappast kan vara något att anmärka på min fråga i detta fall. Att statsrådet sedan i viss mån svarade på något annat än det jag frågade om är ju närmast hans sak.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Det är väl ändå så, att om man är på det klara med att det är fråga om tvenne olika saker, så bör man i frågan uttrycka sig så, att det kommer fram att man önskar behandla båda delarna, d. v. s. såväl den undervisning som förekommer under vissa lektioner — i detta fall gymnastiktimmarna — i skolorna som den som eventuellt kan förekomma helt vid sidan av skolschemat.

Herr SWEDBERG (fp):

Herr talman! Vad jag frågade om var den dansundervisning, som förekommer i skolorna, i skolans regi och inom skolans ram, och den saken kan jag inte förstå att det kan vara någon som helst tvekan om.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6**Svar på interpellation ang. undervisningen i småskola av barn, som enbart tala finska**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Svar på interpellation ang. undervisningen i småskola av barn, som enbart tala finska

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON, som yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Lassinantti frågat mig om jag anser, att lärare i småskola, där barn med enbart kunskaper i finska språket regelmässigt intas, bör behärska detta barnets språk, samt att, om så är fallet, man genom särskilda åtgärder — t. ex. preparandkurs vid Haparanda småskoleseminarium och förhöjt finnbygdsstipendium — kan främja denna målsättning.

Vad den första frågan beträffar anser jag det givetvis önskvärt, att småskollärare som har att undervisa i avdelningar, vari jämväl ingår enbart finskspråkiga barn, så långt möjligt behärskar finska språket.

Enligt tillgängliga uppgifter finns för närvarande inom den tvåspråkiga delen av Norrbottens läns östra inspektionsområde 116 läraravdelningar av klasserna 1 och 2. I så gott som samtliga dessa avdelningar finns något eller några barn, som har svårighet att följa undervisningen på svenska. De nuvarande lärarna i dessa avdelningar behärskar både svenska och finska språken. Interpellanten synes icke heller ha menat, att det av honom väckta spörsmålet är aktualiserat av dagens läge, utan han torde ha avsett att fästa uppmärksamheten på att en situation framdeles kan inträda, då tillgången på finskspråkiga lärare icke svarar mot behovet.

Herr Lassinantti räknar med att det behövs ett tillskott av 10—15 nya finskspråkiga lärarinnor årligen, varvid hänsyn torde ha tagits till att ett visst behov av finskspråkiga lärarinnor föreligger även inom andra trakter av Norrbottens län än Tornedalen. Jag vill inte ifrågasätta riktigheten i denna uppskattning, men jag konstaterar, att den synes bygga på en rätt avsevärd omsättning bland dessa lärarinnor genom pensionering, avflyttning etc.

I första klassen i småskoleseminariet i Haparanda intogs åren 1952—1956 respektive 10, 7, 8, 5 och 3 finsktalande elever. Som jämförelse kan nämnas, att motsvarande antal för åren 1938 och 1939 samt 1942—1945 utgjorde respektive 8, 18, 18, 15, 9 och 14. Tendensen är alltså klart sjunkande. Orsaken härtill torde utan tvivel främst ligga i den alltmer skärpta konkurrensen från enbart svensktalande sökande. Detta belyses av att under perioden 1938—1945 av samtliga 228 sökande inte mindre än 162 eller cirka 71 procent kom från Tornedalen, medan sistnämnda kategori åren 1952—1956 endast utgjorde 97 av totalt 451 sökande eller cirka 21 procent.

Dessa siffror ger vid handen, att medan det totala antalet sökande till Haparandaseminariet alltmer stegrats antalet sökande från Tornedalen inte blott relativt utan även absolut sett minskat.

Jag har i korthet velat lämna dessa uppgifter för att visa, att den minskade intagningen av finsktalande elever har sin ganska naturliga förklaring och inte har sin grund i några nya urvalsprinciper.

Därest en ökad intagning vid seminariet av finskspråkiga elever skulle befinnas önskvärd är frågan, hur detta skall kunna åstadkommas. Det kan diskuteras att låta de finskspråkiga få en viss *företrädesrätt* på så sätt, att ett visst antal platser alltid skulle förbehållas dylika sökande. En sådan lösning kunde emellertid inge betänkligheter, då det förmodligen i en del fall skulle bli nödvändigt att pruta av på de sökandes övriga kvalifikationer.

Den statliga preparandkursen vid småskoleseminariet i Haparanda har från början avsetts utgöra en compensation för de begränsade möjligheterna att taga realexamen eller förvärva motsvarande kunskapsmått i denna del av landet. Under senare år har emellertid dessa möjligheter avsevärt förbättrats genom

Svar på interpellation ang. undervisningen i småskola av barn, som enbart tala finska

tillkomsten av realskolor i Pajala, Korpilombolo och Övertorneå samt enhetsskolan i Hietaniemi försöksdistrikt. Detta förhållande avspeglas i den starkt ökade tillströmningen till seminariet av sökande med realexamen. Behovet av preparandkursen här härigenom blivit mindre. Kvar står den betydelse kursen kan ha för att förbättra möjligheterna för de finskspråkiga och närmast för dem, som ej har realexamen eller motsvarande, att vinna inträde vid seminariet. Antalet sökande till kursen av denna kategori var åren 1952—1956 respektive 9, 9, 8, 10 och 7, av vilka 9, 8, 7, 8 och 5 togs in. Kursen har varit avsedd för 24 elever. Med hänsyn till detta relativt ringa antal och till att antalet inträdessökande till seminariet med realexamen eller därmed i intagningshänseende likställd examen under senare år avsevärt ökat och år 1956 var så högt som 104 till 24 platser har kursen icke anordnats innevarande år. Jag har icke heller äskat medel för anordnande av preparandkurs under nästa år. Därmed är dock icke sagt, att ej en av statsmedel bekostad kurs åter skulle kunna komma till stånd ett annat år, därest förhållandena skulle göra detta önskvärt.

Interpellanten har även nämnt de s. k. finnbygdstipendierna. Dessa utgick tidigare vid småskoleseminarierna i Lycksele och Haparanda men har från och med läsåret 1955/56 begränsats till det senare seminariet. Stipendierna kan åtnjutas med 300 kronor per läsår och är förknippade med villkoret, att vederbörande skall om så påfordras efter examen stå till förfogande för tjänstgöring i första hand inom skoldistrikt med finsktalande befolkning under minst lika lång tid som den varunder stipendiet åtnjutits. Stipendierna är emellertid icke förbehållna finsktalande elever. Motsvarande stipendier vid folkskoleseminarierna utgår med 800 kronor. Beloppen för båda slagen av stipendier

har växlat under årens lopp; en tid utgick båda med 400 kronor. Det var den allvarliga bristen på särskilt folkskollärare, som år 1945 föranledde att stipendierna vid folkskoleseminarierna höjdes till 800 kronor.

Antalet sökande till här ifrågavarande stipendier vid småskoleseminariet i Haparanda har nedgått under senare år. Läsåret 1953/54 söktes stipendierna av 46 elever men innevarande läsår av endast 10 elever. Medel till dessa 10 stipendier har nyligen anvisats. På Kungl. Maj:ts uppdrag företog skolöverstyrelsen år 1954 en utredning rörande det fortsatta behovet av dessa stipendier. Därav framgick, att tillräckligt antal sökande i regel anmält sig till lediga tjänster i de ifrågavarande områdena. Domkapitlet meddelade, att kallelse till tjänstgöring under senare år ej begärts av skoldistriktet, men framhöll samtidigt, att den latent tjänstgöringsskyldigheten otvivelaktigt medfört, att ett stort antal stipendiat stannat kvar inom stiftet, i varje fall de första åren efter examen.

Jag håller för egen del före, att stipendier av detta slag utgör ett ganska verksamt hjälpmedel för lärarrekryteringen på ifrågavarande orter. För att bättre främja syftet med stipendierna kan det övervägas att ge finsktalande elever företräde till dem och att höja stipendiebeloppen.

Jag anser mig i detta sammanhang också böra nämna, att enligt vad jag inhämtat det bland de enbart svensktalande eleverna vid seminariet i Haparanda i viss utsträckning förekommer frivilliga studier i finska språket.

Som jag inledningsvis nämnt har jag fattat interpellanten så, att det inte är någon nu föreliggande bristsituation, som föranlett hans fråga utan snarare tanken på vad som i framtiden kan inträffa. Även om några omedelbara åtgärder inte nu synes påkallade, är det emellertid värdefullt att frågan kommit

Svar på interpellation ang. undervisningen i småskola av barn, som enbart tala finska

under diskussion och jag kan försäkra, att den kommer att följas med uppmärksamhet från ecklesiastikdepartementets sida.

Vidare anförde

Herr LASSINANTTI (s):

Herr talman! Jag vill till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framföra ett varmt tack för det utförliga och alltigenom positiva svar som jag har fått på mina frågor.

Svaret på den första frågan tolkar jag så, att herr statsrådet är ense med mig om att den nu tillämpade ordningen vid småskolorna i de tvåspråkiga bygderna är ändamålsenlig. Genom att lärarinnan även under de första skolåren förstår barnets språk bildar hemmet och skolan redan från början en gemensam plattform, vilket måste vara av stor betydelse för barnets harmoniska utveckling. Att herr statsrådet har velat slå vakt om denna plattform är utomordentligt tillfredsställande.

Statsrådet har också rätt däri, att det är möjligheten att tillgodose det framtida behovet av tvåspråkiga småskollärare som har föranlett mina frågor. Det är inte dagens läge i skolorna som därvid har varit avgörande. Jag hade grovt beräknat, att 10, 15 tvåspråkiga småskollärarinnor borde utexamineras årligen för att behovet skall kunna fyllas. Herr statsrådet tycker kanske att jag har tagit till i överkant. Förutom genom pensionering uppkommer emellertid vakanser också genom avflyttning till sydligare nejder. Det finns efterfrågan både på arbetsmarknaden och på äktenskapsmarknaden. Det är möjligt att jag har varit djärvare än herr statsrådet när jag kalkylerade med efterfrågan i det sistnämnda hänseendet, men jag tror att mina siffror i stort sett är riktiga. Vidare har jag mot bakgrunden av befolkningsutvecklingen räknat med en ökning av antalet elever i småskolan i här berörda bygder.

Enligt min mening måste antalet intagna tvåspråkiga elever vid småskoleseminariet i Haparanda ökas om vi skall undgå en bristsituation i framtiden. Jag inser till fullo, att riksdagen inte kan uppträda som en antagningsnämnd, men jag vill ändå framföra en del synpunkter på frågan.

Det borde närmare utredas, om inte ett visst minimiantal platser kunde reserveras för de tvåspråkiga sökandena. I det sammanhanget vill jag dock kraftigt understryka, att jag utgår ifrån att ingen skall vinna inträde i seminariet utan att först ha godkänts vid inträdesprovningarna. Om man beträdde denna väg med företrädesrätt, så borde preparandkursen återupprättas och bli öppen även för elever, som är tvåspråkiga och avlagt realexamen. Som någonting naturligt betraktar jag, att tvåspråkiga aspiranter utan realexamen skall få putsa sina förkunskaper — särskilt i svenska språket — i denna preparandkurs. Det vore därför tacknämligt, om herr statsrådet allvarligt ville pröva möjligheten att återupprätta preparandkursen vid seminariet i Haparanda.

Statsrådets deklaration om finnbygdstipendiernas betydelse för lärarrekruteringen i de tvåspråkiga bygderna är glädjande positiv. Jag tror, att om dessa stipendier — även vid folkskoleseminarierna — höjdes avsevärt, så skulle detta lända skolväsendet till gagn. En sådan åtgärd skulle vidare ge mindre bemedlade ungdomar med håg och fallenhet för läraryrket möjlighet att utbildas sig för detta. Mot bakgrunden av de stora ungdomskullarna i Tornedalen och svårigheterna att bereda dessa yrkesutbildning och utkomst har frågan även en klart social aspekt.

Statsrådets svar har ådagalagt, att man på högsta ort är livligt intresserad av att lösa gränsbygdens skolproblem efter humana och rättvisa principer. När det började ryktas, att seminariet i Haparanda var i farozonen — det ta-

Svar på interpellation ang. genomförande av 1952 års riksdags beslut om ny underbefälsorganisation

lades i pressen om en nådatid till 1960 — var det många som satte sin tillit till herr statsrådets dokumenterade intresse för glesbygdernas problem. Dagens interpellationssvar visar enligt min mening, att dessa förhoppningar varit motiverade.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7**Svar på interpellation ang. genomförande av 1952 års riksdags beslut om ny underbefälsorganisation**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet NILSSON, som yttrade:

Herr talman! I en med kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Eliasson i Moholm frågat mig

1) om jag uppmärksammat, att det 1952 av riksdagen fattade beslutet om ny underbefälsorganisation icke genomförts plan enligt samt att detta förhållande medför allvarliga konsekvenser för bland annat utbildningsverksamhetens effektivitet,

2) om jag, därest så är fallet, har för avsikt att vidtaga de åtgärder, som är nödvändiga för att snarast möjligt fullfölja 1952 års riksdagsbeslut.

Interpellanten åsyftar tydligen underbefälsorganisationen inom armén. Denna grundar sig i sin nuvarande utformning på principbeslut av 1952 års riksdag. Den gamla volontärinstitutionen har ersatts av ett system med rekrytering värnpliktsvägen. Med det nya systemet avsågs att göra underbefälsyrket till ett långtidssyrke i motsats till vad fallet var i det äldre systemet, som innebar stor omsättning av underbefälskadern.

Arméchefens förslag i underbefälsfrågan, vilket låg till grund för 1952 års principbeslut, omfattade även införande av rustmästarbeställningar, en typ av högre underbefälsbeställningar. Av-

sikten därmed var att stimulera intresset för underbefälsyrket. Beställningarna skulle avses för äldre underbefäl i samband med att dessa vid omkring 42 års ålder, då de icke längre ansågs kunna användas i trupptjänst, överflyttades till stabs- och förvaltningstjänst m. fl. områden. Vid anmälan av arméchefens förslag förklarade jag mig icke då kunna taga ställning till frågan om inrättande av sådana beställningar.

1952 års beslut omfattade alltså icke rustmästarfrågan och avsåg heller icke frågorna om det totala behovet av instruktörer och om underbefälskaderns utbyggnad på längre sikt. Chefen för armén har vid upprepade tillfällen framhållit betydelsen av att ställning tas till dessa frågor och årligen upprepat förslaget om inrättande av rustmästarbeställningar, vilka därvid ansetts böra hänföras till 16 lönegraden. Att jag hittills icke velat upptaga de nämnda frågorna till slutlig behandling beror på att jag icke velat föregripa framtida ställningstagande till befälsfrågan i dess helhet.

Som interpellanten framhåller är avgångarna bland underbefälet omfattande och vakansprocenten alltjämt hög. Bristen på underbefäl medför svårigheter för värnpliktsutbildningen. En olägenhet är att vissa uppgifter, avsedda för underbefäl, måste uppdelas på befattningshavare med andra uppgifter. Deras arbetsomfång blir därigenom alltför stort. Deras verksamhet inriktas dessutom på uppgifter, för vilka deras utbildning inte är avsedd. Den fortsatta befälsutbildningen, som bland annat avser förberedelse för befattningshavarnas krigsanvändning, blir lidande härav.

Under de överläggningar angående en löneplansrevision m. m., som hösten 1956 ägde rum mellan representanter för civildepartementet och tjänstemännens huvudorganisationer, kom man överens om att en undersökning skulle

Svar på interpellation ang. genomförande av 1952 års riksdags beslut om ny underbefälsorganisation

göras rörande de organisatoriska möjligheterna att införa rustmästarbeställningar i lönegraden A 10, motsvarande nuvarande 15 lönegraden. Genom där- efter vidtagna undersökningar har det kunnat klarläggas för vilka slags befattnings beställningar av ifrågavarande typ skulle kunna avses, och i avslutning här till föreslås i proposition nr 110, som nyligen förelagts riksdagen, att 100 rustmästarbeställningar skall inrättas från och med nästa budgetår. Beställningarna skall enligt förslaget hänföras till lönegraden Ma 15, d. v. s. den lönegrad i nuvarande löneplanssystem, som angavs i nämnda överenskom- melse.

Jag har här uppehållit mig vid arméns underbefälsorganisation. I nämnda proposition framlägges emellertid förslag om inrättande av högre underbefälsbeställningar även för marinens del. Förslaget innebär i denna del, att från och med nästa budgetår skall inrättas beställningar för 20 högbåtsmän i Ma 15 vid flottan och 10 flaggfurirer i samma lönegrad vid kustartilleriet.

Härpå anförde

Herr ELIASSON i Moholm (h):

Herr talman! Jag ber härmed att få framföra mitt tack till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet för detta svar. Jag konstaterar med tillfredsställelse, att statsrådet har noterat det bekymmersamma — för att inte säga katastrofala — läget på underbefälsområdet. Att situationen i dag inte är bättre utan snarare sämre än 1952, föranleder mig åter att dra den slutsatsen, att utvecklingen inte varit den som riksdagen avsett, eftersom riksdagen rimligtvis inte fattar ett principbeslut för att försämra ett läge utan tvärtom för att förbättra det.

Och egentligen, herr talman, borde jag väl visa tillfredsställelse över att man nu äntligen — efter fem års dröjs-

mål — tydligt sätter på prant sin avsikt att inrätta 100 rustmästarbeställningar i armén och ett mindre antal motsvarande beställningar för flottans och kustartilleriets del. Men det gör jag inte. Och det beror inte alls på att jag vill vara otacksam utan helt enkelt på att de åtgärder som statsrådet här redovisar enligt min mening utgör mer eller mindre ett slag i luften.

Åtgärderna innebär kort och gott, att man »gör det möjligt» för en del av underbefälskåren att avancera till 15 lönegraden — eller A 10 som den nu skall kallas — genom att bli rustmästare i stället för att, som eljest hade skett, avancera till samma lönegrad genom tjänstetidsbefordran. Den enda skillnaden skulle alltså bestå i att ett mindre antal av dessa personer i 15 lönegraden kallas för rustmästare. Tror någon att denna — visserligen i och för sig hedervärda — titulering kommer att utgöra den sporre som behövs för att få underbefälet att stanna i försvarets tjänst? Jag vill bespara herr statsrådet besväret att svara nej på den frågan.

Man kunde ha undvikit det här resultatet, som egentligen består i att det inte blivit något resultat alls, om man — som det väl varit tänkt under de fem år frågan varit aktuell — placerat rustmästare och motsvarande i 16 lönegraden. Då, herr försvarsminister, hade vi haft betydligt större möjligheter att uppnå den effekt, som vi väl båda är ense om att det är angeläget att uppnå, nämligen att knyta underbefälskåren litet fastare än nu till försvarsmakten och därmed undvika den starka avgången och det svåra vakansläget.

Men om man nu av det ena eller andra skälet tycker att det i lönehänseende är lämpligt att stanna för 15 lönegraden, vilket spörsmål i och för sig är värt att diskuteras, borde logiken bjuda att man — för att skapa ett medel att behålla folk — i stället utökar an-

Svar på fråga ang. ökningen av antalet barnolycksfall i trafiken

talet beställningar så att även sådana, som inte automatiskt avancerar upp i 15 lönegraden på grund av tjänstetidsbefordran, har möjligheter att nå denna högre lön.

Detta tror jag nu för min del inte är en bra utväg. Såvitt jag förstår måste den metod, som chefen för armén ursprungligen föreslog, nämligen att inrätta rustmästarbeställningar i 16 lönegraden, vara den som bäst tjänar de ändamål man vill uppnå.

Jag respekterar till fullo herr statsrådets principiella ovilja mot att ta upp spörsmålen om rustmästarbeställningarna och rustmästarnas lönegradsplacement till slutlig behandling, innan befälsfrågan i dess helhet är klarlagd. Men jag förstår inte hans faktiska ovilja att göra det, eftersom det kan pekas på att riksdagen redan beslutat en underbefälsorganisation utan större hänsyn till att befälsfrågan inte varit utredd. Detta förfarande från riksdagens sida kan jag inte tyda på annat sätt än att riksdagen ansett ärendet så viktigt, att den med risk för att »föregripa framtida ställningstagande till befälsfrågan i dess helhet» beslutat en ordning, som skulle vara ägnad att tillgodose de krav på försvarsutbildningens effektivitet, som alla landets skattebetalare har rätt att kräva.

Jag kan bara beklaga att våra värnpliktigas utbildning och befälets trivsel år efter år har blivit lidande på en i det stora hela så pass obetydlig detalj, som detta med rustmästarbeställningen ändå är.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8**Svar på fråga ang. ökningen av antalet barnolycksfall i trafiken**

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Gustafsson i Borås har frågat mig, om jag uppmärksammat

de under våren och försommaren stegrade barnolycksfallen i trafiken, varvid cykelolyckorna bland minderåriga barn angetts vara särskilt framträdande, och om jag har för avsikt att vidtaga några åtgärder för att så långt möjligt minska olycksfallsfrekvensen.

I anledning härav vill jag till en början framhålla, att trots den kraftiga ökning av trafiken, som ägt rum under 1950-talet, har antalet vid trafikolyckor omkomna barn icke nämnvärt stegrats under åren 1950—1956. Däremot visar statistiken en viss ökning av antalet i trafiken skadade barn. Sett i relation till totala antalet i trafiken omkomna och skadade personer har barnens andel i trafikolyckorna minskat sedan 1950. En fördelning av dödsolyckorna på årets olika månader ger inte anledning till den slutsatsen, att våren och försommaren skulle vara någon speciellt riskfylld period för barnen. Antalet under andra kvartalet 1956 i trafiken omkomna barn är enligt tillgänglig preliminär statistik icke större än under första kvartalet samma år trots den kraftiga trafikökning som skett under våren. En granskning av statistiken visar också, att det i första hand är som fotgängare och icke som cyklister barnen kommer till skada i trafiken.

Självfallet måste man emellertid göra allt för att i möjligaste mån tillgodose barnens skydd i trafiken och söka på allt sätt minska antalet barnolyckor i densamma. Sedan lång tid tillbaka pågår också ett omfattande trafiksäkerhetsarbete med sikte på att minska dessa barnolycksfall. Trafikundervisningen i skolorna har intensifierats; skolpatrullsystemet har kommit till användning i allt flera skolor. NTF har bl. a. inriktat sig på att genom broschyrer lämna föräldrarna anvisning om de försiktighetsmått de bör vidtaga för att skydda barnen mot trafikens faror; polisen utför ett omfattande arbete för att ge barnen förståelse för nödvändigheten att iakttaga ett varsamt uppträdande

Svar på fråga ang. ökningen av antalet barnolycksfall i trafiken

i trafiken etc. Enligt uppgift från NTF bedrivs upplysnings- och propaganda-verksamheten med särskild intensitet under våren med hänsyn till den starka trafikökning, som då sätter in.

Barnens säkerhet i trafiken beror emellertid inte endast av de särskilda åtgärder, som kan vidtagas för deras skydd utan till väsentlig del även på vad man kan åstadkomma för en större säkerhet i trafiken över huvud taget. Här har åtskilligt gjorts under senare år. Genom en maximering av hastigheten har vi fått till stånd en lägre fart och en lugnare trafikrytm inom tätbebyggda områden. För att göra cyklisterna lättare att upptäcka under mörker har bestämmelser meddelats om att cyklarna skall vara utrustade med baklyktor etc. Enligt vad jag under hand inhämtat kommer 1953 års trafiksäkerhetsutredning att överlämna sitt slutbetänkande under våren. I detta kommer att föreslås ytterligare åtgärder för att främja den allmänna trafiksäkerheten.

Härefter anförde:

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! I enlighet med övlig sed ber jag att få tacka herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på min enkla fråga.

Jag vill emellertid till svaret foga några ord. Barnolyckorna i trafiken är en utomordentligt allvarlig fråga, och jag är tacksam för statsrådets ord att allt måste göras för att skydda barnen och minska antalet trafikolyckor.

En fråga, som det ur förebyggande synpunkt är av utomordentligt intresse att få grepp om, är vilka åldersgrupper bland barnen som råkar värst ut vid trafikolyckor. Det är tydligt att dödsriskerna i samband med trafikolycksfall under den senaste tioårsperioden icke har utvecklats lika ogynnsamt för barnen som för de vuxna — och det får man ju vara glad för.

För de minsta barnen synes situationen nu vara densamma som vid 1940-talets mitt, enligt statistiska centralbyråns serie »Väghtrafikolyckor». Inte heller för de äldre barnen tycks dödsriskerna ha ökat nämnvärt. Utvecklingen har lett till att de yngsta barnen under de senaste åren haft de lägsta dödsrissiffrorna i trafiken, medan åldersgruppen 6—9 år och de vuxna har legat på samma nivå. Bland barnen under tio år redovisar fotgängarna 50 procent av alla skador som drabbat barnen. Sedan kommer cyklisterna, och det var närmast dessa som aktualiserat den fråga jag här har velat föra fram. Här har pojkar en genomgående större andel av olyckorna än flickorna — totalt ungefär två tredjedelar, vilket väl får tillskrivas pojkarnas större aktivitet.

Jag tvivlar inte alls på statsrådets statistikuppgifter. De är säkert riktiga. Men mycket beror ju på det statistiska perspektivet, den tidrymd man spänner över. När herr statsrådet säger att det är i första hand som fotgängare, inte som cyklister, som barn kommer till skada i trafiken, så kanske det bör tilläggas att detta gäller åldrarna två till sju år, med en markant topp för fyra- och femåringarna. Från och med åtta år är det åter cykelolyckorna som dominerar. Vid åtta år noterar man en första topp, men under de närmaste tre åren därefter synes riskerna vara något lägre. Men därefter, ungefär vid tolvårsstrecket, blir det åter en kraftig ökning. Ser man t. ex. på åren 1949—1952, som jag har granskat något, så är siffran för antalet skadade eller dödade barn under 16 år 5 893, och antalet skadade barncyklister uppgår under samma tid till 1 694. Till denna siffra får man då lägga dem, som varit passagerare eller som har åkt flera i bredd, d. v. s. omkring 300; det blir tillsammans 1 994.

Den undersökning, som har utförts av fil. kand. Wallberg och som redovisas i tidningen Hygienisk revy, ger

Svar på fråga ang. ökningen av antalet barnolycksfall i trafiken

vid handen att olyckorna når markanta topplägen i maj och september. Under semestermånaderna minskar olyckorna i städerna, och i stället får man en toppnotering för olyckorna på landsbygden.

Det faktum att cykelolyckorna dominerar efter åttaårsåldern och når en toppnotering i tolvårsåldern tycker jag kan vara en tankeställare, när man diskuterar denna fråga. Cykeln kan tydligen vara en ganska farlig tingest, om den inte handhaves på rätt sätt. Av de skadade cyklister har 15 procent »vinglat till», åkt flera i bredd eller skjutsat kamrat bakpå, och så har olyckan hänt. Experterna ifrågasätter huruvida barn under tolv år är kapabla att klara sig i stark trafik. Det får stå för deras räkning. Jag vill inte yttra mig om den saken. Jag hör inte till dem som menar att barn skall daddaaktigt skyddas för allting. De får ta risker som alla andra. Men tekniken är ingen lekstuga, och kulturens offerväsen får inte ta vilka proportioner som helst. Man måste försöka finna vägar, som är framkomliga, och sträva efter att förhindra olyckor i så hög grad som möjligt.

Jag är medveten om att åtskilligt göres för att minska riskerna för barnen i trafiken. Statsrådet har redovisat en del av dessa åtgärder i sitt svar, och andra är tydligen på väg. Det är man tacksam och glad för.

Jag vet att ett svar på en enkel fråga skall vara kort, och den som tackar för svaret på en sådan fråga bör också fatta sig kort. Men det skulle varit mycket intressant, om statsrådet hade velat säga några ord om de erfarenheter som gjorts i Finland, där man sökt komma till rätta med detta problem genom en särskild bestämmelse i vägtrafiklagen. Jag har ingen uppfattning om den lagen, men det skulle som sagt vara intressant att höra statsrådets mening om densamma som en belysning av frågan.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Jag kan tyvärr inte gå herr Gustafsson i Borås till mötes i det sista fallet, då jag inte är tillräckligt insatt i vad som har blivit följden av ifrågavarande lagändringar. Men jag resonerar som så, att man kan inte gärna förbjuda barnen att åka cykel. Jag tror inte det är så klokt ur pedagogisk synpunkt att hindra dessa tioåringar att praktiskt lära sig trafiken vid den åldern, bland annat genom att åka cykel. Detta problem har ju diskuterats tidigare, men jag tror nog man får räkna med att cykeln spelar en så stor roll som transportmedel, bland annat för barn i de äldre herr Gustafsson talar om, att det trots den stegrade trafiken är svårt tänka sig att man genom lagstiftning skulle lägga hinder i vägen för dem. Att det är svåra problem, visar ju tyvärr de många skadade och det stora antal som årligen dödas i trafiken.

Vad jag har försökt fästa uppmärksamheten vid är det förhållandet, att trots den kraftiga trafikökningen under de senaste fem till sex åren, då antalet bilar i landet fördubblats, har ändå inte antalet olyckor ökats. Det är ju i och för sig någonting, som man måste konstatera som positivt. Men antalet skadade och dödade är ändå tillräckligt stort, för att det här skall vara fråga om ett stort och allvarligt problem.

Jag kan medge, att om man ur statistiken plockar fram just nio- och tioåringarna, kommer man fram till högre tal än dem jag angav. Mina siffror var inte så detaljerade, men i det fallet har herr Gustafsson alldeles rätt. Det är tydligen några toppar där, som väl får tydas så, att dessa barn kanske är flitigare än andra i trafiken.

Vi har mycket noga övervägt, om man på detta område kan vidta några åtgärder, men det är mycket svårt att se vad det skulle vara för åtgärder. Vi är tacksamma för alla uppslag, som

Svar på fråga ang. följderna för Drottningholmsteatern av det planerade storflygfältet i Skå-Edeby — Svar på interpellation ang. taxebestämmelserna vid helautomatisering av telefonförbindelserna på landsbygden

kan komma fram ur diskussionen om trafiksäkerhetsåtgärder och hjälpa oss att rädda barn i trafiken, inte minst nu när våren kommer.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Svar på fråga ang. följderna för Drottningholmsteatern av det planerade storflygfältet i Skå-Edeby

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Gustafsson i Mem har frågat mig vilka följder det planerade storflygfältets förläggning till Skå-Edeby skulle medföra för Drottningholmsteaterns verksamhet.

Drottningholmsteatern ligger inom det område, som enligt flygplatskommitténs bullermattor under vissa förhållanden blir utsatt för ett buller om 80 decibell eller mer. Delade meningar råder om i vilken omfattning detta kommer att ske. Bland annat inverkar start- och landningsfrekvens i olika riktningar och under olika tider på dygnet samt flygvägarnas slutgiltiga sträckning. Lika så inverkar möjligheterna till bättre isolering av själva teaterbyggnaden. Enligt min mening blir de störningar, som eventuellt kan komma i fråga, inte av den omfattning, att de får menliga följder för verksamheten vid teatern.

Vidare anförde

Herr GUSTAFSSON i Mem (bf):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret.

Anledningen till att jag framställde denna fråga var, att när jag läste denna utredning, som ju har verkställts på mycket kort tid, fanns däri inte något

antytt om de risker för bullerstörningar, som skulle kunna uppstå exempelvis i Drottningholm eller i en del kyrkor. Utredningen gick ju mycket snabbt, och jag måste säga, att den kanske borde ha tagit litet längre tid på sig i fråga om vissa punkter.

Herr statsrådets svar går ju ut på att det enligt statsrådets mening inte behöver bli störningar av sådan omfattning, att det får några menliga följder, men tidigare har statsrådet talat om att detta gäller under de och de förutsättningarna. När det blir fråga om ljudisoleringen för teaterbyggnaden i Drottningholm, förefaller det mig och många andra som om det skulle vara oklart, vilka möjligheter det finns till effektiv isolering. Det skulle vara mycket tråkigt — om detta projekt skulle komma till stånd, varom vi i dag inte vet någonting — därest det skulle bli svårigheter för Drottningholmsteatern att utöka och fortsätta sin verksamhet. Man har nämligen för avsikt att utöka denna verksamhet mycket starkt, och det senaste man kommit fram till är, att man funnit teaterns salong vara ett ytterligt fint rum ur akustisk synpunkt. Radiotjänst skall i sommar ha 5—6 konserter, och man förutsätter, att en stor del av dessa inspelningar kommer att ske i detta rum. Om flygfältet kommer att förläggas till Skå-Edeby, hoppas jag verkligen, att statsrådets uppfattning är riktig, så att denna förläggning inte får sådana följder, att verksamheten vid Drottningholm kommer att försvåras.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10

Svar på interpellation ang. taxebestämmelserna vid helautomatisering av telefonförbindelserna på landsbygden

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdeparte-

Svar på interpellation ang. taxebestämmelserna vid helautomatisering av telefonförbindelserna på landsbygden

mentet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Hedin har frågat mig om jag uppmärksammat, att nuvarande taxebestämmelser vid helautomatisering missgynnar landsbygden såväl i förhållande till tätorterna som i förhållande till tidigare taxebestämmelser och om jag i så fall vill medverka till att eliminera de försämringar i kostnadshänseende för den enskilde, som för stora delar av landsbygden blivit följderna av automatiseringen.

Jag vill först ta upp spørsmålet om skillnaden mellan det äldre och det nyare taxesystemet.

I det äldre taxesystemet utgår abonnemangsavgiften med olika belopp för olika abonnemangsklasser. Varje abonnemangsklass omfattar ett antal samtalsmarkeringar mellan två angivna gränser. Avgiften i varje sådan abonnemangsklass är uträknad med hänsyn till medeltalet faktiska samtalsmarkeringar i klassen. I det nya taxesystemet utgår däremot en fast grundavgift samt en särskild avgift för varje samtalsmarkering. Det nya taxesystemet innebär således en mera exakt anpassning av avgiften till det verkliga antalet samtalsmarkeringar än det äldre taxesystemet.

Genom att avgiften i det äldre taxesystemet anknutits till det faktiska medeltalet markeringar i klasserna, blir televerkets inkomster praktiskt taget desamma vilket taxesystem som än användes. Det nya systemet ger jämfört med det gamla högre avgifter endast för abonnenter med mer än medeltalet faktiska samtalsmarkeringar per år i respektive klasser, medan övriga abonnenter får lägre avgifter. Dessutom blir, som interpellanten påpekat, rikssamtalen billigare vid helautomatisk trafik.

Anledningen till att det nya taxesystemet införts har varit automatiseringen av rikstrafiken. Betalningen för rikssamtalen kan vid automatisk trafik inte

längre erhållas genom specifikationer för varje samtal, utan samtalen debiteras i stället genom specifikationer på abonnentens samtalsmätare.

Enligt min mening måste det nya taxesystemet anses rättvisare än det gamla, eftersom betalning alltid erlägges för det antal samtalsmarkeringar abonnenten haft. En fördel med den nya taxan är också, att den ger abonnenter med lågt samtalsantal lägre avgift än den gamla taxan. Detta har för övrigt särskild betydelse just för landsbygdsabbonenterna, eftersom deras samtalsförbrukning genomsnittligt är lägre än tätortsabbonenternas. Då dessutom den nya abonnemangstaxan i och för sig inte innebär någon höjning av telefonavgifterna kan jag inte dela interpellantens uppfattning, att nuvarande taxebestämmelser vid helautomatisering missgynnar landsbygden i förhållande till tidigare taxebestämmelser.

Interpellantens andra anmärkning gäller den periodräkning som i helautomatisk trafik införts för mellanortsamtal inom eget taxeområde, s. k. landsamtal. Denna anordning har uteslutande införts i syfte att förmå abonnenterna att göra sina samtal så korta som möjligt. Detta är nödvändigt för att man skall kunna säkerställa goda framkomstmöjligheter på ledningarna.

Vid manuell drift kan olägenheterna av långa samtalstider i viss mån afhjälpas genom att telefonisten kan expediera beställda samtal i tur och ordning eller övervaka att samtal inte pågår för länge, om annat samtal väntar. Vid helautomatisk drift finns inte längre denna möjlighet.

Jag kan här nämna att utav av televerket gjorda undersökningar framgår att flertalet landssamtal — i själva verket mer än 75 procent — inte blir debiterade med mer än en markering.

Frågan om periodräkning för landsamtal är f. n. under utredning vid telestyrelsen. Innan resultatet av denna ut-

Svar på interpellation ang. taxebestämmelserna vid helautomatisering av telefonförbindelserna på landsbygden

redning redovisats, är jag inte beredd att taga ställning till denna taxefråga.

Härpå anförde

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka chefen för kommunikationsdepartementet för det svar jag har fått på min interpellation. Svarets första del berör jämförelsen mellan taxesystemet vid automatisering och det äldre systemet. Jag delar kommunikationsministerns uppfattning, att det förra systemet är mera rättvist så till vida att avgifterna närmare ansluter sig till samtal som man verkligen haft. Men jag vidhåller att detta system i jämförelse med det äldre innebär en ganska avsevärd kostnadsförtyngning för många abonnenter på landsbygden.

Det är nämligen så att man i stort sett har räknat de gamla samtalsmarkeringarna lika med de nya, som ju avser perioder om sex minuter. Man har i jämförelsen räknat med att endast 3 procent av dem skulle pågå längre än en period, medan i verkligheten — enligt statsrådets svar — 20—25 procent av landssamtalen är längre. Detta innebär, även om man räknar försiktigt med 20 procent, att alla som har mer än ungefär 630 markeringar per år får det dyrare än tidigare. Detta medför i sin tur att landsbygden blir missgynnad i förhållande till städerna, som till större del ringer inom sin egen station och alltså inte får periodräkning, medan staden omgivande landsbygd ofta har flertalet samtal till staden och därvid periodräkning.

Som exempel kan jag nämna Nyköpings taxeområde, som jag bäst känner till. Det består av cirka 11 500 abonnenter. Av dem är ungefär 6 100 inom Nyköpings egen station och de får alltså sinsemellan ringa utan periodräkning. Abonnenterna inom alla de andra 48 stationerna, med i medeltal 110 abon-

nenter, får däremot periodräkning så fort de ringer utanför sin egen station — vilket de naturligtvis oftast gör.

Automatiseringen är ju en rationalisering som minskar televerkets kostnader, och därför borde det för abonnenterna bli billigare och inte dyrare. Rationaliseringsvinsten har tydligen — och det framgår ju också av kommunikationsministerns svar — gått till rikssamtalen, som förbilligats med 30—40 procent, alltså till de mera exklusiva samtalen, vilket återigen missgynnar de egentliga landsbygdsborna, som mycket sällan ringer rikssamtal men för sin trivsel och av nyttoskäl är beroende av lokalsamtalen. Det borde enligt min mening vara tvärtom i förhållandet mellan rikssamtal och lokalsamtal. Detta kan bl. a. nås genom att man sänker abonnemangsavgiften.

Den andra avdelningen av svaret har jag i viss mån redan berört. Det är naturligt att de, vilka tillhör en station, som ligger alldeles intill en stad och i många fall t. o. m. inom stadens hank och stör, och vilka före automatiseringen hade till längden fria samtal, tycker att det är orättvist att få periodbegränsning, medan de som bor i staden får tala obegränsad tid. Särskilt markant blir skillnaden när stationen är mycket liten. Alldeles intill Nyköping har vi t. ex. en station med bara nio abonnenter. Dessa har merparten av sina affärer och angelägenheter i Nyköping. Jag kan inte se, att detta rimmar med televerkets serviceuppgift, och anser att samtalstiden troligen inte skulle öka nämnvärt om man i stället hade fria samtal. Samtalslängden borde enligt min mening kunna hållas nere genom fortlöpande propaganda, d. v. s. på frivillig väg.

Jag kan alltså inte heller helt acceptera det av statsrådet anförda motivet för att periodräkning införts inom eget taxeområde.

Herr talman! Jag ber att till proto-

Svar på interpellation ang. taxebestämmelserna vid helautomatisering av telefonförbindelserna på landsbygden

kollet få antecknat att jag här har en liten skiss, som grafiskt illustrerar en del av vad jag anfört och som jag ber att få överlämna till herr statsrådet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11

Föredrogs och lades till handlingarna bankoutskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan att till utskottet från delegerade för riksdagens verk inkommit framställning med förslag till reglemente för riksdagsbiblioteket m. m.

§ 12

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden och memorial nr 7, 9 och 45—48, bevillningsutskottets betänkanden nr 14, 18, 27 och 29, första lagutskottets utlåtanden nr 7, 12 och 13, andra lagutskottets utlåtande nr 12, tredje lagutskottets utlåtanden nr 6—9, jordbruksutskottets utlåtanden och memorial nr 6—8 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 6—9.

§ 13

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att å morgondagens föredragningslista statsutskottets utlåtande nr 45 skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 14

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner och skrivelse avlämnats till kammaren, nämligen

nr 93, angående vissa tjänster vid kommunikationsverken,

nr 105, angående dels förvärv av aktier i Stockholm-Nynäs järnvägsaktiebolag, dels ock ökning av statens järnvägars rörliga kredit,

nr 106, angående försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.,

nr 107, med förslag till lag om fort-

satt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m.,

nr 108, angående höjning av vissa postavgifter m. m.,

nr 110, angående vissa avlönningsm. fl. anslag under riksstatsens fjärde huvudtitel för budgetåret 1957/58 m. m.,

nr 111, angående vissa markförvärv för försvaret,

nr 112, angående grunder för en för-
enklad statsbidragsgivning, avseende driftbidragen till primärkommunerna,

nr 113, angående anslag till inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag för budgetåret 1957/58 m. m.,

nr 114, med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation,

nr 115, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 19 februari 1954 (nr 71) om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för belopp, som tillförts vissa för prisreglering bildade stiftelser, m. m., och

nr 119, angående inrättande av ett nordiskt institut för teoretisk atomfysik.

Nämnda propositioner och skrivelse bordlades.

§ 15

Anmälades följande till herr talman-
nen under sammanträdet avlämnade motioner:

nr 533, av herr *Lundberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 86, angående omläggning av den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen,

nr 534, av herr *Nilsson* i Bästekille, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 88, angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1957/58 m. m., och

nr 535, av fru *Eriksson* i Stockholm

m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 97, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 16

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 17.25.

In fidem
Gunnar Britth

Onsdagen den 20 mars

Kl. 10.00

§ 1

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Riksdagsmannen Herr Ivar Jansson, Kalix, är på grund av enterit acut oförmögen att under tiden 18/3 till och med den 25/3 1957 fullgöra sitt uppdrag som riksdagsman, vilket intygas.

Kalix den 19/3 1957

Jonas Kallander
provinsialläkare

Kammaren beviljade herr Jansson i Kalix ledighet från riksdagsgöromålen under tiden den 18—25 innevarande mars.

Herr talmannen meddelade, att herr Hjalmarson, som vid kammarens sammanträde den 15 januari beviljats ledighet från riksdagsgöromålen, den 18 mars åter intagit sin plats i kammaren.

§ 2

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

Det i Kungl. Maj:ts skrivelse nr 109 avsedda meddelandet skulle nu framföras av hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Undén.

Statsrådet fru Lindström hade tillkännagivit, att hon i samband härmed hade

för avsikt att besvara fru Thorssons fråga angående förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen.

Herr talmannen lämnade ordet till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**, vilken framförde ifrågavarande meddelande, så lydande:

Herr talman! Under det senaste året har det utrikespolitiska klimatet åter blivit bistrare. Konflikter har uppkommit, som blivit särskilt allvarliga därigenom att de lett till användande av militärt våld. Motsättningarna mellan stormakterna har vid några tillfällen skärpts på ett olycksbådande sätt. Tonfallen i det mellanfolkliga umgänget har också blivit hårdare och kommit att påminna om det kalla krigets tid. Dock uppfattades icke de oroande kriserna förra hösten av någondera sidan som försök från den andra sidan att på allvar ändra den maktpolitiska balansen. Vidare verkar alltjämt kunskapen om de moderna stridsmedlens förödande verkan starkt avhållande på alla tendenser att utvidga uppkommande konflikter till väpnade sammanstötningar mellan stormakterna själva. Det är också tydligt, att stormakternas ledare strävar efter och är inställda på fortsatt fred, även om de räknar med en fort-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

satt kamp om inflytande i många delar av världen. När president Eisenhower i sitt tal den 5 januari redogjorde för den amerikanska politiken i Främre Orienten, förklarade han högtidligt och eftertryckligt, att Sovjet icke har något som helst att frukta av Förenta staterna varken i denna eller någon annan del av världen, så länge dess härskare icke själva först går till angrepp. Den ryske partisekreteraren Chrustjov underströk i en intervju den 19 februari, att vi alla bor på en planet och måste finna ett sätt att leva i fred tillsammans. De amerikanska och ryska ledarna har inte inskränkt sig till sådana allmänna uttalanden. De har också uttryckt förhoppningar om att tiden nu skall vara inne för att återuppta försöken att genom kontakter och förhandlingar nå ett visst mått av förståelse och samarbete. President Eisenhower yttrade den 23 januari, att allt annat är oviktigt i jämförelse med detta mål, och han tillade några ord om sin önskan att komma till samförstånd just med ryssarna. Utrikesminister Sjepilov citerade den 12 februari dessa uttalanden och underströk, att man å rysk sida hade samma önskan. Tydligen är båda parterna medvetna om att en under längre tid upprätthållen politisk högspänning innebär vissa risker för att utvecklingen på ett ödesdigert sätt kan glida de ansvariga statsmännen ur händerna. Man måste också rimligen rygga tillbaka inför perspektivet av en fortsatt brant stegring av de redan så högt uppdrivna försvarsutgifterna. Det svåraste hindret för att en avspänning skall komma till stånd och de utestående frågorna skall kunna lösas är emellertid den kvarstående misstron mot varandras yttersta avsikter. I den nyss omtalade intervjun nämnde herr Chrustjov, att enligt rysk åsikt Förenta staterna ägnar sig åt materiella och psykologiska förberedelser för ett tredje världskrig. I väster hyser man en motsvarande fruktan för att de

ryska ledarna är beredda att i sista hand med våld utbreda kommunismen till hela världen. Denna misstro kan endast nötas bort, om stormakterna i handling visar sin ofta deklarerade vilja att lösa uppkommande problem med fredliga medel.

När man nu ser tillbaka på händelserna i Ungern förra hösten, vilka så djupt skakade alla frihetsälskande folk, kan väl konstateras, att för de ryska ledarna beslutet att med våld ingripa i Ungern icke kan ha varit lätt. De måste ha räknat med att misstron mot Sovjet skulle kraftigt öka i hela världen och att avspänningspolitiken under avsevärd tid skulle få skrinläggas. Man måste också ha insett de allvarliga konsekvenser, som aktionen skulle få för försöken att i samförstånd med Jugoslavien ordna relationerna till staterna i Östeuropa på en delvis ny grundval. Ändå valde man våldets väg. Att så skedde har tydligen berott på att man ansåg alla alternativa handlingsätt innebära än större nackdelar och risker. Man fruktade tydligen att, om händelserna i Ungern fått utvecklas efter sin egen dynamik, pendeln skulle ha slagit över åt andra hållet och Ungern ha förvandlats till ett mot Sovjet fientligt land, kanske inlemmat i motsidans militära system. Men det är icke troligt, att någon verklig grund för sådana farhågor förelegat. Allt tyder på att det fria ungerska folket i sin utrikespolitik önskade följa en neutral kurs efter österrikisk modell och att stora utsikter hade funnits till upprättande av en inre regim efter demokratiska linjer. Det är tragiskt, att man i Moskva gjorde en dogmatisk felbedömning härvidlag och icke föredrog framsför våldet att medverka till en sådan utveckling i Ungern.

I Polen har utvecklingen tagit en annan vändning. Även där växte fram en stark folkstämning, som krävde större rörelsefrihet och självständighet. Den polska partiledningen under sin ledare

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

Gomulka förstod, att vissa förändringar måste ske, om icke landet skulle utsättas för en katastrof. Så vidtogs eller tilläts en rad reformer på många områden av samhällslivet. Förhållandet till Sovjet reglerades efter nya linjer, innebärande en fortsatt nära samverkan i militärt och ekonomiskt hänseende under ökat hänsynstagande till polska nationella intressen. Den balans, som på detta sätt uppnåtts, är givetvis osäker och kan utsättas för plötsliga påfrestningar. I Sverige följer vi med intresse utvecklingen i Polen och uttrycker förhoppningen om en framtid i yttre och inre fred och med ökat oberoende för det polska folket.

I fråga om de svensk-ryska förbindelserna märkes, att de allmänna ryska avspänningstendenserna tagit sig uttryck bl. a. i en önskan att befrämja och vidga de direkta kontakterna mellan de båda länderna på en rad områden, kulturella, tekniska, fackliga o. s. v. Å svensk sida bör man ha anledning att uppmuntra de kontakter av detta slag för vilka det finns ett verkligt intresse i vederbörande svenska kretsar. Ett rätt livligt utbyte av detta slag har också kommit till stånd, även om reaktionen i Sverige mot händelserna i Ungern lett till en viss återhållsamhet under de senaste månaderna.

Vad avser de övriga svensk-ryska angelägenheter, som varit aktuella under det gångna året, bör först erinras om att sovjetregeringen lämnat sitt länge väntade besked i Wallenberg-frågan. Vad i denna sak förekommit har helt nyligen redovisats i en av utrikesdepartementet utgiven vit bok, till vilken må hänvisas.

I några fall har vi även under det gångna året tvungits att beklaga oss över att tjänstemän vid ryska officiella organ i Sverige varit inblandade i spioneriatffärer. Indignationen över dessa händelser har varit blandad med förvåning över att vissa sovjetmyndighe-

ter tillåtits bedriva en verksamhet, vars eventuella värde ur underrättelsesynpunkt icke kan stå i något rimligt förhållande till dess skadliga inverkan på de svensk-ryska förbindelserna. Kanske har vederbörande i Moskva även börjat inse detta. På så sätt skulle man i varje fall kunna förklara, att ryssarna på senaste tiden i två olika fall framfört protester mot påstått svenskt spioneri i Sovjetunionen. Det verkar som om dessa anklagelser, i den mån de haft utrikespolitiskt syfte, varit avsedda att utjämna räkningen med Sverige och att åstadkomma ett slags balans. Det ligger i ryskt liksom i vårt eget intresse att upprätthålla störningsfria och goda grannskapsförbindelser, och vi hoppas därför, att nu nämnda irritationsmoment i de svensk-ryska relationerna skall försvinna.

Frågan om Tysklands återförening har ännu nära tolv år efter krigets slut icke kommit närmare sin lösning. I väster håller man fast vid sina förslag, att en alltysk regering bör utses genom fria val, varefter denna regering skall ha rätt att välja den utrikespolitik den finner lämplig. I realiteten räknar man med som rätt självklart, att det sålunda återförenade Tyskland skall ansluta sig till Atlantpakten, och man är beredd att bl. a. med tanke härpå ge Sovjet vissa säkerhetsgarantier inom ramen för ett kollektivt militärfördrag. Man har särskilt understrukt, att med återföreningen icke avses att åstadkomma någon förändring i det militärpolitiska läget.

Å rysk sida har man i höstas officiellt förklarat, att med anledning av den förändrade atmosfären i Europa talet om att återförena Tyskland genom alltyska val icke har någon grundval i verkligheten. Enligt rysk åsikt är villkoren för återförening dels att en ändring sker i den väst-tyska regeringens nuvarande kurs, vilken påstås leda till att Västtyskland förvandlas till ett centrum för reaktion och nytt krig i Euro-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

pa, dels ock att de väst- och östtyska staterna samtalar och gör upp sinsemellan. Däremot har man i Moskva icke gjort några tydliga uttalanden om det enade Tysklands ställning och utrikespolitik. En öppen fråga är alltså, om Sovjetunionen för att eventuellt släppa sitt grepp över Östtyskland skulle anse det vara en tillräcklig garanti, att det återförenade Tyskland åtog sig att föra en oberoende politik och att icke tillåta främmande trupper på sitt område. Någon klar fråga härom har man i väster aldrig ställt till ryssarna.

Kriserna i Främre Orienten och i Ungern har helt naturligt betytt en kris även för den världsorganisation, vars huvuduppgift det är att i överensstämmelse med sina medlemmars i stadgan gjorda åtaganden upprätthålla internationell fred och säkerhet. På en del håll har man gått längre och talat ej blott om en kris för FN utan om organisations misslyckande och nederlag. En rätt vanlig kritik har i detta sammanhang varit, att FN ingripit alltför kraftfullt, när det gällt angreppshandlingarna i Främre Orienten, samtidigt som organisationen ådagalagt fullständig maktlöshet, då det gällt åtgärder mot undertryckandet av folkresningen i Ungern. Såsom bedömning av den roll FN spelat och de resultat som uppnåtts är kritiken emellertid obefogad. Det bör först och främst hållas i minnet, att FN i bägge de aktuella kriserna haft samma utgångspunkt och syfte för sitt uppträdande, nämligen ansvaret och skyldigheten att verka för återupprättande av den grundläggande principen i stadgan, enligt vilken alla medlemsstater skall avhålla sig från att bruka våld mot någon annan stats territoriella integritet eller politiska oberoende. FN har av kända skäl ej utrustats med de maktmedel som skulle krävas för en sådan verkligt effektiv internationell rättsordning, som vi alla skulle vilja se förverkligad. För inskridandet mot de

medlemsstater, som nu så flagrant åsidosatt sina åtaganden enligt stadgan, har man därför varit hänvisad till att begagna mera begränsade medel. De uppmaningar och rekommendationer om inställande av fientligheterna och tillbakadragande av trupper, som generalförsamlingen riktat till de demokratiska staterna England, Frankrike och Israel, har efterkommits, vilket måste hälsas med största tillfredsställelse. Det är med beklagande man samtidigt nödgas konstatera, att samma respekt för FN och dess stadga inte visats av Sovjetunionen och dess lydregering i Ungern. FN:s rekommendationer har sålunda lett till framgång i vad avser Främre Orienten men förblivit ineffektiva när det gäller Ungern. Till den partiella framgång som FN haft har dess generalsekreterare bidragit på ett sätt som väckt beundran och respekt.

Kritiken mot FN har ibland också givits en mera principiell inriktning. Det har talats om att man icke får offra rättvisan för freden och att FN inte bara skall vara ett instrument för att hindra öppet våld utan även för att åstadkomma rättvisa lösningar. Tankegången innebär, fastän den icke gärna sägs ut, att ett orättvist tillstånd kan vara ett större ont än kriget självt. Härom kan sägas, att ett av FN:s syften givetvis är att om möjligt förbjälpa rättvisan till seger. I stadgan finns också anvisningar på en rad metoder, som bör användas för att åstadkomma förändringar i situationer som uppfattas som orättvisa. Svårigheten är emellertid, att åsikterna om var rättvisan ligger i ett visst fall oftast är motstridiga och att vi ännu inte nått så långt, att någon av de ledande staterna är villig att obligatoriskt låta sådana frågor avgöras av någon internationell instans. I avvaktan härpå innebär den refererade tankegången, att de som anser sig ha rätt också får ta sig rätt. Detta är en återgång till djungelns lag. Vi måste

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

hålla på att allt våld bör bannlysas även i fall, då någon stat anser sina rättigheter kränkta. Det är ett pris, som kräves för den allmänna fredens vidmakthållande.

Att de främmande trupperna nu efter FN:s anmodan dragits tillbaka från Egypten innebär en första nödvändig elapp på vägen mot en mera varaktig lösning av de djupgående motsättningar och invecklade problem, som utlöste krisen i Främre Orienten. Det första villkoret för en sådan lösning är att det åstadkommes stabila och fredliga förhållanden såsom grundval för nya och konstruktiva insatser. Sålunda synes lämpligt, att FN-styrkan i enlighet med generalsekreterarens förslag får möjlighet att under en övergångstid bidra till upprätthållande av lugn och ordning i Gaza-området och förhindra överskridanden av vapenstillståndslinjen mellan Israel och Egypten. En dylik uppgift ansluter sig nära till FN-styrkans ursprungliga uppdrag, och det framstår därför som naturligt, att även den svenska FN-bataljonen, som gjort en hedersam insats, åtminstone till en tid deltar i denna fortsatta fredsvakt under samma grundläggande förutsättningar som hittills gällt. Ett annat led i en total uppgörelse måste vara en ny ordning för Suezkanaltrafiken. Förhandlingar härom pågår mellan FN:s generalsekreterare och Egypten på grundval av vissa principer som godkänts av säkerhetsrådet.

Genom att inväljas i säkerhetsrådet har Sverige fått ett särskilt ansvar då det gäller att inom FN:s ram trygga freden och säkerheten i världen. Hittills i år har endast en viktigare fråga varit föremål för rådets uppmärksamhet. Det är den alltsedan 1947 aktuella tvisten mellan Indien och Pakistan om Kashmirområdet. Rådet har många gånger föreslagit, att områdets slutliga tillhörighet skall avgöras genom folkomröstning, en metod som förefallit

desto naturligare som den direkt omnämndes vid Kashmirs anslutning till Indien år 1947. Enligt pakistansk åsikt är Indien också förpliktat att medverka i en folkomröstning. Indien hävdar, att anslutningen är giltig även utan omröstning. Parterna har alltså olika ståndpunkter i vissa väsentliga frågor av rättslig natur, och det förefaller därför rimligt, att dessa frågor i ena eller andra formen prövas domstolsvägen. Om parterna enades om ett sådant förfarande skulle man kunna hoppas på en viss omedelbar avspänning, och utsikterna skulle kanske ljusna till en permanent lösning av denna farliga tvistefråga. Men även om båda eller endera av parterna icke från början kunde göra några utfästelser om att acceptera ett rättsligt avgörande så skulle ändå mycket vara vunnet om rättsläget kunde auktoritativt fastställas t. ex. genom inhämtande av ett rådgivande yttrande från internationella domstolen i Haag. Det är möjligt att sådana utvägar så småningom kommer att prövas, om parterna oböjligt vidhåller sina nuvarande ståndpunkter. Emellertid har säkerhetsrådet ansett att i nuvarande läge ytterligare ett försök bör göras att förmå parterna att sinsemellan komma överens om en lösning eller åtminstone om en procedur för frågans fortsatta behandling. Den svenske FN-delegaten Jarring har som bekant fått det hedrande uppdraget att som medlare besöka de båda länderna i sådant syfte.

Vid sidan av Suez- och Ungernfrågorna var nedrustningsfrågan ett av generalförsamlingens viktigaste ärenden. Behandlingen utmynnade denna gång, till skillnad från närmast föregående möte, i antagandet av en enhällig resolution, som framlagts gemensamt av tolv stater, däribland samtliga fem medlemmar i nedrustningskommissionens underutskott. Resolutionen med sin uppmaning till underutskottet att ånyo

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

sammanträda för behandling av samtliga föreliggande nedrustningsförslag och att till den 1 augusti i år avlägga rapport till nedrustningskommissionen avser visserligen närmast proceduren för fortsatta överläggningar. I förening med de uttalanden, särskilt från amerikansk och sovjetrisk sida, som beledsagade beslutet, synes den dock ge anledning till en försiktig optimism om att det nuvarande totala dödläget skall kunna brytas och att ståndpunkterna skall kunna i någon mån närmas till varandra.

Under debatten ägnades stor uppmärksamhet åt frågan om atom- och vätebombexperimenten. Från ett flertal stater utanför stormaktskretsen påpekades de allvarliga riskerna för människan och hennes omgivning av den från bombproven härrörande radioaktiva strålningen och det farliga utfallet Strontium 90. Från svensk sida underströks kraftigt nödvändigheten av åtgärder mot ett fortsättande av experimenten. I överensstämmelse härmed föreslogs införande av ett moratorium i fråga om kärnvapenprov i avvaktan på att församlingen får tillfälle taga ställning till den av FN tillsatta vetenskapliga kommitténs slutsatser av sitt studium av de med atomstrålningen förbundna riskerna. Det svenska förslaget kommer nu närmast att i enlighet med församlingens resolution behandlas av nedrustningskommissionens underutskott i samband med dess häromdagen inledda möte i London.

På det *handelspolitiska* området har intresset under senare tid koncentrerat sig kring utvecklingen i Europa. Ännu under den allmänna tullkonferens, som ägde rum i Genève våren 1956, fanns föga resonans för den generella sänkning av tullnivåerna som eftersträvades av lågtulländerna.

Mot denna bakgrund återupptog dessa inom OEEC förslaget om en europeisk tullsänkingsplan. Det må erin-

ras om att frihandelssträvandena inom denna organisation under de senaste åren råkade in i en återvändsgränd med hänsyn till att verksamheten varit koncentrerad på upphävandet av importrestriktioner, medan tullfrågor undanskjutits. Från lågtulländernas synpunkt saknades reciprocitet i vad gällde undanröjande av handelshinder, eftersom höga tullar betyder ett hinder för handeln likaväl som kvantitativa restriktioner. Lågtulländerna bestämde sig för att i OEEC i maj 1956 framlägga en europeisk tullsänkingsplan, som var avsedd att utgöra ett första steg i riktning mot verklig reciprocitet.

Denna tullsänkingsplan kom emellertid aldrig upp till avgörande vid ministermötet i juli månad. I stället beslöts enhälligt en utredning angående möjligheterna att inom ramen för ett *frihandelsområde* anknyta övriga medlemsstater i OEEC till den gemensamma marknad, som i form av en *tullunion* planerades mellan Västtyskland, Frankrike, Italien och de tre Benelux-länderna.

Förslaget beträffande frihandelsområdet syftade vida längre än den tidigare tullsänkingsplanen samtidigt som det dock låg helt inom organisationens allmänna målsättning. Det hade inspirerats från brittiskt håll under inflytande av den starka aktivitet som präglade arbetet inom sexmaktsgruppen sedan Messinamötet på försommaren 1955. Det är tydligt att övriga europeiska länder med oro måste betrakta en händelseutveckling som skulle leda till att de stod utanför ett tullunionsområde, som innefattade större delen av den europeiska kontinenten och som måste beräknas få en relativt hög tullmur utåt.

Vad angår den inom OEEC igångsatta utredningen, förelåg en rapport vid årsskiftet, vilken utmynnade i en allmän slutsats att det vore tekniskt möjligt att upprätta ett frihandelsområde.

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

Emellertid bör först med några ord planerna inom sexmaktsgruppen beröras. Under det att de strävanden att frigöra handeln i Europa som pågått inom OEEC haft en rent ekonomisk grundval, har sexmaktsgruppen varit starkt influerad av politiska motiv. Dess utredningar har inriktats på såväl ett ekonomiskt som ett politiskt samgående, varmed följt tendenser till införande av överstatliga element i förhållandet mellan medlemsländerna i analogi med kol- och stålunionens struktur. Jämsides med arbetet på en gemensam marknad har man även planerat ett samarbete för utnyttjande av atomkraften, EURATOM. Konventionstexterna i dessa två ämnen är i det närmaste utarbetade och väntas inom kort bli undertecknade i Rom.

Sexmaktsgruppens konventionsförslag innehåller i första hand bestämmelser om ett system för avveckling av tullar och andra slag av handelshinder mellan medlemsstaterna samt för upprättandet av en gemensam tullmur utåt. I anslutning härtil fastställes en övergångstid för genomförandet av dessa mål.

Vid sidan om detta avsnitt av övervägande tulteknisk natur har också frågan om bestämmelser om samordning och harmonisering av den ekonomiska politiken i medlemsländerna, inklusive en enhetlig handelspolitik gentemot länder utanför unionen, upptagits i sexmaktsgruppens förslag. Även inom socialpolitiken skall man eftersträva enhetliga riktlinjer inom medlemsländerna. Inom det finansiella området skall största möjliga frihet råda, både beträffande löpande transaktioner och kapitalrörelser. En obegränsad rörlighet av arbetskraften inom den gemensamma marknaden skall genomföras före övergångsperiodens slut. En omställningsfond för att utjämna eventuella omställningssvårigheter på arbetsmarknaden skall upprättas och vi-

dare en investeringsbank för att stimulera en balanserad utveckling av unionens resurser.

En särskild ställning på sexmaktsgruppens program intar frågan om *jordbruket*. Någon total avveckling av handelshindren förutses icke utan i stället en gradvis omläggning av medlemsländernas nuvarande jordbruksregleringar till ett gemensamt system, baserat på pris- och marknadsregleringar.

Förutom moderländerna skall även kolonier införlivas med den gemensamma marknaden, varjämte en särskild fond skall upprättas för deras utveckling. Diskussionen om dessa bestämmelser har dock visat att meningarna i frågan är starkt delade.

För att nu återkomma till det förslag om frihandelsområde, som framlades i Paris i somras, täckte detta i stort sett samma innehåll som de bestämmelser i sexmaktsfördraget, vilka avse undanröjande av handelshinder av olika slag. Däremot saknar planen de avsnitt, som berör jordbruket och samordningen av den ekonomiska och sociala politiken. Under överläggningarna i höstas framkom emellertid yrkanden om att inrymma även dessa avsnitt i ett avtal om frihandelsområde.

OEEC:s ministerråd accepterade i februari i år utredningens slutsats att det vore tekniskt möjligt att upprätta ett frihandelsområde i anknytning till sexmaktsgruppens tullunion. Ministerrådet beslöt vidare att förhandlingar skola upptagas i syfte att fastställa förutsättningarna för en dylik plans förverkligande samt att förbereda överenskommelser härom.

Rådet understryker önskemålet att säkerställa en utvidgning på icke-diskriminatorisk grundval av handeln med jordbruksprodukter mellan samtliga medlemmar av OEEC. Jämväl beaktas de underutvecklade medlemsländernas särskilda läge.

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

Ministerrådets beslut, vari alltså Sverige har deltagit, innebär icke något principbeslut om upprättande av ett frihandelsområde utan endast en överenskommelse att övergå från utredningsstadiet till förhandlingar. Den engelske ordföranden vid rådsmötet använde i detta sammanhang bilden av ett husbygge. »Vi har nu icke beslutat», sade han, »att bygga ett hus. Vad vi har beslutat är att gemensamt söka göra upprättningarna till ett hus. När vi är färdiga därmed kan vi åter komma tillsammans för att avgöra om vi anser det lämpligt att bygga huset.»

Såsom tidigare framhållits bör en del bestämmelser i det tullunionsfördrag, som utformas i Bryssel av sexmaktsgruppen, ha sin motsvarighet i den planerade konventionen om frihandelsområde. Några exempel må belysa detta. Brysselplanen förutser en övergångstid för det fullständiga genomförandet av tullsänkingsplanen på 12—15, under vissa förhållanden 17 år. Detta är en avsevärd tidrymd och borde ge medlemsländernas näringsliv tillräckliga möjligheter till anpassning efter det gradvis inträdande nya marknadsläget. Emellertid har man ansett erforderligt att införa undantagsbestämmelser för trängande fall. Ett av dessa fall inträder då ett medlemsland råkar i allmänna betalningssvårigheter. Det har allmänt erkänts att landet i fråga då bör ha rätt att på egen hand bestämma om tillfälliga importrestriktioner för att skydda sin valutaserv. Ett annat fall avser undantagsställning för en viss industri, för vilken det kan vara angeläget, t. ex. av sociala skäl, att tullsänkingsplanens genomförande modifieras. Här har man varit ense om att en föregående överenskommelse erfordras innan något avsteg från tullsänkingsplanen får göras. Från svensk sida har framhållits, att, bortsett från nyss nämnda fall, den inom OEEC tillämpade enhällighetsprincipen bör hävdas

som en allmän regel i motsats till en tendens till förmån för majoritetsavgöranden, som framkommit från vissa medlemsländer under inflytande av det överstatliga inslaget i sexmaktsfördraget.

Under överläggningarna i Paris har från vissa håll gjorts gällande, att avtalet om frihandelsområde också borde inrymma bestämmelser om närmare samgående inom den ekonomiska politiken och socialpolitiken. Utvecklingen inom ett frihandelsområde kan givetvis så småningom komma att leda till krav på närmare koordination av den allmänna ekonomiska politiken. Det synes emellertid vara att föredraga att problem av denna natur upptagas till behandling i den mån de anmäler sig och att man icke redan vid den långa övergångsperiodens början fattar beslut, vilkas konsekvenser nu icke kan överblickas.

Ett tekniskt problem av särskild betydelse berör transithandeln. Eftersom medlemsländerna i frihandelsområdet kommer att bibehålla sina nationella tulltariffer gentemot tredje länder, föreligger möjligheter till en snedvridning av den normala handeln genom en ökad import till medlemsländer med låg tullnivå för reexport till medlemsländer med högre tullar. En dylik transithandel kan även vara förenad med en viss bearbetning i transitlandet av de importerade varorna. Man har vid Parisförhandlingarna icke kommit fram till någon definitiv lösning av detta problem men följer en linje som syftar till att skapa minsta möjliga omgång för näringsliv och myndigheter. Detta problem har stor betydelse, icke blott ur administrativa synpunkter utan även med hänsyn till att antalet i frihandelsområdet ingående produkter kan komma att variera betydligt efter den bearbetningsgrad, som fastställs för att en utifrån kommande produkt skall anses ha ändrat nationalitet. Syftet med

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

frihandelsområdet bör vara att åstadkomma en allmän utveckling mot en friare handel, såväl mellan medlemsländerna som över hela världen. Ur denna synpunkt är det önskvärt att bearbetningsgraden sättes så lågt att ett tryck nedåt på de olika medlemsländernas tullar uppkommer och en eventuell tendens att av frihandelsområdet skapa ett högtullområde motverkas.

I jordbruksfrågan har starka motsättningar förelegat mellan den brittiska ståndpunkten, enligt vilken jordbruket bör helt uteslutas från frihandelsområdet och de synpunkter, som har representerats av ett antal andra europeiska länder, i första hand Danmark, enligt vilka det är önskvärt att även detta betydelsefulla område inlemmas i de allmänna frihandelssträvandena.

Den lösning av problemet, som planeras av de sex makterna, innebär såsom redan sagts en omläggning av de nationella regleringssystemen till ett gemensamt europeiskt system, baserat på pris- och marknadsregleringar, vilket gradvis skall sättas i kraft under den allmänna övergångstiden med hjälp bl. a. av långtidskontrakt mellan medlemsstaterna. Man kan hysa berättigade farhågor att denna jordbruksuppgörelse kan utvecklas till ett instrument för ytterligare protektionism inom sexmaktsguppen och därmed bli ett hot mot övriga länders export till den kontinental-europeiska marknaden. Vid rådsmötet i Paris nyligen gavs från svensk sida stöd åt det danska kravet på icke-diskriminering mellan OEEC:s medlemsstater i syfte att därmed skydda våra exportintressen i Europa. Under kommande förhandlingar skall jordbruksfrågorna behandlas i en särskild kommitté, där bl. a. denna synpunkt skall beaktas.

Anslutningen till ett frihandelsområde medför speciella problem för ett antal stater, vilkas industriella utveckling ännu befinner sig i ett jämförelsevis ti-

digt skede. Dessa stater anser att deras unga industrier fortfarande under ett antal år är i behov av ett tullskydd innan de är mogna att ta upp konkurrensen på jämbördig basis med de gamla industriländernas företag. Tullinkomsterna utgör för dessa stater även en väsentlig del av deras inkomster. Å andra sidan innebär deras ekonomiska struktur att den väsentliga fördelen av ett frihandelsområde skulle ligga i ett borttagande av tullar och andra importrestriktioner för lantbruksprodukter. Men det är ju ovisst om frihandelszonen kommer att omfatta även lantbruksprodukter. En särskild kommitté skall närmare utreda läget för dessa länder. Man synes här böra eftersträva en lösning som möjliggör ett fortsatt samarbete inom OEEC:s ram under hänsynstagande till att Europa som helhet endast kan vinna fördelar av att dessa staters ekonomi utvecklas och stärkes.

Förhandlingarna i Paris, som tagit sin början i dagarna, beräknas för närvarande bli avslutade under juni månad för att möjliggöra för ett ministermöte i juli att fatta nya beslut med ledning av de resultat som uppnåtts. Dock torde arbetstakten i Paris starkt influeras av utvecklingen beträffande den gemensamma marknaden. I likhet med denna skall avtalet om frihandelsområdet, sedan det godtagits av regeringarna, underställas GATT och ratificeras av folkrepresentationerna.

Parallellt med höstens överläggningar i Paris har en förberedande utredning verkställts av kommerskollegium i samråd med ett antal näringsorganisationer beträffande den svenska inställningen till ett frihandelsområde. Den jämförelsevis korta tid som står till förfogande har icke tillåtit några definitiva bedömningar av de djupgående problem för den svenska samhällsekonomien som upprättandet av ett dylikt område måste innebära. Med hänsyn till den mycket betydande del av Sve-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

riges utrikeshandel som sker med Storbritannien och länderna på den europeiska kontinenten är det emellertid klart, att det även för Sverige är angeläget att icke stå utanför ett frihandelsområde, som innefattar flertalet av medlemsstaterna i OEEC. I preliminära yttranden från näringslivets representanter har också principiellt en positiv inställning deklarerats till frihandelsområdet. Tveksamhet har av naturliga skäl dock visats av vissa typiska s. k. hemmaindustrier, exempelvis textilindustrin. Det synes emellertid vara en rimlig slutsats att ett land med en så genomgående låg tullnivå som Sverige bör ha goda möjligheter att finna sig tillrätta på en europeisk marknad. En dylik bör även erbjuda goda expansomöjligheter för den svenska exporten. Det kan sägas att en stor del av vår nuvarande export till Europaområdet sker av produkter som redan nu är tullfria eller belagda med relativt låga tullar. Å andra sidan hindras den svenska exporten av mera förädlade produkter i många fall av höga tullmurar. Med hänsyn till att en väsentlig utveckling av vår export endast torde kunna ske inom sistnämnda kategori synes det vara ett klart intresse för Sveriges del att en reduktion av handelshindren kommer till stånd. Skapandet av ett frihandelsområde ligger i linje med de strävanden som traditionellt utgjort ett ledmotiv för svensk handelspolitik.

Den förhandlingsfas som nu har inletts i Paris föranleder en fortsatt utredningsverksamhet å svensk sida, åsyftande dels tillvaratagande av Sveriges intressen i de olika frågor som uppkomma under förhandlingarnas gång, dels även en allmän bedömning av förhandlingsresultatet ur svensk synpunkt. I detta syfte har i dagarna tillsatts en särskild utredningskommitté i kommerskollegium, i vilken bl. a. ingår representanter för näringslivet. Det torde bli anledning att i riksdagen återkomma

till dessa spörsmål, då mera definitiva uppgifter föreligger beträffande sexmaktsgruppens planer och utvecklingen av förhandlingarna i Paris.

Inom det nordiska samarbetet fortgår utredningsverksamheten tillfredsställande. Det varuområde, som täckes av utredningen, har något utvidgats under det senaste året och uppgår numera till omkring 78 procent av den skandinaviska samhandeln. Preliminärt samförstånd i fråga om de gemensamma tullarna föreligger på de flesta punkter och innebär bl. a., att med ett relativt fåtal undantag tullfriheten inom Norden och de gemensamma tullsatserna utåt kommer att tillämpas från och med dagen för konventionens ikraftträdande. Även utredningarna på det allmänna ekonomiska planet är i stort sett färdiga i vad avser det finansiella samarbetet och de relativa konkurrensvillkoren, innefattande frågor om beskattning, löner och räntor, samt även beträffande utredningen om kontrollen av priser, prisavtal och monopol.

Finland har deltagit i detta utredningsarbete sedan augusti månad af följ. Som nyligen fastslagits vid Nordiska rådets möte i Helsingfors kan Finland numera sägas i det väsentliga ha uppnått paritet med de övriga länderna vad utredningsarbetet beträffar. En slutrapport i fråga om den nordiska gemensamma marknaden beräknas föreligga omkring halvårsskiftet.

Detta skulle möjliggöra en samtidig bedömning av frågorna om ett svenskt deltagande i den nordiska marknaden och i det europeiska frihandelsområdet. Som nyss framhållits har det varit en svensk linje att medlemskap av frihandelsområdet icke skall innebära även en närmare koordinering av den ekonomiska politiken och av socialpolitiken. Däremot borde ett dylikt närmare ekonomiskt samarbete vara naturligt mellan de nordiska länderna inom en grupp inom ett europeiskt frihandels-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

område. Ingen anledning torde föreligga att ändra den allmänna uppläggningsen av det nordiska ekonomiska samarbetet med hänsyn till det europeiska. Liksom man inom det väst-europeiska frihandelsområdet tänker sig en tullunion mellan sex kontinentalländer bör man kunna tänka sig en partiell nordisk tullunion inom samma ram. Enligt de planer som är under utarbetande skulle en sådan även kunna genomföras väsentligt snabbare än vad man tänkt i fråga om frihandelsområdet. Av betydelse i detta sammanhang är också de möjligheter som föreligger till produktionsamverkan och lämpliga finansiella arrangemang för främjande av gemensamma investeringsprojekt, liksom även planerna på samverkan inom forskningsområdet. En gemensam nordisk arbetsmarknad föreligger ju redan.

Ett annat område, där internationellt samarbete förekommit under det senaste året, är atomenergiens fredliga användning.

På ett världsomfattande plan har sålunda vid en konferens i New York i höstas godkänts en stadga för det internationella atomenergiorganet. Förslag om ratificering av stadgan för vår del har förelagts riksdagen med proposition nr 75.

I propositionen har uttalats, att det för Sverige är ett betydelsefullt intresse att delta i internationellt samarbete i fråga om den fredliga användningen av atomenergien. Värdefullt stöd för den egna utvecklingen på detta område kan här vinnas. Medlemskap i organet öppnar för Sveriges del möjlighet att — om detta skulle befinnas önskvärt och lämpligt — erhålla leveranser av klyvbart material eller bistånd i annan form. Medlemskapet lägger icke något hinder i vägen för Sverige att fullfölja ett eget atomenergiprogram, ej heller att komplettera detta genom bilaterala eller regionala anordningar med andra länder.

Redan tidigare har ett bilateralt samarbete inletts. Sålunda har mellan Sverige och Förenta staterna ingåtts ett forskningsavtal, daterat den 18 januari 1956, varigenom Sverige erhåller vissa kvantiteter anrikat uran 235 för forskningsändamål. Genom ett tilläggsavtal från i somras har kvantiteten av sådant atombränsle höjts till 12 kg, och avsikten är att använda detta för den avancerade forsknings- och materialprovningsreaktor, som är under uppförande vid AB Atomenergis försöksstation vid Studsvik. För denna har även själva reaktorn inköpts i Förenta staterna.

I Väst Europa har intresset för atomenergiens användning betingats av det betydande underskottet i de flesta ländernas energibalans. Detta har fått täckas av en omfattande, snabbt växande import av framför allt oljeprodukter, vilket som det senaste halvårets erfarenheter visat varit förenat med betydande risker. Särskilt England och Frankrike har påtagit sig stora kostnader för utvecklingen på detta område. Som förut nämnts har strävandena mot en ekonomisk integration av de sex kontinentalländerna även omfattat atomenergien. Man har här tänkt sig en i viss mån övernationell institution, Euratom, som för dessa länder skulle samordna utvecklingsprogrammen och ha ett visst monopol på anskaffningen av atombränslen. Också på detta fält har inom den vidare organisationen OEEC i Paris diskuterats samarbetsmöjligheter med deltagande jämväl av England, de skandinaviska länderna m. fl. Man har därvid framför allt inriktat sig på sådana experiment och anläggningar, som medför så avsevärda kostnader, att dessa överstiger ett enskilt lands resurser. I första hand planeras en anläggning i halvstor skala för kemisk separation av plutonium från utbränt anrikat uran, en mycket stor och dyrbar materialprovningsreaktor och eventuellt vissa andra reaktortyper. För svensk del har

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

vi bedömt läget så, att vi är intresserade att vara med för att se om vi på dessa vägar har möjlighet att förvärva erfarenheter beträffande framtida reaktorkonstruktioner etc., vilka eljest icke skulle ligga inom våra ekonomiska möjligheter.

Det är naturligt att uppmärksamheten också riktats på frågan om förutsättningarna för ett nära samarbete på detta område med våra nordiska grannar. Nordiska rådet utfärdade vid sitt möte i Köpenhamn i fjol en rekommendation härom. Sedermera tillsattes en nordisk kommitté med deltagande av en regeringsledamot jämte riksdagsmän från vart och ett av de nordiska länderna. Denna avgav i början av innevarande år en rapport, som översändes till Nordiska rådet inför dess möte i Helsingfors i förra månaden. Rapporten lämnar en översikt över de nordiska ländernas energiförsörjning och planer på atomområdet. Kommittén framför i anslutning härtill två konkreta förslag. Det ena avser upprättandet av ett nordiskt institut för teoretisk atomfysik i Köpenhamn, ett förslag som redan vunnit anslutning i forskarkretsar. Det andra avser upprättandet av ett kontaktorgan mellan de nordiska ländernas atomenergimyndigheter med uppdrag att tillvarata de samsarbetsmöjligheter, som efter hand kan yppa sig. Sedan Nordiska rådet rekommenderat ett genomförande av båda dessa förslag har den svenska regeringen också godtagit dem. I senaste konselj har sålunda handelsministern bemyndigats utse svenska ledamöter av kontaktorganet, och beslut har fattats om att förelägga riksdagen proposition om ett första anslag till det nordiska institutet för teoretisk fysik.

Den redogörelse för atomområdet som här lämnats torde visa att man från svensk sida vaksamt följer den internationella utvecklingen i fråga om användningen av atomenergien och är be-

redd att medverka i sådant samarbete som bedömes ägnat att främja vår egen verksamhet på detta område. Det program, som förelades riksdagen förra året, avses härvid genomföras som ett nationellt program. Det internationella samarbetet får närmast betraktas som ett komplement härtill, varigenom vi hoppas på ett ekonomiskt sätt kunna påskynda utvecklingen. Också planerna inom de olika internationella kretsarna: inom Norden, inom Västeuropa, inom det internationella atomenergiorganet, får betraktas som komplementära. Vi är öppna för att från fall till fall bedöma hur långt vår medverkan bör sträcka sig.

Härefter anförde:

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! »Det utrikespolitiska klimatet har blivit bistrare», konstaterade utrikesminister Undén för en stund sedan. Det är tyvärr en uppenbar sanning. »Det har blivit en politisk högspanning, som innebär risker för att utvecklingen kan på ett ödesdigert sätt glida de ansvariga statsmännen ur händerna» — ja, utan tvivel förhåller det sig så. »Det svåraste hindret för avspänning är stormakternas misstro mot varandras yttersta avsikter», tillägger utrikesministern. Den ryske partisekreteraren Chrustjev har uttalat, att enligt rysk åsikt Förenta staterna ägnar sig åt »materiella och psykologiska förberedelser för ett tredje världskrig».

Utrikesministern är benägen att acceptera uppfattningen, att man på ryskt håll verkligen tänker på det sättet och att det är misstron som är roten till den allvarliga politiska högspanningen. Men det finns en annan möjlighet: att uttalanden sådana som det av herr Chrustjev, som utrikesministern citerade, kan vara propaganda, avsedd för det ryska folket, snarare än uttryck för hur man

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

i Moskva verkligen bedömer det världspolitiska läget. Jag tror för min del att sådana uttalanden till stor del är propaganda. Men härmed må det vara hur som helst — viktigare är frågan, om utrikesministern har rätt i sin analys, att misstron är det svåraste hindret för avspänning. Jag kan inte dela denna mening. Det viktigaste hindret är det som ligger bakom misstron, i främsta rummet den ryska politiken mot Tyskland och satellitstaterna.

Hur skulle det kunna bli avspänning i världen så länge Sovjetryssland hindrar en återförening av Öst- och Västtyskland, hindrar fria val, vägrar tyska folket dess självklara rätt att självt bestämma över sin styrelse och sin politik? Hur skulle ett verkligt förtroende kunna återställas så länge Ryssland håller Kadarregimen under armarna, håller satellitstaterna besatta och därmed visar sitt förakt för folkens rätt till frihet och självständighet?

Enligt min mening är det ett intresse för Sverige och alla demokratier, ja för alla folk, att vi klart säger ifrån, att denna ryska politik är huvudorsaken — om än inte den enda orsaken — till spänningen i världen. Vi bör enligt min mening bestämt stödja tyska folkets rätt till fria val. Dessa val bör inte göras beroende av om Tyskland i förväg lovar att föra en utrikes- och militärpolitik som Ryssland gillar.

Tyvärr förhåller det sig så att det engelsk-franska anfallet på Egypten också har bidragit till att öka spänningen i världen, men Storbritannien och Frankrike har dock accepterat Förenta Nationernas krav att dra tillbaka trupperna. Hur annorlunda har inte Ryssland handlat i Ungern! Man har tydligen inte en tanke på att efterkomma FN:s uppmaning att där dra tillbaka de ockuperande truppstyrkorna.

Utrikesministern gör här till den intressanta kommentaren, att de ryska ledarnas »beslut att med våld ingripa

i Ungern inte har varit lätt». »Man fruktade tydligen», tillägger han längre fram, »att om händelserna i Ungern fått utveckla sig efter sin egen dynamik, pendeln skulle ha slagit över till andra hållet och Ungern förvandlats till ett mot Sovjet fientligt land, kanske inlemmats i motsidans militära system.» Det var en dogmatisk felbedömning, säger utrikesministern och tillägger att det är tragiskt att den skedde. Men tyvärr — och det är kanske ännu mera tragiskt — var det kanske inte en felbedömning från Moskva. Det var kanske en riktig insikt, att det stora flertalet av Ungerns folk fått nog av kommunismen och att friheten för detta folk skulle ha betytt skapandet av en demokrati. Kanske var det just detta man fruktade i Moskva? Riskerna för liknande sammanbrott för de kommunistiska regimerna i andra satellitländer skulle ha blivit uppenbara. Sanningen är ju den, att de kommunistiska styrande i dessa länder kan existera endast med hjälp av ryska stridsvagnar.

Vår önskan att ha goda förbindelser med Ryssland oberoende av dess politiska system bör inte hindra oss att därvidlag, när anledning därtill ges, säga ut vad vi tänker. Det är här naturligtvis inte fråga om att fälla moraliska domar utan att konstatera när — särskilt i vår del av världen — freden och avspänningen hotas genom en politik som strider mot de principer om nationernas rätt och frihet, som vi finner väsentliga och som ligger till grund för Förenta Nationerna.

Vad de svensk-ryska relationerna beträffar berör utrikesministern i sin förklaring inte närmare Wallenbergaffären utan hänvisar till vitboken. Om detta betyder att den svenska regeringen för närvarande inte vidare tänker vidta några åtgärder i denna sak, skall jag be att få uttrycka en annan uppfattning. Det har ju nu visat sig att de tidigare år efter år upprepade ryska

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

förklaringarna, att Wallenberg aldrig befunnit sig på ryskt territorium, har varit sanningslösa. De, som inte hade utrikesministerns stora förtroende för sanningsenligheten av utrikesminister Vysjinskijs förklaringar, har fått rätt. Därmed borde ett gynnsamt utgångsläge ha skapats för svenska krav på närmare besked. Vi kan ju tyvärr inte lita på sanningsenligheten av de nya ryska förklaringarna — i dag är detta väl uppenbart för alla. Wallenbergssaken är ett extraordinärt fall, bl. a. därför att den gäller en diplomat och därför att man år efter år i Moskva har bestritt att Wallenberg befunnit sig på ryskt territorium men nu måste erkänna att han gjort det. Mig förefaller det då motiverat, att man från svensk sida bestämt begär att få ta del av allt tillgängligt material rörande Wallenbergs vistelse i Ryssland, över huvud taget allt material, som kan skapa större klarhet än de hittills överlämnade knapphändiga ryska meddelandena.

Vad de ryska spionaffärerna i Sverige beträffar har svenska regeringen översänt ytterligare en not, som också redovisar, att dessa affärer har allvarligt upprört Sveriges folk. Saken blir naturligtvis inte bättre genom de upprepade ryska beskyllningarna, att den svenska underrättelsetjänsten har bedrivit subversiv verksamhet i Ryssland. Tyvärr förekommer för närvarande i ryska tidningar en kampanj mot Sverige för att svenska myndigheter skulle bedriva en sådan omstörtande verksamhet. Denna presskampanj måste naturligtvis ur svenska synpunkter allvarligt beklagas, eftersom en presskampanj i Ryssland har en närmare förbindelse med regeringens uppfattning och önskemål än vad fallet är i Sverige.

Utrikesministern tolkar de ryska beskyllningarna mot Sverige som »ett tecken på att de maktägande i Moskva börjat inse, att spioneriet i Sverige inte kan ha något värde, som står i rim-

ligt förhållande till dess skadliga inverkan på de svensk-ryska förbindelserna». Vi skulle alltså närmast ha anledning att vara glada över de ryska beskyllningarna. Kommer det en ny beskyllning mot Sverige för subversiv verksamhet blir tydligen utrikesministern ännu mera förtjust. Man får säga att utrikesministern är lätt att tillfredsställa ibland. Visst är det vackert att tolka allt till det bästa, men man måste fråga, om inte utrikesministern här går alltför långt i den vägen. För min del finner jag det mera behövt att vi alla, både den svenska regeringen och oppositionen, riktar en bestämd uppmaning till Sovjetryssland att sluta upp med det ryska spionaget i Sverige.

Vad utvecklingen i Främre Orienten beträffar framstår de senaste månadernas händelser som tragiska. Den politik, som Förenta Nationerna och Förenta staterna har fört, kan väl i stort sett karakteriseras så, att man har verkat för ett återställande av läget före Israels, Storbritanniens och Frankrikes angrepp utan att veta, hur man skulle förfara därefter. Det tragiska är, att därigenom riskerna för en fortsatt aggressiv egyptisk politik har vuxit, en fortsättning på den aggressiva politik, som fortgått i årtal.

Som jag ser uppkomsten av konflikten mellan Israel och Egypten bottnar den till stor del i att Egypten inte vill respektera det stilleståndsavtal, som tillkom för en del år sedan under Förenta Nationernas medverkan. Suezkanalen har varit stängd för Israel lika väl som dess trafik i Akabaviken hindrats. Man har genomfört blockad mot andra länders fartyg, som anlöpt israeliska hamnar. Det har förekommit militära raidar, vilka i sin tur framkallat motraidar utan att det är möjligt att i varje fall säga vem som har varit initiativtagare. Bombastiska uttalanden av egyptiska ledare har gjorts om att Israel skulle krossas och araberna mötas i Je-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

rusalem. Egypten har alltså för det första hävdad, att man befinner sig i krig med Israel, för det andra visat, att man inte velat respektera Förenta Nationernas uppmaning att hålla stillståndsavtalet, och för det tredje deklarerat, att målet är att krossa Israel. Allt detta kan inte ursäktas Israels angrepp, men läget är ett helt annat än om vanliga fredliga förhållanden rått före anfall.

Kunde inte Förenta Nationerna gjort en samtidig och dubbelsidig aktion beträffande Israels och Egyptens aggressiva handlingar? Kanske har det inte varit möjligt att uppnå erforderlig majoritet för detta i Förenta Nationerna. Det är i så fall beklagligt. Att skilja på Israels angrepp och hela problematiken i övrigt, att ta itu med den förra och uppskjuta den senare, framstår för mig som riskabelt och orealistiskt. Jag hoppas att Sverige i Förenta Nationerna skall energiskt stödja ansträngningarna att ge Israel trygghet för fri sjöfart, inte bara i Suezkanalen utan även i Akabaviken, och arbetet på att skapa den trygghet för dess territorium, som Israel hittills har saknat. Förenta Nationernas resolutioner, som Egypten hittills ignorerat, är ju tyvärr i och för sig ingen lösning. Har utrikesministern någonting att säga om vad Förenta Nationerna härvidlag kan göra och vilka ansträngningar och åtgärder den svenska regeringen vill stödja? Eftersom Sverige är medlem av säkerhetsrådet, har vi särskild anledning att i tid diskutera dessa frågor, fastän jag är väl medveten om att det ofta inte är möjligt att göra preciseringar i förväg.

Krisen i Mellersta Östern belyser en allvarlig problematik för Förenta Nationerna. De hyggliga staterna respekterar i stort sett Förenta Nationerna och dess resolutioner, de andra ignorerar rekommendationerna från samma håll. Fortsätter detta kan följden bli en fortgående försvagning av demokra-

tiernas ställning i världen. Våld kommer att lyckas. Därför är Förenta Nationerna för närvarande en organisation som är ställd på ett allvarligt och kanske avgörande prov. Kan man åstadkomma betydande framsteg till en lösning av de problem, som ligger bakom vinterns konflikter i Mellersta östern? Hit hör bland annat frågan om trygghet för att Suezkanalen blir öppen för all internationell trafik på rimliga villkor. Kan Förenta Nationerna inte uppnå en lösning av dessa spörsmål, mörknar utsikterna för fredens och rättvisans sak.

Man måste fråga sig, om Förenta Nationernas möjligheter att verka för lösningar av internationella problem inte ibland skulle ökas genom tillkomsten av en Förenta Nationernas egen militära styrka eller någon fastare organisation av möjligheterna för Förenta Nationernas militära ingripande i fredens tjänst. Denna fråga har i varje fall aktualiserats genom de senaste månadernas händelser.

Herr talman! Jag övergår till en annan aktuell, av utrikesministern berörd fråga.

Det europeiska frihandelsområdet, den europeiska tullunionen för de sex staterna på kontinenten och den nordiska gemensamma marknaden är tre planer som — om de blir förverkligade — kan komma att revolutionera vårt folks arbetsförutsättningar. Jag är glad att kunna i allt väsentligt ansluta mig till den syn på dessa spörsmål som regeringen företräder, så långt man kan sluta av utrikesministerns anförande.

Vi i Sverige kan knappast ställa oss utanför strävandena att skapa ett europeiskt frihandelsområde. Vi har hittills verkat energiskt för att få bort hinder för den internationella handeln och reducera tullarna, särskilt i Väst-europa. Om det nu föreligger en möjlighet att dessa tullar i Västeuropa under en viss tid skulle kunna helt och hål-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

let avvecklas, så kan vi i Sverige knappast säga: Ja, vi är varma anhängare av en reduktion av tullarna, men nu går ni för långt, och nu vill vi inte vara med. Nej, vi måste uppenbarligen inta en mycket positiv och intresserad hållning till dessa strävanden att skapa gynnsammare förutsättningar för den europeiska ekonomin och därmed för levnadsstandarden i vår del av världen.

Men det är klart att dessa planer, i sanning radikalare än man för några år sedan trodde möjligt, reser många allvarliga spörsmål. Från fransk sida har man inte bara när det gäller sexstatsunionen utan även det europeiska frihandelsområdet börjat tala om en harmonisering av den ekonomiska och sociala lagstiftningen såsom en förutsättning för skapandet av friare marknadsförhållanden.

Enligt min mening är grunden för dessa krav på att ekonomisk och social lagstiftning skall vara lika i länder med skiftande naturförhållanden och ekonomiska förutsättningar mycket svag. Man kan fråga som en framstående ekonom — för övrigt fransman — har gjort, om vi inte skall harmonisera och enhetliggöra också klimatet inom olika länder i Europa, innan vi kan skapa en fri marknad. Klimatet spelar en kolossalt stor roll för produktionen i olika europeiska länder, gynnsam inverkan för vissa länder och vissa näringsgrenar och mindre gynnsam för andra länder och andra folk, men ingen människa tänker på annat än att det friare varuutbytet just därför kan medföra betydande fördelar. — De ekonomiska förhållandena, bl. a. lönerna, kan uppenbarligen inte harmoniseras.

Enligt min mening bör Sverige därför stödja den ståndpunkt som Storbritannien synes inta, att frågor av denna art om harmonisering av lagstiftning och dylikt tas upp först efter hand, i den mån de blir aktuella sedan samarbetet för friare handel har börjat. De

bör inte göras till ett spörsmål som först måste klaras, innan handelsförbindelserna kan göras friare.

En annan viktig och svår fråga gäller jordbrukets ställning. Som utrikesministern kort antydde har Storbritannien av hänsyn till brittiska imperiet och preferenspolitiken gent emot övriga delar av imperiet önskat att jordbruksprodukter skulle uteslutas från frihandelsområdet. Möjligen har, säger man på sina håll, även vanliga enkla jordbruksprotektionistiska intressen i Storbritannien medverkat till att den engelska regeringen tills vidare intagit denna hållning. Detta är naturligtvis ur dansk synpunkt oroväckande, eftersom jordbruksprodukterna skulle komma med i den tullunion för sex stater som håller på att uppbyggas på kontinenten. Dansk jordbruksexport kan alltså komma i kläm mellan å ena sidan en sexstatstullunion, där de deltagande staterna genom en reglering erhåller speciella fördelar, och å andra sidan ett europeiskt frihandelsområde, som inte gör någonting för att trygga en marknad för danska exportprodukter av jordbrukskaraktär. Även vi i Sverige har exportintressen för jordbruket att bevaka, och det är inte uteslutet att de under en period kan bli större än vad de är i dag. Både av hänsyn härtill och därför att vi har all anledning att önska rimliga och gynnsamma förutsättningar för den danska ekonomin, vilket på många sätt återverkar på våra förhållanden, förefaller det mig väl motiverat att vi i Sverige mycket energiskt stöder och fortsätter att stödja — en liten början har ju gjorts — de danska önskemålen om en icke-preferensbehandling av jordbruksexporten från olika länder inom det europeiska frihandelsområdet. Detta innebär inte skapandet av en stor och helt fri marknad för jordbruksprodukter. Jag tror att detta är uteslutet under den tid vi nu kan överblicka. Men det innebär, att i

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

den mån det skapas denna internationella jordbruksreglering som ger varje lands jordbruk en *viss* företrädesrätt till *egen hemmamarknad*, bör den så långt det är möjligt byggas på icke preferensbehandlings grund och därigenom skapa någorlunda rimliga förutsättningar för de nordiska ländernas *export* av jordbruksprodukter.

För det tredje vill jag vidröra en något mera teknisk men likväl ytterst betydelsefull fråga. Om det anses nödvändigt i ett europeiskt frihandelsområde att införa en särskild undantagsrätt för en stat, vars valutareserv hotas, att tillgripa tillfälliga importrestriktioner, så framstår det för mig som önskvärt att vi i Sverige söker att så mycket som möjligt begränsa denna rätt, bl. a. göra den starkt tidsbegränsad. Ty det är ju dock så, att importrestriktioner är raka motsatsen till den politik, som det europeiska frihandelsområdet skulle trygga, och sådana restriktioner kan på sin höjd gagna ytterst tillfälligt. Enligt min mening har man anledning pröva en annan förändring av den ekonomiska politiken, som skulle minska behovet av sådana för varu- bytet skadliga restriktioner, nämligen införandet av i viss mån variabla växelkurser för de valutor som är anslutna till frihandelsområdet — naturligtvis variabla endast inom vissa gränser. En sådan tillfällig och begränsad rörlighet hos valutorna skulle kunna ersätta importrestriktioner. Den skulle också på längre sikt underlätta den anpassning av valutarelationerna, som kan vara nödvändig för att man skall kunna undvika importrestriktioner.

Det förhåller sig dock så, att om kostnadsnivån i ett land har kommit upp på en alltför hög nivå, så att landet inte kan exportera tillräckligt och har en tendens att importera mer än landet har råd med — och det finns ju exempel härpå i Europa i dag — så har man valet mellan att sänka kostnadsnivån

relativt till andra länders eller att ändra växelkursernas läge. Vi vet alla att möjligheterna att sänka kostnadsnivån är ytterst begränsade, och att det i många fall därför endast står *en* möjlighet till buds, nämligen en varaktig anpassning av valutan för länder i detta läge. Jag tror att en politik, som erkände att den begränsade variabiliteten hos växelkurserna är ett naturligt inslag i en ekonomisk politik som passar våra nuvarande internationella förhållanden, nog skulle underlätta en lösning av här berörda spörsmål.

Vidare har Sverige intressen att bevaka inte bara när det gäller frihandelsområdets olika bestämmelser utan också när det gäller utformningen av de sex staternas tullunion, även om ett svenskt deltagande i denna tullunion inte förefaller att ha någon aktualitet. I samband med tullunionen är det många tillämpningsfrågor, där avgörandena kommer att få betydelse även för europeiska stater utanför unionen. En förutsättning för att vi skall få möjligheter att tillsammans med andra stater med liknande intressen där göra vår röst hörd är, att det europeiska frihandelsområdet utvecklas någorlunda samtidigt och parallellt med tullunionen på kontinenten. Därför tvingas nog vi liksom andra av frihandelsområdet intresserade länder att skynda på med överenskommenheten därom. Vi får kanske arbeta något snabbare än vad som överensstämmer med våra svenska traditioner. Då utredningarna härom väntas bli färdiga i sommar, kan det bli tal om ställningstaganden av långtgående räckvidd relativt snart, och det kan då bli nödvändigt att inkalla den svenska riksdagen till en särskild session under eftersommaren eller i början på hösten.

Beträffande dessa spörsmål, av vilka många tarvar en ytterst ingående utredning och noggranna förberedelser, tillfogar jag endast den anmärkningen att det är önskvärt att det svenska närings-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

livet får en mycket fyllig och allsidig representation i de organ som arbetar med dessa frågor.

Beträffande den nordiska gemensamma marknaden kan man med tillfredsställelse konstatera att Finland har kommit med i utredningsarbetet och hunnit fatt de övriga nordiska länderna, så att det nu bland experterna synes råda enighet om en fri nordisk marknad för mycket nära fyra femtedelar av varuhandeln. Den frågan kan väl resas, om en nordisk gemensam marknad blir överflödig, därest ett europeiskt frihandelsområde beslutas. Till detta spörsmål kan man naturligtvis politiskt ta ställning först när utredningarna färdigställts. Jag vill för min del inte dölja, att en nordisk gemensam marknad inte bara medför fördelar ur svensk synpunkt utan också olägenheter. Det kan uppkomma en skärpning av det svenska valutaproblemet, och vår valuta är ju sannerligen inte så stark. Vår valuta-reserv är inte heller så stor, att vi inte har anledning att ta ytterst allvarligt på den saken. Visserligen har ju alla länder här uppe i Norden relativt svag valutaställning, men Sveriges läge är väl något bättre. Det finns inte en fullständig parallellitet mellan en svag valutaställning och ett socialdemokratiskt regeringsinnehav, även om sambandet är mycket intimt, vilket ju en internationell undersökning visar.

Jag är för min del benägen inta den ståndpunkten, att en nordisk gemensam marknad blir av stor betydelse, även om ett europeiskt frihandelsområde skulle beslutas. För det första kan den nordiska marknaden genomföras mycket snabbt, till stor del omgående, medan förverkligandet av det europeiska frihandelsområdet kan kräva tolv, femton, sjutton år. För det andra är det inte säkert att ett beslut om europeiskt frihandelsområde innebär, att denna plan i sin helhet genomföres. Det kan hända, att man av någon anledning

stannar på halva vägen. För det tredje är en nordisk gemensam marknad en väg till stärkande av det nordiska näringslivet, ett slags förberedelse, som gör detta bättre skickat att stå emot de konkurrensens hårda vindar som slopandet av tullarna i Västeuropa skulle innebära. Det är dessutom så, att en nordisk gemensam marknad skulle öka de nordiska staternas möjligheter att göra vårt inflytande gällande i de internationella sammanhangen av bl. a. frihandelsområdets konstruktion. Vidare bör man inte förbise, att en nordisk gemensam marknad innebär en partiell tullunion, d. v. s. enhetliga tullar utåt, vilket frihandelsområdet inte gör. Konstruktionen med tullunionen är svår att skapa, men är sedan rätt mycket enklare att tillämpa. — Saken skulle kunna kompliceras, om man på dansk sida tänkte sig att eventuellt bli medlem av den kontinentala tullunionen, något som man på norsk och svensk sida tycks ha svårt att föreställa sig. I så fall brister väl förutsättningarna för en nordisk gemensam marknad. Men riskerna för att Danmark skulle välja denna väg är kanske inte alltför stora, om vi i Sverige och Norge visar förståelse för berättigade danska önskemål i fråga om frihandelsområdet.

Herr talman! Den debatt, som Nordiska rådet hade för en månad sedan, får anses ha varit värdefull, då den bl. a. gav viss upplysning om hur man på olika håll ser på dessa spörsmål. Detsamma gäller rådets arbete i övrigt, även om man inte kan säga, att det uträttades några stora saker vid helsingforssessionen. Den frågan restes, om Nordiska rådet är en alltför stor apparat för att arbeta med spörsmål, som till största delen har mycket begränsad räckvidd. Är det för mycket att ha sammanträde varje år, och bör man, som den norska regeringen tycks luta åt, övergå till att ha sessioner endast vartannat år? Ställningstagandet i fråga om

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

detta spörsmål bör väl ske först efter närmare konsultation de nordiska representanterna emellan. Men jag vill för min del i alla fall framhålla den synpunkten, att om rådet sammanträdde endast vartannat år, skulle nog behandlingen av en hel del frågor bli fördröjd i onödan och allvarlig försening skulle kunna inträffa. Nordiska rådet skulle få mindre möjligheter att driva på de arbetstyngda regeringarna i spörsmål av nordiskt intresse. Det är ju faktiskt så, att regeringarna har mycket att göra. Även de statsråd, som i och för sig har ett varmt nordiskt intresse, kan redan på grund av arbetsbördans tyngd komma att skjuta på en del saker, därest ingen driver på. Om Nordiska rådet sammanträder, har regeringarna och de olika statsråden tillfälle att redovisa, vad de har gjort eller underlåtit att göra. Rådet kommer på sätt och viss att verka som en påle i köttet för dem, som finner att de inte haft möjlighet att intressera sig så mycket för de olika nordiska spörsmålen i vederbörande lands fögderier. Jag är glad kunna konstatera, att regeringsmedlemmarna vid rådets sessioner med gott humör tar på de meningsutbyten, som förekommit i dylika enstaka fall.

Får jag passa på att här skjuta in en fråga till utrikesministern om vad som har skett med den utomordentligt värdefulla och ingående utredning rörande mestgynnadnations-klausulen, som nordiska experter färdigställde för ett par år sedan, en utredning, som förefaller mig överträffa allt vad som tidigare presenterats rörande detta viktiga och invecklade spörsmål. Vi får inte utsluta, att denna fråga när som helst kan dyka upp och bli aktuell, t. ex. då GATT har att ta ställning till de olika europeiska projekten.

Att Nordiska rådet tjänstgör som ett forum för debatt om nordiska spörsmål kan kanske också förtjäna att nämnas som ett skäl för att sessionerna inte bör

förekomma så glest som med två års mellanrum. Däremot förefaller det mig, herr talman, angeläget att vi prövar en förkortning av sessionstiden från tio dagar — d. v. s. nio arbetsdagar — till omkring sex arbetsdagar, så att mötena alltså kan genomföras på en vecka. Om gästfriheten då bleve mindre överväldigande, vore kanske inte så stor skada skedd, även om vi som nu senast var gäster i Helsingfors naturligtvis är utomordentligt tacksamma över den gästfrihet, som visades oss av Finland och som var av imponerande mått.

Skall det gå att avsluta mötena efter sex dagar, får ärendena givetvis beredas ganska ingående före varje session. Därför betyder väl ett införande av sexdagarssessioner något vidgat bruk av kommittéer och dessutom bör Nordiska rådets utskott kunna sammanträda utan att rådet är samlat, när särskild anledning därtill ges. Man tänker sig t. ex. att ekonomiska utskottet möjligen skall sammanträda mot årets slut för att behandla frågan om den gemensamma nordiska marknaden och förbereda den, så att rådet i februari kan ha mesta möjliga arbetsmaterial.

I övrigt skall jag, herr talman, inte uppta tiden med att gå närmare in på frågor, som gäller Nordiska rådets metoder och arbetsvillkor. Rådet är en ung institution, som ännu inte har funnit sin form — man måste pröva sig fram. Om dess roll i skapandet av en nordisk gemenskap blir större eller mindre är det ännu för tidigt att döma om, men det är värt att göra ett försök att av rådet skapa ett effektivt instrument i den nordiska gemenskapens tjänst och sätta in krafterna på att detta försök skall lyckas.

Herr HJALMARSON (h):

Herr talman! Det är alldeles uppenbart, att vårt land efter sitt inträde i säkerhetsrådet står inför nödvändigheten

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

att snabbare och oftare fatta beslut i internationella frågor än då våra förpliktelser mot Förenta Nationerna begränsade sig till den som blotta medlemskapet innebär. På ett annat sätt än tidigare kommer vi fram i den internationella politikens rampljus. Några nya bindande förpliktelser har vi inte iklätt oss, men de vi redan har framstår klarare, mer markerade.

Vi har företrädare där ute med säkert omdöme och goda kontakter både i Förenta Nationernas skyskrapa och i Washington. Med förtroende kan vi ge dem ett betydande mått av handlingsfrihet.

Att våra representanter inte arbetar efter alltför snäva direktiv betyder emellertid ej att vi skulle avstå från att bestämma oss för vart vi syftar med våra insatser i det internationella samarbete, som i Förenta Nationerna har sitt organisatoriska centrum. Freds- och säkerhetsorganisationen kan aldrig bli något annat eller mer än medlemsstaterna är beredda att göra den till. Förenta Nationerna har ingen egen kraft, lever inget eget liv. Organisationen är oavbrutet och ständigt beroende av sina delägars insatser och aktiva lojalitet. Det finns stunder, då detta kräver beredvillighet att ge efter på egna intressen, då hänsynen till den solidaritet, på vilken hela konstruktionen bygger, och hänsynen till säkerhetsorganets auktoritet helt enkelt förutsätter, att en eller flera medlemmar avstår från anspråk, vilka ur rent nationell synpunkt kan förefalla både rättfärdiga och rättsligt grundade. Det finns lägen, där ett lojalt uppträdande medför nödvändigheten att ta risker, då det inte räcker med ord, utan då solidarisk handling krävs. Dessa risker kan vara betydande, men — under alla förhållanden ur den demokratiska småstatens synvinkel — aldrig så stora som de faror, vilka skulle aktualiseras, om Förenta Nationerna på nytt förvandlades till enbart en diskus-

sionsklubb för utrikesministrar och ständiga delegater.

Det brukar numera sägas, att den amerikanska utrikespolitiken valt att arbeta genom Förenta Nationerna. Till all lycka ligger det åtskilligt av sanning i det påståendet, men det ligger än mer sanning i konstaterandet, att den vakna amerikanska opinionen satsar på Förenta Nationerna. Ingen kan undgå att lägga märke till den känsla av världsomfattande ansvar, som håller på att växa sig stark bland amerikanare av alla slag, av alla raser och färger. Det är lätt att göra sig lustig över denna idealism, att söka dolda motiv bakom den — amerikanare är lika litet som vi andra några änglar — men den personliga tacksning man så ofta finner bakom de enkla och naiva orden lämnar ingen oberörd. Den vakna opinionen betyder någonting i USA — också för utrikespolitiken.

De på varandra följande hektiska kriserna i höstas gled liksom självfallet in under Förenta Nationernas domvärjo. Generalsekreterare Hammarskjöld och ingen utrikesminister i någon särskild stat blev centralgestalten, fick alla världens strålkastare riktade på sig. Det var hans resplaner och resor, hans konferenser och knappa kommentarer som kom på tidningarnas förstasidor. Generalsekreteraren blev en symbol för och en personifikation av den internationella organisationens centrala plats i människornas medvetande.

Redan däri ligger något som, vad man än tycker och vad man än tänker på olika håll, binder för framtiden. Har man vant sig vid att gå till en utomstående instans med sina tvister, blir det aldrig lika naturligt igen att gå bakom knuten och göra upp med knytnävar och snusdosor.

Ryssarna och den s. k. Kadarregeringens hastigt tvångsmobiliserade och molokna representanter gjorde ivriga försök att hävda, att Ungern-tragedien inte

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

angick FN, utan att mordandet i Budapest och annorstädes i Ungern var en rent intern angelägenhet och något som Warszawapakten suveränt reglerade. Ungernarna smög sig till och med djupt förorättade ut ur församlingen, vilket sovjetdelegaterna omsorgsfullt aktade sig för. Men protesterna och demonstrationerna förmådde dock inte hindra en öppen diskussion av frågan eller att demokratierna tog en klar ståndpunkt.

De demokratiska folken har under höstens och vårens kriser visat besinning nog att inte bara i största allmänhet utan i praktiken godta de principer, på vilka hela säkerhetsorganisationen bygger. Undantaget är Indien. Denna nya stat, som gärna och utförligt gör sig till tolk för de höga idéerna och i både tid och otid predikar människornas självbestämmanderätt, vägrade då det gällde det ockuperade Kashmir att ta någon hänsyn till dessa höga idéer. Men i övrigt, beträffande Storbritannien, Frankrike och Israel, har Förenta Nationerna hävdat sin auktoritet, sitt krav att krigshandlingar skall ersättas av förhandlingar.

Detta gick inte utan påtryckningar, påtryckningar som fick sin styrka genom att Amerika ställde sig bakom dem. Men man lyckades nå resultat trots att den huvudsakligen agerande, USA, befann sig i ett ömtåligt politiskt skalömsningsskede och trots att detta land står i nära allians med Frankrike och England och med dessa båda länder har ett traditionellt och nära vänskapsförhållande. Det gick också i Amerika att få till stånd en entydig hållning till Israel trots den starka minoritetsgrupp i amerikanskt samhälle, som i den nya judiska nationalstaten ser en uppfyllelse av århundradens drömmar.

Vad som skedde i Mellersta Östernfrågan var ett konkret uttryck för den demokratiska världens internationella solidaritet. Vi har alltså en samlad demokratisk världssopinion, samlad kring

tanken på en solidarisk internationell rättsordning. Vad är det som hindrar att denna tanke blir universell verklighet? Det är den sovjetryska obstructionen.

Sovjetryssland har — med många och starka ord — anslutit sig till FN:s grundsatser. Det är bara den skillnaden att dessa grundsatser enligt sovjetrysk uppfattning endast binder andra, inte Sovjetunionen, som har rätt att handla helt utan hämningar. Med en måhända vanvördig liknelse: andra skall hålla sig nyktra och skötsamma. Om lillefar Chrustjev super, ja det beror på om han känner sig törstig!

Herr talman! Den väpnade interventionen i Ungern, cycklet med den s. k. Kadarregeringen, som smög sig fram till regeringsbyggnaderna likt ett följeinfanteri efter de ryska stridsvagnarna, den hänfulla förhållningstaktiken i generalförsamlingen och det ryska sabotaget mot arbetet i Förenta Nationerna visar i varje fall ett: Sovjetimperiet förbehåller sig att få driva sin imperialistiska politik utan hänsyn till något annat än verkliga eller inbillade egenintressen. Principen om rätt och rättfärdighet, om fred och solidaritet, är för dess representanter ingenting annat än förtexten till den mest hänsynslösa advokatyr. I grunden finns det bara en rätt i världen: Sovjetunionens rätt att härska och behärska.

Man kan manövrera som man gör i nedrustningsfrågan, men det enda målet är egna taktiska fördelar, propagandavinster. Hur detta kan utgöra grunden för en försiktig optimism i denna fråga förstår inte jag. Fiskare, herr talman, bör vara optimister, men knappast utrikesministrar.

Om man nu väger de olika tendenserna mot varandra ur svensk synpunkt — till vilket resultat kommer man då? Förenta Nationerna håller på att utveckla sig till ett gemensamt och användbart organ för den demokratiska

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

världens övernationella lojalitet mot de principer, utan vilka en fri och fredlig samlevnad och samverkan inte kan tänkas. Genom säkerhetsorganisationen kan den demokratiska solidariteten komma till praktiskt uttryck.

Som garant för frihet och fred i förhållande till världens största och starkaste militärmakt, Sovjetunionen, är Förenta Nationerna ej starkt nog. Finns det då några andra och mera hållbara garantier? Det låter sig naturligtvis sägas, att »kunskapen om de moderna stridsmedlens förödande verkan» gör att stormakterna i det längsta kommer att avhålla sig från öppna konflikter sig emellan. Realistiskt sett betyder detta att det amerikanska innehavet av vätevapen är en faktor, som tvingar Sovjet att hålla sin aggressivitet inom sådana marginaler att en väpnad konflikt med USA undviks. Den demokratiska världens överlägsenhet i detta avgörande avseende är — så länge den består — en fredsfaktor. Detta är innebörden i maktbalansens filosofi. Men man får då inte glömma, att status quo betyder fortsatt rysk ockupation av de baltiska staterna och satellitländerna, vilket ryssarna sannerligen ej försummat att erinra om, att både Sovjet och USA har vätevapen, vilket begränsar icke endast den aggressiva stormaktens manövreringsmöjligheter utan också benägenheten att ingripa mot aggression — ingen drar utan absolut tvång på sig risken för vätevapenanfall — samt att en fred som vilar på fruktan aldrig kan ge någon bestående säkerhet.

Det förflöt, herr talman, inte särskilt många månader mellan Genève-konferensens söta ord och de ryska ledarnas beslut att med våld ingripa i Ungern, detta beslut som utrikesministern anser vara följden av »en dogmatisk felbedömning». Dogmatiken kan i så fall inte vara något annat än den ryska statsledningens absoluta och orubbliga krav på att få hålla de länder okupe-

rade, som den anser sig behöva ekonomiskt och politiskt utnyttja. För det ungerska folkets del betydde den »dogmatiska felbedömningen» arresteringar, koncentrationsläger, deportationer och mord på oskyldiga människor. Den betyder fortsatt förtryck, fortsatt polisregim, fortsatta mänskliga lidanden. Det är en aspekt på de offer friheten kräver av dem som hävdar frihetens sak mot Sovjet-härskarna, som hör hemma just i en objektiv redogörelse.

Den ryska utrikespolitiken är ideologiskt bestämd. Dess utgångspunkt är en förment rätt för det sovjetryska härskarskiktet att tjänstgöra som generalstab för en världsomspännande strävan att — som det heter — störta kapitalismen. Ur sovjetrysk synpunkt är detta inte en tröttande lek med nötta ord. Det är en praktisk målsättning. Den ryska ledningen har ingen fri debatt att ta hänsyn till. Även om utvecklingen inom landet lett till en viss differentiering är den fria och öppna diskussionens samhälle långt avlägset. Världserövrardogmatiken blir därför ett oemotsagt och kritikfritt diktat med bindande kraft. Det är landsförräderi att hävda en annan och rimligare mening. Målsättningen hålles levande genom en serie vaksamhetskampanjer. Den senaste men säkert inte den sista kampanjen har slagit igenom också i de våldsamma och orimliga anklagelserna mot vårt land för att vi skulle ha inspirerat omstörtande verksamhet i Sovjet. Att den kampanjen främst riktar sig mot de baltiska staterna är uppenbart. Vi har väl fått komma med i dansen därför att här finns så många landsflyktiga från dessa länder. Om Sovjetregimen ett ögonblick inbillar sig att dess hotfulla mullranden skulle förmå oss att rubba på de rättigheter våra gäster åtnjuter, bör den få reda på att den missar sig och därutöver att vi alltjämt väntar på att Sovjet rensar upp i sin ambassad hos oss och

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

lägger ned sin spionageorganisation i Sverige.

Enligt sovjetrysk ideologi finns det krig av två slag — rättmätiga och orättmätiga krig. Det rättmätiga kriget är det som befinnes nödvändigt för att hävda sovjetmaktens intressen eller ideologi. Praktiskt taget alla andra är orättmätiga. I princip samma betraktelsesätt lägger man på begreppen sanning och lögn. Sant är det som gagnar sovjetregimens sak eller stärker dess prestige. Lögn är allt annat. Alla andra ljuger. Sovjetrepresentanter ljuger aldrig — aldrig så länge de har makt nog att göra lögn till sanning. Vi har själva talande uttryck för denna mentalitet i affären Wallenberg, där cynismen firat triumfer. Vi har inte lagt denna fråga till handlingarna. Vi har inte glömt den och kan inte glömma den. Förklaringarna räcker inte och inte ursäkterna heller. Förklaringarna är ingenting annat än försök att bortförklara ett brott mot en människa och mot mänskligheten.

I något sammanhang har den ryske partisekreteraren sagt, att demokratier borde acceptera Sovjetunionen som en del av Guds världsordning. Herr talman, det finns ingen i den demokratiska världen som förmenar ryska folket rätten att ordna sina förhållanden efter sina önskningsar. Men — vi förmenar Sovjetunionen rätten att förtrycka andra folk och att i sitt intresse organisera och understödja omstörtande verksamhet i andra länder. Ryssarna förbehåller sig att centralt från Moskva få dirigera lydpartier i den fria världen. Vad skulle hända om demokratierna gjorde anspråk på att få knyta kontakt med demokratiska strömningar i Sovjet? På den punkten behöver vi inte ha någon tvekan. Blotta misstanken om någon som helst aktivitet av detta slag skulle framkalla våldsamma protester och många ord om politisk kriminalitet. Av fullt naturliga skäl hade herr Chrustjev ingenting att säga om Sovjet-

unionens acceptering av den demokratiska världen som en del av Guds världsordning. Den ryska politiken har helt enkelt inte den utgångspunkten, och därför är den ett bestående hot mot freden — hotet mot freden.

Kommunistblocket gör vad som står i dess förmåga för att infektera såren i världen och för att så länge som möjligt hålla dem öppna och blödande. Det ligger i dess intresse att hålla feberkurvan hög och fördröja ett naturligt tillfrisknande. Detta gäller överallt men just för närvarande i Mellersta Östern i all synnerhet.

Motsättningarna där borta är djupa och svåra att komma till rätta med. Området är vitalt, ingalunda bara för England och Frankrike utan för hela Europa. Mer än 90 procent av all den olja Västeuropa förbrukar kommer från dessa trakter. Möjligheterna att bevara världsfreden beror på om man lyckas korsa de sovjetryska planerna och nå stabilitet i området och så småningom en uppgörelse på bred front. Var och en som försöker tänka igenom nuläget realistiskt måste komma till denna slutsats.

Ingen varaktig lösning på problemet Mellersta Östern är tänkbar, som inte bygger på förtroende både bland araberna och i Israel. Båda parter har trygghetskrav som måste tillgodoses. Israel måste ha trygghet för sin existens som självständig stat och sina rättigheter som likaberättigad sjöfarande nation. Arabstaterna måste ha garantier mot israelisk expansion. Djupast sett bottnar ju den tragiska konflikten i det förhållandet, att både araberna och israelerna betraktar den jord det gäller som sin.

Det är ett garantisystem av detta slag FN med stöd av de demokratiska staterna, främst USA, eftersträvar. Detta är en solidarisk, demokratisk ståndpunkt. Det är en positiv linje. Den ger också möjlighet att isolera en diktators-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

typ som Nasser och att behandla honom med behövlig grad av fasthet utan att han kan falla tillbaka på arabvärlden.

Denna konstruktiva politik förutsätter vilja till uppgörelse från båda sidor, både från arabernas och Israels sida. En lösning av det politiska Mellersta Östern-problemet är också en förutsättning för att det oerhörda flyktingsproblemet blir löst. Det gäller ju bortåt en miljon människor, som i snart tio år levat under de eländigaste förhållanden i flyktingläger där borta i dessa länder. Detta kräver ett ekonomiskt stöd som är inriktat på produktiva investeringar, något som också från svenskt håll gång på gång understrukits. Det förutsätter att både Israel och araberna positivt samarbetar med Förenta Nationernas hjälporgan — där har det brustit en hel del — att Israel vidare rättar sig efter Förenta Nationernas upprepade resolutioner om skyldigheten att ta emot en viss del av de arabiska flyktingarna från det nuvarande Israel och att bidra till den ekonomiska kompensationen åt andra. Därutöver måste arabstaterna göra vad de kan för att inordna flyktingar i sitt arbetsliv.

Men, herr talman, lösningar efter den konstruktiva linjen nås inte på en gång. Det finns mycket motstånd att övervinna och många svårigheter att ge sig i kast med. Läget i dag är till ytterlighet prekärt. Om det successivt skall bli bättre, måste många fler än nu medverka. Vi måste — både vi som redan bidrar och andra — gemensamt se till att hjälporganen har resurser. Det må vara Sovjet förbehållet att tala många och vackra ord om flyktingar och flyktinghjälp för att sedan ta sina papper och gå, när räkningen kommer.

Det lönar sig att göra en insats i Mellersta Östern. Det gör det särskilt nu sedan USA utfärdat sin garanti om trygghet mot sovjetrysk aggression och tagit på sig ekonomiska förpliktelser som på något längre sikt kan betyda

en ekonomisk omvälvning i detta område. Kanske har man, herr talman, i vårt land icke riktigt tänkt igenom vad det betyder att en överväldigande amerikansk opinion godtagit tanken att hustrurna kan tvingas skicka sina män och föräldrarna sina söner ut i en militär aktion långt bort i Mellersta Östern för att skydda folk, som begär hjälp mot angrepp.

Herr talman! Det går inte att skilja på utrikespolitik och försvarspolitik. De båda kompletterar och är förutsättningar för varandra. I särskilt hög grad gäller detta då en ansträngning att effektivisera försvaret kräver förhandlingar och överenskommelser på det internationella planet.

Det svenska försvaret måste, för att kunna nå behövlig effektivitet till godtagbara kostnader, så snart möjligt är utrustas med taktiska atomvapen. Detta är en militär nödvändighet, som inte förändras av känslor och känslotänkande. Det är dessutom ofrånkomligt eftersom vårt försvars uthållighet beror på hjälp från de stora demokratierna. De praktiska möjligheterna till sådan hjälp hänger på att vårt försvar redan i fred är anpassat efter internationell standard, särskilt vad det gäller de moderna tekniska vapnen.

Den hittillsvarande diskussionen i denna centrala fråga har utgått ifrån att vi inte genom egen produktion på lång tid ännu kan få fram atomladdningar i sådan omfattning att svensk försvarsplanering därigenom nämnvärt påverkas. Vidare har det hävdats, att vi inte har möjligheter att utifrån köpa sådana laddningar. Som saken nu utvecklats sig gäller det emellertid inte bara själva laddningarna utan också och på nuvarande stadium kanske främst vapenbärarna — de olika typerna av utskjutningsanordningar. Frågan är då: Har vi rimliga utsikter att få köpa utskjutningsaggregat av olika slag, nödvändiga för ett taktiskt atomvapen?

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

Förutsättningen skulle självfallet vara att inga andra villkor knyts till ett sådant köp än dem vi redan accepterat när vi utifrån köpt annan försvarsmateriel. Mycket borde tyda på chans till tillmötesgående svar, under alla förhållanden så mycket att försöket efter mitt förmenande bör göras — snarast möjligt.

Vi bör alltså ta upp direkta förhandlingar med USA och England om rätt för oss att få köpa dessa utskjutningsanordningar. Just att vi begär att få köpa materielen i fråga och förklarar oss beredda att betala för den stärker vår ställning. Vi anholder inte om någon gåva eller något understöd. Tillgången till denna apparatur skulle göra det möjligt för oss att utbilda folk för det nya vapnets användning, skulle underbygga och påskynda detta försvarsmedels införlivande med svenskt försvar och sålunda skapa en bas för det försvar vi behöver i ett kritiskt läge. Vår egen produktion av atomvapen skulle underlättas och väntetiden kunna rationellt utnyttjas. Möjligheterna till effektivt bistånd utifrån skulle väsentligt ökas. Hela vår försvarsfråga skulle komma i ett gynnsammare läge. Vår trygghet skulle, herr talman, stärkas.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! I de viktigaste frågorna rörande vårt lands utrikespolitik vill jag upprepa vad jag tidigare framhållit, att kommunistiska partiets åsikter sammanfaller med regeringens. Jag vill understryka statsministerns deklaration i Nordiska rådet den 3 februari, att Sverige skall vidhålla alliansfriheten och neutraliteten som riktpunkt i händelse av ett nytt krig och att det nordiska samarbetet inte får påverka denna linje eller den svenska försvarspoli-

tiken. Jag understryker även utrikesministerns uttalanden i dag för den fredliga samlevnaden. Att det internationella klimatet är bistrare nu än för ett år sedan är visserligen påtagligt, men det betyder inte alls att det propagerade tredje världskriget är oundvikligt. Hur paradoxalt det än må låta kan förra årets dramatiska händelser öka fredsutsikterna i stället för att de skulle föra oss närmare kriget.

Jag vill emellertid i anslutning till utrikesministerns redogörelse säga några ord om kriget mot Egypten. Detta är visserligen inte populärt hos dem, som har hand om propagandamedlen i vårt land — där vill man bara hojta om Ungern. Den egyptiska frågan har i dag en särskild aktualitet för oss, eftersom Sverige engagerats i Sueztrafikanternas organisation och varit nödsakat att sända en militär styrka till Egypten för att verkställa Förenta Nationernas beslut.

Man kan inte riktigt bedöma det internationella skeendet utan att hålla i minnet de grundläggande förändringar som både ägt rum och fortsätter efter det andra världskriget. En av de båda viktigaste av dessa förändringar, som just nu berör kraftförhållandena mellan gammalt och nytt, som engagerar folk och stater och mer eller mindre den enskildes sympatier respektive antipatier, även i vårt land, är det imperialistiska kolonialsystemets upplösning och pågående sammanbrott.

Ännu vid andra världskrigets slut befann sig en och en halv miljard av jordens befolkning under kolonialt styre eller halvkolonial kontroll. Fyra femtedelar av denna befolkning har på dessa efterkrigsår befriat sig från det koloniala eller halvkoloniala beroendet och upprättat egna stater, som för sin egen politik, i huvudsak en fredsfrämjande och antikolonialistisk politik. Många av dessa folk har upprättat mäktiga stater; det gäller särskilt de båda nya världsmakterna Kina och Indien, men det gäl-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

ler också makter som Egypten, Indonesien, Pakistan m. fl. En del tidigare kolonialt undertryckta folk har övergått till socialismens läger, särskilt Kina. Indiens parlament har uttalat sig för en socialistisk utveckling i Indien, churu huvudlinjen just nu tycks vara att utveckla kapitalistiska produktionsformer. Andra av dessa länder styr målmedvetet in på att vid raserandet av den feodala ordningen skapa betingelser för en kapitalistisk utveckling. Till dessa länder kan även Egypten räknas.

Men oberoende av dessa nya makters status, ekonomiska inriktning och politik, bekämpas deras strävanden av den kapitalistiska världen. Denna kamp begränsas inte till det ideologiska området utan fullföljes med både ekonomiska och militära maktmedel.

Ett exempel härpå är behandlingen av Egypten. Detta land har genomfört en nationell revolution. Det har med egna krafter likviderat ett av de mest korrumperade monarkistiska styrelsesätten i världen. Det har tvingat England att dra bort sina ockupationstrupper ur landet. Det vill skapa en nationell industri och avlägsna alla hinder för att höja folkets levnadsstandard. Det är i färd med att genomföra en omfattande jordreform på de gamla feodalherrarnas bekostnad. Vi kan inte förstå dem, som ur s. k. socialistiska synpunkter kritiserar detta befrielseverk, och det borde te sig svårt även ur s. k. liberala synpunkter att ställa sig på feodalfurstarnas sida i denna hårda kamp.

Suezkanalen har sedan länge ägts och kontrollerats av engelskt-franskt kapital, vilket fått motivera den brittiska militärpolitiken gentemot Egypten. Det bör vara uppenbart, att inte något suveränt land i längden skulle finna sig i en sådan ordning. Egypten ville det inte heller. När president Nasser förklarade, att kanalen skulle nationaliseras mot ersättning, motiverades detta dels med suveränitetssynpunkten, dels också med

det egyptiska folkets rätt att självt utnyttja inkomsterna från sin egen kanal för att utveckla näringslivet i stället för att dessa inkomster även framdeles skulle hamna i England och Frankrike. Egypten förklarade samtidigt, att dessa åtgärder inte skall kränka något lands legitima sjöfartsintressen.

Vi anser detta vara riktigt. Men de engelska och franska kapitalisterna är förbittrade över beslutet, som berövar dem stora kapitalinkomster och en fördelaktig strategisk position. Därför framställer de åtgärden som ett övergrepp och har vidtagit motåtgärder. De har dragit frågan inför Förenta Nationerna, de har inlett ett världsomfattande propagandafälttåg, de har bildat en Sueztrafikanternas organisation och indragit en rad ovidkommande länder däri, bl. a. Sverige, de har utnyttjat motsättningen mellan Israel och arabstaterna i samma syfte, och de brittisk-franska regeringarna har med Israel som bulvan igångsatt ett regelrätt överfallskrig mot Egypten.

Trots de lidanden som detta medfört för det egyptiska folket blev den ekonomiska och politiska skadan ännu större för kolonialmakterna, för angripna England och Frankrike. Det skadade också den övriga delen av Väst-europa. Att England och Frankrike liksom Israel skymfligen jagats bort från egyptiskt område och tvingats inställa sitt krig utan att uppnå ett enda krigsmål, är mycket uppmuntrande ur fredens synpunkt, ur FN:s synpunkt, ur de befriade kolonialfolkens synpunkt liksom för de 300 miljoner människor, som ännu dignar under det koloniala oket. Men det är naturligtvis smärtsamt ur allmän kapitalistisk synpunkt och särskilt ur de brittisk-franska kapitalisternas synpunkt.

Den svenska regeringen handlade rätt, när den i FN medverkade till att avveckla den militära ockupationen av egyptiskt territorium. Den svenske FN-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

sekreteraren Hammarskjöld gjorde en hedrande insats för att få slut på kriget mot Egypten. Vi anser inte heller att det var möjligt för regeringen att avvisa förslaget att sända svenska trupper till Egypten för att göra slut på ockupationen, fastän det var ett långt ifrån riskfritt beslut. Såvitt vi kan förstå har den svenska styrkan i Egypten skött sig bra.

Däremot sätter vi ett frågetecken både för Sveriges medlemskap i de 18 Sueztrafikanternas organisation, som alltså bara omfattar en minoritet av de länder, som trafikerar Suezkanalen, liksom för regeringens krav om en ny ordning för Suezkanalen, om regeringen därmed åsyftar trafikantorganisationens linje. Jag vill passa på att fråga utrikesministern: Innebär detta att svenska fartyg ej skall betala kanalavgifterna till Egypten?

Fakta kvarstår, nämligen att de stater som har ledningen i trafikantorganisationen — England och Frankrike — öppnade ett krig mot Egypten, som kunnat leda till ett världskrig. De motiverade detta och särskilt sina förberedelser, inte minst trafikantorganisationens bildande, med sina intressen i Suezkanalen. De uppnådde motsatsen till vad de åsyftade: i stället för att de skulle vinna kontroll över kanalen stängdes den samma. Det måste vara mycket svårt för Egyptens folk liksom övriga arabfolk att koppla bort sambandet mellan den hastigt hopsnickrade trafikantorganisationen och det militära överfallet på Egypten.

Ett annat viktigt faktum är, att organisationen uppställt krav om en internationell förvaltning och administration av Suezkanalen, vilka tydligen ter sig lika orimliga för Egyptens folk som den tidigare ordningen, att engelsk-franska kapitalister skulle administrera Suezkanalen och profitera på trafiken. Arabfolken måste fråga sig, varför sådana stater som Sverige, Franco-Spanien och

andra medlemmar i trafikantorganisationen inte krävde ett internationellt organ under FN-kontroll så länge England-Frankrike ensamt behärskade kanalen. Herr Undén erkänner ju, att nationaliseringen är folkrättsligt grundad — hur kan han då försvara en linje, som skulle göra nationaliseringen illusorisk?

Vi kan inte veta, vilka djupare bevelkelsegrunder som föranledde den svenska regeringen att medverka i detta, men vi beklagar det och hemställer till regeringen att ta upp frågan om medlemskapet i trafikantorganisationen till omprövning.

Vi tror också att den svenska regeringen inte bör hålla på att FN-styrkorna skall utöva administration och förvaltning över egyptiskt område, sedan ockupationen upphävts. Uppgiften bör begränsas till att förhindra gränskränkningar och upprätthålla freden i området.

Förenta staterna, som nyss haft en hänförd trubadur i talarstolen, för en minst sagt dubbeltydig politik i dessa områden. Det har redan nästan utklatsat England-Frankrike från oljeutvinningen i Mellersta Östern och blivit den dominerande oljeexploatören därstädes. Jag tänkte på, när herr Hjalmarson talade om de ekonomiska offer, som USA påtager sig för detta område, att medan USA från området drar bort närmare ett par miljarder dollar varje år som vinst på oljeutvinningen, erbjuder Förenta staterna nu dessa länder lån, som lär kunna uppgå till 200 miljoner dollar. När USA nu genom Eisenhower-doktrinen proklamerar USA:s rätt att när som helst placera amerikanska stridskrafter i arabländerna, är detta inte bara en frihetsfientlig och krigsfrämjande politik. Den riktar sig också mot de egna s. k. bundsförvanterna England och Frankrike.

Vi anser därför inte heller att Sveriges medverkan i trafikantorganisatio-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

nen är försvarad, även om USA stöder den.

Jag vill passa på att notera, att medan den brittiske labourledaren hävdar att det var Sovjetunionens och en rad andra staters uppträdande, som tvingade England-Frankrike att kapitulera, och medan den brittiska regeringen förebrått USA för att landet inte stödde angriparna mot sovjetkraven om ögonblickligt vapenstillestånd, presenterar utrikesministern USA som fredens befämjare i Främre Orienten. Jag tror för min del att den brittiska versionen kommer sanningen närmare, när man försöker ange anledningen till det värsta fiaskot i historien för ett stort upplagt krigsföretag.

Egypten framstår nu för arabfolken som företrädare för den nationella självständighetens linje mot alla försök att konservera kolonialsystemet och återupprätta det, där det redan likviderats. Men i vårt land framställer större delen av pressen och radion Egypten och dess nuvarande ledning som fientliga mot fredssträvandena och mot våra svenska intressen. Det har blivit modernt att framställa president Nasser som nazist. Jag tror att detta är en förfälskning av verkligheten och ett försök att engagera det svenska folket mot den nationella självständighetsrörelse bland tidigare undertryckta folk, vilken vunnit så stora segrar, som fortsätter att segra och som inte skadar något folks verkliga intressen, även om den gör slut på exploateringen från utländska kapitalisters sida.

Utrikesministern anser att det var ett svårt val sovjetregeringen stod inför, när den fattade beslutet att militärt ingripa i Ungern. Däri har han säkert rätt. Han utgår ifrån att Sovjetunionens bevekelsegrunder var fruktan för att Ungern skulle inlemmas i »motsidans militära system». Det är bra att regeringen i varje fall nu inser och erkänner Sovjetunionens oro för att den ung-

erska kontrarevolutionens eventuella seger vore liktydig med förberedelser för ett tredje världskrig. Därmed blir problemet realistiskt ställt i jämförelse med den populära ytliga framställningen av frågan.

Utrikesministern menar emellertid att Sovjetunionens farhågor var överdrivna och att kontrarevolutionens Ungern skulle kunnat bli »neutralt och demokratiskt». Några skäl för denna åsikt kan han dock inte ge, han bara tror — om han nu verkligen tror detta! En sådan eventuell tro bör jämföras med tillgängliga fakta. Till dessa hör de krav, som medlemmen av Inre Nagys regering Istvan Bibó den 4 november riktade till västmakterna att militärt intervensera i Ungern och, som det hette, »ta på sig risken av ett nytt världskrig». Det bör kanske betänkas av dem här hemma, som krävde FN-trupper till Ungern, att en ungersk regeringsmedlem, som ville detsamma, ansåg det liktydigt med hot om världskrig.

Trots förvirringen under striderna började det klarna, vart de ungerska inspiratörerna syftade. Den förutvarande godsägaren furst Esterhazy, liksom kardinal Mindszenty krävde som bekant, att bönderna skulle återlämna jorden till godsägarna. Krav restes också på att den socialiserade industrien och de socialiserade bankerna skulle överlämnas till de gamla kapitalisterna. Men ett sådant slags »lösning» av den ungerska frågan förutsatte en fascistisk diktatur och ett fysiskt utrotande av alla som bjöd motstånd. Bara under ett fåtal dagar mördades närmare 6 000 anhängare av den socialistiska ordningen, något som även vår borgerliga press återgav i skakande bilder och som gav en försmak av vad som kunde hända.

Ungern var det första land, som efter det första världskriget upprättade en fascistisk diktatur. En restauration av kapitalismen skulle gå parallellt med en chauvinistisk utrikespolitik, liksom den

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

ungerska utrikespolitiken hela detta århundrade med undantag för de senaste tolv åren varit nationalistisk, krigsfrämjande och reaktionär. Dessutom skulle självfallet en seger för kontrarevolutionen ha påverkat hela Europa, animerat de aggressiva och antidemokratiska krafterna, gagnat reaktionen och underminerat demokratien och arbetarrörelsen långt utanför Ungerns gränser.

Vi hörde nyss i herr Ohlins polemik mot utrikesministerns framställning, att han nästan har denna uppfattning om vad som skulle ha blivit konsekvensen av en seger för kontrarevolutionen. Herr utrikesministern vill inte tro därpå. Jag anser emellertid att sannolikheten därför är större än för det som han framställer som sin egen tro.

Regeringen är för övrigt inte logisk i dessa frågor. Den anser i allmänhet att ett avtal mellan olika stater skall vara juridiskt bindande och att det inte kan ensidigt uppsägas i annan form än vad avtalet bestämmer. Av detta skäl har den värt sig för misstanken att vilja förordna Danmarks och Norges utträde ur Atlantpakten och övergång till neutraliteten, trots att detta är ett så påtagligt svenskt och nordiskt intresse. Men regeringen hälsade omedelbart »med tillfredsställelse och sympati» att Imre Nagys regering, som flera gånger ombildades under loppet av några dagar och som i verkligheten var försatt ur funktion, egenmäktigt uppsade Warszawafördraget och proklamerade en *ny* utrikespolitik, trots att detta skedde i strid mot ett bindande fördrag och aktualiserade ett storkrig.

Det är inte heller logiskt, när regeringen uttrycker missnöje med att massor av FN-stater har en helt annan uppfattning i ungerfrågan och följaktligen inte medverkar i protestkampanjen mot Sovjetunionen, medan den inte har ett ord till fördömande eller ens beklagande av den amerikanska lagstiftningen och anslagen av mer än tre miljarder

svenska kronor under senare år för upplösning av och inblandning i folkdemokratiernas inre angelägenheter. Jag har inte märkt att regeringen har protesterat exempelvis mot Trumandoktrinen, som säger att USA förbehåller sig rätten att militärt förhindra socialistiska förändringar i varje land.

Var finns för övrigt logiken i att Sverige — visserligen mycket hedersamt — skall medverka i ett stort barmhärtighetsverk för en del ungrare, men står helt likgiltigt inför den skada och de oerhörda lidanden, som England-Frankrike-Israels angreppskrig förorsakat det egyptiska folket? Måste inte omvärlden vid betraktande av denna del av svensk politik få en ökad förståelse för borgmästare Mårten Sjökvists förklaring av fenomenet i Grönköpings Veckoblad: Det är klart att vi skall hjälpa våra fienders offer, men de som får smörj av våra vänner får skylla sig själva.

Vi kan förstå om det varit svårt att låta bli att tjuta med de reaktionära ulvarna, så väl organiserad, synkroniserad och förberedd som propagandakampanjen i ungerfrågan var. Men när statsministerns uttalande den 31 oktober i fjol rubriceras »Frihetsrörelserna i Polen och Ungern, oroligheterna i Mellersta Östern» eller utrikesministerns förklaring samma dag rubriceras »Frihetsrörelserna i Polen och Ungern, Suezfrågan» — då känns karskheten åt ena hållet och menlösheten åt det andra minst sagt obehaglig.

Herr talman! Det är viktigt, tycker jag, att utrikesministern i dag klargjort att västmakterna vill föra in östtyskland i Atlantpakten. Därmed erkänner regeringen indirekt, att ett tyskt enande på den vägen är omöjligt. Detta borde vara ytterligare ett skäl för att regeringen skall bedöma Tyska Demokratiska Republiken som en egen stat och normalisera förbindelserna med denna granne.

Att regeringen därvid skulle använda sina möjligheter att öva inflytande på

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

radion, vågar man väl inte förutsätta. Jag vill bara för att belysa tendensen erinra om radioekot häromdagen om att 2,5 miljoner arbetare inom den östtyska kemiska industrien krävde att Östtyskland skulle sammanslås med Västtyskland. Det hela var naturligtvis en anka från början till slut, inte bara påståendet att det skulle finnas 2,5 miljoner arbetare inom den kemiska industrien i Östtyskland, vilket för var och en framstår som en orimlighet, utan även det övriga material, varpå detta eko byggde.

På tal om det tyska problemet: herr Ohlin ställde här kravet att Sovjetunionen — för att avlägsna ett hinder för avspänning — skulle dra bort sina trupper från de länder i Östeuropa, där sådana trupper ännu finns kvar — jag tror det rör sig om fyra länder. Jag vill då framhålla att detta krav ju inte kan riktas bara åt ett håll, ty då är det bara bluff. Villkoret för att detta krav verkligen skall tas på allvar är att det riktas åt båda hållen. Det skulle enligt min uppfattning var en stor lycka för hela Europa och för världsfreden, om främmande länders besättningstrupper i Europa droges tillbaka, *men det måste ske samtidigt*. Amerikanerna har ju som bekant i fredsfördraget med Västtyskland förbehållit sig att till år 2004 hålla trupper i Västtyskland. De har stridskrafter i Frankrike, England, Holland, Belgien, Spanien och Italien, och de har ju gjort ivriga försök att också placera stridskrafter i vår omedelbara närhet. Om man menar allvar med kravet att besättningstrupperna skall dras bort från Europa, måste detta krav därför ställas till båda de huvudmakter som ännu har trupper i de europeiska länderna.

Det skulle ha varit intressant, herr talman, att närmare granska det tal som herr Hjalmarson har hållit för en stund sedan. Jag vill emellertid endast konstatera, att resan till USA inte har varit

alldeles förgäves och att de samtal, som herr Hjalmarson påstås ha haft med ledande amerikanska politiker, också har satt vissa spår i hans sinnestillstånd och i hans framställning i dagens debatt. Denna framställning kan ju inte syfta till att tjäna några fredliga strävanden. Denna perversa, antiryska inställning påminner om den sågfilarkampanj som fördes före första världskriget. Tror han därpå? Det var en amerikansk ledande politiker som för en tid sedan hoppade ut från sextonde våningen i en skyskrapa. När brandkåren var ute på Washingtons gator trodde han nämligen att det var ryska stridsvagnar som var i farten. Jag tycker att herr Hjalmarsons sinnestillstånd i någon mån börjar närma sig sinnestillståndet hos en sådan politiker.

Till sist, herr talman! Utrikesministern har redovisat vissa bekymmer inför sexmaktsbeslutet att förbereda en tullunion. Visserligen beräknas tolv till sjutton år krävas innan beslutet helt genomförts, och dessutom tvingas vederbörande redan från början att acceptera en rad undantag. Tillåt mig säga, att dessa sex makter på betydligt kortare tid än 12 år kommer att vara inbegripna i ett handelskrig, även mot varandra.

Å andra sidan: om dessa planer synkroniseras med planen på ett s. k. europeiskt frihandelsområde och en motsvarande sammanslutning, Euratom, finns det anledning till oro. Jag antar att utrikesministern har rätt i att Sverige, som ett land med låga tullar har vissa intressen att bevaka visavi ett sådant frihandelsområde, men riskerna är också stora. Är det inte så, att grunden för den svenska utrikespolitiken undermineras, om dessa planer realiseras med svensk medverkan? Måste inte eu sådan utveckling ge Västtyskland, som redan fått det militära befälet över de brittiska och franska stridskrafterna på kontinenten, en håde ekono-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

misk och militär dominans över de andra anslutna staterna?

Vi tror att Sveriges intressen bäst betjänas av den största återhållsamhet gentemot sådana engagemang. Vi tror att i stället en ökad aktivitet när det gäller östhandeln anvisar en tryggare väg under ett skede av handelskrig, som delvis redan inletts. Detta kan mycket väl ske parallellt med att vissa tullmurar mellan de nordiska länderna raseras.

Låt mig till slut uttala ett starkt gillande av regeringens initiativ i FN till förmån för ett tvåårigt uppskov med alla kärnvapenexperiment. Om detta förslag godkändes, skulle det ge möjlighet att ta ställning till resultaten av den igångsatta undersökningen av den utlösta radioaktivitetens inverkan på levande och ännu ofödda släkten. Sannolikt skulle detta ge ett ännu starkare stöd åt kraven om evigt förbud mot användning av sådana helvetesvapen.

Herr **PETTERSSON** i Dahl (bf):

Herr talman! Det utrikespolitiska läget är, såsom framgick av utrikesministerns anförande, ingalunda helt friktionsfritt, utan det förekommer alltjämt störningar av freden i världen, och läget är tämligen riskfyllt. Stormakternas ledare förefaller dock — att döma av de tal som de hållit — vara inställda på fortsatt fred. President Eisenhower förklarade i sitt tal den 5 januari om den amerikanska politiken i Främre Orienten, att Sovjet inte behöver hysa någon fruktan vare sig från amerikanskt håll eller från någon annan del av världen, så länge dess härskare icke själva först går till angrepp. Den ryske härskaren Chrustjev å andra sidan försäkrade i sitt tal den 19 februari, att alla folk har en stark vilja att leva i fred.

Dessa var och en på sitt håll ledande män har inte bara inskränkt sig till

dylika allmänna talesätt, utan de har också uttalat förhoppningar om att tiden snart skulle vara inne, då man kunde återuppta försöken att genom kontakter och förhandlingar nå bättre förståelse och samförstånd. Utåt har alltså de främsta stormakternas ledare givit uttryck åt sin tro på fredliga lösningar, trots att de måste vara medvetna om att den under en längre tid rådande politiska högspänningen kan innebära vissa risker för en ödesdiger utveckling. Skall man döma av sådana deklarationer, synes det största hindret för en avspänning vara den misstro som stormakterna alltjämt hyser mot varandra.

Den politik som de ryska ledarna fört i Ungern har givetvis försvårat strävandena att uppnå en avspänning i världen. Jag kan helt instämma med utrikesministern då han säger, att vad som hänt i Ungern djupt har skakat alla fredsälskande folk. Vi vet ju alla att det ungerska folket endast ville värna sin frihet, sin neutrala kurs efter österrikiskt mönster. Hade inte det ryska våldsingripariet kommit, hade ungrarna haft stora möjligheter att få en styrelse efter demokratiska linjer. I Polen gick utvecklingen andra vägar. Där växte fram en stark folkstämning, som krävde större rörelsefrihet och självständighet. Man torde kunna konstatera, att Polen härigenom vann åtminstone något av vad det önskade.

Utrikesministern framhöll att de ryska avspänningstendenserna i fråga om de svensk-ryska förbindelserna tagit sig uttryck bl. a. i en önskan att befrämja och vidga de direkta kontakterna mellan de båda länderna på en rad områden, t. ex. kulturella, tekniska och fackliga. På svensk sida har vi all anledning att uppmuntra dessa strävanden, och det finns säkert också intresse därför. I detta sammanhang kan man endast beklaga de kontroverser som på senaste tid har ägt rum. Man har från

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

rysk sida beskyllt svenskarna för spionage och subversiv verksamhet i Sovjetunionen. Hur en sådan orimlig beskyllning kunnat utslungas är ju för var och en helt obegripligt. Troligen har ryssarna här velat få en avledare från de uttalanden som från svensk sida gjorts i den upprörande Wallenbergssaken — framför allt gentemot hemmaopinionen i Sovjet.

Krisen i Främre Orienten har naturligtvis betytt en påfrestning för hela världsorganisationen, vars organ — Förenta Nationerna — enligt stadgan har till uppgift att upprätthålla internationell fred och säkerhet. Det kanske är att beklaga att FN endast är en underhandlingsorganisation utan några maktmedel bakom orden. Om FN haft att förfoga över maktmedel, skulle FN möjligen kunnat påverka händelseutvecklingen i gynnsam riktning såväl i Ungern som i Främre Orienten.

Vi svenskar har all anledning att hylla generalsekreterare Hammarskjöld för de initiativ han tagit och för vad han uträttat i FN:s tjänst. Vi kan bara beklaga att FN inte helt lyckats upprätthålla freden i världen trots de energiska ansträngningar som gjorts.

Stämningen ute i världen är som sagt allttjämt laddad och explosiv.

Vi har nu också fått en redogörelse för den handelspolitiska utvecklingen i Europa, d. v. s. för sexstatsgruppens planerade fördrag om gemensam marknad och planerna på att i anslutning härtil ett större frihandelsområde skulle skapas för OEEC-länderna. Den utveckling, som på detta område kan äga rum, måste tillmätas största betydelse ur vårt lands synpunkt. Det framgår, att man strävar till enhetliga riktlinjer inte bara på det ekonomiska området utan också på de sociala och kulturella områdena. Den s. k. sexstatsgruppens konvention innebär förslag till en så gott som obegränsad rörelsefrihet för arbetskraften på det ekonomiska området,

om den gemensamma marknaden kommer till stånd. Där föreslås vidare en omställningsfond för avhjälpande av eventuella svårigheter på arbetsmarknaden, en s. k. investeringsbank i syfte att stimulera en balanserad utveckling av tullunionens resurser. Man diskuterar vilken ställning jordbruket skulle kunna inta. Sexstatsmarknaden skall ju i princip gälla även för jordbruksprodukter. Man tänker sig en gradvis omläggning av de sex medlemsländernas nuvarande jordbruksregleringar till ett gemensamt system baserat på pris- och marknadsregleringar. Syftet med detta skulle vara att öka produktiviteten och tillförsäkra jordbruksbefolkningen en rimlig levnadsstandard samt samtidigt säkerställa tillgången på jordbruksprodukter och därigenom tillgodose konsumenternas önskemål om rimlig prissättning o. s. v.

Förutom de sex moderländerna skulle också deras kolonier kunna införlivas i den gemensamma marknaden och därvid skulle särskild uppmärksamhet ägnas åt koloniernas utveckling. Sexstatsmarknaden är ju egentligen en tullunion, som innebär att dessa sex stater omgärdar sig med en enhetlig yttre tullmur. Nu arbetar man på att få det fria Europa med i denna tullunion, fast de inom frihandelsområdet deltagande länderna skulle själva få avgöra det egna tullskyddet, om de iakttog de spelregler som gäller inom GATT.

Strävandena att skapa ett frihandelsområde är naturligtvis av stort intresse för oss. Sverige måste ju höra till de länder, som i första hand kan ifrågakomma härför. Det har visat sig, att meningarna om ett sådant frihandelsområde är starkt delade, vilket är ganska naturligt, då de härav berörda problemen inte hör till de mera lättlösta. Från engelsk sida har man ansett, att man först bör göra upp ritningar, och när dessa är klara, kunde man diskutera huruvida möjligheter finns att efter des-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

sa ritningar bygga ett system, d. v. s. ett hus.

Man måste vara helt införstådd med svårigheterna att genomföra den s. k. tullsänkingsplanen.

Det har angivits, att det skulle ta 12, 15 å 17 år att genomföra planen. Det diskuteras även undantagsbestämmelser i särskilda fall. Ett medlemsland kan råka in i betalningssvårigheter, och då borde det medgivas rätt att självt bestämma om ett tillfälligt införande av importrestriktioner för att därigenom kunna skydda sin valutaserv. Sådana undantagsbestämmelser skulle också gälla för viss industri, för vilken det kan vara angeläget, t. ex. av sociala skäl, att tullsänkingsplanens genomförande modifieras.

Man har som sagt velat sträva till en koordination av såväl den sociala som den ekonomiska politiken. Det kan ju i och för sig vara tillåtet att önska en sådan utveckling. Men då måste man göra den reflexionen, att skall man lyckas skapa ett frihandelsområde av denna karaktär — omfattande såväl industri och jordbruk som de sociala och kulturella områdena — så måste väl förutsättningen vara, att man i de olika länderna har samma utgångsläge, d. v. s. framför allt samma löneförhållanden. Det är i nuvarande läge svårt att tänka sig, att Sverige med sitt relativt höga löneläge och därmed höga produktionskostnader helt skulle kunna inlemmas i ett sådant frihandelsområde.

Herr Ohlin framhöll ju också här att vi inte har samma klimat, och han menade tydligen att man i så fall också borde ha det. Jag tycker nog att det ligger ganska mycket i herr Ohlins tankegång, ty vi måste väl ha ungefär samma produktionskostnader och då också ungefär samma löneläge.

Det framgick ju också av utrikesministerns anförande, att man hyser berättigade farhågor för vissa detaljer i fråga om den fria marknaden. Dessa

farhågor gäller kanske främst jordbrukets produkter. Man är orolig för att frihandelsområdet skall kunna utvecklas till ett instrument för ytterligare protektionism till skydd för vissa stater gentemot andra. Jag anser att det i varje fall finns anledning befara, att de olika staterna kommer att kringgärda sig med en rad bestämmelser, som kunde verka i motsatt riktning till vad man önskar.

Den ekonomiska strukturen skulle i den fria marknaden främst ha den fördelen, att man skulle slopa tullar och importrestriktioner för såväl lantbrukssom andra produkter. Sverige är ett lågtullsland, varför det således skulle ha goda möjligheter på en europeisk marknad. Sveriges export till de europeiska länderna består ju redan nu av tullfria eller med relativt låga tullar belagda produkter. Samtidigt är det ju riktigt, såsom också konstaterats, att en del av de svenska förädlade produkterna i många fall möter hinder i form av höga tullmurar utomlands.

I fråga om jordbruket har man tänkt sig att gemensamt utarbeta en jordbrukspolitik, vars målsättning skulle vara att säkerställa familj jordbrukens fortbestånd såsom ekonomiskt lönande enheter. Det är icke något fel på den målsättningen, och det är möjligt att man kan vinna något på den på mycket, mycket lång sikt. Men jag tror ändå inte, att vi har anledning att hysa några större förhoppningar härvidlag. Vi har som sagt höga produktionskostnader i vårt jordbruk, och vi har inte samma naturliga betingelser som länderna ute i Europa att i framtiden producera till billiga priser. Dessa problem tränger givetvis också fram för vår trädgårdsodling.

Vi har under en följd av år diskuterat ett vidgat samarbete mellan de nordiska länderna, och detta förefaller ju ligga naturligare och enklare till för oss än det europeiska frihandelsområdet.

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

Men som bekant har det rests invändningar från norsk sida mot ett sådant nordiskt samarbete — man har pekat på en rad omständigheter, som skulle omöjliggöra ett samarbete. Då verkar det, tycker jag, ganska egendomligt, att Norge nu utan vidare tycks vara berett att acceptera en gemensam europeisk marknad. Enligt min mening är detta en bakvänd ordning.

Med vad jag här har sagt har jag inte avsett, att vi bör ställa oss avvisande gentemot försöken att undersöka möjligheterna av ett europeiskt frihandelsområde. Det är kanske inte otroligt, att man kan vinna fördelar på den vägen. Men jag tror dock för min del, att vi i nuvarande läge har anledning att iaktta en mycket stor försiktighet i denna fråga.

Jag skall sedan, herr talman, be att få ett ögonblick syssla med herr Ohlins uppfattning. Herr Ohlin ansåg, att vi lorde inta en mycket positiv och intresserad hållning i denna fråga och att Sverige bör stödja den linje England intagit. Såvitt jag kunnat bedöma har England här intagit en ganska restriktiv inställning. England vill understödja jordbruket på så sätt, att det vill ha större rätt för jordbruksprodukterna från sina dominions, och detta kan man väl förstå.

Herr Ohlin ansåg också att vi bör kunna ha ungefär samma uppfattning som Danmark. Danmark är ett exportland i fråga om jordbruksprodukter, och det menar herr Ohlin att Sverige också kan vara och kanske kommer att bli i ännu större utsträckning. Det är möjligt, men det är väl ändå ganska stor skillnad mellan det danska jordbrukets sätt att arbeta och vara beroende av exportmarknaden och det svenska jordbruket med sin stora hemmamarknad. Jag tror i varje fall inte att det finns så stor anledning, som herr Ohlin menade, att vi härvidlag skulle skynda oss. Vi måste inta en försiktig

hållning och mycket noggrant utreda detta, innan vi är färdiga med vårt ställningstagande.

Nu vet jag mycket väl att herr Ohlin i detta fall tänker på den kommitté som arbetar och som enligt beslut av Nordiska rådet skall ha sammanträde fram på sommaren. Man vet inte vilket resultat den kommer till. Men jag undrar om det kan behöva bli, som herr Ohlin ifrågasatte, en extra riksdagssession för att behandla dessa problem.

Herr talman! Jag har inte här på något sätt velat ställa mig avvisande, men dessa ting är så genomgripande för vår del, att vi måste iaktta mycket stor försiktighet.

Herr SKOGLUND i Umeå (s):

Herr talman! En och annan tidning brukar stundom klaga över att utrikesdebatterna i vår riksdag är torftiga och skäligen ointressanta. För min del måste jag bekänna att jag inte tar så illa vid mig av dessa uttalanden, eftersom orsaken till kritiken i de flesta fall uppenbarligen är missbelåtenhet med den allmänna anslutningen från alla partier i riksdagen till den neutralitetslinje, som Sverige valt för sin utrikespolitik. Jag uttalar min tillfredsställelse över att denna debatt kommit att präglas av samma ensidighet som tidigare i det avseendet. Herr Hjalmarson har ytterligare befäst det intrycket. Resor kan tydligen vara av nytta.

Genom vårt medlemskap i FN har Sverige ställts inför många svåra avgöranden vid tillämpningen av den alliansfria utrikespolitiken. Detta har inte minst varit fallet genom de internationella spänningslägen, som utlösts av händelserna i Främre Orienten och Ungern och som påtvingat världsorganisationen en aktivare roll än den haft någonsin tidigare i sin historia. Jag vågar anföra omdömet, att Sverige därvid väl förmått hävda sin obundna

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

ställning. Vårt land har konsekvent stött FN-stadgans bud och biträtt de FN-resolutioner, som vänt sig mot de militära aktioner i Egypten och Ungern, som i det förra fallet företagits av Frankrike, England och Israel, i det senare fallet av Sovjet.

Det har rätt delade meningar om den roll FN spelat i samband med kriserna i Främre Orienten och Ungern. Som utrikesministern påpekar har England, Frankrike och Israel följt FN:s rekommendationer, medan Sovjet och Kadarregimen i Ungern frambärdat i sin bristande respekt för FN och dess stadga. Vi är alla djupt besvikna över att förhoppningarna om en demokratisk utveckling i Ungern grusades genom det brutala undertryckandet av folkresningen. Under de veckor, som Sovjets militärmakt kvävde frihetsrörelsen, upplevde vi särskilt starkt besvikelsen över att världsorganisationen saknade maktmedel för att skipa internationell rättvisa i detta fall.

Däremot har jag svårt att förstå den på sina håll framförda tankegången att det misslyckade ingripandet i Ungern skulle så att säga beröva FN den moraliska rätten att handlingskraftigt ingripa mot våldsmetoderna från de tre demokratiska staterna i Egypten. Jag anser tvärtom, att FN:s prestige stärkts av den framgång organisationen vunnit genom att uppnå »eld upphör» i Egypten.

Den senaste utvecklingen i Ghazaområdet inger dock oro. Den egyptiske diktatorn Nasser ådrar sig ett stort ansvar om han inte skulle infria de tidigare givna löften om förtroendefullt samarbete med FN i Ghaza-området.

Den första förutsättningen för en lösning av de invecklade problemen i Främre Orienten måste vara ett förhindrande av alla våldshandlingar. I det arbete på en normalisering av förhållandena som för närvarande pågår under FN:s ledning, har Sverige medverkat genom att ställa en bataljon till

FN:s fredsvakts förfogande. Jag finner det fullt i linje med våra ställningstaganden i generalförsamlingen, att Sverige lämnat detta bidrag till FN:s strävanden att trygga freden och säkerheten i världen.

Det är ett stort ansvar, som fallit på vår utrikesledning under dessa utrikespolitiskt så spänningsladdade månader, och vi vet att framtiden inte blir mindre rik på viktiga avgöranden. Därför är jag säker på att jag inte bara tolkar min grupps uppfattning utan ger uttryck för en övervägande opinion i denna kammar, då jag uttalar min glädje över att under en period, då Sverige tagit på sig ytterligare internationellt ansvar genom medlemskap i FN:s säkerhetsråd, vår utrikesminister lovat stanna kvar som högste chef i Arvfurstens palats. Överlägsen juridisk kunskap inom folkrättens område, parad med politisk klokhet och erfarenhet från internationellt arbete ända sedan Nationernas förbunds dagar, har skaffat Östen Undén en utomordentligt stark ställning i internationella sammanhang. I nuvarande läge behövs han mer än någonsin för att ge tyngd åt och skapa respekt för vår utrikespolitiska linje.

I fråga om Sveriges förhållande till Sovjetunionen har utrikesministern i sin exposé med rätta understrukt, att vi på svensk sida är livligt intresserade av vänskapliga kontakter på skilda områden. Vi anser att mycket står att vinna först och främst genom ökat handelsutbyte, men också genom livligare förbindelser på olika kulturområden.

Tyvärr har gång på gång under de senaste åren de svensk-ryska relationerna skadats genom de talrika spioneriatfärer som förekommit. Sovjetryska tjänstemän, anställda vid Sovjetunionens ambassad eller handelsdelegation, har sökt skaffa sig informationer om svenska försvarsanstalter eller eljest om militära förhållanden av hemlig natur, och de har därvid engagerat svenskar

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

eller här boende utläningar för spionverksamhet.

Trots de upprepade svenska protesterna mot sådana missbruk av diplomatisk ställning har verksamheten fortsatt. Jag fruktar, att man på sovjetisk sida inte fullt förstår den skadeverkan, som härigenom vållas. Om stormakterna med sina världsomspännande intressen betraktar spioneri såsom en rutin sak i det inbördes umgänget, kan en mindre stat som Sverige omöjligt anlägga sådana synpunkter.

Inte heller lönar det sig för Sovjetunionen att kamouflera det egna spioneriet genom befängda beskyllningar mot Sverige.

Våra förhoppningar är alltså, att det fredliga, vänskapliga umgänget mellan våra länder skall utvecklas, till gagn för våra folk. Ideologiska skiljaktigheter behöver inte hindra en samexistens av denna art. Men den försvåras allvarligt av de friktioner som spionaffärerna skapar.

Jag vill, herr talman, i detta sammanhang med ett par ord beröra Sovjetunionens uppträdande i Wallenbergaffären. Här tyder det senaste svaret på att Sovjetregeringen äntligen insett, att svensk opinion i denna sak inte låtit sig nöja med undanflykter och att den betraktat den tidigare intagna ståndpunkten att Sovjetregeringen saknar varje kännedom om Wallenbergs öde som en allvarlig belastning på de svensk-ryska förbindelserna.

Statsministerns redovisning i samband med besöket i Moskva av UD:s bevismaterial om att Wallenberg vistats i ryska fängelser tycks ha lett till mera energiska undersökningar från Sovjetregeringens sida.

Svaret ger en skrämmande åskådningslektion, vilken fruktansvärd stat i staten, hämningslöst fri att handla vid sidan om lag och rättsregler, säkerhetstjänsten utgör i en diktatur. Sovjetregeringen säger sig ha saknat varje kun-

skap om vad säkerhetstjänsten haft för sig. Är den uppgiften sann, utgör den en bekräftelse från ryska regeringens egen sida på dess oförmåga att garantera rättssäkerhet för den enskilde medborgaren.

Låt mig i alla fall som ett positivt inslag i svaret notera, att Sovjet sent omsider erkänt Wallenbergs internering i ett ryskt fängelse utan grundad anledning och att man uttryckligen beklagat det egna landets säkerhetstjänsts metoder.

Även med risk för att gå utanför ramen för den exposé, som här har lämnats från regeringens sida, vill jag till sist också med några ord beröra det nordiska samarbetet. Nordiska rådet har nu bakom sig sin femte session. Mötet i Helsingfors den 15—22 februari hade främst två viktiga ärenden på dagordningen: det ekonomiska samarbetet och samarbetet inom atomforskningen rörande atomenergiens fredliga användning.

Beträffande den förra frågan vill jag framhålla, att jag tror det är viktigt, att det inledda arbetet här fullföljs. Det är glädjande att också Finland nu är med i detta samarbete. Det har sagts, att det förbättrade läget för strävandena att skapa en Europa-marknad skulle göra våra diskussioner om en nordisk tullunion inaktuella. Jag tror att motsatsen är fallet. Man kan säkert anta, att det dröjer ganska lång tid innan Europasamarbetet tar fastare form. Det är därför värdefullt, att de nordiska samlagsproblemen blir grundligt belysta.

Samarbetet på atomenergiens område mellan de nordiska grannarna diskuteras på rådsmötet i en mycket positiv anda. Nordiska rådet beslöt som bekant att rekommendera två olika förslag, nämligen dels att man skall inrätta ett nordiskt institut för teoretisk atomfysik i Köpenhamn och dels att man skall upprätta ett kontaktorgan mellan de nordiska ländernas atomenergimyndig-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

heter med uppdrag att tillvarata samarbetsmöjligheterna på detta område. Rådet kan glädja sig åt ett snabbt resultat av sina rekommendationer för Sveriges del. Det är glädjande att handelsministern, som här har meddelats i senaste konseljen, bemyndigats utse svenska ledamöter av kontaktorganet och att beslut fattats om att förelägga riksdagen proposition om ett första anslag till det nordiska institutet för teoretisk fysik.

Det bör i detta sammanhang understrykas, att samarbetet på detta område sträcker sig utanför Nordens gränser. Vi har bland annat ett forskningsavtal med USA, och även för Västeuropas del föreligger planer om ökad samverkan.

Vad jag till sist vill beröra är det avsnitt av Nordiska rådets generaldebatt, som gällde rådets arbetsformer. Från norsk sida väcktes ett förslag om att övergå från ettåriga till tvååriga intervaller mellan sessionerna. Jag tror inte att detta förslag är möjligt att förverkliga utan att det minskar effektiviteten i rådsarbetet. Däremot delar jag helt önskemålen om en annan tidpunkt för de ordinarie sessionerna och skulle även hälsa med tillfredsställelse, om man kunde uppnå en förkortning av sessionernas längd. Den, som deltagit i rådsarbetet, har nog en känsla av att en del av ärendena är av så bagatellartad natur, att de med fördel skulle kunna avskrivas från dagordningen. Det är bättre att rådet ägnar sig åt några få centrala frågor än att man splittrar sig på ett stort antal småärenden. Jag tror inte heller, att man gör det nordiska samarbetet någon tjänst genom att bygga ut en alltför vittförgrenad byråkrati kring rådet. Jag anser, att det finns så många angelägna nordiska samarbetsfrågor, att man inte behöver söka skapa liv i verksamheten genom något som kan komma att uppfattas som konstgjord andning. Liksom herr Ohlin finner jag det angeläget, att Nordiska rådet

framför allt fungerar som ett debattforum och därigenom också blir ett värdefullt instrument i det nordiska samarbetet.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av förhandlingarna.

Statsrådet fru **LINDSTRÖM:**

Herr talman! Fru Thorsson har frågat mig, om jag är i tillfälle att meddela, om regeringen avser att föreslå en successiv förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen för att därmed i någon mån bidra till att bryta en även för världsfreden ödesdiger utveckling.

I anledning av denna fråga vill jag till en början erinra om att Sverige under de senaste åren har successivt ökat sitt anslag till Förenta Nationernas tekniska biståndsverksamhet och att riksdagen senast den 27 februari i år på grundval av framställningarna under tredje huvudtiteln beslutat höja ifrågasvarande anslag med en halv miljon kronor från nuvarande 3,6 miljoner kronor till 4,1 miljoner kronor nästa budgetår. Jag förstår emellertid, att fru Thorsson åsyftar insatser av en helt annan storleksordning, när hon ställer sin fråga mot bakgrunden av det hot mot världsfreden, som de stora ekonomiska klyftorna mellan folken innebär. Det faktum, att dessa klyftor håller på att vidgas i stället för att minskas, hetsar för närvarande alla i den tekniska biståndsverksamheten engagerade krafter till försök att finna lösningar av större format än insatserna hittills.

Men härvid brottas man med utomordentligt stora svårigheter. Å ena sidan uppvisar de industrialiserade länderna en jämn stegring av produktion, inkomster och levnadsstandard, och de samarbetar allt intimare för att konsolidera sina ekonomiska framsteg. De

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

västeuropeiska ansträngningarna att få till stånd en gemensam marknad är det för oss mest aktuella exemplet på sådant samarbete. Å andra sidan har vi de underutvecklade länderna, som trots inte obetydliga framsteg i ekonomiskt avseende sackar efter i framstegstakten dels på grund av den kraftiga befolkningsökningen — som gör att inkomsten per capita i dessa länder, även när den växer, blir mindre än i utvecklade länder — dels emedan jordbruket, som svarar för den största andelen av produktionen i världens fattiga områden, utvecklas långsammare än industriproduktionen i de välsituerade länderna.

Som botemedel krävs en hel serie genomgripande och dyrbara åtgärder, som delvis stöter på starkt kontroversiella intressen. Jag behöver bara nämna en ökad utbredning av frivillig födelsekontroll, där religiösa och politiska intressen nu ofta ställer sig i harnesk mot varandra, en stabilisering av råvarupriserna, där svårlösta tull- och handelsfrågor anmäler sig, ett rikligare kapitalflöde till de underutvecklade områdena, varvid förtroende måste skapas till de mottagande ländernas behandling av anförtrott kapital, samt sist — men kanske viktigast — en upprustning över hela linjen av dessa länders undervisning, yrkesutbildning och förvaltningsapparat, varvid tillgången på experter och på pengar att betala experterna med samt stipendiatmöjligheter inte tillnärmelsevis motsvarar den potentiella efterfrågan.

För sistnämnda verksamhet, som huvudsakligen ombesörjes av FN:s tekniska hjälpprogram, står för närvarande cirka 30 miljoner dollar per år till förfogande. I detta belopp ingår det svenska anslag, som jag inledningsvis nämnde. Det är en ganska liten summa FN här har att röra sig med i en värld, vars invånarantal tillväxer med 30—35 miljoner människor om året.

Investeringen i relation till befolkningstillskottet blir cirka en dollar per individ. Även om vi medräknar de hjälpinsatser, som de välsituerade länderna gör i egen regi, den s. k. bilaterala hjälpen, blir det bara anspråkslösa investeringar i utbildning av människor i de underutvecklade länderna, människor som kan nyttiggöra teknikens och kulturens vinningar för sitt land. De bilaterala svenska insatserna — yrkesskolor i Etiopien och Pakistan — är bara små bidrag i försöken att tillgodose ett gigantiskt behov. Fru Thorssons fråga har därför saklig tyngd.

Varför offrar då inte de välsituerade staterna mer än vad de nu gör på en nödvändig och brådskande utjämning av klyftorna i levnadsstandard mellan jordens folk, och varför gör vi inte detta själva? Ja, sedan några år tillbaka har FN diskuterat inrättandet av en särskild fond för gåvohjälp och långfristiga lågräntelån till underutvecklade länder, en stor kapitalfond som går under arbetsnamnet SUNFED, Social united nations fund for economic development. Till denna fond skulle de välsituerade medlemsstaterna tillskjuta generösa belopp. Hittills har emellertid fonden inte kommit många steg närmare sitt förverkligande. Man undersöker tills vidare regeringarnas hållning till projektet och diskuterar en planerad fonds struktur och sätt att funktionera. Det avgörande hindret har varit Förenta staternas och Storbritanniens inställning, den nämligen att bidrag från deras sida till SUNFED inte kan förväntas, förrän man får till stånd en nedrustning som frigör kapital för ändamålet. Gåvohjälpens beroende av en eventuell nedrustning låser alltså frågan tills vidare.

Från de västeuropeiska småstaternas sida har man i sin tur måst uppställa villkoret, att stormakterna bör vara med och lägga en rejäl grundplåt i fou-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

den av dollar, rubel och pund, vartill våra egna kronor kan sälla sig. En fond bildad endast av småstater med begränsade resurser vore lika meningslös som det är meningslöst att kasta småslantar i sjön. Men om SUNFED skulle komma att inrättas med stormakterna som kärna på givarsidan, så har den svenska regeringen genom sin FN-delegation vid flera tillfällen förklarat sig i princip villig att vara med. Det kan då bli fråga om mycket kraftiga ekonomiska engagemang. För närvarande står vi alltså avvaktande i denna fråga, vars lösning inte kan ske utan att FN och stormakterna är överens, och där ledningen tillkommer de stora.

Fru THORSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Lindström för det snabba svaret på min enkla fråga liksom för den positiva anda och inställning till den gigantiska men trängande och uppfordrande uppgiften för världens välbärgade nationer, vilken karakteriserade svaret.

Sverige som, ehuru det är ett litet land, i internationellt hänseende är en av de verkligt rika nationerna, har ju inte heller underlåtit att lämna sitt bidrag när det gällt att ge uttryck för den praktiskt internationella solidaritet, som vi har sett ta form under de senaste åren. Vi står, om jag är rätt underrättad, långt uppe på listan över jordens välbärgade länder, om man sätter det svenska bidraget i förhållande till vårt lands folkmängd. Dock uppgår detta bidrag totalt, alltså inklusive den bilateral hjälp, inte till mer än en krona och trettio öre per invånare och år, d. v. s. en halv ordinär biobiljett om året.

Men rikedom förpliktar. Det är därför man vill hoppas, att det skall kunna lyckas att vinna en alltmer ökad förståelse bland människor i vårt land för

att vårt bidrag till de ekonomiskt underutvecklade länderna i världen måste successivt öka. Det måste göra det, även om inrättandet av SUNFED får lov att avvaktas, innan de verkliga krafttagen tas. Till dess har väl hela denna verksamhet snarast symbolisk betydelse. Men också symboler för en god vilja spelar ju en roll, och detta i och för sig naturligtvis ytterligt lilla svenska bidrag fyller sin uppgift i helheten, när det är fråga om att bryta en även för världsfreden ödesdiger utveckling — och att den är ödesdiger har vi sannnerligen bevittnat under dessa senaste månader.

Det finns väl fog för den uppfattningen, att roten till hotet mot världsfreden på längre sikt ligger inte så mycket i motsättningarna mellan olika ideologiska system eller i dagens spänningstillstånd mellan stormakterna, som i den alltmer vidgade klyftan i standard mellan världens rika och fattiga nationer. Skrämmande uppgifter säger oss, att medan överproduktion på livsmedel, en alltför fetthaltig föda och välståndets sjukdomar är ett växande problem för de rika nationerna, så växer också den andel av jordens befolkning, som lever ständigt undernärdd. Snillrika människohjärnor, som visat sig kunna utnyttja vår tidsålders märkliga landvinningar i de mest negativa syften, borde ju också kunna bemästra de praktiska ekonomiska samarbetssvårigheter, som är några av orsakerna till det fruktansvärda dilemmat i världens försörjningssituation i dag.

I mycket är ju detta en fråga om upplysning, upplysning bland de välbärgade industriländernas befolkning om det angelägna och brådskande i att hjälpen till de underutvecklade områdena blir sådan, att människorna i dessa områden — två tredjedelar av jordens befolkning — ser reella resultat i form av förbättrad och icke försämrad levnadsstandard. Dödläget i

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

fråga om skapandet av en internationell kapitalfond av verkliga dimensioner måste väl ändå så småningom kunna brytas.

Härvidlag kan, herr talman, Sverige inte göra så mycket. Men också i vårt eget land bör ytterligare upplysning spridas i denna fråga. Ansvaret härför vilar på alla dem, som har tillfälle att komma i kontakt med folkmeningen. Med stöd av en alltmer internationellt upplyst och medveten folkopinion finns väl, även i nuvarande avvaktande period beträffande SUNFED, möjlighet och utrymme för oss att öka vårt bidrag till denna positiva internationella uppgift.

Om jag till slut får uttrycka en personlig uppfattning och en personlig önskan är det denna: den tendens som kommit till uttryck i årets statsverksproposition — som på denna punkt redan är bifallen av riksdagen — att lägga en något större andel av det svenska anslaget på de i internationell regi bedrivna aktionerna och en något mindre på de enbart svenska, denna tendens anser jag vara riktig. Önskemålet blir då att den tendensen skall bestå också i fortsättningen då anslaget, som jag hoppas, blir ännu större.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Statsrådet Lindström har ju genom sitt svar på fru Thorssons fråga fört in debatten på ett speciellt problem, och jag skall be att få anknyta därtill, innan jag tillåter mig att ta upp några mera allmänna frågor.

Jag tror att det spørsmål, som berörts både av statsrådet och av frågeställaren, är av allra största betydelse. I gamla tider levde man gärna i den föreställningen, att Europa och världen var samma sak, att världspolitiken var den europeiska politiken, och detta kom också till uttryck inom det gamla Nationernas förbund. Men detta är i dag

utan all fråga ett orealistiskt betraktelsesätt. Vi står inför en tid, då kanske de största internationella problemen inte kommer att röra förhållandet mellan de gamla stormakterna, sådana som Ryssland, Förenta staterna, Storbritannien och Frankrike, utan västerlandets förhållande till de »nya», »underutvecklade» områden, som är starkt överlägsna i invånarantal och som har en frisk aptit på det internationella livet. Där kan vi stöta på ett socialt problem av gigantiska mått — en motsättning mellan rika och fattiga på ett helt annat plan än vad som upplevts inom västerlandets stater. Risken finns, att de s. k. underutvecklade länderna kommer att eftersträva att följa den äldre rövarens princip att ta från de rika och ge åt de fattiga i den tron, att man genom att beröva västerlandet något av dess välstånd skulle kunna förbättra läget för miljonerna därutanför.

Skall västerlandet över huvud taget kunna fortleva och behålla sin ställning, måste vi söka oss fram till en annan lösning på problemet. Det finns förutsättningar för ekonomisk utveckling också i de underutvecklade länderna. Där finns stora resurser, som i dag inte är utnyttjade, och vad västerlandet har att göra är framför allt att medverka till att dessa redan befintliga resurser kommer till sådan användning, att skillnaderna mellan rika och fattiga nationer åtminstone i någon mån minskas.

Jag tror, att man i det sammanhanget på sina håll kanske har varit benägen att överbetona vikten av den s. k. kapitalhjälp och av sådana insatser som dem som ifrågasatts i SUNFED. Statsrådet Lindström yttrade i sitt svar, att SUNFED inte kommit i gång och att detta berodde på att Förenta staterna och Storbritannien ännu så länge ställde sig tämligen avvisande till tanken på fondens upprättande. Men statsrådet framhöll kanske inte så klart som det

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

borde ha gjorts, vad som ligger bakom denna inställning. Det är inte någon ovilja mot att lämna bistånd till de underutvecklade ländernas utveckling. Tvärtom satsar ju både Förenta staterna och Storbritannien mycket större belopp var för sig än Förenta Nationerna som helhet gör. Vad det gäller är helt enkelt en tvekan om lämpligheten av den form för bistånd som SUNFED innebär.

Jag måste säga, att denna tvekan kanske inte är helt oerättigad. Det kan mycket lätt bli fråga om å ena sidan upprättandet av en ytterligare form av internationell byråkrati eller också om att bidrag lämnas ut utan den noggranna granskning, som är nödvändig för att kapitalhjälpens skall komma till den rätta användningen. I själva verket är det väl så, att de kapitalinvesteringar, som måste komma i fråga för de underutvecklade ländernas utveckling, får den rätta effekten bara om tillsammans med dem genomföres en teknisk, ekonomisk och administrativ utveckling på det rent organisatoriska området — en utveckling, som inte alls behöver kräva så förfärligt stora kapitalinsatser men som däremot kräver, att man i västerlandet är villig att dela med sig av sin skicklighet och sin förmåga. Det är en verksamhet av den typen, som redan nu bedrivs av Förenta Nationerna och dess fackorgan och där även Sverige gjort en blygsam insats på det bilaterala området.

Det har ibland rått en viss tvekan om medlen av FN:s organ verkligen används på det bästa sättet. Emellertid tror jag att alla vi, som har någon kontakt med arbetet på närmare håll, har ett intryck av att det därvidlag håller på att göras påtagliga framsteg, att urvalet av projekt för teknisk biståndsverksamhet numera sker med större omsorg och försiktighet än tidigare och även att man vid projektens utförande har lyckats tillgodogöra sig en del av

de praktiska erfarenheter, som saknades när arbetet sattes i gång.

Det råder ingen tvekan om att Sverige har särskilda förutsättningar att praktiskt medverka på detta område. Liksom fru Thorsson tycker jag att detta motiverar alltså ökade insatser från svensk sida. Även om den svenska insatsen skulle ökas mycket kraftigt rör det sig om ett ganska begränsat belopp — ett mycket begränsat, skulle jag vilja säga. En ökning av den svenska insatsen kan likväl komma att få dubbel betydelse, därför att de amerikanska utfästelserna hittills aldrig kunnat fullt utnyttjas till följd av kravet på en viss relation till vad som lämnas från andra länder. Om Sverige således ökar sitt bidrag medför detta i allmänhet också en motsvarande ökning av det amerikanska bidraget.

Det talas ibland om att man skulle vara rädd för att härigenom uppamma konkurrens med de svenska varorna. Detta betraktelsesätt förefaller något orealistiskt. Den konkurrensen kommer i alla fall, vare sig det är vi som medverkar till utvecklingen eller inte. Och för övrigt: utan denna konkurrens kan icke den allmänna utvecklingen i världen fortgå. Vi har ingen anledning att vara rädda för konkurrens. Vi har tvärtom anledning komma ihåg, att vår medverkan i detta arbete är ett viktigt positivt led i vår utrikespolitik.

Om jag sedan går över till de frågor, som berörts av hans excellens utrikesministern i det meddelande, varmed han inledde denna diskussion, så betonade utrikesministern starkt — såsom redan har påpekats — de hoppingivande dragen i läget. Också när han talade om de mörkare sidorna var han angelägen om att hela tiden betona vad som ändå var positivt. Han sade inte att vi var tillbaka i det kalla krigets tid — han sade att tonfallen nu påminde om det kalla krigets tid, liksom om det

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

kunde anses vara någonting en gång för alla överstämmandet.

I nedrustningsfrågan var detta kanske mest påtagligt. Utrikesministern gav där uttryck åt vad han kallade en försiktig optimism. Jag måste säga att med den nuvarande utrikesministerns snart 40-åriga erfarenhet av misslyckade nedrustningskonferenser måste ett sådant uttalande från hans sida innebära ganska mycket. Vi har så många gånger varit optimistiska förgäves när det gällt nedrustningsfrågan. Jag skall be att få begagna detta tillfälle att fråga, vad det är för något som konkret och påtagligt kan motivera denna låt vara försiktiga optimism. Det räcker i detta sammanhang inte att man kommit fram till vissa formler i procedurfrågorna. Det måste vara mycket mer påtagliga ting som detta uttalande skulle gälla. Sakerligen skulle man också ha varit tacksam, om utrikesministern påmint oss — inte minst vissa av sina politiska meningsfränder — om att man inte i förväg får dra växlar på sådant som närmast är förhoppningar.

Vi har i dag inte att diskutera försvarspolitik — det kan bli andra tillfällen till det — men sambandet mellan utrikespolitik och försvar är ändå något som man aldrig kan glömma bort, och jag är alldeles övertygad om att hans excellens utrikesministerns uttalande om försiktig optimism i nedrustningsfrågan kommer att återkomma, när vi senare skall diskutera försvarsfrågan. Ur den synpunkten är det mycket angeläget att få veta, vad som utgör den konkreta grundvalen.

I brist på ytterligare belägg för riktigheten härav har man nämligen det intrycket, att spänningen i världen i själva verket är så gott som oförminskad, att det kalla kriget fortsätter, låt vara givetvis i andra former än hittills. Det är säkerligen riktigt att ingen ansvarig stormaktspolitiker vill släppa loss ett tredje världskrig. Men lika fullt

är det ett faktum, att stormakterna väl aldrig någonsin i fredstid har upprättat en sådan beredskap som de senaste åren. Det är en beredskap som innebär att man har flygplan i luften färdiga att ge sig ut, om ett krig skulle utbryta, att försvarsfunktionerna kan träda i verksamhet inom några timmar eller rent av inom några minuter. Det är uppenbart, att de länder som håller en sådan beredskap icke känner ens en försiktig optimism inför den fortsatta nedrustningen och att de för sin del ser allvarligt på läget också om de, liksom vi alla, hoppas att det stora kriget skall kunna undvikas.

För Sveriges särskilda del belyses ju situationen av de spionerifärfärer som inträffat, senast affärerna Anatole Eriksson och Zartaryan. Bakom de protester, som regeringen i detta sammanhang har uttalat, står utan all fråga hela svenska folket. Det finns väl ingen anledning att ytterligare moralisera på denna punkt. Däremot kanske vi har skäl att försöka rent praktiskt tänka oss in i vad som har förekommit. Detta spioneri mot Sverige har bedrivits i intimt samarbete med Sovjetambassaden, vars personal i strid mot grundsatserna för internationellt umgänge och internationell gästfrihet har engagerat sig i vad man i Sovjetunionen älskar att kalla »subversiv verksamhet». Konsekvenserna därav måste vara allvarliga, inte minst med tanke på ambassadens möjligheter att ta kontakt med andra svenska medborgare än dem som kan komma i fråga för att hjälpa den på detta område. I och med att Sovjetambassaden invecklar sig i sådana spionerifärfärer blir det för alla andra svenskar något misstänkt att över huvud taget ha förbindelser med den.

Man kan inte annat än instämma i vad utrikesministern sade om att denna medverkan från Sovjetambassadens sida måste skada relationerna med Sverige på ett sådant sätt, att den kan vara mo-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

tiverad bara om man anser sig vinna kolossalt mycket genom underrättelseverksamheten. Vad kan man då tänka sig att vinna? Såvitt jag vet — det är mycket som inte är offentliggjort i detta sammanhang — har spioneriet i regel gällt rent defensiva svenska förberedelser. Vad betyder då detta spioneri? Om vi inte föreställer oss att spioneriverksamhet bedrivs för övnings skull eller som skön konst utan räknar med att man verkligen avser att uppnå något med den, måste det i praktiken betyda, att Sovjetunionen antingen räknar med att bli angripen av Sverige eller också med möjligheten att i ett visst läge angripa oss. Eljest vore det betydelselöst att känna till dessa saker.

Den första tanken, att man i Sovjetunionen skulle frukta något angrepp från Sverige, måste anses enbart löjväckande. Så illa underrättade torde inte några regeringar vara om förhållandena i Sverige, att de föreställer sig, att vi efter 143 års fred plötsligen skulle förbereda angreppskrig. Denna tanke kan utan vidare avvisas. Kvar står då bara möjligheten, att man i Sovjetunionen anser det så viktigt att känna till försvarsförberedelserna i Sverige, därför att man räknar med ett läge, då Sovjetunionen kan ha intresse av att angripa Sverige. Detta är ett belägg för att Skandinavien och inte minst Sverige måste uppfattas som ett viktigt strategiskt anfallsmål av de ryska ledarna. Annars skulle denna underrättelseverksamhet sakna all betydelse. Alldeles oavsett om vi i detta sammanhang anlägger några moraliska synpunkter eller inte, har vi anledning att tänka igenom vad det betyder i fråga om vår ställning, att man tydligen i Sovjetunionen betraktar Sverige som ett tänkbart, kanske rent av sannolikt anfallsmål.

De beskyllningar mot Sverige som i samband härmed har framställts från rysk sida har redan berörts och kräver

kanske inte några ytterligare kommentarer. Det är mycket möjligt, att en väsentlig avsikt med dem är att skrämma befolkningen i de baltiska länderna, som måhända ännu inte helt har glömt den förlorade friheten. Vi bör komma ihåg, att Balticum också är ett område som förlorat sin frihet, att Estland, Lettland och Litauen är oberoende stater som ockuperats. Vi får hoppas, att de en gång återvinner friheten, om också utsikterna därtill tidvis synes mörka.

Det är mot bakgrunden av dessa omständigheter vi har att se den svenska utrikespolitiken. Den är inte ideologisk, brukar det sägas, men vi får hoppas, att den inte heller är principlös. Dess grundsatser är gemensamma för alla demokratiska partier. Vi för i Sverige inte utrikespolitik för ett parti, inte heller för en koalition av partier, utan den förs gemensamt för oss alla. Ibland användes om herr Erlander uttrycket »landets statsminister». Jag skall inte här diskutera i vad mån det är tillämpligt, men den gemensamma utrikespolitiken reser utan tvekan krav på att det skall finnas en »landets utrikesminister», att herr Undén i detta fall skall företräda oss allesamman och inte bara de partier, som för närvarande ingår i regeringen. Jag vågar tillåta mig den önskan, att han litet oftare än som hittills skett skulle framträda på det viset som talesman för oss alla, oberoende av vilket parti vi tillhör, på samma sätt som han gjorde under ugnernkrisen i höstas. Det kan finnas anledning därtill också vid många andra tillfällen.

Utrikesminister Undén har i dag i sitt anförande yttrat, att en av de grundläggande principerna för svensk utrikespolitik är fredsviljan, att vi vill att man skall bannlysa våldet. En reservation, som jag utgår från att han anser som självklar, är att detta gäller så långt som freden är förenlig med vår frihet. Det får naturligtvis inte innebära att vi bannlyser våldet, även om

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

det skulle behövas till självförsvar. Det finns kanske anledning att också komma ihåg, att tvångsmakt i många fall kan vara outhärdlig för att hindra och avbryta våldshandlingar. Det är riktigt, att en stat skall undvika att begagna våld även om den anser sina rättigheter kränkta. Men det finns gränser. Endast om det finns tvångsmakt i bakgrunden kan man hindra våldshandlingarna och åtminstone möjliggöra förhandlingar om ett rättvisare tillstånd, och endast då kan man räkna med att alla stater så småningom enas om den fredspolitik, som ingår i våra utrikespolitiska grundsatser.

Tillkomsten i ett fall av en särskild FN-styrka måste i detta sammanhang hälsas med allra största tillfredsställelse, och vi måste hoppas att denna styrka kommer att i någon form äga bestånd. En fortsatt svensk insats av detta slag är någonting som vi inte kan undandra oss. Det må vara en uppoffring, men det är en förhållandevis liten uppoffring i jämförelse med vad andra länder har fått göra i liknande sammanhang. Det vore önskvärt, om vi, därest FN-styrkan i Främre orienten skulle komma att visa sig obehövlig, träffade förberedelser för att i framtiden ständigt ha en styrka att ställa till förfogande, där så kan påkallas av den internationella organisationen.

Behovet av en FN-styrka gäller inte minst Främre orienten. Hans excellens utrikesministern talade om vikten av att där upprätta stabila och fredliga förhållanden. Det är nog så, att detta kommer att vara omöjligt under lång tid framåt, försåvitt det inte finns en tvångsmakt åtminstone i bakgrunden. Det är väl också uppenbart, att det ur svensk synpunkt är värdefullt, om denna tvångsmakt kan ligga i händerna på en internationell organisation och inte bara på en enskild stat som uppträder som exekutor. Det står utom all fråga, att förtroende måste skapas hos både

Israel och arabstaterna, men förtroende och kraft är icke oförenliga. I själva verket torde väl inom ett sådant område som Främre orienten förtroende för den internationella organisationen lättast skapas, om denna organisation också har vissa tvångsmedel till sitt förfogande.

Det är karakteristiskt, att varken utrikesministern i sitt inledningsanförande eller någon annan talare här egentligen har gått in på frågan om Sveriges alliansfria politik, och jag skall inte heller göra det. Jag bara konstaterar att hela frågeställningen Atlantpakt—alliansfrihet i någon mån undanskymts genom den utveckling som ägt rum och som aktualiserat problem där denna frågeställning inte är aktuell. Det betyder naturligtvis inte någon förändring av den svenska politiken — jag tror att utrikesministern skulle vara den förste att understryka detta — men det innebär att de positiva momenten får större betydelse.

I anknytning härtill skulle jag i korthet vilja erinra om vissa saker som berörts tidigare i debatten.

Det nordiska samarbetet är ett av de viktigaste positiva dragen i svensk politik. I själva verket finns det väl knappast i världen någon grupp av stater, som på alla områden av mänsklig verksamhet har ett så vittgående samarbete som de nordiska. Politiska konsultationer förekommer. Som bekant händer det t. o. m. att talare från ett nordiskt land uppträder i valrörelsen inom ett annat nordiskt land utan att detta betraktas som någon otillåten inblandning i det andra landets politiska angelägenheter. Ett sådant samarbete mellan politiker ur skilda läger är mycket väsentligt, även om man naturligtvis får komma ihåg, att det politiska samarbetet mellan de nordiska staterna icke får bli enbart partipolitiskt, icke enbart beroende av den tillfälligheten, att rege-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

ringar med samma partifärg råkar sitta vid makten i de nordiska länderna.

När det gäller försvarspolitiken begränsas ju möjligheterna till samarbete av alliansfriheten. Angeläget är emellertid att på detta område allt sker som kan göras utan att alliansfriheten kränkes, ty den intressegemenskap som betingas av geografiska förhållanden kan inte ändras av vare sig pakter eller alliansfrihet.

För närvarande går väl de mest aktuella strävandena ut på att åstadkomma en gemensam nordisk marknad. Tillkomsten av en sådan marknad förutsätter emellertid, att åtgärden ligger i alla de nordiska ländernas intressen, både gemensamt och var för sig. Det förutsätter att Norden som helhet kommer att dra vinning av denna gemensamma marknad, men det förutsätter också att intet nordiskt land förlorar på saken. Sverige hör väl icke till de nordiska länder, som har mest att vinna på ett samarbete av detta slag. Vår medverkan till ett nordiskt ekonomiskt samarbete är kanske närmast föranlett av andra omständigheter än de ekonomiska. Med hänsyn till den nordiska samhörigheten är vi beredda att t. o. m. göra vissa uppoffringar av våra ekonomiska intressen. Men det finns givetvis gränser även för dessa uppoffringar, och vissa nu aktuella förslag kan synas innebära en alltför stark och för övrigt ur det nordiska samarbetets synpunkt onödigt påfrestning på våra resurser. Å andra sidan har det ännu inte skett något, av vilket vi inte alla har gemensamt intresse. I detta sammanhang vill jag, herr talman, gärna begagna tillfället att uttala min tillfredsställelse över det atomsamarbete, varom proposition just har avlämnats.

Till slut vill jag säga några ord om det ekonomiska samarbetet i Europa. Över huvud taget måste väl i Europa samarbetet på alla områden utvecklas, om inte de europeiska länderna, som

nu håller på att upphöra att vara kolonialmakter, i stället skall förvandlas till kolonier. Personligen hör jag till dem, som inte vill släppa drömmen om ett fullständigt enande av Europa även i politiskt avseende, låt vara att förverkligandet av denna dröm måste ligga mycket långt fram i tiden.

Vad som för närvarande är aktuellt är framför allt frågan om ett närmare ekonomiskt samarbete. Sex fastlandsstater är på väg att skapa en gemensam marknad. På engelskt initiativ planlägges i anslutning därtill ett frihandelsområde. Jag ber att få instämma med de talare, som har framhållit att frågan om anslutning till sexstatsområdet knappast ännu så länge kan vara aktuell för oss, medan däremot frihandelsområdet måste få sådan betydelse, att vi knappast kan ställa oss utanför därest det kommer till stånd. Vår export utgöres ju till mer än $\frac{2}{3}$ av export till OEEC-länderna och även om det är varor, för vilka tullarna för närvarande är förhållandevis låga, kan vi naturligtvis inte känna någon som helst säkerhet om det tillstånd, som skulle råda därest frihandelsområdet kom till stånd och vi stannade utanför detta. Å andra sidan innebär den nuvarande strukturen hos vår export, att vi sannolikt har mer att vinna än att förlora på en anslutning till frihandelsområdet. Samtidigt måste givetvis frihandelsområdet — om vi skall kunna vara med — organiseras på ett sådant sätt, att det tillgodoser inte minst det svenska jordbrukets intressen. Därvidlag har man anledning att med stor noggrannhet undersöka vad de olika förslagen i praktiken innebär, särskilt som den nuvarande svenska jordbrukspolitiken för oss allt närmare fri prisbildning även ur internationell synpunkt.

Får jag till slut, herr talman, i detta sammanhang peka på en sak till. Hans excellens utrikesministern sade bland annat, att koordinationsproblemen på

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

den allmänna ekonomiska politikens område borde sparas till dess de anmäler sig. Om han därmed avsåg detaljerna i samarbetet, möjligheterna till ekonomisk, rättslig och social samordning, så finns det uppenbarligen ingenting att invända. Däremot kan det finnas anledning att i mycket god tid överväga konsekvenserna för vår egen ekonomiska politik av vad som här håller på att ske. Skall frihandelsområdet komma till stånd — vare sig vi nu är med eller inte — kommer det att innebära en ganska påtaglig förändring i förutsättningarna för vår egen ekonomiska verksamhet. Skall vi vara med måste vi självfallet sörja för att man har åtminstone en viss fasthet i vårt penningvärde i förhållande till de andra deltagande länderna, även om någon möjlighet till variation kan komma i fråga i det sammanhanget. Kvantitativa regleringar — även sådana som genomförs indirekt — blir praktiskt taget omöjliga inom ramen för ett frihandelsområde.

Samtidigt kräver frihandelsområdets tillkomst — detta gäller även om vi inte skulle vara med — en kraftig ökning av investeringarna för produktiva ändamål för att möjliggöra en omställning inom vissa grenar av det svenska näringslivet. Så kommer till exempel cellulosaindustrien att tvingas att i större utsträckning än tidigare ansluta papperstillverkning till cellulosafabrikerna, något som kräver en icke obetydlig kapitalinvestering. Skall detta ske, är å andra sidan en förutsättning att kapitalmarknaden får en sådan struktur, att pengar står till förfogande för ändamålet, att företagsbeskattningen och avskrivningsreglerna utformas på ett sådant sätt, att de stora investeringarna kan bli någorlunda räntabla, att byggnadsverksamheten organiseras så, att de nya byggnader som behövs för ändamålet kan komma till stånd o. s. v.

Det är tillfredsställande att dessa frågor skall utredas inom kommerskolle-

gium under medverkan av folk från näringslivet självt. Det må dock vara tillåtet att uttala den förhoppningen, att vid utredningen sådana iakttagelser som gäller våra inre ekonomiska förhållanden och vår inre ekonomiska politik kommer att ägnas tillräcklig uppmärksamhet, så att vi inte en vacker dag står i ett läge, där vi skulle ha kunnat vinna på tillkomsten av frihandelsområdet men i själva verket kommer att förlora på det, därför att vår egen ekonomiska politik icke varit inriktad på de förhållanden som där kommer att uppstå.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Jag tar till orda med anledning av förra delen av herr Heckschers anförande, men jag vill först med tillfredsställelse notera den positiva inställning till den tekniska biståndsverksamheten som talaren före honom, fru Thorsson, lade i dagen. Jag vet att denna inställning är symptomatisk för inställningen hos den stora allmänintresserade kvinnogrupp, som fru Thorsson representerar. Det är naturligt att man där gärna skulle se, att vi offrade mera av vårt välbstånd än vi gör nu för att hjälpa de fattiga folken.

Men det är också glädjande att representanter för andra partier delar denna inställning, såsom nu herr Heckscher visade att han gör. Herr Heckscher är själv aktivt engagerad i den tekniska hjälpen till Etiopien och Pakistan. Jag vill gärna betyga honom min uppskattning för det arbete han där nedlägger. Jag kan också i stort sett instämma i hans synpunkter. Han påpekade, att en kapitalhjälp i och för sig inte gör nytta, om den inte investeras på rätt ställe och om det inte finns experter, som gör kapitalet produktivt — en självklarhet som jag bara kan understryka. Herr Heckscher kommer dock fram till att det behövs ett »både—och» och talar till sist om det önskliga i ett

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

starkt ökat svenskt bidrag. Försiktigtvis nämner han inte något belopp.

Jag har fått åtskilliga andra vittnesbörd om det allmänna intresset för att öka de svenska insatserna på den tekniska hjälpverksamhetens område, inte minst från olika ungdomsorganisationer. Bland annat har förslag framförts om kraftig svensk anslagsökning omedelbart, varvid siffran 50 miljoner kronor har figurerat. Sådana förslag kan inte regeringen ta på allvar f. n. Som isolerad aktion från svensk sida skulle en sådan brant stigande anslagsökning i dagens läge inte göra motsvarande nytta, hur egendomligt detta än låter.

Kretsen av regelbundna större bidragsgivare till det tekniska hjälpprogrammet omfattar för närvarande cirka 25 stater. USA har hittills svarat för 50 procent av FN:s totala budget för tekniskt bistånd. Enligt ett uttalande av amerikanska kongressen kommer emellertid det amerikanska bidraget att stanna vid 33 procent fr. o. m. nästa kalenderår. De resterande 50 procenten har hittills tillskjutits av övriga stater tillsammans. Bland dessa intar Sverige redan med nuvarande bidragsbelopp en ledande position. Efter USA med förstaplaceringen står sålunda Sverige på sjunde platsen av bidragsgivarländerna vad beträffar bidragens absoluta storlek. Om man bedömer bidragens storlek i förhållande till folkmängden, såsom fru Thorsson gjorde, kommer Sverige på fjärde plats och USA på femte. Flertalet länder ligger alltså baketter, somliga långt baketter.

En mycket kraftig höjning av det svenska bidraget, såsom föreslagits här och var i den allmänna debatten, skulle sannolikt bara betyda, att mera ljumma givarländer skulle kunna ligga stilla med sina bidrag eller slarva mera än vad de redan gör med inbetalningarna utan att klämmas efter tillräckligt av FN-administratörerna. Dessa hetsas nu av tvånget att inkassera ett belopp som ut-

löser motsvarande amerikanska bidrag. Men om det korresponderande beloppet skulle garanteras lika bra av ett fåtal stater, skulle FN sannolikt slappna något i de tröttande påminnelserna gentemot stater, som förpliktat sig att vara med, men glömmar bort att betala. Insikten om de sammanhang, som fru Thorsson här berörde, är tyvärr ibland mera ett munnens tal än incitament till verklig handling.

År 1956 har sett 20 nya stater inträda som medlemmar i FN. Även om flertalet hör till de underutvecklades stora skara, finns det anledning att förutskicka, att antalet länder som lämnar teknisk hjälp kommer att spädas på. Vi bör därför öka våra insatser med viss försiktighet, så mycket mera som det stora SUNFED-projektet, om det förverkligas, kommer att dra stora växlar på vår framtida ekonomi.

Jag hoppas det mycket positiva intresse för det tekniska biståndet herr Heckscher här gav uttryck för borgar för att hans parti inte sätter sig på tvären, när dessa anslagsfrågor i sinom tid aktualiseras, utan då är på det klara med att ökad generositet mot underutvecklade länder inte rimmar med långt gående krav på skattesänkningar.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**:

Herr talman! Jag skall tillåta mig att ge några repliker på en och annan kritisk anmärkning som har förekommit i debatten. Jag skall också svara på några framställda frågor.

Herr Ohlin började sitt inlägg med att diskutera, huruvida ett uttalande i mitt anförande var riktigt. Det var uttalandet om att misstron mellan stormakterna spelar en stor roll när det gäller det politiska klimatet och dess förändringar. Herr Ohlin sade att han inte delar den uppfattningen, att det är misstron som spelat den avgörande rollen. Det

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

skulle i stället vara den ryska politiken, och han gav några exempel på den ryska politiken i olika delar av världen. Men den politiken är väl i sin tur inspirerad av vissa tankegångar, synpunkter eller psykologiska faktorer. Det är väl svårt för herr Ohlin att bestrida möjligheten av att misstron spelar en stor roll när det gäller Sovjetunionens ledning. Vi kan inte förneka, att Sovjetunionen under en generations livstid varit utsatt för två anfallskrig, och att dessa erfarenheter kan tänkas vara en grogrund för misstro i landet. Vi kan väl inte heller förneka den psykologiska sannolikheten av att både Förenta staterna och Sovjetunionen känner en ömsesidig misstro i anledning av de lager av vätebomber som hoppar sig i vartdera landet.

Herr Ohlin hade också ett något sarkastiskt uttalande i anslutning till spioneriet och ett uttalande av mig om att den ryska noten med dess beskyllningar kunde tyda på att man i Moskva började komma till insikt om att detta spioneri hade skadeverkningar och att det borde upphöra. Jag vill bara tala om att min tankegång var, att denna ryska not med dess beskyllningar på ett flagrant sätt visar den förlägenhet, vari sovjetregeringen befinner sig när den för att möta de framställningar som svenska regeringen gjort angående spioneriet tar till sådana beskyllningar som skett. Det kan inte vara särskilt tilltalande för den ryska regeringen att nödgas använda så ineffektiva tillhyggen i debatten.

Herr Ohlin uttalade den förhoppningen, att Sverige skulle medverka till att Israels sjöfart tryggades såväl i Akababukten som i Suezkanalen. Det har redan gjorts vissa uttalanden av Sveriges representant i Förenta Nationerna. I enlighet med regeringens direktiv har det sagts, att vi anser att Akababukten är internationellt vatten och att Israels handelsfartyg bör ha rätt att gå igenom sundet — även där det är territorial-

vatten. Jag är dock övertygad om att den frågan kommer upp i flera sammanhang och att det således skall bli tillfälle för Sverige att insistera på angelägenheten av att Israels befogade intressen i fråga om fri sjöfart både där och i Suezkanalen blir respekterade.

Herr Hjalmarson har kommit solbränd och vital till debatten här i kammaren. Jag är övertygad om att vistelsen i New York gjort honom gott även i det avseendet, att han kommit till en mycket positiv uppskattning av Förenta Nationerna. Det var för mig en överraskning att herr Hjalmarson i så hög grad tog FN:s parti, om jag så får uttrycka mig. Det var ur min synpunkt tilltalande, inte minst därför att en del av de borgerliga tidningarna här i Sverige på sistone nedvärderat FN mycket kraftigt. Jag gläder mig därför åt att ha herr Hjalmarson på min sida. Jag tror att man gör sig skyldig till en felbedömning då man lägger de senaste erfarenheterna till grund för en dylik nedvärdering.

Herr Hjalmarson uttryckte också sin starka tro på den idealitet, som inspirerar FN:s verksamhet och särskilt Förenta staternas aktiva insatser i FN. Då han talade om detta kände jag mig riktigt uppbyggd och tänkte att jag kunde instämma med honom hela vägen. Jag får emellertid lov att göra en liten reservation även i fråga om detta parti av herr Hjalmarsons anförande. Han blev enligt min tanke nästan för idealistisk. Det föreföll mig som om han ville se FN som en färdig rättsorganisation och inte tillräckligt beaktade, att det är mycket lång väg innan vi kommer fram till ett sådant tillstånd. FN är dock alltså övervägande en politisk organisation, även om stadgans bestämmelser och många optimistiska förhoppningar vill göra den till en rättsorganisation.

Herr Hjalmarson kanske syftade ännu längre när han talade om FN som en rättsorganisation. Den uppfordran han

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

riktade till Sovjetunionen att befria de baltiska folken betydde väl, gissar jag, att FN enligt hans mening skulle vara den instans, som genomförde sådana befrielser och sådana förändringar i världens karta, förändringar i enlighet med rättvisans princip. Om det är en sådan idealism herr Hjalmarson avser, så fruktar jag att denna idealism, om den bleve mera allmänt tillämpad, kunde medföra vissa risker för freden i världen. Det är nämligen på många håll det begåtts orättvisor, som fått bli bestående, och man kan inte helt plötsligt lägga rättvisans princip till grund för att göra om den karta, som så småningom har framkommit, låt vara genom en hel serie av orättfärdiga krig.

Herr Hjalmarson kom också in på Sovjetunionen och dess politik, och då iklädde han sig sin gamla roll av åklagare mot Sovjet. Det svenska högerpartiets ledare brukar ju i våra utrikesdebatter excellera i känsloladdade utbrott mot Sovjet. Jag har intrycket att herr Hjalmarson inte riktigt skulle gilla det uttalande av Krustjev, som jag citerade i mitt inlägg, där han säger att vi är hänvisade till att bo på samma planet. Herr Hjalmarson skulle helt säkert vilja knuffa ut Sovjetunionen från denna planet, om han hade förmåga därtill. Då han nu inte har det gissar jag, att hans målsättning är, att vi skall försöka driva ut Sovjetunionen ur FN. När man gör så hätska utfall och fäller så kategoriska domar, måste meningen ju vara att detta skall utmynna i något politiskt mål, som då inte gärna kan vara annat än att vi skall fördjupa klyftan mellan öst och väst, att vi skall hålla oss absolut utanför och inte ha Sovjet med i våra organisationer.

Om detta är herr Hjalmarsons inställning, så vill jag bara påpeka att den helt och hållet strider mot de uttalanden av president Eisenhower, som jag tillät mig att citera i mitt tidigare anförande. President Eisenhower anser

att man bör återuppta försöken att genom kontakter och förhandlingar nå ett visst mått av förståelse och samarbete. Han sade att allt annat är oviktigt i jämförelse med detta mål, och han tillade också några ord om sin önskan att komma till samförstånd just med ryssarna. Detta är naturligtvis i herr Hjalmarsons ögon rena dårskapen, eller tror herr Hjalmarson att man kan komma fram på vägen att genom kontakter och förhandlingar nå förståelse och samarbete, om man startar med att storskölla på Ryssland och dess politik i alla delar av världen?

Från herr Hagbergs inlägg vill jag bara plocka ut två punkter, där han framställde frågor. Den första gällde hur den svenska regeringen ställer sig till de svenska fartygens betalning av kanalavgifter vid passage genom Suezkanalen. Jag vill då framhålla, att det är rederiernas sak att ta standpunkt till de avgifter, som skall erläggas då deras fartyg går igenom en kanal, och regeringen har inte lämnat några direktiv till rederierna i detta avseende. Jag vill inte utesluta möjligheten av att det kan bli något slags uppgörelse mellan de olika staternas regeringar om vissa riktlinjer i denna fråga, men för närvarande har den svenska regeringen inte givit några direktiv och har heller ingen laglig rätt att ge några direktiv till rederierna i fråga om deras utnyttjande av Suezkanalen och därmed sammanhängande avgiftsbetalningar.

Vidare berörde herr Hagberg frågan om trafikantorganisationen och beklagade att Sverige var medlem i den. Trafikantorganisationen bildades ju i höstas i tanke att den skulle vara en part i en uppgörelse med Egypten. Det misslyckades den gången, och frågan kom i stället till FN, där i fortsättningen de frågor diskuterades, som tidigare behandlats av trafikantorganisationen. För närvarande företer trafikantorganisationen inte mycken aktivitet, men man

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

kan kanske säga att den ligger i reserv för att kunna vara till gagn, om en uppgörelse skulle vinnas rörande trafiken i Suezkanalen och man skulle få behov av en organisation, som omfattar regeringarna för de länder vilkas fartyg trafikerar Suezkanalen. Jag kan alltså för närvarande inte ge något besked om vilken roll trafikantorganisationen eventuellt kommer att få.

Sedan kanske jag får ta upp ett par punkter som herr Heckscher berörde. Jag vill då först lyckönska honom till den debut, som han gjorde i kammaren och som visar vilken van och tränad talare han är. Han gjorde några anmärkningar om att utrikespolitiken är hela landets utrikespolitik och att utrikesministern bör vara landets utrikesminister. Han uppmanade mig att litet mera framträda som sådan. Jag vet inte om underlaget för dessa reflexioner från herr Heckschers sida var, att det alltid råder enighet beträffande utrikespolitiken. Jag vill bara säga, att om oppositionspartierna sluter upp kring den utrikespolitik, som regeringen representerar, så är jag fullt villig att framträda som landets utrikesminister.

Herr Heckscher var litet orolig för att jag i mitt anförande på tal om nedrustningsfrågan hade sagt, att man kanske kunde hysa en försiktig optimism och att dödläget på denna punkt skulle brytas. Herr Heckscher trodde inte mycket på att man kunde hysa någon optimism. Han menade, att det borde visas med konkreta exempel. Ja, det framkom i höstas dels ett reviderat amerikanskt program för nedrustningen, dels ett modifierat ryskt program. Specialisterna på nedrustningsfrågan kunde nog konstatera, att dessa huvudparter i nedrustningsproblemet hade jämkat litet på sina tidigare ståndpunkter; de hade i olika avseenden visat en önskan att gå till mötes synpunkter, som hade framförts från motsidan. Det betyder ju inte att man har ett nedrust-

ningsavtal inom räckhåll. Jag har inte alls den uppfattningen, utan med »försiktig optimism» menade jag bara, att det kanske börjar röra sig en smula på detta område. Det är ju mycket starka intressen från folkens sida att någonting görs, och om man inte kommer fram till ett nedrustningsavtal, kan det lätt hända att staterna ensidigt börjar minska sina rustningar utan att det föreligger något avtal härom.

Får jag sedan säga ett ord beträffande det som herr Heckscher sade om spioneriet. Jag har ingen invändning att göra mot själva tankegången hos herr Heckscher annat än i det avseendet, att han drog väl långtgående slutsatser av det faktum, att det förekommer spioneri i vårt land från rysk sida. Det är ju tyvärr så, att det alltså förekommer spioneri i hela världen; Sovjet inskränker sig ingalunda till Sverige eller till Skandinavien. Under sådana förhållanden kan man kanske inte dra den slutsats, som herr Heckscher tycktes vilja dra, att vi är alldeles särskilt uppmärksammade i denna verksamhet och att det skulle vara någonting oerhört olycksbådande. Vi bör inte lägga det på den bogen, och inte heller bör vi, som herr Heckscher mycket riktigt anmärkte, lägga det på det moraliserande planet, utan det räcker att det är en kränkning gentemot oss, att sådana spioneriaffärer alltjämt pågår och att den officiella representationen är inblandad i dem.

Får jag komma tillbaka ett ögonblick till herr Hjalmarson. Han uttalade den anmärkningen, att försvars- och utrikespolitiken hänger nära ihop. Det är ju så sant som det är sagt. Han hade nu ett önskemål, som väl är mera politiskt än försvarspolitiskt, även om det kan ha båda dessa aspekter. Jag syftar på hans tankegång, att vi borde förvärva atomvapen eller redskap för bruk av atombomber genom köp från Förenta staterna. Vi borde dessutom, om jag för-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

stod honom rätt, försöka få svensk militär personal tränad av utländska experter i sättet att begagna dessa vapen. Detta är ett krav som alla vet att särskilt en tidning här i landet för fram, nämligen Dagens Nyheter. För denna tidning är ett dylikt engagemang, som givetvis skulle politiskt binda oss vid USA, ett naturligt led i dess ansträngningar att få Sverige in i Atlantalliansen. Men herr Hjalmarson skulle ju inte företräda samma politik som Dagens Nyheter. Därför förefaller det mig inkonsekvent av honom att följa i de spåren. Jag kan kanske inte säga att jag blev överraskad, ty högerledaren har ju ofta visat att han är en ganska ljum anhängare av den förda utrikespolitiken. Det låter visserligen så oskuldsfullt när herr Hjalmarson motiverar sitt uppslag med att vi köpt andra vapen i USA och att vi då lika gärna kan köpa även atomvapen utan att detta komprometterar vår neutralitetspolitik. Men det är verkligen, herr Hjalmarson, en oerhörd skillnad mellan kärnvapen och konventionella vapen. Det är därför Förenta staterna genom särskild lagstiftning har förbjudit försäljning och export av atomvapen, under det att något sådant förbud inte gäller i fråga om annan krigsmateriel. Om det till äventyrs skulle ske en ändring i denna Förenta staternas hållning, så kan man vara övertygad om att kärnvapen inte ställs till förfogande för andra stater än sådana som formellt eller reellt är Förenta staternas allierade eller engagerade på ett sätt som politiskt framstår som likvärdigt med en allians. Men det var ju inte dit vi ville komma med vår alliansfria politik, åtminstone inte vi som tagit denna politik på allvar.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Om jag får börja med första delen av hans excellens utrikes-

ministerns anförande, så vill jag bara erinra om att min inställning till FN-arbetet inte har undergått någon förändring. Jag kanske för korthets skull bara får i all vördsamhet erinra hans excellens om den diskussion vi hade för ett par år sedan om Achesonplanens tillämpning för att bekräfta det påståendet. Naturligtvis är jag lika medveten som utrikesministern om att FN inte representerar någon färdig rättsordning, men jag tycker det är angeläget att understryka, att möjligheterna att göra allvar av tillskapandet av en rättsordning i främsta rummet beror på demokratiernas förmåga att hävda FN-arbetets idéer.

I det sammanhanget gjorde utrikesministern ett uttalande, som var något av det mest häpnadsväckande jag har hört. Tror verkligen utrikesministern ett ögonblick på att det skulle innebära en risk för freden i världen om Sovjetunionen släppte de baltiska folken fria? Det är naturligtvis tvärtom så, att Sovjetunionen icke kunde lämna något mer positivt bidrag för att skapa förutsättningar för ett fredligt samarbete med den västliga världen än genom att låta de baltiska folken äntligen få sin frihet åter.

Hur i all världen kan utrikesministern komma på en sådan befängd idé som att jag skulle önska att Sovjetunionen drevs ut ur FN? Nej, Ers Excellens, någon sådan inställning har jag inte. Tvärtom strök jag under att det karakteristiska för den västra världen — och vårt land tillhör ju den — är att vi respekterar ryssarnas rätt att ordna sina egna angelägenheter som de vill. Men förutsättningarna för ett vettigt samarbete måste, såvitt jag förstår, vara tre: för det första att ryssarna visar samma respekt i förhållande till den demokratiska världen; för det andra att ryssarna i praktiken godtar FN-arbetets grundläggande principer; och för det tredje att ryssarna accepterar ett hederligt

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

språkbruk i det internationella umgänget.

Vem är det, Ers Excellens, som hindrar en tillämpning av FN:s rättsprinciper i Tysklandsfrågan, i den baltiska frågan, i Ungernfrågan, i Koreافرågan? Vem är det i verkligheten som blockerar nedrustningen? Vem är det som ständigt inför de arabiska länderna misstänkliggör de demokratiska ländernas ansträngningar i Mellersta Östern? Vem är det som oavbrutet försöker utnyttja spänningarna i den arabiska flyktingfrågan för sina speciella syften? Vem är det, Ers Excellens, om inte Sovjetunionen?

När man skickar oskyldigt folk i arbetsläger, när man torterar dem, när man skjuter ihjäl oskyldiga människor och påstår att detta är ett led i arbetet för att befria folken, är det då inte riktigt att klart och tydligt säga ifrån, att man använder ett förvänt språkbruk? Här försöker man göra lögn till sanning.

Varje gång jag vågar framhålla detta, sträcker hans excellens upp sitt neutrala och alliansfria pekfinger och säger: Så här får man inte uttrycka sig i kammarerna! Då vill jag tala om för utrikesministern, att jag inte är insatt här i riksdagen för att läsa upp diplomatiska aktstycken. Jag är invald för att efter bästa förmåga söka bilda mig en uppfattning i centrala frågor och sedermera ge uttryck åt denna uppfattning. Sedan länge har jag haft en stark känsla av att den bild som utrikesministern ger av det utrikespolitiska läget är ensidig och subjektiv och att han försöker sudda ut de avgörande skiljelinjerna mellan den östra och den demokratiska världen, att han därigenom inte klargör förutsättningarna för ett konstruktivt samarbete och går förbi den i dagens läge centrala problemställningen, nämligen att det är den aggressiva sovjetryska politiken som utgör det verkliga hotet mot möjligheterna att trygga fred och frihet i världen.

Herr talman! Jag vet inte om jag hinner gå in på atomvapenfrågan, men om jag har någon sekund på mig skulle jag i korthet vilja sammanfatta min inställning så här: Det är icke fråga om att försöka köpa atomprojektiler i USA eller i England, utan det gäller sådana tekniska instrument som behövs för att vi skall kunna använda framtida atomprojektiler, som vi själva är i stånd att tillverka.

Jag märker att tiden är ute, men jag kanske får återkomma till denna fråga i ett senare inlägg för att ta upp hans excellens utrikesministerns synpunkter.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Utrikesministern fann inte anledning att ta upp det av mig resta spørsmålet om ytterligare svenska initiativ i Wallenbergaffären. Får jag kanske komplettera med frågan, om det är riktigt som har uppgivits i pressen, att Rensinhoffs vittnesmål först hade förkortats i planerna för vitboken, så att det stycke, vari en viss kritik skulle kunna framskymta mot den svenska regeringens aktivitet strax efter världskriget, skulle ha bortfallit. — Inte heller talade utrikesministern om utredningen om mestgynnadnation-klausulen eller hade någon komplettering att komma med rörande Mellanösterns problem. Det förefaller alltså som om utrikesministerns reflexioner på denna punkt slutgiltigt framförts i hans inledningsyttrande och ingenting därutöver finns att tillägga.

Frågan om orsakerna till den nuvarande högspänningen i världen har verkligen ganska stor praktisk betydelse, och därför tog utrikesministern upp den. Gentemot mitt yttrande att inte misstron utan den ryska politiken var en huvudorsak till denna högspänning, sade utrikesministern: »Ja, men politiken är väl inspirerad av några tankar, och bakom den ligger väl just en miss-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

tro? Sovjetunionen har varit utsatt för två angreppskrig.» Tillåt mig, herr talman, att göra två korta observationer. Det är klart att misstron spelar in, men utrikesministern hoppar i varje fall över det mellanled som är den ryska politiken i Tyskland och mot satellitstaterna och som väl är en avgörande och tyvärr nog så reell grund för misstro i det demokratiska lägret mot den ryska politiken i stort. Misstro är tyvärr någonting som finns på båda sidor, men det är ju den skillnaden att misstron i väster har denna aktuella grund som jag här talade om.

Att ändra den ryska politiken genom att på något sätt avlägsna misstron i största allmänhet torde vara omöjligt, ty det förhåller sig väl ändå så, herr utrikesminister, att den ryska politiken i Tyskland och satellitstaterna inte bara är en politik tillkommen på grund av misstro och i defensivt syfte. Den har också tyvärr ett offensivt drag, en förbindelse med tanken att kommunismens makt i världen skall utbredas. De ryska kommunisterna anser det vara en historisk nödvändighet att kommunismen segrar i världen, och de vill hjälpa till så att denna historiska process blir förverkligad så snart som möjligt.

Vi skall naturligtvis inte fördjupa klyftan mellan Öst och Väst, men låt oss erkänna vad denna klyfta i dag i huvudsak beror på. Jag upprepar att det är ett svenskt intresse att ha goda relationer till grannstaten Sovjetryssland, men det bör inte hindra oss att kallt och nyktert bedöma vad som sker och — enligt mitt sätt att se — också kallt och nyktert yttra det här i kammaren samt sedan i FN handla i överensstämmelse med denna vår nyktra bedömning.

Herr Heckscher, som jag vill lyckönska till ett mycket intressant och väl framfört anförande, uttalade det önskemålet, att utrikesministern Undén skulle tala för alla partier som landets utri-

kesminister. Jag kan inte säga att jag har några så stora förhoppningar om att herr Undéns speciella sätt att tala skall riktigt reflektera tänkesättet hos alla de demokratiska partierna, hur överens vi än är om den alliansfria linjen.

Jag såg i en amerikansk tidning här om dagen hur någon sagt om utrikesminister Dulles, att om man bara kunde se bort ifrån vad utrikesministern säger i sina tal och tänka på hur han handlar, så skulle han alls inte vara någon dålig utrikesminister, tvärtom. Ibland kan man göra liknande reflexioner om den svenske utrikesministern.

Herr HECKSCHER (h) kort genmäle:

Herr talman! Hans excellens utrikesministern tog upp tre punkter av vad jag hade sagt här. Den första gällde frågan om tolkning av de ryska spioneriatffärerna, och utrikesministern ansåg att man inte skulle ta så allvarligt på detta. Det förekommer spioneri överallt och det rör sig, tycktes han mena, om ett slags rutinmässigt spioneri, som ingår i det normala umgänget mellan Sovjetunionen och andra länder.

Det är möjligt att det förhåller sig så, men man kanske också frågar sig om inte utrikesministern möjligen blivit en liten smula avtrubbad genom de ständigt återkommande ryska spionaffärerna, där han måste ha någon svårighet att varje gång variera formuleringen av noterna när han framför sina protester; det hela får kanske sålunda en viss prägel av rutin.

Vad beträffar nedrustningen ber jag få tacka för det svar utrikesministern gav. Han hade aldrig menat någonting annat än att programmet i nedrustningsfrågan höll på att jämkas litet, och något nedrustningsavtal funnes inte inom räckhåll. Det var en mycket klarläggande förklaring. Den innebär kort och gott att förhandlingarna går något

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

bättre, men det blir inte någon nedrustning, och det kan man ju ha skäl att komma ihåg.

Vad slutligen beträffar uttrycket »landets utrikesminister» så svarade hans excellens där, att om oppositionen var villig att ansluta sig till allt vad han sade, skulle han också gärna tala för oppositionens räkning. Nu måste jag säga att jag tycker att oppositionspartierna i Sverige har anslutit sig till regeringens utrikespolitik i en utsträckning som är mycket påtaglig och som ibland också från regeringens sida har bestrykts. Men det är ju inte det som saken gäller. En gemensam politik innebär att såväl utrikespolitiken som de uttalanden som görs om utrikespolitiken fastställs under ständig ömsesidig diskussion, under ständiga konsultationer och vid behov med ömsesidiga eftergifter. Det är klart att även socialministern, finansministern eller vem det må vara skulle kunna säga på samma sätt som herr Undén, att han gärna skulle vilja tala för andra partier, om de instämde i allt vad han sade. Men när det gäller utrikesministern ligger saken till på ett annat sätt. I förhållande till utlandet är det nämligen av stor vikt att klargöra att ett eventuellt regeringskifte, om ett sådan någon gång skulle komma till stånd — jag vet inte om herr Undén anser det uteslutet — icke innebär någon förändring av utrikespolitiken. För att uppnå detta resultat kan det vara skäl att inte bara sluta upp från den ena eller den andra sidan utan också att hålla en viss ömsesidig kontakt, litet mera än vad som är formellt givet.

Jag tror att vad herr Ohlin där sade är mycket riktigt, nämligen att kontakten kanske är starkare när det gäller de faktiska åtgärderna. Det skulle emellertid vara önskvärt, att den även eljest hade litet större omfattning, vare sig det gäller uttalanden eller frånvaro av uttalanden.

Herr HAGBERG (k) kort genmäle:

Herr talman! I den deklaration som de 18 staterna, alltså även Sverige, antog vid bildandet av trafikantorganisationen heter det i punkt 4 om dess uppgifter: »att mottaga, förvalta och utgiva belopp, härrörande från avgifter och andra betalningar, vilka må erläggas till SCUA av dem som använda kanalen, med förbehåll för bestående rättigheter och i avvaktan på slutlig uppgörelse».

Denna bestämmelse har Sverige alltså anslutit sig till, och det var den förklaring som gavs i utrikesministerns anförande som föranledde mina spørsmål.

Jag vill konstatera att det första svaret, att det blir rederiernas sak att avgöra, om de skall betala avgifter eller inte, kan betraktas som tillfredsställande, om man får förutsätta att organisationen inte skall få påverka Sveriges handlande.

Jag tyckte i det andra svaret, att just denna tanke skyntade fram, att organisationen för närvarande saknar verklig betydelse, i varje fall att den inte kan fungera. Men om så är förhållandet måste det väl öka misstron mot det lätta sätt, varpå man ansluter vårt land till en organisation, som inte kan fungera men som i alla fall troligen spelade en viss roll för att åstadkomma de svårigheter för trafiken som sedan uppstod.

Jag vill alltså utläsa ur utrikesministerns svar, att vårt medlemskap i denna organisation inte kommer att leda till att vi kommer att respektera dess bestämmelser. En annan fråga är ju, vilken uppgörelse som eventuellt kan träffas mellan Förenta Nationerna och Egypten i dessa frågor, men det ändrar inte, tror jag, själva rättssaken. Egypten har rätt att nationalisera kanalen — det måste betraktas först och främst som Egyptens angelägenhet — och följaktligen bör Sverige såsom trafikant på densamma också betala kanalavgifter

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

till den makt som har att administrera och sköta kanalen.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**:

Herr talman! Herr Heckscher hade inte något riktigt troget återgivande av vad jag sagt om spionerierna.

Jag instämde med herr Heckscher i det väsentliga. Jag gjorde en reservation nämligen beträffande herr Heckschers åsikt att en särskild fara för Sverige indikerades av att spioneriet riktares just mot de skandinaviska länderna. Då gjorde jag den anmärkningen, att eftersom spioneri pågår nästan över hela världen, har man inte anledning att dra den slutsatsen av spionerierna, att just Sverige var utsatt för något speciellt hot. Min förkastelsedom över spioneriet har varit lika kategoriskt som herr Heckschers.

Sedan klagade herr Heckscher över att det var bristfällig kontakt i utrikespolitiska frågor. Jag tycker det är litet djärvt av herr Heckscher som nybliven riksdagsman att redan nu i kammaren beklaga sig över att det inte är nog kontakt i utrikespolitiska frågor. Han får väl finna så småningom att vi har en utrikesnämnd och att vi har åtskillig kontakt på annat sätt partierna emellan, även om han inte ännu har haft erfarenhet av det.

Herr Hagberg gjorde en helt godtycklig tolkning av vad jag hade sagt, och jag skall inte fördjupa mig i det.

I fråga om herr Ohlins sista inlägg skall jag bara säga, att han tycktes vilja bestrida möjligheten av att det från rysk sida kan finnas misstro. Han gjorde sedan det djärva påståendet, att den som hyste misstro förde en defensiv politik.

Jag vill påpeka för herr Ohlin att misstro kan leda både till offensiv och defensiv politik, och det ligger ingenting i det ordet om det ena eller det

andra är fallet. Jag hade inte med mina korta ord i mitt inledningsanförande någon avsikt att fördjupa mig i det problemet, och det skall jag inte heller nu ge mig in på.

I fråga om Mellersta Östern klagade herr Ohlin över att jag inte hade gjort några mera ingående uttalanden. Jag vill med anledning därav först och främst säga, att jag gav den upplysningar, att svenska ombudet i FN-församlingen hade givit sitt stöd åt Israels krav på fri sjöfart i Suezkanalen och Akababukten.

Vad beträffar andra spørsmål, som just i dagarna är aktuella, tror jag inte det kan vara lämpligt, att en svensk utrikesminister tar position i den ena eller andra förhandlingsfrågan som är så ömtålig, som fallet är just nu. Det är fullt avsiktligt som jag inte går närmare in på de många frågor, som nu skall avhandlas mellan generalsekretären Hammarskjöld, den egyptiska presidenten och Israels regering.

Jag hoppade tyvärr över den fråga herr Ohlin ställde angående utredningen om mestgynnadations-klausulens verkningar. Jag har inte mycket att säga om den saken. Det föreligger en utredning, som har varit avsedd som ledtråd för dem som sysslar med dessa frågor. Men utredningens natur är sådan, att det i hög grad rör sig om teoretiska reflexioner. Utredningen kan ju inte ge besked om huruvida mestgynnadations-klausulen är tillämplig i en viss situation eller beträffande ett visst avtal. Utredningsmännen har nämligen inte någon auktoritativ befogenhet att tolka dessa invecklade rättsregler. Jag har inte tänkt, att någon särskild åtgärd skulle ifrågakomma i anledning av utredningen, utan meningen är, att den skulle vara till hjälp och stöd, när man kommer in på positiva förhandlingsfrågor.

Rörande Wallenbergaffären efterlyste herr Ohlin också ett besked. Jag vill

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

bara säga, att i den frågan har regeringen, tack vare de undersökningar och utredningar som har kunnat göras inom utrikesdepartementet med uppbyggande av stora personella och ekonomiska resurser, lyckats komma så långt, att vi fått fram det erkännandet, att Wallenberg hade hållits i fångelse i Sovjetunionen. Vi har nu fått denna not, som erkänner detta och som beklagar vad som har skett gentemot Wallenberg och där det dessutom påstås eller åtminstone dras den slutsatsen av det material som framkommit, att han har avlidit vid en viss tidpunkt.

Det är klart att vi inte kan ha några säkra uppfattningar om vad som är riktigt och vad som kan vara oriktigt i denna fråga. Om det kommer fram något ytterligare material, vare sig här i landet eller i Sovjetunionen, hoppas vi kunna fullfölja saken. Jag har i den not som är återgiven i vitboken givit uttryck åt den meningen, att vi får utgå ifrån att om Sovjetunionen får tillfälle att skapa klarhet, skall vi få del av detta besked, och om vi å vår sida finner några nya fakta, som antingen innebär, att vissa gjorda antaganden är felaktiga eller som tyder på att Wallenberg levat längre än till den tidpunkt, som antydes i den ryska noten, får vi ta upp det på nytt till förhandling med sovjetregeringen. Någoting därutöver är jag inte i tillfälle att säga.

Vad beträffar frågan om det vittne som herr Ohlin talade om, så är det efter vad mina medarbetare meddelat mig så, att det vittnesmål, som återgivits i vitboken, var det vittnesmål som gavs under edlig förpliktelse. Vittnet hade hörts vid ett tidigare tillfälle och då givit en i viss mån annan version, men man har i vitboken publicerat den version, som framkommit vid förhör under edlig förpliktelse. Jag vill tillägga, eftersom herr Ohlins frågor kanske utgjorde någon slags insinuation mot mig,

att jag inte själv personligen handlagt frågan.

Så kommer jag fram till herr Hjalmarson. Han uttalade mycket enfatiskt sin häpnad över att jag hade sagt, att det var risk för freden, om Sovjetunionen släppte de baltiska staterna. Något sådant har jag naturligtvis inte sagt. Det är inte någon risk för freden, om något land, vilket land i världen det vara må, befriar undertryckta folk, eller om ett land går med på att styckas upp i sina naturliga delar.

Vad jag sade var att jag, eftersom herr Hjalmarson tog upp frågan, att Sovjet borde befria de baltiska länderna och detta kom omedelbart efter hans hyllning av Förenta Nationerna som rättens organisation, drog den hypotetiska slutsatsen, att herr Hjalmarson menade, att Förenta Nationerna skulle ha sådana uppgifter som att befria länder eller folk som önskade befrielse. Jag förklarade då, att om en sådan uppfattning skulle bli utbredd, att en internationell organisation skulle söka åstadkomma rättelse av vad som har blivit kränkt under förflutna tider, skulle det måhända inte precis främja freden. Det var en tankegång, som jag tror var så banal och självklar, att det inte alls krävdes några exalterade vändningar från herr Hjalmarsons sida, för att han skulle kunna förstå den tankegången.

Jag frågade vidare, om det inte var herr Hjalmarsons mening, att vi skulle driva ut Sovjet ur Förenta Nationerna. Det var fortfarande hans sätt att komma med känsloladdade utbrott mot Sovjet som ledde mig till den frågan. Nu säger han, att det inte alls varit hans tanke. Han vill ha kvar Sovjet i Förenta Nationerna och tydligen ha samarbete med Sovjet, trots sin starka aversion mot Sovjetunionen. Vidare säger han i detta sammanhang, att han inte är tilltalad av att få sådana här reprimander för att han uttalar kritik mot Sovjet i riks-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

dagen. Han sitter här för att uttala sina åsikter. Jag trodde att herr Hjalmarson satt i riksdagen som högerpartiets ledare för att driva svensk utrikespolitik. Det var detta som föranledde mig att fråga, vart herr Hjalmarson egentligen ville komma med detta att axla åklagarens kappa och vid utrikesdebatt efter utrikesdebatt fara ut i ett, som jag kallade det, storsköllande mot Sovjetunionen. Herr Hjalmarson har väl ett mål för sin kritik? Det är väl inte bara fråga om en lust att ge uttryck för sina högst individuella känslor?

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Utrikesministern säger att misstro väl kan leda till en offensiv rysk politik. Men, herr utrikesminister, om man vill förklara den ryska offensiva politiken och Sovjetunionens förfaringsätt i Tyskland och mot satellitstaterna bara med misstro och antyda, att om man kunde avlägsna denna misstro, så skulle hela politiken läggas om, så anser jag detta tyvärr vara en allvarlig feltolkning, som i ett givet läge möjligen skulle kunna leda till att utrikesministern i en för vårt land mycket betydelsefull fråga företräder en icke grundad politisk åsikt. Därför tror jag att det inte är oviktigt att denna sak diskuteras, även om det inte kan bli så grundligt.

Vad Mellanöstern beträffar finns det dock en del känsliga frågor, som inte kan behandlas vid varje tillfälle. Jag har emellertid ett starkt intryck av att man t. ex. i London är mindre återhållsam, när det gäller att diskutera känsliga frågor, än vad utrikesminister Undén är här.

Vad angår mestgynnadnations-klausulen vill jag fråga varför man gjort en utredning i frågan, om den skall vara till bara för sin egen skull. Vore det inte lämpligt att frågan togs upp till ingående diskussion regeringarna emellan och

på deras initiativ kanske även i Nordiska rådet och i en del andra sammanhang? Då kunde man få en så klar bild som möjligt av läget, vilket kan vara bra, när frågan kommer upp i GATT-sammanhang.

Beträffande Wallenbergaffären ställde jag en fråga, och utrikesministern svarade med ett av sina älsklingsuttryck, nämligen att frågan var en insinuation. Jag tycker emellertid att utrikesministern borde varit tacksam för detta tillfälle att komma med en förklaring. Jag ställde bara en enkel fråga, och jag vill ingalunda gå i god för den uppgift som låg bakom.

Vad beträffar det väsentliga i Wallenbergaffären säger utrikesministern, att om ytterligare material kommer fram, så skall man handla. Enligt min mening bör den svenska regeringen emellertid inte avvakta att ytterligare material skall komma fram, utan man bör omedelbart begära informationer om allt det material som finns i Sovjetunionen rörande Wallenbergs vistelse där från första dagen till den dag rysarna säger att han dog. Regeringen bör begära en genomgång av det material som finns och dessutom en förteckning över alla ryska fånganstalter. Trots att vi på goda grunder förklarat oss förvissade om att Wallenberg fanns i Sovjetunionen, har man där tidigare inte ens gått igenom listorna över de intagna på här relevanta fånganstalter. Först nu — efter tio år — har man gjort det och därvid funnit att Wallenberg har suttit i ryskt fängelse. Nog för att de ryska fånganstalterna är ganska många, men det borde ändå vara möjligt att från svensk sida, på de mycket goda grunder som föreligger, begära ytterligare upplysningar utan dröjsmål.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Vad är syftet med vår

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

utrikespolitiska debatt? Jo, framför allt att vi alla skall kunna bilda oss en så klar och riktig uppfattning som möjligt om den situation vi befinner oss i. För min del har jag aldrig stuckit under stol med att jag finner falskheten i den sovjetryska attityden avskyvärd. Vi kan emellertid lämna den saken därhän. Det avgörande här är en annan frågeställning, nämligen huruvida det sätt jag har begagnat för att karakterisera den sovjetryska utrikespolitiken är i sak riktigt eller ej. Om utrikesministern skulle vilja gå in på den frågeställningen, så tror jag att debatten skulle bli mera fruktbärande.

Samtidigt kanske utrikesministern också kunde svara på en annan fråga, nämligen denna: Delar Ers Excellens uppfattningen att det är Sovjetunionens aggressiva politik som utgör det stora hotet mot freden — eller har Ers Excellens någon annan mening på den punkten?

Förenta Nationerna har icke någon egen militär makt, men jag anser det i allra högsta grad vara en uppgift för FN att ge sitt moraliska stöd, så långt detta är möjligt, till förmån för de undertryckta och förslavade folkens befrielse. Har Ers Excellens i den punkten någon annan uppfattning än jag?

Till sist endast några ord beträffande frågan om att vi utifrån skulle söka köpa de tekniska instrument som behövs för användande av vapen med atomladdning. Enligt min mening finns det tre skäl som talar för att vi borde ha utsikter att få köpa dessa instrument.

För det första, såvitt jag förstår är det en allmän uppfattning, att Skandinavien militärt sett utgör en strategisk enhet och att det är omöjligt att försvara Norge, om det svenska försvaret faller sönder. Sverige skulle emellertid komma i ett hopplöst underläge utan tillgång på atomvapen.

För det andra vet man, att vi om

några år kommer att bli i stånd att tillverka egna atomvapen för taktiskt bruk, och det måste då vara ganska naturligt att säga sig, att vi lika gärna kan få de tekniska instrumenten nu för att utnyttja atomvapen. Man vet ju ändå att vi aldrig kommer att missbruka dem.

För det tredje finns det ute i världen en allmän respekt för vårt sätt att sköta våra försvarsfrågor. Svenskt försvar och svensk försvarsvilja har skaffat oss sympatier och en good will, som vi i detta sammanhang bör kunna dra fördel av.

Genom att i dag söka skaffa oss de tekniska möjligheterna att utnyttja atomprojektiler i vårt försvar blir vi inte mera beroende av t. ex. USA. Tvärtom, vi får en mera fri och oberoende ställning, när vi själva har atomvapen och instrumenten för dessa vapens utnyttjande. Har vi åtminstone själva avskjutningsinstrumenten, blir det lättare att bistå oss i ett kritiskt läge. I avsaknad härav blir vårt beroende av bistånd västerifrån väsentligt mycket större än eljest.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDÉN:

Herr talman! Herr Ohlin tyckte inte om att jag använde ordet »insinuation» i fråga om vittnesmålet i Wallenbergaffären. Att jag använde det ordet berodde på att frågan förut hade behandlats av tidningarna, som insinuerat, att man på utrikesdepartementet ändrat ett avgivet vittnesmål. När nu herr Ohlin i denna högtidliga form kommer och framställer en fråga i andra kammaren om hur det förhåller sig med detta vittnesmål, måste jag tro, att han också hade några misstankar om att man i utrikesdepartementet ändrat ett vittnesmål. Det var därför jag kallade det en »insinuation».

Vad beträffar herr Ohlins inställning till vår fortsatta aktion i Wallenbergfrågan tycks han mena, att Sverige

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

skulle begära att själv få verkställa en undersökning eller föreskriva för Sovjet på vad sätt man skulle undersöka de frågor om Wallenberg som det kan bli tal om. Jag tror inte att det någonsin förekommit några precedensfall i det internationella umgänget av den arten, d. v. s. att den ena staten säger till den andra, att »Vi tror inte på edra undersökningar. Låt oss göra dem själva eller låt oss föreskriva på vad sätt de skall bedrivas.» Jag tror inte att herr Ohlin, om han vore i regeringsställning, skulle komma på idén att framställa ett sådant yrkande till ett främmande land.

Herr Hjalmarson frågade, om jag instämde i att Sovjet var skuld till det spända läget i världen. Ja, herr Hjalmarson, jag brukar inte ge några sådana onyanserade omdömen. Herr Hjalmarsons älsklingsätt att måla allting i svart och vitt finner jag föga tillfredsställande. Då han frågar, om jag håller med om att man skall ge sitt moraliska stöd till de undertryckta folkens befrielse, vill jag säga, att det beror helt och hållet på förhållandena. Jag vill erinra herr Hjalmarson om att när den ungerska resningen var akut i höstas, förhöll sig västmakterna ytterst försiktiga för att inte genom ett oförsiktigt stöd föranleda att läget utvecklade sig till ett krig. Jag föreställer mig, att Sverige skulle resonera på samma sätt som västmakterna gjorde den gången, om situationen vore sådan, att ett oförsiktigt stöd kunde leda till värre olyckor än att behålla status quo.

Herr **BRACONIER** (h):

Herr talman! Debatten har ju på sistone kommit att kretsa kring orsakerna till spänningen i världen. Hans excellens utrikesministern har förebrått herr Hjalmarson för att denne i pregnanta ordalag tecknat Sovjetunionens aggressiva planer. Det kanske då kan vara

skäl att till kammarens protokoll få antecknat något av det anförande hans excellens herr ministern för utrikes ärendena höll i Förenta Nationerna den 29 november 1956. Han kom där in bl. a. på den fundamentala frågan om vad som är orsaken till spänningen i världen. Eftersom hans excellens herr ministern för utrikes ärendena nu så starkt kritiserade herr Hjalmarson, tar jag mig friheten citera något ur det nämnda anförandet, för att vi skall få klarhet om vad som enligt herr Undéns mening krävs för att få till stånd en avspänningspolitik.

Utrikesminister Undén sade då: »Sovjetunionens ledning vill få oss att tro, att alla motståndare till rådande regimer i randstaterna är fascister och att Sovjetunionen följer en högre politisk lag genom att med våld undertrycka varje försök att ändra en bestående kommunistisk regim.» Sedan fortsätter utrikesminister Undén sin kritik mot Sovjetunionen och säger: »Inte är vi några fascistiska länder. Behöver det stora och mäktiga Sovjetunionen anse sin säkerhet stå på spel för att randstaterna eller några av dem etablerar demokratiska politiska system, som är avvikande från Sovjets?» I fortsättningen heter det: »Sovjetunionen har — bortsett från alla andra synpunkter på dessa händelser — begått ett stort politiskt misstag genom att vägra tolerera en folkrörelse i Ungern, som tenderat mot större politisk demokrati.» Och så slutar utrikesminister Undén sitt anförande i Förenta Nationernas generalförsamling genom att säga följande: »Endast praktisk handling från Sovjetunionens sida, som leder till ökad politisk medborgerlig frihet och nationellt oberoende åt det ungerska folket, skulle kunna bli en ny utgångspunkt för en avspänningens politik.»

Nu är hans excellens herr ministern för utrikes ärendena inte här i kammaren, men kan man tolka hans anföran-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

de i Förenta Nationernas generalförsamling med de avslutningsord jag citerade på annat sätt än att det är Sovjetunionen som genom sin politik i Europa främst har skapat denna misstro? Herr Undéns anförande vid det tillfället var en klar protest mot det sovjetryska systemet.

När fru Thorsson i sitt intressanta anförande ville göra gällande, att konflikten i högsta grad berodde på att det var fråga om rika och fattiga länder och inte så mycket på att det finns ideologiska motsättningar, vill jag säga till henne, att utrikesministerns anförande vittnar om en helt annan uppfattning.

Det är väl för övrigt otänkbart, vilka insatser vi än gör för så stora länder som Indien och Kina, att denna hjälp inom rimlig tid skulle kunna leda till en revolutionerande förändring av levnadsstandarden inom respektive länder. Däremot är det uppenbart, som herr Undén sade i generalförsamlingen i november, att en ändring av Sovjetunionens politik är första förutsättningen för en avspänning. Jag kan då inte förstå varför hans excellens utrikesministern är så kritisk mot herr Hjalmarson, då han säger detsamma som utrikesministern själv i detta citat.

När man sedan kommer in på frågan — som också herr Heckscher berörde — om stödet till de underutvecklade länderna, är det naturligt att man i hög grad måste inrikta krafterna på detta. Förenta Nationerna har dock inte lyckats med en rad betydligt mindre, humanitära problem, exempelvis upplösandet av »gammalflyktingarnas» läger i Österrike, som nu existerat i över tio år — där finns ca 70 000 människor sedan 1945. Jag skulle vilja vädja till den svenska regeringen att i högre grad inrikta ansträngningarna på att få bort dessa gammalflyktingars läger för att verkligen visa dem, att Förenta Nationerna kan föra en sant human politik.

Handelsminister Lange yttrade i en frågedebatt här för en månad sedan, att i utrikesdebatten i dag skulle vi få material som gjorde det möjligt för oss att mera ingående diskutera frågan om den gemensamma europeiska marknaden. Jag tror att den som lyssnat till dagens debatt inte kan påstå, att vi har fått något sådant material som möjliggör en riktig bedömning av den europeiska marknaden förhållande till exempelvis Brysselstaternas union. Inte med ett ord har, såvitt jag kunnat höra, den vitala frågan tagits upp, huruvida Brysselstaternas tullunion står i strid med GATT-avtalet. Enligt många experters mening är denna tullunion helt stridande mot det GATT-avtal som vi i andra sammanhang följer. Nu blir inte, såsom herr Ohlin påpekade i sitt första anförande, utredningen om den gemensamma nordiska marknaden klar förrän i sommar. Jag delar helt hans uppfattning att det är tvivelaktigt om riksdagen då blir i tillfälle att i tid diskutera dessa problem.

Herr Ohlin har lagt fram ett stort betänkande som jag under nyssnämnda frågedebatt tillät mig kalla Ohlin-betänkandet, en beteckning som herr Lange föreföll vara skeptisk emot; jag har emellertid konstaterat att herr Ohlin verkligen var ordförande i det utskott som behandlade den gemensamma marknaden, och jag tillåter mig därför fortfarande att kalla det för Ohlin-betänkandet. Det är uppenbart att frågan om en gemensam europeisk marknad berör mycket komplicerade problem, t. ex. frågan om arbetskraftens rörlighet. Vi hörde av herr Skoglund i Umeå, den socialdemokratiska gruppledaren i denna kammare, att Nordiska rådet skulle ta upp de stora problemen; man skulle framför allt koncentrera sig på dem. Det är självklart att dessa stora problem alltid väcker den livligaste debatten, men jag ifrågasätter dock om man inte i Nordiska rådet steg för steg också

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

måste ta upp vad man kallar detaljfrågor.

Hur kan man bygga upp en samverkan rörande ett gemensamt nordiskt kulturarbete utan att ta upp en rad detaljfrågor? Jag skulle gärna velat höra hur herr Skoglund i Umeå för framtiden tänker sig att Nordiska rådet skall arbeta. I år i Helsingfors förelåg där ingen utredning om den gemensamma nordiska marknaden. Detta problem kan man alltså inte ta upp där. Vilka stora frågor skall man över huvud taget diskutera, när utredningen inte är färdig? Jag tror att i många fall måste Nordiska rådet syssla också med en rad detaljfrågor, även om dessa naturligtvis inte kan föranleda så stor uppmärksamhet från allmänhetens sida.

Jag vill erinra om att en norsk tidning, Verdens Gang, nyligen riktade en skarp kritik mot Sveriges förmenta negativism när det gällde samverkan i fråga om atomkraftens användning för fredligt bruk. Och från finländsk sida har det framhållits att beträffande samverkan på flygets område har Finland inte alls kommit med, vilket man där skulle ha önskat. Även dylika problem måste Nordiska rådet givetvis ta upp, om man över huvud taget skall kunna steg för steg förverkliga ett gemensamt nordiskt samarbete.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena förebrådde herr Heckscher starkt för att han kritiserat den bristande kontakten i utrikesfrågor mellan regering och riksdag. Herr Undén sade, att det är anmärkningsvärt att en nykomling på detta sätt går till angrepp i sitt första anförande i en utrikesdebatt. Ja, herr utrikesminister, men faktum är att när vi diskuterar utrikesfrågor i denna kammare har vi inte det material tillgängligt som vi skulle behöva.

Jag vill erinra om hur svårt det kan vara ibland att få tag i en översättning av de anföranden, som hållits av de

svenska delegaterna i Förenta Nationerna. Jag har i årtal begärt hos utrikesdepartementet att vi skulle få dessa anföranden liggande här i riksdagens bibliotek. De fanns inte där för någon vecka sedan. Sedan dess har jag lyckats få dem, och nu finns de i riksdagsbiblioteket. Det är väl ändå rätt anmärkningsvärt att UD inte kontinuerligt ger oss dessa informationer, sådana som man får i vilken ekonomisk fråga som helst. Men här i riksdagen skall vi när det gäller dessa angelägenheter, som är så ytterst invecklade — inte minst vad beträffar det ekonomiska samarbetet inom en gemensam europeisk marknad — inte få upplysningar. Jag skulle gärna ha velat ställa den frågan till handelsminister Lange, om han verkligen tycker att vi här i riksdagen i dag, som han utlovade för en månad sedan, har fått ett material, som gör oss alla kompetenta att bedöma den besvärliga frågan om jordbrukets ställning i ett frihandelsområde, när det dessutom finns en tullunion mellan sex stater, som i viss mån kan innebära en diskriminering av mycket vitala svenska intressen. Vi hörde för en stund sedan bondeförbundets gruppleddare, herr Pettersson i Dahl, framföra de mycket kritiska åsikter han för sin del hyste. Jag tror att situationen behöver klarläggas betydligt från regeringens sida, om redan i höst frågan om en gemensam europeisk marknad står inför sitt avgörande. Samtidigt har vi då betänkanget om den nordiska marknaden att behandla.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ånyo ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HALLÉN (s):

Herr talman! Strax efter riksdagens öppnande efterlyste jag en s. k. vitbok rörande Raoul Wallenberg. Den närmaste anledningen härtill var att utrikesdepartementet den 2 januari med-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

delat, att »publiceringen av en vitbok om Wallenberg för närvarande inte är aktuell». Det är mycket tacknämligt, att utrikesdepartementet sedermera kommit på andra tankar, sedan den ryska noten av den 8 januari med sin förklaring om Wallenbergs öde avgivits — en not, som ryssarna sammanställt i nära anslutning till det material, som ställdes till deras förfogande den 30 mars 1956.

I det svenska svaret påtalades den knapphändiga och ofullständiga form, som det ryska svaret företedde. Det är därför fullständigt onödigt att ytterligare kommentera den ryska noten. Man har bara svårt att undertrycka den reflexionen, att en stat, som mer än någon annan satsar så väldiga belopp på den polisiära kontrollen över sina medborgare i allmänhet och sina fångar i synnerhet — och alldeles särskilt då de politiska fångarna — i detta fall under tolv år misslyckats med att skaffa sig upplysning om var den efterfrågade befann sig.

Om nu inte Wallenberg längre finns i de levandes värld, vem kan då ställas till ansvar för vad som har skett? Ryssarna har antytt att det skulle vara Berija, den förutvarande högste polischefen. Det må de behandla som en intern angelägenhet, men jag tror, herr talman, att vi kan komma sanningen närmare. Låt oss göra det antagandet — det är visserligen fantastiskt, men låt oss i alla fall göra det — att Ryssland vore en fullt demokratisk stat, som baserade sitt samhällsliv på efterföljd av deklarationen om de mänskliga rättigheterna. Vi kunde då tänka oss följande utveckling:

Pressen skulle som en första klassens sensation ha meddelat, att en svensk diplomat påträffats i Budapest i ett visst räddningsarbete. Tidningarna skulle ha haft delade meningar om hans tillfångatagande — om han kunde miss-
tänkas ha bedrivit otillåten underrät-

telseverksamhet eller om ett misstag och ett övergrepp av de militära myndigheterna hade skett. När pressen sedan kunnat upplysa om att fången förklarat sig oskyldig och att han velat vädja till vår ambassad men förmenats detta, skulle detta fritt ha refererats, liksom strömmen av noter från Sverige och inte minst de svenska statsrådets vädjan år 1956, skulle ha fritt debatterats.

Då man efter tolv års misslyckade efterforskningar av en lycklig slump hittar en dödsattest för Wallenberg, utfärdad av en beklagligtvis redan avliden fängelseläkare, vore det otänkbart, att inte en *fri* rysk press skulle ha öppnat en kritisk kampanj om hela ärendets handläggning. Om högsta sovjet som andra riksdagar hade tillgång till kända fakta, skulle en undersökning ha krävts genom en allsidig kommission, och resultatet borde ha varit att Wallenberg blivit frigiven.

Intet av allt detta har skett, därför att det hyggliga ryska folket saknar varje möjlighet att reagera, därför att en fri press saknas och därför att högsta sovjet inte erhåller sådana informationer i affärer av detta slag, så att en polis- eller justitieminister kan ställas till ansvar. *Wallenbergs död är en dom för alla tider över den totala rättslöshet, som är en av diktaturens lika oundvikliga som blodfläckade konsekvenser.*

Med häpnad har vi tagit del av de ryska beskyllningarna, att vi skulle utsända spioner och ogärningsmän, vilkas väg genom Baltikum markeras av mord och plundring och stölder. Hur kan sådana groteska fantasier uppstå? Skall vi gissa på oansvariga underhugare, som sina uppdragsgivare till lags fabricerar dylika rövarhistorier? Eller är en annan förklaring möjlig? Jag skall belysa det genom att berätta en episod som vittnar om den lättrogenhet, som man på ryskt håll skrattar åt genom att tro vårt folk om onda avsikter.

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

Under min resa i Ryssland i höstas hade jag tillfälle att sammanträffa med Pervuchin, numera chef för hela det statliga näringslivet. Han var en man som gjorde intryck av att vara en fint bildad person med ett sympatiskt och öppet sätt. När jag påpekade att strävandena att stärka de vänskapliga förbindelserna mellan våra länder genom delegationsutbyten och dylikt äventyrades, om det ryska spioneriet skulle fortsätta, så fick jag till min häpnad höra att ända sedan 1910 försökte reaktionen i Sverige — jag förmodar att det skulle vara detsamma som högern — att skada de vänskapliga förbindelserna genom att provocera spionerier med hjälp av skumma individer. Det framgick inte, om dessa skumma individer skulle vara de ryssar, som ertappats med spioneri och sedan huvudstupa rest hem, eller om han avsåg de svenskar, som i så fall gjort sig skyldiga till ett dubbelspel genom att förråda sitt eget land och samtidigt misstänkliggöra Rysslands fredssträvanden. Jag svarade honom att den föreställningen, att det skulle finnas några svenskar som enbart för att skada grannförhållandet till Ryssland skulle vilja underkasta sig kanske livslånga fängelsestraff, vore ett tankefoster, en psykologiskt ohållbar konstruktion; hela saken föll på sin orimlighet. Men han var uppenbarligen fången i dessa fantasier och menade att det egentligen var från reaktionärt håll man drev detta tal om spionerierna. Jag erinrade då om att på denna punkt är hela nationen ense, till och med kommunisterna. Det var nämligen så lyckligt att i valrörelsen hade Hilding Hagberg fällt yttrandet: »Jag tycker inte om att kommunisterna spionerar i Sverige». Detta yttrande återgav jag för Pervuchin för att han skulle förstå att det var en nationell samling på denna punkt. Men man kan naturligtvis befara att strömmen av vettlösa anklagelser kommer att fortsätta.

Jag skulle, herr talman, också vilja något anknyta till den livliga och temperamentsfulla debatt som här förts angående Förenta Nationernas roll och de många förhoppningar som uttalats om att förbundet skall kunna växa till att alltmer bli en fredens beskyddare och en hjälpare för de fattiga, underutvecklade länderna. Tyvärr har nog fru Ulla Lindström ett visst fog för sitt påpekande att det måste finnas en viss samstämmighet i fråga om den internationella hjälpverksamheten och att ett för snabbt ökande av våra bidrag kanske skulle fresta en del ljumma stater — sådana finns det minsann — att minska hjälpen, så att den totala hjälpen skulle bli mindre i stället för större.

I detta sammanhang skulle jag också vilja säga några ord om Förenta Nationernas förmåga att beskydda freden. I syfte att göra förbundet starkare har man på sistone eftersträvat att tillämpa universalitetens princip vid invalet av medlemmar, och antalet medlemsstater har nu stigit till 80. Det kan ifrågasättas om man bara skall anlägga den kvantitativa synpunkten och ta med rubb och stubb av nationerna. Den norske stortingsmannen Hambro har uttalat sig mot detta okritiska inval av minst sagt mycket litet kvalificerade medlemmar. Jag erkänner gärna att det är orimligt och ologiskt att en så stor del av mänskligheten som den kinesiska staten omspanner — 600 miljoner människor — hålles utanför förbundet. Men i övrigt tycker jag att man skulle vid invalet av medlemmar förfara med större varsamhet än hittills, och framför allt borde det hädanefter som villkor för medlemskapet krävas, att vederbörande stater också anslöt sig till den deklaration om de mänskliga rättigheterna som Förenta Nationerna antog den 10 december 1948. Om vi kastar en blick på de 30 punkterna i denna deklaration, skall vi finna att inte många, om ens några, stater är kvalificerade att

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

vara medlemmar i Förenta Nationerna. Men om man skall gå realistiskt till väga, måste man ju ställa skiftande anspråk på medlemsstaterna alltefter deras kulturella nivå. Man kan t. ex. inte begära att stater med diktaturregim skall kunna genomföra den ena eller andra reformen i anslutning till denna deklaration, och inte heller får man ställa så stora anspråk på folk som nyligen lämnat barbariets eller låt mig åtminstone säga primitivitetens stadium. Men när det gäller folk som står på en högre kulturell nivå måste man ha rätt att resa större krav. Ett praktiskt exempel därpå är den opinionsstorm som mötte England och Frankrike vid deras överfall på Egypten. Det var särskilt den höga nivå i rättsligt och kulturellt avseende, som man är van att betrakta såsom utmärkande för dessa stater, som gjorde att reaktionen blev så stark.

Men det finns också andra stater, som flagrant kränker stadgan om de mänskliga rättigheterna. Jag vill ta ett exempel, inte därför att det bara är en stat som kan utpekas — det är tyvärr många stater som det här kan bli fråga om. Har vi tänkt på vad som händer i dessa dagar i Sydafrikanska unionen? Pressen har varit fylld av härresande skildringar. Genom kontakter med missionens folk i Unionen har jag kunnat få bekräftat, att dessa skildringar ingalunda är överdrivna. Jag skall inte ta upp tiden, ärade kamrater, genom att här referera vilka gräsligheter som inträffat, t. ex. när man med våld flyttade den svarta befolkningen från Johannesburg till en s. k. location för negrer, som är det mest ohyggliga man kan tänka sig. Människorna bor i skjul av brädlappar och plåtbitar, gatorna saknar belysning och en fruktansvärd brottslighet härjar där. Mord, rån, stöld och våldtäkt försiggår nästa varje natt bland dessa olyckliga människor, och de behandlas som djur. När man ser fotogra-

fier och skildringar från denna formliga slavdrift, hur människorna med piskor drivs ut på fälten, ofta utarrenderade till lantbrukarna och i total avsaknad av alla mänskliga rättigheter, måste man rygga tillbaka. Jag skall inte trötta med en beskrivning av de fasansfulla scener, som ideligen utspelas i fängelserna, och av dessa rasläror, som tävlar med Hitlers i stupiditet och enfald. Allt sådant — inte bara i Sydafrika utan på många andra ställen — vittnar om så härresande saker, att alla medlemsstater bör reagera däremot. Labourpartiet i England har t. ex. för sin del ställt upp på sitt program att Sydafrikanska unionen skall uteslutas ur samväldet. Vi kan inte annat än önska vårt broderparti lycka till i denna dess strävan. Förhållandena är mycket allvarliga, och snart är hela den svarta kontinenten inflammerad av ett oresonligt hat, som stiger flammande mot Afrikas himmel. Stillatigande passivitet är här en underlåtenhetssynd. Kainsropet »Skall jag taga vara på min broder?» skall oro oss, där vi sitter i vårt ombonade välfärdssamhälle och vaktar på våra intressen, medan övervåld och orättfärdighet plågar miljoner och åter miljoner. Borde inte tiden vara inne för Förenta Nationerna att trots det vanliga svepskålet om »internna förhållanden» — vilket även Sverige har fallit undan för mer än en gång — ta itu med vissa brott mot de mänskliga rättigheterna?

Utrikesminister Undén verkade något kallsinning, när från flera håll angelägenheten av att man bryter en lans för minoriteterna påtalades. Detta står dock i allra bästa överensstämmelse med förklaringen om de allmänna mänskliga rättigheterna, där det alldeles tydligt sägs — särskilt i 13 § — att man skall slå vakt om den suveräna friheten för folken. Det vore tragiskt, tycker jag, om minoriteternas öde skulle utlämnas åt vederbörande härskarfolk.

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

Detta gäller inte bara balterna utan lika mycket Cyperns folk, den arabiska befolkningen i Nordafrika och minoriteter överallt i världen, som kämpar för frihet. Opinionsen får inte avspisas i fortsättningen med att det är fråga om interna angelägenheter, som inte angår någon annan.

Har vi krafter att medverka till allt detta? Jag tror det. Var finns ungdomen med sin idealism och lust för friheten, var är de kristna med människokärlekens bud, var är socialismen med sin kamp för människovärdet? Vi har kanske blivit för kloka, för realistiska, för känslolösa inför lidandet. Nej, låt oss i stället arbeta för en kämpande, varmhjärtad och handlingskraftig utrikespolitik inom ramen för FN:s verksamhet, i den mån den hävdar deklarationen om de mänskliga rättigheterna, till allas vår välfärd.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Jag vill uttrycka min beundran för den uthållighet med vilken hans excellens utrikesministern har lyssnat till vad som här framförts under nu ganska många timmar — endast ett kort vilomoment har han tillåtit sig. Det är inte alltid sådan uppmärksamhet har visats kammaren från regeringens sida.

Jag skulle vilja börja med att i mitt skärskådande av en del ting, som inte har berörts tidigare, ta upp de två uttrycken »suveränitet» och »oberoende» för att ta glansen av dem en smula. Dessa båda ord har ställt till mycket elände här i världen, trots att deras innehåll egentligen är mycket magert. Finns det egentligen ett suveränt eller oberoende land här på jorden? Jag skulle tro, att ett beslut, fattat av en regering även i ett mycket obetydligt land, återverkar på nästan alla andra länder. Om vi tänker oss, att vårt land, som många av oss tror är suveränt och obe-

roende, skars ut ifrån den övriga världen och placerades ute i världsrymden, skulle vi få se, hur väl vi redde oss i vårt oberoende. Det vore skäl i att vi gjorde klart för oss, att vi allesammans är beroende av varandra och att dessa uttryck inte får överdimensioneras i vår fantasi, såsom så ofta göres.

Vi har fått en hel del intressant litteratur på de allra sista dagarna. Det har varit knappt om tiden att läsa den, men det finns åtskilligt där som är värt att behålla.

Bland denna litteratur finns en liten skrift som heter Utrikesfrågor, utgiven av utrikesdepartementet, som jag fäst mig vid. I en passus i utrikesministerns radioanförande den 11 september heter det — utrikesministern hade varit på besök hos Egyptens president såsom medlem i Suezkanalskommissionen: »Tyvärr stötte vi emot nationalistiska fördomar och prestigesympunkter.» Jag är alldeles säker på att det var på det sättet. Sådana prestigesympunkter går emellertid inte heller vi fria ifrån. Det är också sådana där kvaliteter som ställer till mycket elände, sådana känslöskomplex bakom vilka vi kryper för att hävda oss själva såsom medlemmar i en nation. Man kan iakttä dem till och med i sådana oskyldiga sammanhang som i en fotbollsmatch. Vissa nationer är så upptända av just dessa känslor som utrikesministern talade om, att en fotbollsdomare inte vågar döma rättvist av fruktan för att bli mördad efteråt just av dessa övernationalistiska och prestigebetonade människor. Sådana saker kanske vi här i Sverige med vårt lugnare temperament inte hemfaller så mycket åt, men vi bör hålla dem i minnet.

Jag har här ett stencilerat häfte, som innehåller Förenta Nationernas behandling av Främre Orienten-krisen och Ungern-frågan. Jag skulle vilja dra fram en sak där, som jag tror är betydelsefull. På sid. B 9 och B 10 talas det om

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

en resolution som framlades av 19 stater från Afrika och Asien. Det var Afganistan, Burma, Ceylon, Etiopien, Filippinerna, Indien, Indonesien, Irak, Iran, Jemen, Jordanien, Libanon, Liberia, Libyen, Nepal, Pakistan, Saudiarabien, Syrien och Thailand. Denna resolution godkändes med 59 röster för och 5 röster emot samt 12 nedlagda, däribland de nordiska ländernas. Som en särskild kommentar står det, att de nordiska länderna ansåg sig böra lägga ner sina röster, emedan enligt deras uppfattning resolutionen i fråga endast upprepade vad församlingen uttalat i en tidigare resolution.

Detta kan nog vara formellt alldeles riktigt, det tvivlar jag inte på. Jag tycker emellertid att det är synd att inte de nordiska länderna — eller åtminstone Sverige — röstade i sällskap med dessa nationer från Afrika och Asien. Därmed skulle man ha markerat — vilket egentligen borde vara överflödigt — att man inte drar sig för att till och med ensam uppträda i sällskap med dessa stater.

Det finns hos dessa nationer en fruktansvärt djup misstro och bitterhet — tyvärr inte utan orsak — emot Västerlandet. Jag tror att ett sådant här litet tillmötesgående som att uppträda tillsammans med dem i denna resolution skulle ha betytt rätt mycket för dessa stater — och det hade kostat så litet i detta sammanhang. Jag drar fram detta endast för att peka på själva bakgrunden. Jag upprepar att proceduren säkerligen i och för sig var alldeles korrekt, men att man tydligen inte tänkte på värdet av denna gest.

På senare tid har jag träffat många representanter för just de färgade folken, och där har dessa känslor kommit fram. Därvid har jag emellertid märkt, att Sverige — egendomligt nog — tycks inta en särställning. Misstron mot oss är inte så utpräglad som mot andra länder. Detta ger oss en utomordentligt

stor och viktig uppgift som folkförso-
nare. Vi har haft lyckan att få uppträda i sådana sammanhang vid flera tillfällen. Folke Bernadotte på sin tid, Dag Hammarskjöld, Gunnar Jarring, utrikesminister Undén som ledamot av Suezkanal-kommittén och flera andra svenskar har medverkat, där Sverige har fått förtroendet att medla och att uppträda i delikata situationer, där olika nationer har haft svårigheter sinsemellan. Jag är säker på att vår utrikesledning odlar denna sak och uppskattar den. Jag vill dock särskilt understryka hur viktigt det är att vi som fört denna alliansfria politik, vilken jag helt ansluter mig till, också utnyttjar denna vår ställning på ett riktigt sätt. Vi kan tala högt och oförfärat om vad vi anser är riktigt. En del kanske grinar illa, men de förstår att det ändå ligger någonting i vad vi säger.

Här har talats rätt mycket om Mellersta östern och arabvärlden. Där finns förvisso komplicerade problem. En del ser kanske inte så djupt på dessa frågor och är färdiga att döma mycket snabbt. Man får väl då och då försöka tänka sig in i även deras situation. De betraktar sina strävanden som en nationalistisk frihetsrörelse, en motståndsrörelse jämförlik med den som ägde rum i Danmark och Norge för inte så länge sedan. Vare sig den har en rättslig grund eller inte bör den vara ganska förställd. Det var beklagligt att fransmännen tvingade ned ett flygplan med underhandlare från nationalisterna för några månader sedan. De var på väg till ett förhandlingsmöte, som hade kunnat leda till viktiga resultat.

En ny suverän stat har uppstått i Afrika. Området hette förr Guldkusten och heter nu Ghana. Sverige har officiellt varit företrätt där vid högtidligheterna och jag är mycket glad över detta. Jag är säker på att svenska folket önskar den nya staten all lycka. Den kommer att få det besvärligt i början,

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

men det kan hända att svårigheterna kan redas ut utan större slitningar.

Snart följer Nigeria, ett av Ghanas grannländer, en nation på 24 miljoner invånare. Vi får komma ihåg att det här är fråga om världsbefolkningens majoritet som nu håller på att vakna till nationellt medvetande. De färgade folken överstiger i antal betydligt den vita rasen. Vi är minoriteten här på jorden. Det har vi inte varit vana att betrakta oss som, men det kan vara nyttigt att vi någon gång ägnar detta faktum en tanke.

Afrikas frigörelse är ett faromoment i och för sig självt. Prosten Hallén var inne på Sydafrikas förhållanden. Den politik som förs där, godkänner väl ingen här i Sverige. Den utgör en fara varje minut. I Afrika kan vad som helst hända när som helst. Uttryck sådana som »Afrika åt afrikanerna!» och »Ut med alla vita, döda eller levande!» är dagliga företeelser på den afrikanska kontinenten. Jag tror att Sverige med den goodwill, som vi har just i Afrika och särskilt bland de färgade, vilket jag på senare tid har fått höra många bevis på, här har en mycket stor uppgift att fylla, som vi inte får försumma.

Jag skulle slutligen vilja säga ett par ord om Europarådet, eftersom jag slutar min verksamhet där i och med denna period. Speciellt vill jag rikta uppmärksamheten på Europarådets adoption av ön Itaka i anledning av den jordbävning som inträffade på denna ö för ett par tre år sedan. Europarådet adopterade enhälligt ön, men sedan dess har inte något gjorts från Europarådets sida för att fylla detta begrepp med innehåll. Tyvärr har min misstro mot utrikesministrar, i den mån den förefunnits förut, ytterligare stärkts genom vad jag sett av den affären. Jag skall inte gå in på detaljer, men jag kan säga att så många svikna uttalanden och löften, som man upplevt i det sammanhanget, har jag knappast varit med om i annat sammanhang. Jag är glad att något

sådant inte förekommit från svenskt håll. Flera av de nordiska länderna och många andra små länder har skött sig klanderfritt. Det är stormakterna som här inte låter handling följa på givet löfte.

Utrikespolitiken, i de former den har bedrivits under långliga tider, med ömsesidig misstro och med ömsesidiga lögnen från ledande personer, bör inte få fortsätta i all evighet. Den för till en katastrof. När nu en framstående premiärminister eller utrikesminister ute i världen står upp och gör en deklaration, så fäster allmänheten ofta mycket litet avseende vid den, då man av bitter erfarenhet vet, att det han säger lika gärna kan vara lögn som sanning. Kan man inte få en litet mera öppen utrikespolitik? Det skulle säkerligen skingra något litet av den misstro, som här har apostroferats i många sammanhang. Vi behöver litet mera frisk luft, något nytt, även på detta område. Om enskilda människor skulle bete sig så mot varandra, som staterna gör, skulle samvaron vara outhärdlig. Även om den enskilda moralen står ganska lågt, så skulle jag önska att staterna i första hand och så snabbt som möjligt åtminstone komme upp på den låga nivån. Bara det skulle omvälva allt vad utrikespolitik heter här på jorden.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Ehuru jag inte själv var i tillfälle att höra herr Braconiers anförande för en stund sedan här i kamraren förstår jag, att han efterlyste en redogörelse för planerna på den gemensamma tullunionen och ett frihandelsområde i Europa. Men en utförlig sådan redogörelse har ju lämnats i utrikesministerns anförande, och på frågornas nuvarande stadium finns det uppriktigt

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

sagt inte mycket av intresse för kammarens ledamöter att tillägga.

Beträffande det nordiska samarbetet, rörande vilket herr Braconier om jag förstått rätt också framställde en fråga, förhåller det sig så, att redogörelsen för expertgruppernas arbete kommer att föreligga någon gång i sommar, och därefter finns det naturligtvis alla möjligheter att ta upp dessa förslag till debatt, kanske också här i riksdagen.

Det var emellertid andra ting i denna debatt som närmast uppkallat mig att begära ordet. Jag lyssnade sålunda med stort intresse till vad herr Heckscher hade att säga om de aktuella ekonomiska samarbetsplanerna i Västeuropa. Jag är också villig att ansluta mig till de uttalanden, som han och före honom professor Ohlin gjort, nämligen att vi har all anledning att med tillfredsställelse hälsa det nu pågående arbetet att åstadkomma en avveckling av handelshindren och få till stånd en friare handel i Europa. Alla strävanden, som har denna klara och otvetydiga inriktning, skall vi, liksom under hela efterkrigstiden, helhjärtat stödja. Detta har ju klart framgått av utrikesministerns inledningsanförande.

I likhet med herr Pettersson i Dahl men åtminstone delvis från andra utgångspunkter vill jag begagna tillfället att varna för att man knytter alltför starka förhoppningar till strävandena för ett ekonomiskt samarbete i Europa. Den bild som nu börjar framträda rymmer inte endast ljusa utan också mörka sidor. Fråga är till och med om inte skuggorna för ögonblicket överväger. Det är sant, att tanken på en gemensam marknad på den europeiska kontinenten ursprungligen bars upp av många, som i denna såg ett förverkligande av idén om en fri handel mellan Europas länder. Redan från början, då planerna på den gemensamma marknaden blev föremål för seriösa diskussioner mellan de sex länderna i kol- och stålunio-

nen, gjorde sig de politiska motiven starkt gällande. Inom ledande politiska kretsar såväl i Belgien och Holland som i Tyskland och Frankrike har starka önskemål förelegat att skapa och sammansvetsa ett block av de sex länderna på den europeiska kontinenten genom en långtgående integration av de samverkande ländernas ekonomi. Detta skulle, menar man i dessa kretsar, underlätta och ge ökade garantier för en försvarspolitisk samverkan och ett gemensamt uppträdande utåt. Allteftersom tiden lidit har de politiska motiven för sexmaktsunionen kommit i förgrunden. Jag tror inte, herr talman, att jag gör mig skyldig till någon överdrift när jag påstår att de politiska inslagen i dag är starkare än de rent ekonomiska inom sexmaktsgruppen. Såvitt man nu kan se har exempelvis de protektionistiska och diskriminatoriska dragen i det planerade samarbetet på det handelspolitiska området blivit alltmer framträdande. Etablerandet av tullunionen mellan de sex innebär sålunda en höjning av tullarna utåt för flera av de medverkande länderna, däribland Holland, Belgien och Italien. Detta måste ju vara till skada för de av dessa länders handelspartner, som befinner sig utanför kol- och stålunionen. Det är vidare att märka, att dessa tullhöjningar i väsentliga delar skall ha genomförts redan före utgången av de första fyra åren efter det beslut om den gemensamma marknaden fattats, medan däremot tullarna mellan de sex skall avvecklas i betydligt långsammare takt. Man har, såsom framgick av utrikesministerns anförande, härvidlag förutsatt övergångstider på tolv, femton och sjutton år.

Även i andra hänseenden medför samgåendet mellan de sex länderna avsevärda risker för att nya diskriminatoriska åtgärder kommer att tillgripas gentemot de utanför stående länderna. De sex kan komma att falla för frestel-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

sen att skaffa sig själva särskilda fördelar på bekostnad av tredje land. Jordbruket erbjuder här närliggande exempel. Det är en uppenbar risk för att Frankrikes veteexport skall erhålla företräde på den tyska marknaden, liksom smörexporten från Holland. Att arrangemang av denna natur mellan de sex unionsländerna skulle skada icke blott vitala danska utan även svenska intressen är uppenbart och behöver knappast närmare utvecklas i detta sammanhang. Men det visar att tillkomsten av sexmaktsunionen för vårt land kan komma att vara förenad med stora svårigheter och avsevärda bekymmer. Nackdelarna är tydliga.

De betänkligheter, som jag här gett uttryck åt, delas såvitt jag förstår av många av Europas länder både inom och utom sexmaktsgruppen. Även ett resonemang, byggt på en mera skeptisk uppfattning, leder emellertid till samma slutsats som de flesta talare här, bland andra herr Ohlin och herr Heckscher, kommit fram till. Vi måste aktivt delta i det nu pågående förberedelsearbetet för ett europeiskt frihandelsområde, inte endast som ett led i våra traditionella strävanden mot en friare europeisk handel, utan också för att motverka och efter vår förmåga söka förhindra att den gemensamma marknaden utvecklas till ett skyddsområde, ett block av länder, där medlemmarna söker tillvälla sig fördelar av handelspolitisk och ekonomisk art på bekostnad av andra länder, låt vara att det understundom sker under täckmantel av en fri handel. Jag tror att förutsättningar härvidlag kommer att föreligga för ett gemensamt nordiskt uppträdande. Även inom OEEC har de skandinaviska länderna lärt sig att inse betydelsen av nordisk samverkan, och detta kan i och för sig verka befordrande på samarbetet mellan de nordiska länderna på längre sikt och på andra områden.

Jag vill sammanfattningsvis säga föl-

jande. Lika litet som det nordiska samarbetet bör det västeuropeiska enligt min uppfattning få medföra en utveckling mot en sluten marknad. I stället bör det, liksom det nordiska samarbetet, vara ett steg mot en universell frigivning av världshandeln. Detta bör i varje fall vara ledstjärnan för svensk politik i dessa hänseenden.

Herr **BRACONIER** (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag får tacka handelsministern för den redogörelse han här lämnat. Jag har inte riktat någon sådan kritik, som herr Lange påstod att jag skulle ha kommit med. Vad jag sade var bara, att jag, när herr Lange för ett par veckor sedan yttrade att vi i dag skulle ha tillräckligt material för att bedöma dessa frågor, tvivlade på att så skulle vara förhållandet. Jag styrks nu i denna uppfattning av det faktum, att statsrådet Lange i dag kommit med ganska kritiska synpunkter, som vi inte hörde mycket av då vi tidigare diskuterade denna sak här i kammaren.

Jag ställde i mitt anförande en fråga, som jag gärna hade sett att statsrådet Lange hade berört, nämligen frågan huruvida denna tullunion står i strid med GATT-avtalet eller inte. Jag framhöll att vi här i Sverige varit intresserade av att genomföra en mycket stor liberalisering av GATT-avtalet. Vi vet — inte minst de som arbetar inom fruktodlingen — hur GATT-avtalet varit ett moment som anförts för att Sverige inte kunnat skapa ett tillräckligt skydd för den svenska fruktodlingen.

Nu skapas plötsligt en ny tullunion. Man undrar, om GATT-länderna över huvud taget tillfrågats eller undererrätats om avtalets beskaffenhet. Man frågar sig också, om det är möjligt att skapa en tullunion, som står i strid med de generella liberala tullprinciper som vi omfattar. Som herr Ohlin sade får vi inte förrän senare debattera frå-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

gan om en gemensam nordisk marknad. Vi måste mycket snart diskutera, om vi kan förena dessa tre saker: Brysselstaternas union, den nordiska marknaden och en gemensam europeisk marknad.

Alla dessa saker har inte närmare dryftats, förrän herr Lange i dag kom med sina kritiska synpunkter. När jag för tre veckor sedan ställde en fråga till honom på denna punkt, yttrade sig herr statsrådet ganska nonchalant. Jag är emellertid tacksam för att herr Lange nu kommit med dessa kritiska synpunkter. Det är riktigt att hans excellens ministern för utrikes ärendena har lämnat ett långt och utförligt svar i denna fråga, men han kom inte in på de svårigheter som här berörs.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att polemisera mot någon av de föregående talarna, även om jag måste säga att en del av herr Hjalmarsons uttalanden hos mig väckte mera förundran än beundran. Inte heller skall jag försöka beröra alla de ämnen, som för närvarande är aktuella på det utrikespolitiska området. Jag ville närmast fullfölja några reflexioner om Israel och Mellersta Östern, som jag framförde under utrikesdebatten den 7 mars i fjol och under remissdebatten vid höstriktsdagen den 31 oktober.

Israels militära aktion på Sinai började den 29 oktober i fjol. Det uppkomna läget kommenterades från olika håll här i kammaren under remissdebatten vid höstriktsdagen. Självfallet var det då svårt att få någon överblick över vad som skett och den allra närmaste bakgrunden därtill. Reaktionen både i pressen och här i kammaren gick i stort sett efter schemat, att den som formellt var angripare måste fördömas. Stämningen var så förtätad, att det närmast verkade opassande att sätta denna enkla

— enligt min mening alltför enkla — slutsats i fråga.

För egen del kunde jag inte dela denna uppfattning. I sak och i sammandrag yttrade jag den 31 oktober följande: »Jag vill naturligtvis inte i detta sammanhang söka fälla något domslut. Vi är för ofullständigt informerade för att över huvud taget kunna göra något försök i den riktningen. — — — Jag vill emellertid erinra om att Israel ensamt fick kämpa år 1948 för att göra verklighet av det beslut, som FN fattade på hösten 1947, att arabstaterna inte bara har vägrat att sluta fred under dessa åtta år, de har också förnekat den israeliska statens existensrätt, och de har öppet proklamerat att judarna skulle förgöras vid första bästa tillfälle, som passar arabförbundet. — — — Stormakterna har vägrat att ge den israeliska staten garantier av det konkreta slag, att därpå kunde grundas trygghet och avspänning för landet. — — — Jag har mot den givna bakgrunden inte svårt att förstå att dess regering kan vilja begagna en ny vändning i stormaktspelet till att försöka vrida sig loss ur ett läge, som inrymde en dödlig fara för hela folket. Jag tror för min del, att frågan om internationell moral och rätt inte kan reduceras till formalistisk spindelväv.»

Så mycket ansåg jag, att man kunde säga den 31 oktober utan att man kände till förspelet under de närmaste dagarna före Isarels aktion. Man kände ju till den *allmänna* bakgrunden. Genom FN:s förmedling och stormakternas påtryckningar slöts en serie stillestånd år 1949, och från Israels sida har man gång efter annan förklarat sig beredd att förhandla om en verklig fredstraktat. De arabiska regeringarna har för det första vägrat att sluta fred, för det andra förnekat den israeliska statens existensrätt, för det tredje öppet proklamerat att de vid första bästa tillfälle skall förinta den, för det fjärde

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

utsatt Israel för en hård blockad, för det femte utefter och in över gränserna till Israel uppehållit ett tillstånd som varken har varit krig eller stillestånd, och för det sjätte vägrat att medverka till någon konstruktiv lösning av flyktingarnas problem.

Allt detta ingår i ett åttaårigt perspektiv, och varken FN eller stormakterna har gjort några verkliga ansträngningar att åvägabringa en bättre sakens ordning. Sedan överste Nasser blev Egyptens diktator har detta tillstånd oavslutligt förvärrats. En ödesdiger vändning tog utvecklingen när Ryssland och dess drabantstater började leverera flygplan, ubåtar och tanks till Egypten samt utbilda egyptiskt manskap för att sköta dessa vapen. Denna utveckling började under 1955 och hade lett till en krisartad situation redan för ett år sedan. Denna situation återspeglades i utrikesdebatten i denna kammare den 7 mars förra året, då många här uttalade sin oro för den israeliska statens läge.

De försök att medla, som FN:s generalsekreterare gjorde under förra våren, ledde inte till några resultat av betydelse. Därom vittnar de händelser, som i oktober föregick Israels militära aktion mot de egyptiska anfallsbaserna i Sinaiöknen.

Den 21 oktober ägde nyval rum i Jordanien. Det blev ett svårt nederlag för de engelskvänliga krafterna i landet. Egypten tog hem spelet. Inom några dagar hade Syrien, Jordanien och Egypten förenat sina stridskrafter under en gemensam befälhavare. Det skedde den 25 oktober. Jordaniens överbefälhavare förklarade samma dag, att Israel aldrig skulle få en chans att bestämma tidpunkten för det avgörande slaget. De arabiska commandoraiderna skulle nu samordnas och intensifieras. 2 500 man stod fördelade i tre läger på Sinaihalvön. Den 27 oktober, dagen efter den egyptiske krigsministerns hemkomst från Jordanien, förklarades i Kairos ra-

dio, att man nu lyckats lägga dödssnaran om sin fiendes hals. Större trygghet än så hade inte FN genom sin generalsekreterares medlingsaktion på våren 1956 lyckats skapa.

Naturligtvis måste man beklaga den tillspetsning av situationen, som Israels aktion den 29 oktober orsakade. Men jag förstår inte att någon människa med kännedom om sammanhangen och med sinne för proportioner kan fördöma Israels handlingssätt. Något fredsbrott är det inte fråga om, eftersom Egypten vägrat Israel fred och för egen del dag för dag — bl. a. genom blockaden av Suezkanalen och Akabaviken — utövat en krigförandes rättigheter. Israel begagnade den rätt till nödvärn, som varje stat tills vidare måste ha. Det är, för att citera den engelske utrikesministern, inget angrepp i rättslig mening om en person slår kniven ur handen på den som vill mörda honom.

FN har emellertid opererat enligt den formella slutsatsen, att Israel är angripet och att dess regering därför villkorslöst måste draga tillbaka sina trupper och återställa läget sådant det var före den 29 oktober 1956. Helt konsekvent har man emellertid inte varit. Ingen har ännu, såvitt jag har kunnat finna, yrkat på att Israel skall återlämna de vapen och övriga militära förråd som erövrades i Sinai, återuppbygga baserna, frakta tillbaka de egyptiska trupperna och genom deras övning kompensera Egyptens avbrutna krigsförberedelser mot Israel. Dessa militära baser är tills vidare eliminerade.

Inte heller i övrigt är allt sig likt. Förenta staterna har förklarat sig ämna utöva rätten till fri sjöfart genom Trian-sundet, och en rad sjöfartsnationer — däribland vårt eget land — har förordat att denna farled skall vara fritt vatten. Det är från Israels synpunkt väsentligt och i linje med kraven på fri samfärdsel, att denna blockad brytes.

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

Om detta i verkligheten kommer att ske är emellertid allttjämt en öppen fråga.

Beträffande Gaza är allt idel oklarhet. Israel, som ej fick ställa »villkor», har dragit sig tillbaka på »antagandet» att området skulle övertagas uteslutande av FN-styrkan, att FN skulle begagnas för civilförvaltning, skydd för befolkningen m. m. samt att FN:s ansvar för Gaza-området skulle bestå till dess en fredlig, definitiv lösning kunde åstadkommas beträffande områdets framtida status.

Detta har från amerikansk sida karakteriserats som »förhoppningar och förväntningar» som icke förefaller orimliga. Men samtidigt har det amerikanska utrikesdepartementet försäkrat arabländernas sändebud i Washington, att »Israels tillbakadragande icke innebure några som helst löften eller medgivanden till Israel från Förenta staterna» utanför generalförsamlingens beslut. Och generalförsamlingens beslut är som bekant obegripligt.

Jag tror att den demokratiska opinionen i Västerlandet och inte minst i USA med stor oro, med ständiga växlingar emellan besvikelse och förhoppningar, följt den amerikanska regeringens politik gentemot Israel under krisens slutskede. Jag vill gärna taga med i bilden det stöd, både ekonomiskt och politiskt, som Israel tidigare i många sammanhang fått från USA. Jag är också medveten om att man måste inrymma rätt vida marginaler åt en navigeringskonst, som skall taga hänsyn åt olika håll och vara politiskt möjlig. Det är därför ännu för tidigt att draga några definitiva slutsatser. Men så mycket kan redan nu sägas, att USA:s nuvarande regering har mycket ogjort, många »förhoppningar» och »förväntningar» att infria, om inte slutintycket skall bli att här bedrivits ett föraktligt dubbelspel med ett litet demokratiskt folks öde som insats. Man har trots alla vackra talesätt svårt att värja

sig för intrycket, att oljan och ekonomin spelat större roll än moralen och rätten.

Trots allt är Israels läge nu bättre än i oktober i fjol. Egyptens militära uppladdning är avbruten, blockaden är delvis bruten, Gaza-problemet har aktualiserats och den västerländska opinionen är mera medveten om problemens karaktär än någon gång tidigare. Men om man med hänvisning härtill säger att Israels läge förbättrats, så innebär det endast att landet inte befinner sig i omedelbar dödsfara. På lång sikt är läget allvarligt. Om Ryssland och de demokratiska stormakterna fortsätter att upprusta arabstaterna utan att problemen fått en konstruktiv lösning, måste utvecklingen gå mot en katastrof. Det är ett dystert perspektiv.

Antisemitismen har alltsedan korstågstiden varit en skamfläck för det kristna Västerlandet. Den har tagit sig mera fruktansvärda uttryck i vår tid än någonsin tidigare. Det har kunnat ske genom den nazistiska diktaturens hänsynslöshet under 1930- och 1940-talen och genom att de demokratiska makterna uraktlät att göra någonting för att avvärja katastrofen förrän det var för sent. Sex miljoner judar utrotades.

Det nya i vår tid är att judiska grupper sedan 60 år tillbaka genom den zionistiska rörelsen arbetar på att normalisera det judiska folkets tillvaro genom upprättandet av en egen stat. Den israeliska republiken är på lång sikt den enda konstruktiva möjligheten att bekämpa antisemitismen och rädda den judiska kulturen. Det skulle för hela det kristna Västerlandet vara en moralisk katastrof av oöverskådliga mått, om den judiska staten fick gå under.

De arabiska folken — jag talar inte om de nuvarande regeringarna — har ingenting att förlora på att Israel får utrymme för sin utveckling, fred och förnuftiga gränser. Det är inte mark

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

som fattas i denna del av världen utan demokrati och konstruktivt arbete. Dessa värden finns i Israel och skulle under fredlig samverkan kunna bli till gagn för hela Mellanöstern.

Frågan är emellertid om problem av denna art kan lösas genom FN med dess nuvarande universalitet, dess ideologiska kluvenhet och dess rösträttsregler. FN kan, skrev lektor Sven Lönborg i *Handelstidningen* i vintras, närmast liknas vid en brandkår i vilken pyromaner har vetorätt mot uttryckning. Jag är inte beredd att solidarisera mig med ett sådant uttalande, men jag har ingenting emot att citera det som en tankeställare.

Om Förenta Nationernas allmänna aktionslinje säger hans excellens utrikesministern — och uttalandet har varit kommenterat tidigare här i dag: »Vi måste emellertid hålla på att allt våld bör bannlysas även i de fall, då någon stat anser sina rättigheter kränkta. Det är ett pris som kräves för den allmänna fredens vidmakthållande.»

Såvitt jag förstår är det ett pris, som inte någon stat vare sig vill, kan eller kommer att betala mer än till en viss gräns. Därför skulle krävas en rättsinstans och en exekutiv makt av betryggande styrka. I realiteten kommer en önskvärd utveckling tills vidare att bli helt beroende av de demokratiska staternas sammanhållning och insatser. Därför är det trots allt av betydelse, att den demokratiska opinionen på olika sätt kommer till uttryck bl. a. i parlamenten.

Jag är naturligtvis medveten om att en utrikesminister måste tala mindre fritt och mera formellt än vanliga riksdagsmän. Jag tror också att utrikesminister Undén gjort vad som varit möjligt för att stödja Israels krav på fred och säkerhet, och jag hoppas att så skall bli fallet även i fortsättningen.

När jag erinrar om det självklara förhållandet, att en utrikesminister inte

kan tala som en vanlig riksdagsman, så vill jag, herr talman, å andra sidan tillägga, att jag tror det vore fel om riksdagsmännen i allmänhet började tala som utrikesministrar.

I detta yttrande instämde herr *Rimmerfors* (fp).

Herr DAHL (s):

Herr talman! Vi har under denna utrikespolitiska debatt av utrikesministern informerats om regeringens syn på de internationella händelserna och de mått och steg, som i olika sammanhang från svensk sida tagits. I anslutning härtill har från de olika partierna framlagts synpunkter, som är olika alltefter den politiska hemvisten och den ideologiska bakgrunden.

I stort sett kan man säga, att ingen gjort några uppseendeväckande eller oväntade avsteg från de traditionella linjer, som följs på det internationella planet vid frågornas handläggning. Och man kan nog tillägga: Något annat är ej att vänta, ty de små nationernas chanser till avgörande insatser i det storpolitiska maktspelet är självfallet minimala.

Att vårt land är klart fredsinställt är ju utom allt tvivel, och att våra representanter i olika sammanhang ställer sig på fredens och humanismens sida och bl. a. ger sitt fulla stöd åt Hammar-skjöld's utomordentliga insatser i FN:s anda finner vi självklart.

Vi noterar med tillfredsställelse allt som från FN:s sida gjorts för att hindra ett krigsutbrott och värna freden, även om inte allt blir sådant, som man helst skulle önska. Men man kan inte komma ifrån det faktum, att det fredsarbete, som utförts på detta sätt — hur välsignat det än är i sin bräcklighet — är resultatet av toppfigurernas överenskomelser, deras mått och steg med den bakgrund, som var och en kan ha.

Freden har i vår tid icke det rotfäste hos folkens breda massa, som den bor-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

de ha. Enligt min mening är en sådan bred förankring det enda säkra i det långa loppet. Därför måste man vid sidan av de officiella ställningstagandena och den ofrånkomliga utrikesrutinen sätta in sin kraft på att hos de enskilda människorna skapa förståelse för de internationella sammanhangen och grunda en övertygelse om fredens nödvändighet och alltså få människorna att efter måttet av förmåga personligen deltaga aktivt för att säkra freden.

I den pånyttfödelseprocess, som världen genomgår, kan man särskilja huvuddragen av den framväxande attityden på tre huvudsektorer inom det internationella samhällslivet.

Det finns tre grundpelare i det världssamhälle, som vi strävar emot och som håller på att växa fram, den ena spelaren är Förenta Nationerna, som enligt utrikesministerns utsago nyss är den politiska faktorn, den andra är enligt min uppfattning atomenergien som utgör en ny internationell ekonomisk bas, och därtill vill jag lägga som den tredje spelaren ett internationellt hjälpspråk som ett grundvillkor för den framväxande världskulturen och en breddning av basen för fredsarbetet.

Just människornas närmande till varandra på det gemensamma hjälpspråkets grund är enligt min mening av allra största vikt för världens framtida öde. En sådan världsspråksrörelse påskyndar utvecklingen mot en fred, som blir mer än ett resultat av pakter, blockbildningar och traktater, och den kan skingra den misstro, som bottnar i främlingskap hos de stora massorna.

Det finns i dag hundrade tusenden av människor över hela världen, inom alla länder och folk, inom alla raser och samhällsklasser, som omfattar tanken på ett hjälpspråk som ett fredsinstrument, men det finns också de, som på grund av fördomar och okunnighet — framför allt i s. k. högre kretsar — anser, att tanken på världsspråkets betydelse

i internationella sammanhang är orealistisk och utopisk. Verkligheten och erfarenheten säger dock något helt annat.

Jag anser, att man i de allt hetare diskussionerna kring atomvapnet i fredens och mänsklighetens intresse från framför allt de mindre staternas sida bör på allvar ägna kraft åt och offra pengar på världsspråksfrågan och vid de internationella diskussionerna om världens framtid stödja framkommande förslag om åtgärder och ta initiativ i syfte att främja det mellanfolkliga samarbetet med världshjälpspråkets hjälp.

Det är ungdomen, som är framtiden. Det är dagens unga, som blir morgondagens ledare och som har utvecklingen i sin hand. Är det då inte en samhällsangelägenhet av rang att hos våra barn och ungdomar grundlägga fredstanken genom att ge dem ett verktyg i handen, som för dem öppnar portarna till andra språkområden?

På skolans område kan här stora insatser göras i syfte att hos den uppväxande generationen skapa förståelse för dem, som bor utanför landets gränser, och skapa kontakter, vilket lägger grunden till ömsesidig förståelse och vänskap och breddar på ett praktiskt sätt underlaget för de ansträngningar, som av de ledande statsmännen görs på ett annat område för att säkra freden.

Prosten Hallén efterlyste i sitt anförande ungdomens idealism i de utrikespolitiska sammanhangen. Man måste ge honom rätt i att skall framtiden kunna gestalta sig på ett annat sätt, skall livet kunna flyta i andra färör än det hittills gjort, fordras att den uppväxande generationen får en inriktning och en syn på det internationella samarbetet, som möjliggör en djupgående ändring av förhållandena.

Det bör vara en angelägen uppgift för de mindre nationerna att leda in ungdomen på vägar, som bär fram emot internationellt samarbete och mellan-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. förstärkning av de svenska insatserna för teknisk hjälp till mindre utvecklade områden i världen

folklig förståelse. Det finns ingen kungsväg fram till en världsfred som vi alla längtar efter, men det står så stora värden på spel, att ingenting får uraktlåtas. Man får inte förlita sig på furstar, för att använda ett känt uttryck, utan man måste se till att den stora mängden av människor får på olika sätt kontakt med och känsla för internationella frågor, och enligt min mening innebär en spridning av hjälpspråket inom nationerna en möjlighet till kontakt över gränserna och därmed också ökade möjligheter till att skapa det fredens samhälle, som alla ansträngningar på det utrikespolitiska området ytterst går ut på.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3

Föredrogs var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner och skrivelse; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 93, angående vissa tjänster vid kommunikationsverken,

nr 105, angående dels förvärv av aktier i Stockholm-Nynäs järnvägsaktiebolag, dels ock ökning av statens järnvägars rörliga kredit, och

nr 106, angående försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.;

till bankoutskottet propositionen nr 107, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m.;

till bevillningsutskottet propositionen nr 108, angående höjning av vissa postavgifter m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 110, angående vissa avlöningsm. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1957/58 m. m.,

nr 111, angående vissa markförvärv för försvaret,

nr 112, angående grunder för en för-
enklad statsbidragsgivning, avseende driftbidragen till primärkommunerna, och

nr 113, angående anslag till inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag för budgetåret 1957/58, m. m.;

till utrikesutskottet skrivelsen nr 114, med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation;

till bevillningsutskottet propositionen nr 115, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 19 februari 1954 (nr 71) om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för belopp, som tillförts vissa för prisreglering bildade stiftelser, m. m.; samt

till statsutskottet propositionen nr 119, angående inrättande av ett nordiskt institut för teoretisk atomfysik.

§ 4

Föredrogs var för sig följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionen nr 533, av herr *Lundberg*,

till jordbruksutskottet motionen nr 534, av herr *Nilsson* i Bästekille, och

till bevillningsutskottet motionen nr 535, av fru *Eriksson* i Stockholm m. fl.

§ 5

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utlägg för Förenta Nationernas kostnader för röjning av Suzkanalen.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 6**Utgifter under riksstatens sjunde huvudtitel**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i stats-

verkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1957/58 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3

Kammarkollegiet: Avlöningar

Kungl. Maj:t hade (punkt 3, s. 6—9) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i den för kammarkollegiet gällande personalförteckningen uppföra en tjänst som advokatfiskal i Ce 29, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för kammarkollegiet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58, dels ock till Kammarkollegiet: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 942 300 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Manner-skantz* (I: 272) och den andra inom andra kammaren av herr *Munktell* (II: 377), i vilka motioner, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen måtte för budgetåret 1957/58 till Kammarkollegiet: Avlöningar anvisa ett förslagsanslag av 907 700 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i den för kammarkollegiet gällande personalförteckningen uppföra en tjänst som advokatfiskal i Ce 29;

b) godkänna av utskottet framlagd avlöningsstat för kammarkollegiet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58;

Kammarkollegiet: Avlöningar

c) till Kammarkollegiet: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 942 300 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Do-verstorp, *Nilsson* i Göingegården och *Gerhard Nilsson* i Gävle, vilka ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för kammarkollegiet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58;

b) till Kammarkollegiet: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 907 700 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr GERHARD NILSSON i Gävle (h):

Herr talman! Jag erinrar mig, att det fanns en tid i vårt land, då man ansåg det vara en dygd att hålla tillbaka statsutgifterna så mycket som möjligt. Både på det kommunala planet och i riksdagen ansåg man nog, att det var en hederssak gentemot skattebetalarna att hushålla med skattepengarna så väl som möjligt. Således skulle det starka skäl till för att få större bidrag eller för att få medel till nya anslag.

I varje avvägande kom momentet av angelägenhetsgradering in. Man frågade sig nog: Är den här föreslagna utgiften viktigare än de utgifter som skattebetalaren själv har, är de av större angelägenhetsgrad än andra föreslagna utgifter? Herr talman! Jag dristar mig anse, att mycket av dessa strävanden håller på att gå förlorade!

Situationen i dag är den motsatta. Statsbudgeten sväller oroväckande och vad värre är: det framstår nästan som en skam att försöka hålla igen på utgifterna. Nu skall det minsann verkligt starka skäl till för att framställa yrkande om återhållsamhet med statsut-

Kammarkollegiet: Avlöningar

gifterna. Nu måste man vid varje särskilt anslag förebbringa enormt starka skäl, om man inte anser sig kunna biträda en ökning av anslagen — och trots detta behagar kammarens majoritet driva igenom de större utgifterna.

Trots att det kan framstå såsom omodernt kommer jag att i samband med behandlingen av sjunde huvudtiteln framställa ett flertal yrkanden om lägre anslag. Jag kommer att försöka uppfylla skyldigheten mot skattebetalarna genom att, där jag anser det vara möjligt, föreslå återhållsamhet med utgifterna. I den situation vi befinner oss med ett skattetryck, som framstår som oroväckande högt både för den enskilde och för samhället i sin helhet, måste det bli ett flertal områden, som inte kan få anslag i den utsträckning som skulle vara önskvärt i en annan situation.

Under punkt nr 3, Kammarkollegiet: Avlöningar, har anslag äskats för inträttande av nya tjänster. Skälen för denna utökning anges vara en väntad arbetsbelastning i samband med vissa vatten-domstolars utbyggnad. Man vet inte, när denna ökning av arbetsbördan kommer att inträffa. Man vet inte heller, om den kommer att inträffa över huvud taget.

Herr talman! Man bör väl i den situationen vänta och se om utökningen blir nödvändig. Av dessa skäl ber jag att få yrka bifall till reservationen av fröken Andersson m. fl.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag skall börja med att anlägga några allmänna synpunkter på den motion, som ligger till grund för de till utskottets utlåtande fogade reservationerna.

Det är ett genomgående drag vid årets riksdag, att man inom högerpartiet tycks ha delat upp huvudtitlarna på olika riksdagsledamöter för genomgång och nedprutningar, vilka man älskar att

kalla »besparingar». Det verkar som om sjunde huvudtiteln vid denna uppdelning har fallit på herr Mannersskantz. Vidare utmärkes högerns motion nr 272 i första kammaren av mycket knapphändiga motiveringar, och enligt mitt förmenande mycket dålig underbyggnad av nedprutningsförslagen. Jag rekommenderar kammarens ledamöter att studera nämnda motion. Argumenteringen däri begränsas i många fall till att motionären säger ungefär så här, att han »icke kan biträda» ett anslag på en viss punkt eller att ett visst anslag »bör uppföras med ett så och så stort belopp». Jag överlåter åt kammarens ledamöter att själva bedöma en sådan argumenteringskonst. Och efter att ha byggt upp denna lysande och geniala motivering konstaterar herr Mannersskantz med något av triumf i rösten, att de av honom under sjunde huvudtiteln anvisade besparingsmöjligheterna uppgår till sammanlagt 1 072 000 kronor. Detta är, ärade kammarledamöter, ett lysande exempel på ihålligheten i högerns besparingsaktion!

Argumenteringen i motionen står tydligen helt i samklang med åtminstone första delen av högerns paroll i fjolårets valrörelse, som förklarade: »Vi skall inte argumentera, vi skall slåss!» Ja, nog underlåter man att argumentera alltid! Huruvida högerns uppträdande i utskotts- och kammarplena kan bedömas som slagsmål, är däremot mycket tveksamt. Någon större entusiasm för fight har jag för min del inte kunnat spåra.

Sedan skall jag också be att få säga några ord om punkt 3, som vi nu behandlar. Jag vill då erinra om att statsutskottets utlåtande nr 2 till årets riksdag nu är godkänt, och att vi i samband därmed — i anslutning till av riksdagen tidigare gjorda beställningar — beslutat om viss förstärkning av vatten-domstolarna. Enligt utskottets mening måste kammarkollegiet givas ökade personella resurser, om förstärkningen av

Kammarkollegiet: Avlöningar

vattendomstolarna skall ha avsedd verkan. Det är sålunda raka motsatsen till vad som säges i reservationen. Enligt kammarkollegii uppfattning är det nödvändigt att denna förstärkning sker mycket snabbt, enär behovet av densamma kommer att hastigt slå igenom. Och om den inte kommer till stånd, riskerar man att ärendena fördröjes, på grund av att kollegiets talan i vattenmålen inte hinner tillräckligt förberedast. Den synpunkten har varit det avgörande för utskottsmajoritetens ställningstagande i denna fråga.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Jag har inte deltagit i avdelningens behandling av denna huvudtitel men har ändå genomgått densamma. Jag måste gentemot den karakteristik, som avdelningens värderade ordförande här gav av högerns motion, framhålla att denna motion på flera punkter stöder sig på statskontorets uttalande i de olika punkterna och vid de olika äskandena. Herr Gustafsson säger, att detta är en efterklang av valrörelsen, men vi känner ju alla till att statskontoret inte deltog i valrörelsen.

Jag vill bara återigen poängtera, att vi på flera punkter i denna motion har stöd av de uttalanden, som gjorts från statskontorets sida.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gerhard Nilsson i Gävle begärde emel-

lertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 3:o) i utskottets utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Gerhard Nilsson i Gävle begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 155 ja och 45 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta handläggningen av övriga punkter i detta utlåtande samt återstående på föredragningslistan uppförda ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.43.

In fidem

Gunnar Britth

Onsdagen den 20 mars

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Utgifter under riksstatens sjunde huvudtitel (Forts.)

Herr andre vice talmannen anmälde, att behandlingen av statsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorde framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1957/58 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner, nu komme att fortsättas.

Punkterna 4—9

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10

Statistiska centralbyrån: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet

Kungl. Maj:t hade (punkt 10, s. 19—27) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att företaga av departementschefen förordade ändringar i den för statistiska centralbyrån gällande personalförteckningen, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statistiska centralbyrån, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58, dels ock till Statistiska centralbyrån: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 2 627 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet förehaft de under punkten 3 omnämnda motionerna I: 272 och II:

377 i vad i desamma yrkats, att riksdagen måtte för budgetåret 1957/58 till Statistiska centralbyrån: Avlöningar till personalen för verksamheten i allmänhet anvisa ett förslagsanslag av 2 594 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i den för statistiska centralbyrån gällande personalförteckningen dels uppföra en tjänst som byrådirektör i Ca 31, en tjänst som kansliskrivare i Ca 15, två tjänster som kanslibiträde i Ca 11, en tjänst som expeditivsvakt i Ca 10 samt fyra tjänster som kontorsbiträde i Ca 8, dels avföra en tjänst som förste byråsekreterare i Ca 29 samt en tjänst som kontorist i Ca 13;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för statistiska centralbyrån, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58;

c) till Statistiska centralbyrån: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 2 627 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Göingegården och *Gerhard Nilsson* i Gävle, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i den för statistiska centralbyrån gällande personalförteckningen dels uppföra en tjänst som byrådirektör i Ca 31, en tjänst som kansliskrivare i Ca 15, två

Statistiska centralbyrån: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet

tjänster som kanslibiträde i Ca 11, en tjänst som expeditiönsvakt i Ca 10 samt fyra tjänster som kontorsbiträde i Ca 8, dels avföra en tjänst som förste byråsekreterare i Ca 29 samt en tjänst som kontorist i Ca 13;

b) godkänna i denna reservation framlagd avlöningsstat för statistiska centralbyrån, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58;

c) till Statistiska centralbyrån: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 2 594 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr GERHARD NILSSON i Gävle (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven vid denna punkt.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Denna punkt avser anslag till statistiska centralbyrån. Jag ber att få påpeka, att reservanternas föreslår ett lägre anslag. Den höjning med 33 000 kronor av anslaget, som utskottsmajoriteten föreslår, skall användas för en bearbetning av befolkningsregistret och några andra uppgifter. Vi är alla överens om nödvändigheten av att bearbetningen kommer till stånd, och jag tycker att sparsamheten i detta fall tar sig ett något egendomligt uttryck, när reservanternas inte syftar till något annat än att skjuta kostnaderna på framtiden.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Herr Gerhard Nilsson i Gävle tyckte tydligen att det var försiktigast att inte försöka motivera yrkandet om bifall till reservationen. I förmiddags sade herr Nilsson att vi har skyldighet mot skattebetalarna att vara sparsamma. Ja, det är vi fullt överens om, men jag anser att vi även har skyl-

dighet mot skattebetalarna att på ett korrekt sätt redovisa vilka besparingar vi försöker göra, att redovisa dels hur stort beloppet är, dels om indragningen av anslaget medför en verklig besparing.

Denna punkt gäller en bearbetning av det s. k. befolkningsregistret. Det är någonting som andra länder avundas Sverige, att vi har detta register. Det har åstadkommit genom ett skickligt utnyttjande av vårt folkbokföringsmaterial, omfattar $\frac{1}{30}$ av befolkningen och hålls ständigt aktuellt genom att man kan föra på uppgifter om förändringar i inkomst, civilstånd, barnantal och dylikt.

Registret utnyttjas regelmässigt för åtskillig statistik, där det gäller att snabbt få fram uppgifter till en rimlig kostnad, och uppläggningsen av registret kan sägas vara ett led i strävandena att åstadkomma besparingar på statistikens område. Genom registret får man bland annat en bättre grundval för befolkningsprognoser, som kan ge en uppfattning om de ekonomiska konsekvenserna av så stora och kapitalkrävande ting som stödet åt barnfamiljerna, skolorganisationen eller pensionsfrågorna. Genom det nu aktuella anslaget skulle bland annat möjlighet ges att följa barnfamiljernas ekonomiska ställning efter hand som barnantalet ökar.

Nu är att märka, att uppgifterna redan finns insamlade och bearbetade samt instansade på hålkort, och vad som behövs är några månaders lön åt ett biträde, som skall köra kortmassan genom sorteringsmaskinerna. Det framgår tydligt av en sammanställning på s. 8 i utskottets utlåtande, att hela kostnaden för detta blir 3 000 kronor — icke 33 000 kronor som man får ett intryck av, när man läser högerreservationen. En välvillig bedömare vill kanske anta, att reservanternas bara haft litet för bråttom och är i god tro, men eftersom den vilseledande formuleringen påtalats i statsutskottet kan man inte

Statistiska centralbyrån: Kostnader för vissa provundersökningar för omläggning av metoden för skördeuppskattningar — Konjunkturinstitutet: Särskilda undersökningar

ge reservationen en så välvillig bedömning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 11—13

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14

Statistiska centralbyrån: Kostnader för vissa provundersökningar för omläggning av metoden för skördeuppskattningar

Kungl. Maj:t hade (punkt 14, s. 32 o. 33) föreslagit riksdagen att till Statistiska centralbyrån: Kostnader för vissa provundersökningar för omläggning av metoden för skördeuppskattningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 149 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft de under punkt 3 omnämnda motionerna I: 272 och II: 377 i vad däri hemstälts, att riksdagen måtte för budgetåret 1957/58 till Statistiska centralbyrån: Kostnader för vissa provundersökningar för omläggning av metoden för skördeuppskattningar anvisa ett förslagsanslag av 119 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga, till Statistiska centralbyrån: Kostnader för vissa provundersökningar för omläggning av metoden för skördeuppskattningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 149 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i *Doverstorp*, *Nilsson* i *Göingegården* och *Gerhard Nilsson* i *Gävle*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga, till Statistiska centralbyrån: Kostnader för vissa provundersökningar för omläggning av metoden för skördeuppskattningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 119 000 kronor.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr GERHARD NILSSON i Gävle (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 15—26

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27

Konjunkturinstitutet: Särskilda undersökningar

Kungl. Maj:t hade (punkt 27, s. 50 o. 51) föreslagit riksdagen att till Konjunkturinstitutet: Särskilda undersökningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 160 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet förehaft de under punkten 3 omnämnda motionerna I: 272 och II: 377 i vad däri yrkats avslag å Kungl. Maj:ts under nu ifrågavarande punkt gjorda anslagsäskande.

Konjunkturinstitutet: Kostnader för Konjunkturjournalen — Tullverket: Anskaffning av viss materiel

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga, till Konjunkturinstitutet: Särskilda undersökningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 160 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Do-verstorp, *Nilsson* i Göingegården och *Gerhard Nilsson* i Gävle, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om ett reservationsanslag av 160 000 kronor till Konjunkturinstitutet: Särskilda undersökningar.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **GERHARD NILSSON** i Gävle (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **GUSTAFSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 28**Konjunkturinstitutet: Kostnader för Konjunkturjournalen**

Kungl. Maj:t hade (punkt 28, s. 51 o. 52) föreslagit riksdagen att till Konjunkturinstitutet: Kostnader för Konjunkturjournalen för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 38 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet förehått de under punkten 3

omnämnda motionerna I: 272 och II: 377 i vad däri yrkats avslag å Kungl. Maj:ts anslagsäskande.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga, till Konjunkturinstitutet: Kostnader för Konjunkturjournalen för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 38 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Do-verstorp, *Nilsson* i Göingegården och *Gerhard Nilsson* i Gävle, vilka ansett att utskottet bort föreslå riksdagen att med bifall till motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om ett förslagsanslag av 38 000 kronor till Konjunkturinstitutet: Kostnader för Konjunkturjournalen.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr **GERHARD NILSSON** i Gävle (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **GUSTAFSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Med hänvisning till motiveringen i utskottets utlåtande ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 29—36

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 37**Tullverket: Anskaffning av viss materiel**

Kungl. Maj:t hade (punkt 39, s. 79—82) föreslagit riksdagen att till Tullverket: Anskaffning av viss materiel för

budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 650 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet förehåft de under punkten 3 omnämnda motionerna I: 272 och II: 377 i vad däri yrkats, att riksdagen måtte för budgetåret 1957/58 till Tullverket: Anskaffning av viss materiel anvisa ett reservationsanslag av 325 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga, till Tullverket: Anskaffning av viss materiel för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 650 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i *Doverstorp*, *Nilsson* i *Göingegården* och *Gerhard Nilsson* i *Gävle*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga, till Tullverket: Anskaffning av viss materiel för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 325 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr **GERHARD NILSSON** i *Gävle* (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av fröken *Andersson* m. fl. avgivna reservationen.

Herr **GUSTAFSSON** i *Stockholm* (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 38 och 39

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 40

Kontrollstyrelsen: Lokala skattekontrollen

Kungl. Maj:t hade (punkt 42, s. 88—91) föreslagit riksdagen att till Kontrollstyrelsen: Lokala skattekontrollen för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 1 815 400 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft de under punkten 3 omnämnda motionerna I: 272 och II: 377, vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen måtte för budgetåret 1957/58 till Kontrollstyrelsen: Lokala skattekontrollen anvisa ett förslagsanslag av 1 713 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga, till Kontrollstyrelsen: Lokala skattekontrollen för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 1 815 400 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i *Doverstorp*, *Nilsson* i *Göingegården* och *Gerhard Nilsson* i *Gävle*, vilka ansett att utskottet bort föreslå riksdagen att i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga, till Kontrollstyrelsen: Lokala skattekontrollen för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 1 698 800 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **GERHARD NILSSON** i *Gävle* (h):

Herr talman! Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av fröken *Andersson* m. fl.

Anf. nr 42

Herr **GUSTAFSSON** i *Stockholm* (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets

Riksskattenämnden: Avlöningar — Upplysningsarbete rörande samhällsekonomska frågor m. m.

hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 41—45

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 46**Riksskattenämnden: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt 48, s. 97—102) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i riksskattenämndens personalförteckning vidtaga av departementschefen förordade ändringar, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för riksskattenämnden, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58, dels ock till Riksskattenämnden: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 372 600 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet förehaft de under punkt 3 omnämnda motionerna I: 272 och II: 377, vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen måtte för budgetåret 1957/58 till Riksskattenämnden: Avlöningar anvisa ett förslagsanslag av 352 600 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i riksskattenämndens personalförteckning uppföra en tjänst som byråchef i Ca 37, två tjänster som byrådirektör i Ce 31, en tjänst som kansliskrivare i Ca 15, en tjänst som kontorist i Ca 13 och en tjänst som kanslibiträde i Ca 11;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för riksskattenämnden, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58;

c) till Riksskattenämnden: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 372 600 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken

Andersson samt herrar Skoglund i Doverstorp, Nilsson i Göingegården och Gerhard Nilsson i Gävle, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i riksskattenämndens personalförteckning uppföra en tjänst som byråchef i Ca 37, två tjänster som byrådirektör i Ce 31, en tjänst som kansliskrivare i Ca 15, en tjänst som kontorist i Ca 13 och en tjänst som kanslibiträde i Ca 11;

b) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för riksskattenämnden, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58;

c) till Riksskattenämnden: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 352 600 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr GERHARD NILSSON i Gävle (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av fröken Andersson m. fl. avgivna reservationen.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 47—70

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 71**Upplysningsarbete rörande samhällsekonomska frågor m. m.**

Kungl. Maj:t hade (punkt 78, s. 120 o. 121) föreslagit riksdagen att till Upp-

Upplysningsarbete rörande samhällsekonomiska frågor m. m.

lysningsarbete rörande samhällsekonomiska frågor m. m. för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft dels de under punkt 3 omnämnda motionerna I: 272 och II: 377, vari såvitt nu vore i fråga yrkats att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning, dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Jacobsson* och *Danmans* (I: 115) och den andra inom andra kammaren av herrar *Nelander* och *Carlsson* i Tibro (II: 123), i vilka motioner yrkats att riksdagen måtte avslå det begärda reservationsanslaget av 200 000 kronor för budgetåret 1957/58 till Upplysningsarbete rörande samhällsekonomiska frågor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga, samt motionerna I: 115 och II: 123, till Upplysningsarbete rörande samhällsekonomiska frågor m. m. för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ohlon* och *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Sunne*, *Skoglund* i Doverstorp, *Malmborg*, *Nilsson* i Göingegården och *Nihlfors*, fröken *Vinge*, herr *Gerhard Nilsson* i Gävle och fröken *Liljedahl*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga, samt I: 115 och II: 123, avslå Kungl. Maj:ts förslag om ett reservationsanslag av 200 000 kronor till Upplysningsarbete rörande samhällsekonomiska frågor m. m.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr **NELANDER** (fp):

Herr talman! Anslaget till upplysningsarbete rörande samhällsekon-

omiska frågor m. m. har tidigare varit uppfört under tionde huvudtiteln och särskilt varit avsett för produktions- och exportfrågor. Det har använts av det 1949 bildade samarbetsorganet Ekonomisk information med ett statsråd som ordförande och med representanter för Svenska arbetsgivareföreningen, LO och TCO.

På departementschefens initiativ upprättades 1955 inom detta organ en promemoria angående den fortsatta verksamheten. Denna gav tre olika alternativ. Enligt det första skulle arbetet bedrivas efter de riktlinjer som uppdrogs vid starten, bl. a. med avsikt att motverka produktionshämmande företeelser och ge upplysning om samhällsekonomiska förhållanden. Det andra alternativet innebar i stort sett samma uppläggning men utan någon som helst allmän ekonomisk upplysning. Enligt det tredje alternativet skulle verksamheten nedläggas. Över denna promemoria yttrade sig olika organ.

Svenska arbetsgivareföreningen sade sig t. ex. vara tveksam om värdet av en kontinuerlig propaganda och ansåg, att kampanjer av ifrågavarande slag borde sättas in vid enstaka tillfällen. Handelsministern föreslog emellertid, att den kontinuerliga informationsverksamheten skulle fortsätta. Dock gjorde han ett väsentligt tillägg, nämligen detta: »utan att vilja taga ställning på längre sikt».

Från och med innevarande budgetår är anslaget överfört till sjunde huvudtiteln, och man begär nu 200 000 kronor jämte beräknad tillgänglig reservation på 30 000 kronor. Man säger sig ämna utge ett par broschyrer med information i samhällsekonomiska spörsmål och dessutom spela in en film. Av äskandena att döma skall denna antingen åskädliggöra de samhällsekonomiska problemen eller också anknyta till företagsnämndernas verksamhet. Av statsfinansiella skäl begär man emellertid bara en av de båda filmerna.

Som vi framhållit i vår motion nr 123

Upplysningsarbete rörande samhällsekonomiska frågor m. m.

i denna kammare vill vi inte förneka värdet av att ge en större allmänhet upplysning i samhällsekonomiska frågor. Vi förmenar emellertid, att sådana informationer i tillräcklig utsträckning och på betydligt effektivare sätt kan ges i dagspress, i facklig press och i radio. Alla dessa ekonomiska spørsmål finns för övrigt numera ganska lättillgängligt redovisade i officiella publikationer. Icke minst nu, då återhållsamhet med statens utgifter är nödvändig, anser vi, att ifrågavarande anslag kan komma till bättre användning. För en avveckling av det berörda anslaget till information bör det beräknade kvarvarande beloppet på 30 000 kronor räcka.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen av herr Ohlson m. fl., vilken innebär avslag på det begärda reservationsanslaget om 200 000 kronor.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Föreliggande fråga gäller anslaget till upplysningsarbete rörande samhällsekonomiska spørsmål. Detta är ett gammalt tvisteämne, och det är inte första gången det är uppe här i kammaren. Det väckte diskussion på den tiden, då anslaget redovisades på handelsdepartementets huvudtitel, och den kommer igen nu, när det flyttats över till sjunde huvudtiteln.

Enligt min mening är det ändå av ett visst värde, att man har ett samarbetsorgan mellan staten och parterna på arbetsmarknaden när det gäller upplysningsarbete i dessa frågor. Jag tror, att det skulle vara till skada för arbetet, om man inte hade denna samordnande verksamhet. Den har dock den betydelsen, att upplysningsarbetet får en annan prägel än den verksamhet, som bedrivs enbart av organisationerna. Även

om jag kan hålla med om att denna för närvarande är synnerligen effektiv på sitt sätt, tror jag att det är en styrka i sammanhanget att ha ett samarbetsorgan mellan staten, arbetstagarparten och arbetsgivarparten. Det är med den motiveringen, herr talman, som jag här kort och gott ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nelander begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 71:o) i utskottets utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härafter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nelander begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 113 ja och 78 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 72

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 73***Bidrag till Föreningen fruktdrycker**

Kungl. Maj:t hade (punkt 80, s. 121 o. 122) föreslagit riksdagen att till Bidrag till Föreningen fruktdrycker för budgetåret 1957/58 anvisa ett anslag av 25 000 kronor.

I de under punkt 3 omnämnda motionerna I: 272 och II: 377 hade yrkats, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förvarande framställning.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till Föreningen fruktdrycker för budgetåret 1957/58 anvisa ett anslag av 25 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i *Doverstorp*, *Nilsson* i *Göingegården* och *Gerhard Nilsson* i *Gävle*, vilka ansett att utskottet bort föreslå riksdagen att med bifall till motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om ett anslag av 25 000 kronor till Bidrag till Föreningen fruktdrycker.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr GERHARD NILSSON i Gävle (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av fröken *Andersson* m. fl.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten förgade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

*Punkten 74***Kommittéer och utredningar genom sakkunniga**

Kungl. Maj:t hade (punkt 81, s. 122) föreslagit riksdagen att till Kommittéer och utredningar genom sakkunniga för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 800 000 kronor.

I motionerna I: 272 och II: 377 hade såvitt nu var i fråga yrkats, att riksdagen måtte för budgetåret 1957/58 till Kommittéer och utredningar genom sakkunniga anvisa ett förslagsanslag av 700 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga, till Kommittéer och utredningar genom sakkunniga för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 800 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i *Doverstorp*, *Nilsson* i *Göingegården* och *Gerhard Nilsson* i *Gävle*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga, till Kommittéer och utredningar genom sakkunniga för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 700 000 kronor.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr GERHARD NILSSON i Gävle (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av fröken *Andersson* m. fl.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels

Investeringsplan för kommunikationsverken

på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten förgade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 75

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 76

Lades till handlingarna.

§ 2**Anslag å kapitalbudgeten för kommunikationsdepartementet**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1957/58, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1**Investeringsplan för kommunikationsverken**

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr HENNING NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Jag ber att redan vid denna punkt få motivera de kommunistiska motionerna, som återkommer under punkterna 3, 4 och 5.

Den ekonomiska politik, som regeringen för, drabbar mycket hårt alla småföretagare, men den drabbar inte mindre hårt de statliga företagen. På nära nog alla områden inom den statliga sektorn är en stark eftersläpning karakteristisk. Statens järnvägar, televerket, kraftförsörjningen — för att nämna de verk som jag närmast avser att säga några ord om — brottas med väldiga problem, som endast kan lösas genom en ökning av investeringsvolymen. Dessa nödvändiga investeringar förhindras dock av regeringen. Kommu-

nikationsministern och nu den avdelning inom statsutskottet, som behandlar dessa ärenden, åberopar sig på nödvändigheten av att föra en restriktiv investeringspolitik och prutar kraftigt på de olika verkstyrelsernas önskemål.

Nödvändigheten av denna restriktiva investeringspolitik kan dock starkt ifrågasättas. Talesmännen för högern och folkpartiet vänder sig ju mot investeringsbegränsningar när det gäller de privata storföretagen, och vi får stundom läsa spaltmetrar med argument om hur skadliga investeringsbegränsningarna kan vara. På denna punkt möter vi samma energi från dessa talesmän, fastän den tar sig uttryck på motsatt sätt. När det gäller de statliga företagen tycks man på det hållet inte finna ord nog för hur viktigt det är med en restriktiv investeringspolitik.

Det går inte att frigöra sig från tanken att starka krafter inom det privata näringslivet söker utöva påtryckningar på statsmakterna för att hindra en fortsatt utveckling av statens företag. Skallet mot krediterna till Statens skogsindustrier uttrycker rädsla för konkurrens hos de privata monopolföretagen inom trävaruindustrien, och försöken att hämma utvecklingen av Norrbotens järnverk ligger på samma plan.

Politiken att nedrusta de statliga företagen och att tillåta en allmän och stark eftersläpning frångår dessa företag möjligheterna att på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina skyldigheter. SJ kan inte betjäna sina kunder så som man borde göra. Resultatet av den politik, som förts, är tågförseningar, en långsammare godstrafik, förslitning av den rullande materielen och till sist det kanske värsta: de fruktansvärda olyckor som timat och vilkas orsaker kan sökas i bristande underhåll.

De stora köer av människor som önskar få telefon är missnöjda med sin långa väntan. Industrier och andra, som av och till får kännning av elkraftbristen, är lika missnöjda. Allt detta sam-

Investeringsplan för kommunikationsverken

mantaget skapar förhållanden, som gör att det privata näringslivets förespråkare finner många och för dem angenäma tillfällen att peka på statens oförmåga att sköta sina uppgifter. Frånvaron av en tillfredsställande investeringspolitik för statens verk skapar således inte bara praktiska olägenheter, utan också just den atmosfär som lämpar sig för borgerlig propaganda.

Det viktigaste är dock att en restriktiv investeringspolitik i dessa hänseenden icke leder till annat än att för SJ:s del trafiken söker sig över till områden, där det ur nationalekonomisk synpunkt är mindre tillfredsställande med en ökad trafik. Resultatet är med andra ord en nationalekonomisk förlust. Samma gäller kraftverken. Minskas takten i utbyggnaden, ställs vi inte bara inför ransoneringsrisker, utan vi tvingas jämväl att producera kraft med hjälp av dyrbara utländska bränslen, vilket i sin tur tär på vår valuta.

Samtidigt som den restriktiva investeringspolitiken får sådana negativa verkningar för vårt land och folk och ställer de statliga verken i en mycket ofördelaktig dager, pågår inom de privata storföretagen en stark expansion. Dessa storföretag, som äger stora kapitaltillgångar, hindras inte nämnvärt av regeringens restriktioner på den ekonomiska politikens område.

Kommunisterna kan inte godkänna en ekonomisk politik som får sådana verkningar. Vi kan inte i ett läge, där järnvägsstyrelsen förklarar att trafikapparaten är behäftad med allvarliga kvantitativa och kvalitativa brister, godkänna en politik, som hindrar upphävandet av dessa brister. Vi kan lika litet godkänna denna politik på andra områden, där verkningarna blir enahanda.

Orimligheterna i denna politik framstår klart och tydligt, när järnvägsstyrelsen med instämmande av kommunikationsministern förklarar att kapacitetsgränsen på huvudlinjerna redan

uppnåtts. Därmed har man nått en överbelastning som försvårar och hindrar nödvändig trafik. På kraftförsörjningens område har förhållandet mellan elkonsument och vattenkraftproduktion medfört kostnadsfördyringar samt risk för ransoneringar under vissa år. När det gäller att bedöma saksäkläget, vidden av uppkomna olägenheter, nödvändigheten av snara och kraftfulla ingripanden, arbetar såväl departementschefen som utskottet och motionärerna med samma argument. Ja, enigheten är påfallande stor. Jag noterar detta sakförhållande så, att utskottets avslagsyrkande på våra motioner grundar sig på motiv av engångsnatur. Den restriktiva investeringspolitiken börjar nå sitt slut. Verkningarna av den förda ekonomiska politiken ter sig allt orimligare på många områden och har nu blivit uppenbara. Det torde således inte i längden vara möjligt för de ansvariga instanserna att, trots vetskapen om det allvarliga läge som råder på här nämnda områden, vidhålla en investeringspolitik som leder till — jag vågar påstå — katastrof. Våra förslag i motionerna nr 240 och 242 är inte av sådan omfattning, att ett bifall till våra förslag skulle på en gång häva de påtalade bristerna. Så långt kan vi av kända skäl inte gå. Men våra förslag är så avfattade, att de verksamt skulle leda till en påtaglig förbättring, så avfattade, att de är möjliga att genomföra. Kostnadsökningarna, som våra förslag innebär, är inte heller av den storleksordning att de går över ramarna för vad som är möjligt.

Men även om kostnadsökningen nu skulle te sig hög, måste denna vägas mot de förluster, som ett avslag skulle medföra. Elbristen har hittills av och till stoppat viktig produktion. I Norrbotten och Västerbotten finns många exempel härpå. Sådana produktionsinskränkningar ställer sig betydligt dyrbarare för vårt land och dess näringsliv än vad våra nu framförda kostnads-

Investeringsplan för kommunikationsverken

ökningar skulle göra. Samma är förhållandet inom statens järnvägar. Där lider inte bara SJ av förluster; dessa kanske t. o. m. ter sig små i jämförelse med de förluster som näringslivet råkar ut för genom en långsammare godsbefordran.

Av dessa skäl kan enligt vår mening den restriktiva investeringspolitiken inte längre få utgöra hinder för nödvändiga investeringar. Denna politik måste helt enkelt avskaffas.

Lika felaktig och skadlig som denna politik är till sina verkningar, lika felaktig anser vi den ekonomiska politiken vara i vad det gäller finansieringen av ljudradion, dess anläggningar och dess radiohus.

Förslag föreligger således att höja radiolicensavgifterna till 30 kronor från nuvarande 20 kronor. Syftet är att radiolyssnarna skall betala omedelbara, hundraprocentiga avskrivningar på radioanläggningar, inklusive radiohus, avsedda att användas för årtionden framåt. Vilka använder sig av en sådan ekonomisk politik? Hur skulle det gå för kommuner och landsting om dessa skulle komma på idén att nuvarande skattebetalare skulle på en gång betala nyuppförda sjukhus eller andra stora kostnadskrävande anläggningar? Det är uppenbart att förslaget om denna omedelbara finansiering är orimligt. Redan nu måste man anse att licensavgifterna — i vart fall i förhållande till många programpunkter — är tagna i överkant. De beslut som gäller från år 1947 bör också gälla i fortsättningen.

Herr talman! Med de synpunkter jag här har framfört har jag velat motivera våra motioner till punkterna 3—5 i statsutskottets utlåtande nr 9. Jag ber att senare vid varje punkt få yrka bifall till våra motioner.

Herr andre vice talmannen MALMBORG (fp):

Herr talman! Den föregående äradetalarens anförande formade sig till en

brett lagd kritik av den ekonomiska politiken över huvud. Jag finner det inte motiverat att nu ta upp detta ämne till debatt. Det får vi göra i annat sammanhang. Jag skall nu tillåta mig att göra några kommentarer till föreliggande utlåtande.

Det är riktigt som herr Henning Nilsson i Gävle säger, att investeringarna för de affärsdrivande verken präglas av en viss restriktivitet. Det är tyvärr inte första gången vi nödgas konstatera detta. Det har sin yttersta orsak i att vi lever under knapphetens kalla stjärna och ansett oss tvingade att iakttä en viss begränsning. Såväl departementschefen som utskottet är livligt medvetna om att denna framtvingade restriktiva investeringspolitik har sina icke önskvärda konsekvenser. Vi har i utskottets recit på sidan 4 i utlåtandet tagit in ett långt stycke av departementschefens yttrande. Departementschefen belyser där verkningarna av beskringen av investeringarna när det gäller alla de affärsdrivande verken och kommer till slutsatsen: »Ett utmärkande drag för de ifrågavarande affärsverken är, att den fortgående ökningen i efterfrågan på verkens prestationer i förening med en eftersläpning i investeringshänseende har framhävt kö-problem och ransoneringsmoment.» Detta är riktigt och klart uttryckt, och utskottet har också understrukt dessa uttalanden.

Men saken har också en ljusare sida. Den investeringsram som departementschefen föreslår för nästa budgetår innebär nämligen i jämförelse med den som gäller för innevarande år en ökning på 47,1 miljoner kronor, och detta är inte en oväsentlig ökning.

Utskottet har understrukt att det ur alla synpunkter hade varit önskvärt att ännu bättre kunna tillmötesgå de framställda kraven, men vi har av olika skäl biträtt departementschefens förslag och därvid framhållit, att vi nödgats iakttä begränsning på skilda samhällsområden och att därför också des-

Televerkets anslagsbehov

sa investeringar måste bli restriktivt bedömda. Den ökning av investeringarna, som departementschefen föreslagit, gäller i synnerhet kraftverksbyggnader och järnvägar. Utskottet har understrukit att vi finner det riktigt att lägga ökningen just där, därför att detta har en stimulerande verkan på det produktiva livet.

Herr talman! Herr Henning Nilsson i Gävle gick också in på radiolicensavgiftens höjning m. m., men jag finner det lämpligare att behandla dessa saker under vederbörande rubrik i utlåtan. I detta sammanhang tillåter jag mig därför att med hänvisning till vad jag anfört yrka bifall till utskottets förslag under punkt 1.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 3**Televerkets anslagsbehov**

Kungl. Maj:t hade (punkt 3, s. 19—52) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1957/58 under televerkets fond dels anvisa i statsrådsprotokollet angivna investeringsanslag å tillhopa 265 mkr, dels ock i avbidan på särskild proposition i ämnet till Televisionsradioanläggningar beräkna ett investeringsanslag av 3,9 mkr.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat en höjning av licensavgiften till 30 kronor den 1 juli 1957.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft fyra motioner. I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Öhman m. fl. (I: 271) och den andra inom andra kammaren av herr Hagberg m. fl. (II: 335), hade hemställts, att riksdagen som sin mening måtte uttala, att någon höjning av radiolicensavgiften för närvarande icke skulle genomföras.

Utskottet hemställde

I. att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: 183 och II: 245 samt I: 271 och II: 335, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört rörande radiolicensavgiften;

II. att riksdagen måtte för budgetåret 1957/58 under televerkets fond anvisa i utskottets hemställan angivna investeringsanslag.

Reservationer utan angivna yrkanden hade avgivits

a) av herr *Rubbestad* och

b) av fru *Wallin*.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Som kammarens ledamöter har funnit, har jag vid denna punkt en blank reservation, och jag skall med några korta ord redogöra för vad som ligger bakom denna.

I detta utlåtande berörs bland annat radiolicensens storlek. Vi har nu en avgift på 20 kronor, men departementschefen har föreslagit en höjning till 30 kronor. Utskottet har för sin del accepterat detta.

En av motiveringarna för denna ökning anges vara pensioneringen av viss anställd personal. Den väsentligaste motiveringen för ökningen är emellertid att program 2 skall få en högre kvalitativ standard. Detta program 2 kan ju emellertid inte utnyttjas av hela landet utan bara i Stockholm och kanske några mindre orter dessutom. Den största delen av landet har inte kommit i åtnjutande av detta program. Man måste därför ställa sig frågande om denna ökade avgift skall tillämpas för dessa stora områden som inte har möjlighet att lyssna på program 2.

I statsverkspropositionen förordar statsrådet att Radiotjänst skall vara självbärande. Även jag vill gärna ansluta mig till den principen. Därmed följer naturligtvis inte att man kan vara med

Televerkets anslagsbehov

om vilka utgifter som helst för detta ändamål.

Programtiden är nu 6 100 timmar per år. Det är föreslaget att den skall öka under nästa budgetår till 7 330 timmar. Sedan skall tiden enligt beräkningarna undan för undan ökas, så att den under budgetåret 1961/62 skall omfatta inte mindre än 9 600 timmar per år. Man kan nog fråga, om det är nödvändigt med denna kraftiga ökning av antalet sändningstimmar och om det inte räcker med i stort sett den sändningstid man nu har. Om den uppfattningen vore allmän, skulle man också kunna pruta betydligt på detta anslag.

Men även ur en annan synpunkt kan man framföra krav på ett bibehållande av den gamla avgiften. Vi har nog litet var lagt märke till vilka summor Radiotjänst rör sig med vid olika tillfällen. Vi har sett hur man anordnar tävlingar, där det utgår priser på tiotusentals kronor. Men inte nog med det; ibland utdelar man också långa semesterresor som priser, ibland är det semestervistelser under flera dagar och ibland delas det ut baddräkter till de tävlande. Allt detta kostar naturligtvis väldigt mycket pengar, och man måste fråga sig, om det är lämpligt att använda skattebetalarnas pengar på detta slösaktiga sätt — jag använder ordet »slösaktig», ty någonting annat än slösaktighet kan det inte vara fråga om, när man delar ut 10 000 kronor på en enda gång.

Jag vet att vi tagit exempel från Amerika när det gäller dessa tävlingar. Men det är ju en himmelsvid skillnad mellan Amerika och det fattiga Sverige. Inte skall väl vi ta efter sådana fasoner och slösa med svenska folkets tillgångar. Jag tänker framför allt på de gamla fattiga människor, som har mycket svårt att orka med ökade utgifter i detta avseende. Det är för deras skull jag menar, att man här måste iaktta en viss försiktighet beträffande utgifterna, även då det gäller Radiotjänsts verksamhet. Jag tror att vi mycket väl kan njuta av

radioprogrammen sådana de varit tidigare och att vi alltså inte behöver åsamka oss ökade utgifter.

Jag är förvissad om att många människor ute i landet i kväll sitter och undrar: Vad kommer riksdagen att fatta för beslut när det gäller radioavgifterna? Många fattiga människor skulle säkerligen bli glada, om de i dag finge röna förståelse från andrakammarledamöternas sida. Vi bör därför inte låta radiolicensen bli dyrare än hittills.

Vi skall komma ihåg, att antalet radiolicenser ökar för varje år och att Radiotjänst på det sättet får ökade inkomster utan att höja avgifterna.

Det är dessa synpunkter, herr talman, som gör att jag anser, att andra kammaren borde gå emot förslaget om en höjning av radiolicensen.

Det skulle som sagt mottas med stor glädje av många fattiga i landet, om vi bibehölle den nuvarande avgiften. Detta skulle kanske också få Radiotjänst att ta litet mera reson när det gäller besparingsåtgärder. Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på det framlagda förslaget om en höjning av licensavgiften.

Herr andre vice talmannen MALMBORG (fp):

Herr talman! Innan jag gör några kommentarer till herr Rubbestads anförande, vill jag säga några ord i allmänhet om Radiotjänsts verksamhet, såväl när det gäller produktionen som finansieringen.

Herr Rubbestad erinrade om att radioverksamheten numera är självfinansierande och jag vill tillägga att Radiotjänst får sin egen budget från och med nästa budgetår. Denna omständighet att Radiotjänst får sin egen specialbudget tycker vi inom utskottet är en stor fördel. Därigenom kan man få bättre överblick över och bättre grepp på Radiotjänsts verksamhet, både när det gäller programproduktionen och de ekono-

Televerkets anslagsbehov

miska sidorna av verksamheten. Den självfinansiering, som jag berörde, har tillämpats sedan ett par år tillbaka, och den innebär att Radiotjänst med licensmedel skall klara utgifterna för både investeringar och programproduktion.

Departementschefen har vid sin bedömning av framställningarna beträffande investeringarnas och omkostnadernas omfattning ansett sig böra göra en viss begränsning. Han har därvid kommit till den slutsatsen, att den höjning från 20 till 35 kronor som begärts från periodens senare del inte är motiverad, och han har därför föreslagit att avgiften får stanna vid 30 kronor, vilket förslag vi från utskottets sida ansett oss böra biträda. Den höjningen är, kan man säga, en följd av självfinansieringsprincipen.

Nu kan man naturligtvis, som herr Rubbestad gjort, framföra den meningen, att om Radiotjänst vore litet mera sparsam och återhållsam såväl när det gäller investeringarna som programproduktionen, så skulle det inte behöva företas någon höjning. Det är obestriddligen riktigt, och här är ju omdömena olika. Jag anser inte att jag kan fälla något absolut säkert omdöme. Jag vill bara framföra några reflexioner, som vi inom utskottet funnit tillämpliga i detta sammanhang.

Innan jag säger något om radioverksamheten kanske jag här gör en liten utflykt från det egentliga ämnet. Det har såväl från herr Rubbestads sida som motionsvis framförts krav på dels avslag på förslaget om höjning av licensavgiften, dels också att vissa grupper av medborgare skulle bli befriade från höjningen. För mycket kort tid sedan ägde en interpellationsdebatt rum i första kammaren, där kommunikationsministern svarade på en interpellation angående radiomottagningsförhållandena i landets glesbygder. Interpellanten hade framfört frågan, om kommunikationsministern fann det tänkbart att genomföra en differentiering av licensav-

giften så att de brister i mottagningsförhållandena, som radiolyssnarna i glesbygderna hade olägenhet av, kompenserades genom förmånen av lägre licensavgifter. Kommunikationsministern svarade därvid att han av principiella skäl ansåg det uteslutet att göra en sådan differentiering. Vi har nog inom utskottet samma uppfattning när det gäller de framställda önskemålen om en differentiering av radiolicensen för skilda grupper av medborgarna. För två år sedan hade vi att behandla dessa frågor, och vi gjorde då inom utskottet en mycket omfattande undersökning. Vi kom därvid till den slutsats, som framlades i vårt utlåtande, att även om det inom de grupper, som här har ifrågasatts skola få nedsättning av licensavgiften, finns åtskilliga medborgare, för vilka en sådan nedsättning kunde vara berättigad, så kan man å andra sidan inte dra den generella slutsatsen att detta gäller alla inom dessa grupper. Det förefaller alltså rent sakligt inte vara motiverat att bevilja någon nedsättning. Därtill kommer, herr talmän, ett problem som vi mycket sysslat med, nämligen hur det rent administrativt skulle vara möjligt att befria den medborgaren eller den gruppen från avgiftshöjningen. Vi fann detta vara ett olösligt problem och stannade då för en avstyrkan, och vi har kommit till samma slutsats även denna gång.

Jag skall sedan ett ögonblick ägna mig åt herr Rubbestads starka kritik av Radiotjänsts verksamhet. Som jag tidigare sade vill jag inte ett ögonblick här uppträda som någon domare eller söka giva ett slutgiltigt utslag, men jag kan dock, liksom herr Rubbestad, få delge kammaren mina personliga synpunkter. Dem kan jag kort och gott sammanfatta så, att jag tycker att Radiotjänst på ett förnämligt sätt fullgör sin verksamhet. Det är åtskilligt i programmen som jag lika litet som herr Rubbestad kan gilla, men man kan ju då erinra om det kanske något banala faktum, att det man

Televerkets anslagsbehov

inte vill höra slipper man lyssna till. Det är bara att stänga av apparaten, och sedan har man inte något besvär av en programpunkt som eventuellt inte tilltalar en.

Jag vill i detta sammanhang också understryka att Radiotjänst har haft mycket svåra arbetsförhållanden att kämpa med. Vi har nu ett förslag om att byggandet av radiohuset skall påbörjas, men, ärade kammarledamöter, under många år har Radiotjänst fått utöva sin verksamhet under ytterst bristfälliga lokalförhållanden. Jag tycker att man har rätt att säga att Radiotjänst, inte minst med hänsyn till dessa primitiva arbetsförhållanden, visat stor ambition och utfört ett mycket förnämligt arbete.

Herr Rubbestad erinrade om vad vi kanske kan kalla 10 000-kronorskvällarna. De hör väl närmast hemma under televisionsverksamheten. Inom några veckor får vi tillfälle att diskutera televisionen, och då kan herr Rubbestad på det avsnittet eventuellt återkomma till dessa kritiska synpunkter.

Vad beträffar den ekonomiska sidan av dessa 10 000-kronorskvällar, om vi ändå skall ta upp den saken i detta sammanhang, så är de inte, som herr Rubbestad tycks föreställa sig, mycket betungande för verksamheten, utan tvärtom. Jag har här några anteckningar, som pressombudsmannen i Radiotjänst lämnat mig. Han anför att dessa 10 000-kronorskvällar blir mycket billiga i drift, ty där har man inga stora gage att betala till artister. Dessa kvällar är också mycket billigare än t. ex. kvällar med teaterföreställningar och dylikt. Därtill kommer att allmänheten är mycket intresserad av dessa program, och man kan om jag fattat rätt, konstatera att det genom dem blivit en ökad uppslutning kring televisionsverksamheten. Allt flera löser licenser, och med hänsyn bl. a. därtill kan man inte påstå att just detta inslag skulle innebära en ekonomisk belastning för Ra-

diotjänst eller vittna om att man ej iaktar nödig ekonomisk begränsning i verksamheten. Jag tror heller inte att man i övrigt med fog kan säga, att denna verksamhet har vuxit över alla gränser. Svenska folket har sina berättigade krav på Radiotjänst, som ledningen söker uppfylla. Jag tror också att den programutbyggnad, som har skett och alltfört sker, i stort sett är väl motiverad.

Herr talman! Jag skall inte göra några ytterligare kommentarer till det föreliggande utlåtandet utan ber att med det anförda få yrka bifall till utskottets hemställan under denna punkt.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Avdelningens ordförande berörde differentieringen. Jag håller med honom beträffande den saken, men mitt förslag innebär ju ingen som helst differentiering, utan det skall bli lika för alla. De skall slippa undan med 20 kronor och därmed jämnt; det är alltså ingen differentiering.

När det sedan gäller denna televisionsverksamhet, så är jag medveten om att det är där man betalar ut dessa 10 000-kronorspriser, men det är ju samma bolag som har hand om det hela, och det är ju ur den synpunkten likgiltigt om det är radio- eller televisionsverksamheten. Jag kan inte förstå att det kan vara mera lämpligt för televisionsverksamheten än för Radiotjänst med detta slösande med pengar. Att denne ombudsman för Radiotjänst har den meningen förstår jag, och att han ger den till känna så kraftigt som möjligt, begriper jag också, men folket ute i bygderna har en helt annan mening. Jag kan tala om för ordföranden i fjärde avdelningen, att jag har fått kolossalt många brev utifrån landet, i vilka man tackar mig för min insats i detta avseende och förväntar att riksdagen skall gå på de linjer jag har rekommenderat.

Televerkets anslagsbehov

Denna tävlingsverksamhet, som här tillämpas av Radiotjänst för dessa unga människor på 12, 13 eller 14 år, tycker jag för resten är helt enkelt skadlig för dem som här blir premierade med 10 000 kronor utan vidare. De får den tron om sig själva, att de är förfärligt stora ljus, och de blir sedan kanske lidande i den allmänna prövningen ute i världen. Det är alltså inte uppbyggligt med detta, utan även ur rent psykologisk synpunkt tycker jag det verkar neddragande att dela ut sådana här stora pris.

Och om det skulle visa sig att denna timmes utanordning av 10 000 kronor skulle vara billigare än att skaffa några artister, då måste det vara olämpliga priser man tillämpar för dessa artister, det måste jag bestämt säga. Jag hoppas att riksdagen reagerar emot sådana priser som 10 000 kronor för en enda timme.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr andre vice talmannen **MALMBORG** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var kanske inte så lyckligt ur min egen synpunkt att jag sade, att det var en pressombudsman som hade lämnat de uppgifterna. Herr Rubbestad fann genast anledning att säga: Det tror jag det, att han anför de synpunkterna. Men, herr Rubbestad, fakta är fakta, vare sig de är sagda av pressombudsmannen i Radiotjänst eller av mig, och jag vågar nog säga att vad han därvidlag anförde och som jag citerade är riktigt.

Nu säger herr Rubbestad att verksamheten är orimligt dyrbar. Jag tycker också att den är dyr, men inte orimligt. Vi får finna oss i väsentliga kostnader, nota bene om vi vill ha en förnämlig kvalitet på denna verksamhet.

Herr Rubbestad anför att han får många brev, i vilka man säger, att denna verksamhet måste begränsas, och kritiserar bl. a. det vinstmoment som har in-

förts i televisionsverksamheten. Även om jag inte får brev dagligen, har jag dock tillfällen att ta kontakt med människor, och jag har träffat många som uttryckt sin sympati för och sin tillfredsställelse med denna verksamhet och betecknat den som mycket intressant. Och som jag sade tidigare: Det är ett faktum att dessa kvällar med gissningstävlingar och annat har bidragit till att öka intresset för kanske både radioverksamheten och televisionsverksamheten.

Herr **HENNING NILSSON** i Gävle (k):

Herr talman! Jag ber att på denna punkt med hänvisning till min motive-ring under punkt 1 få yrka bifall till motion nr 335 av herr Hilding Hagberg m. fl.

Fru **WALLIN** (s):

Herr talman! Jag har en blank reservation på denna punkt. Det innebär inte att jag går emot den föreslagna höjningen av licensavgiften, men delvis är ju detta förslag motiverat med att program 2 skall byggas ut, och det var det som föranledde min blanka reservation.

Det finns ju ändå i vårt land stora grupper av radioabonnenter som har så dåliga mottagningsförhållanden att de inte helt tillfredsställande kan lyssna på program 1. De får ju ändå vara med och betala de högre licensavgifterna, och det tycker jag gör det hela litet olustigt. Jag skulle vilja uttala ett önskemål om att man något begränsar anslaget till program 2 för att ge ökade ekonomiska resurser till utbyggnad av trådradionätet och på det sättet ge flera människor bättre mottagningsförhållanden.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **ANDERSSON**:

Herr talman! Herr Rubbestad har klart missuppfattat saken. Han gör gällande att den höjning som nu förestår

Televerkets anslagsbehov

och som utskottet nästan enhälligt har tillstyrkt skulle avse finansiering av pensionering av Radiotjänsts personal och utbyggnad av program 2. Detta är en mycket liten bit av sanningen om den höjning som förestår. Den som läser propositionen finner ju, att den ökning som Radiotjänst har begärt avser dels en utbyggnad av distributionsnätet, som ju vi radiolyssnare också betalar genom våra avgifter, dels en utbyggnad av programverksamheten för både riksprogrammet och program 2, dels ock — vilket är mycket väsentligt — en förbättring av lyssningsmöjligheterna, vilka — såsom fru Wallin påpekade — är dåliga i stora delar av landet.

Program 1 sänds nu på mellannåg och långvåg, men på grund av internationella bestämmelser kan man inte nå hela landet med dessa våglängder. Det finns delar av vårt land där man faktiskt inte kan höra riksprogrammet på ett tillfredsställande sätt, och vi har därför under senare år börjat bygga ut ett trådradionät för de lyssnare som inte bor på sådana platser, att de kan fånga in program 1. Man låter dessa lyssnare, utan någon extra kostnad, genom telefonnätet lyssna inte bara på program 1, utan också på program 2. Jag gissar att det för närvarande finns fler radiolyssnare i avlägsna delar av landet som genom trådradio kan höra på program 2 än i de tätbebyggda delarna, där man i dag har möjlighet att höra program 2 utsänt från FM-sändarna. Vi som bor i Stockholm måste ju för att kunna höra program 2 skaffa oss en ny radioapparat eller en s. k. FM-tillsats, medan befolkningen i de delar av landet dit vi hittills har kommit med trådradio slipper detta och på sin gamla apparat kan höra dels program 1 ordentligt och dessutom program 2 gratis.

Vi beräknar att 220 000 lyssnare på landsbygden, framför allt i de avlägsna delarna av landet, nu har fått trådradioanslutning. Det kostar i genomsnitt

omkring nittio kronor per lyssnare, vilket betalas med de medel vi nu behandlar. Det återstår ungefär 280 000 lyssnare som på detta sätt skall få trådradioanslutning, och dessutom skall ungefär 350 000 lyssnare i de s. k. glesbygderna genom FM få bättre avlyssningsmöjligheter för både program 1 och program 2. För att kunna göra detta och ge landsbygdens befolkning möjlighet att höra program 1 riktigt och dessutom möjlighet att utan kostnad höra program 2 måste vi få en ökning av investeringsmedlen, och den får vi in via en höjning av licensavgiften.

Jag är mycket förvånad över att en representant för den svenska landsbygden motsätter sig varje höjning, när denna höjning ändå är avsedd att ge just landsbygdens folk bättre lyssningsförhållanden. Herr Rubbestad har tydligen missförstått frågan. Jag hoppas att han, när han kommit till klarhet om vad den innebär, ändå skall inse att det är orimligt att inta denna ståndpunkt. Det gläder mig att han har blivit ensam om den.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Huruvida jag blir ensam om mitt yrkande får vi se om en kort stund.

Jag vill säga herr statsrådet, att jag inte alls har missuppfattat denna sak. Jag har läst propositionen mycket noga och därvid observerat dessa anordningar till en förbättring av mottagningsförhållandena som statsrådet nu talade om. Kostnaden härför är för innevarande år 49,2 miljoner kronor, medan licensinkomsten med en avgift på 30 kronor blir 65,5 miljoner. Går vi så långt fram i tiden som till 1961/62, blir kostnaden 66,2 miljoner, men licensinkomsten blir 81,6 miljoner. Radiolicensen är följaktligen så kraftigt tilltagen, att det går att klara saken även om den sänks med en tredjedel. Det räcker alltså med 20 kronor i stället för 30.

Statens järnvägars anslagsbehov

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **ANDERSSON**:

Herr talman! Herr Rubbestad har missuppfattat detta, och han blandar ihop drift- och investeringsmedel. Genom att föreslå ett bibehållande av den nuvarande avgiften på 20 kronor vill herr Rubbestad utesluta möjligheten för oss att genom investeringar skapa bättre lyssningsförhållanden för landsbygdens folk.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan, dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II: 335; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herrar Rubbestad och Henning Nilsson i Gävle begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna bifaller statsutskottets hemställan i punkten 3:o i utskottets utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II: 335 av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Rubbestad begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 180 ja och 8 nej, varjämte

11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkten 4**Statens järnvägars anslagsbehov**

Kungl. Maj:t hade (punkt 4, s. 53—74) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1957/58 under statens järnvägars fond dels anvisa i statsrådsprotokollet angivna investeringsanslag å tillhopa 310 301 000 kr., dels ock i avbidan på särskild proposition i ämnet till Förvärv av Stockholm—Nynäs järnväg m. m. beräkna ett investeringsanslag av 7 mkr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förhaft en inom andra kammarerna av herr *Karlsson* i Stuvsta m. fl. väckt motion (II: 240), vari hemställts att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1957/58 under statens järnvägars fond dels anvisa i motionen angivna investeringsanslag, om tillhopa 347 381 000 kr., dels ock till Förvärv av Stockholm—Nynäs järnväg m. m. beräkna ett investeringsanslag av 7 mkr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 240, för budgetåret 1957/58 under statens järnvägars fond anvisa i utskottets hemställan angivna investeringsanslag, däribland för anskaffning av bilmateriel 4 800 000 kr.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson*, herr *Nilsson* i Göingegården, fröken *Karlsson* och herr *Heckscher*, vilka ansett att utskottets hemställan bort i nedan angivna delar ha följande lydelse:

»att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 240, för budgetåret 1957/58 under statens järnvägars fond anvisa följande investeringsanslag, nämligen

22. *Anskaffning av bil-
materiel* 3 300 000 kr.»

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr HENNING NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Jag ber att med hänvisning till tidigare motivering få yrka bifall till motion nr 240 av herr Karlsson i Stuvsta m. fl.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Jag kan tyvärr inte vara lika kortfattad som herr Henning Nilsson i Gävle, men jag skall försöka att inte ta uppmärksamheten i anspråk alltför länge.

Jag skall be att få yrka bifall till reservationen under punkt 4 i utlåtandet nr 9. Reservanterna menar att en överföring från anslaget till förvärv av bil- linjer till anslaget för anskaffning av bilmateriel kan äga rum. Därigenom skulle det senare anslaget kunna minskas.

I flera andra sammanhang företas sådana överföringar mellan olika poster i statens järnvägars anslag, t. ex. från anslaget till Ny tågfarja och anslaget till Bangårdar, vilket framgår av sid. 55 och 68 i bilagan 27 till statsverkspropositionen. Sådana överföringar företas där, trots att anknytningen mellan de båda anslagen är mycket mindre än här.

I fråga om anslaget till förvärv av billinjer är reservationen, 1 946 000 kronor, mycket stor i förhållande till den beräknade årliga utgiften av 200 000 kronor. Det är därför rimligt att tänka sig att man kan göra en överflyttning från detta anslag och därigenom minska behovet av anslag på den andra posten.

Nu kan möjligen invändas — och det har kanske invänts under diskussionen tidigare — att detta är ett slags överföring, som man kan göra bara på Kungl. Maj:ts hemställan och i fråga om vilken riksdagen inte bör ta något eget ini-

Statens järnvägars anslagsbehov

tiativ. Jag ber emellertid få erinra om att det system som tillämpas i fråga om affärsverkens investeringar är ett system med ramreglering, där man förutsätter, att verken inte har rätt att utnyttja de anslag som finns, men att en sådan rättighet däremot kan meddelas av Kungl. Maj:t. I utskottets uttalande i den tidigare godkända första punkten av detta utlåtande har man understrukit önskvärdheten av att ramregleringen så snart ske kan avvecklas, så att av riksdagen beviljade anslag helt kan utnyttjas. Vad beträffar anslaget till förvärv av billinjer föreligger, såvitt man nu kan förstå, inte någon anledning till att anslaget helt skall utnyttjas i den omfattning det har.

Dessutom är det här inte fråga om någon driftinvestering i vanlig mening. Det finns inte någon anledning till att Kungl. Maj:t i detta fall skall ha möjlighet att utan att underställa saken riksdagens prövning företa förvärv av billinjer i väsentligt större utsträckning än vad som i propositionen har förutsatts.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av fröken Andersson m. fl.

Herr andre vice talmannen MALMBORG (fp):

Herr talman! Herr Heckschers yrkande innebär överflyttande av anslag från en punkt till en annan. Som han själv anförde förekommer det under kapitalbudgeten exempel på att Kungl. Maj:t själv förutsätter att så kan ske. Herr Heckscher menar att det skulle också vara tillämpligt för riksdagens del. Jag skall i det avseendet bara säga, att om riksdagen företar sådana omflyttningar i större utsträckning, kan det leda till ganska besvärliga konsekvenser i fråga om redovisningen.

Detta hela är egentligen bara en redovisningshistoria. Nu har herr Heckschers yrkande ytterst motiverats med att det skulle innebära en besparing,

Statens vattenfallsverks anslagsbehov

men såvitt jag kan förstå gör det varken till eller ifrån vad gäller pengar, utan det gäller här, som jag sade, en redovisningsfråga, och som sådan kan den ifrågavarande åtgärden inte ha någon större betydelse eller omfattning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Jag skall bara be att få säga, att någon besparing inträder visserligen inte, för så vitt anslaget utnyttjas, men om man tillämpar den princip som är uttalad här, nämligen att man så småningom skall komma över till att anslaget heit utnyttjas, betyder en fullständig användning av detta anslag en betydligt ökad utgift.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till den vid punkten fogade reservationen; samt 3:o) bifall till motionen II: 240; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Heckscher begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den med 2:o) betecknade propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 4:o) i utskottets utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter

intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkten 5**Statens vattenfallsverks anslagsbehov**

Kungl. Maj:t hade (punkt 5, s. 75—109) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1957/58 under statens vattenfallsverks fond anvisa i statsrådsprotokollet angivna investeringsanslag å tillhopa 360 mkr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft tre motioner. I en av herr Karlsson i Stuvsta m. fl. väckt motion (II: 242) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i enlighet med det av vattenfallsstyrelsen upprättade förslaget för budgetåret 1957/58 under statens vattenfallsverks fond anvisa investeringsanslag om sammanlagt 390 mkr.

Utskottet hemställde

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 242, såvitt nu vore i fråga, för budgetåret 1957/58 under statens vattenfallsverks fond anvisa i utskottets hemställan angivna investeringsanslag;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt i anledning av motionerna I: 180 och II: 244 och med avslag å motionen II: 242, såvitt nu vore i fråga, till Atomenergianläggningar för budgetåret 1957/58 under statens vattenfallsverks fond anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kr.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr HENNING NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Jag ber att på denna punkt få yrka bifall till motion nr 242 av herr Karlsson i Stuvsta m. fl.

Rätt för Konungen att förordna om antidumping- och utjämningstullar

Herr andre vice talmannen MALMBORG (fp):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till motionen II: 242, såvitt nu vore i fråga; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 6—15

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 16

Lades till handlingarna.

§ 3

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till Gotlands läns landsting för utbyggande av lasarettet i Visby.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4

Föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets memorial nr 47, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om motionsvis väckta förslag om likalönsprincipens genomförande.

§ 5

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om upptagande å riksstaten för budgetåret 1957/58 av underskottet för Luftfartsfonden.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6**Rätt för Konungen att förordna om antidumping- och utjämningstullar**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till för-

ordning angående rätt för Konungen att förordna om uttagande av antidumping- och utjämningstullar jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr REGNELL (h):

Herr talman! Bevillningsutskottet har i sitt utlåtande också behandlat en motion, som jag väckt i kammaren i anslutning till propositionen nr 53. Det resonemang som utskottet för, när motionen kommenteras, övertygar mig inte riktigt. Jag skall därför be att i korthet få redovisa mina synpunkter.

Själva utgångspunkten för motionen — att utvecklingen har gått dithän, att det har blivit alltmera nödvändigt med åtgärder, som riktar sig mot skadeverkande underpriser på importvaror — har utskottet över huvud taget inte kommenterat. Kanske får man tolka tiggandet så, att utskottet instämmer i denna uppfattning; i varje fall är det väl så, att ärendet nu har en större betydelse än 1950, då det för första gången var uppe till behandling i kammaren. En handelspolitisk nedrustning i fråga om kvantitativa restriktioner och i fråga om tullsatser kräver i och för sig, att möjligheterna ökas att upprätthålla respekten för internationella fair-play-regler. När varumättnaden, som nu tycks vara fallet, successivt växer och det uppstår avsättningssvårigheter, ökas givetvis riskerna för dumpingintrång.

Vad beträffar motionens önskemål om att svenska tillämpningsbestämmelser skulle utarbetas till GATT-reglernas artikel VI har bevillningsutskottet anslutit sig till vad departementschefen säger i årets proposition, nämligen att några allmängiltiga anvisningar om tillämpningen »i varje fall för närvarande» inte bör utfärdas. Det är svårt att utarbeta sådana kompletterande regler, säger man, och utformade regler skulle rent av kunna komma att motverka sitt syfte genom att bli till en viss ledning

Rätt för Konungen att förordna om antidumping- och utjämningstullar

för det dumpande företaget, när det söker få in sina varor på den svenska marknaden. Det är bättre, tycks man mena, att hemligstämpla sjökortet över antidumpingbestämmelsernas skärgård än att lämna ut det, smyghandlarna till gagn och glädje.

I den sista synpunkten kan man kanske instämma. Det kan ligga något i den. Men motionens önskemål kan — om jag får fortsätta med bilden — uttryckas så, att vi här i landet för egen del bör skaffa oss ett sjökort, som gör oss oberoende av att som nu vid varje seglats långsamt loda oss fram genom dessa besvärliga farvatten. Eller sakligare uttryckt: för att i det enskilda fallet nå fram till en snabbare och effektivare handläggning förefaller det rimligt att principiellt ta ställning till en del väsentliga frågor. Jag skall be att få exemplifiera några sådana.

Vilka skall exempelvis ha rätt att väcka frågan om att införa eller avveckla sådana tullar?

På vem skall bevisbördan läggas: på den som ställes till svars för dumping eller på kändepartien?

Vilken uppgiftsskyldighet kan tänkas förekomma för parterna?

Skall antidumping- och utjämnings-tull tas ut med hela den s. k. dumping-marginalen eller i vissa lägen bara med en mindre del?

Skall GATT-begreppet »varje dumpad vara» uppfattas som grund för ingrepp bara mot enskilda varupartier, eller skall den kunna ges en vidare innebörd?

Och hur förhåller det sig med de frågor, som jag speciellt pekat på redan i motionen, t. ex. att vi kanske här i landet ser strängare än nödvändigt på erforderlig grad av skada och på den spridning skadan fått eller kan tänkas få innan motåtgärd kan komma i fråga?

Jag måste, herr talman, erkänna att jag, när jag läst igenom bevillningsutskottets betänkande, inte rubbats i min uppfattning, att frågor av den art jag

här dragit fram lämpligen borde principiellt prövas till ledning för ett snabbt och säkert handlande i fall som kan komma att aktualiseras.

I den föreliggande propositionen och i bevillningsutskottets betänkande betecknas, som jag nyss nämnde, tilläggsbestämmelser som hart när omöjliga att utarbeta och kanske rent av skadliga. Den uppfattningen måste sägas skilja sig väsentligt från den uppfattning som rimligen ligger bakom det svensk-norska förslaget från i fjol, vilket utskottet men inte propositionen omnämner, nämligen att man inom GATT-organisationens ram skall söka arbeta fram likformiga tilläggsbestämmelser. Upplysningen, att man nu inom GATT-organisationen sysslar med sådana uppgifter, är en glädjande bekräftelse på att ansvariga instanser, också här i landet, anser att tilläggsbestämmelser både kan och bör utarbetas. Motionens syfte uppnås kanske på så sätt, om också inte i den takt som motionen ifrågasatte. Accepterar man en sådan försening av tidtabellen, bortfaller anledningen att föreslå en begränsning av prolongeringstiden till bara ett år.

Herr talman! Eftersom motionens syfte på det sättet ser ut att förverkligas, finns det inte anledning att ställa något yrkande.

Herr SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Regnéll vill med sin motion animera bevillningsutskottet att kräva preciserade bestämmelser för tillämpningen av antidumpinglagarna. Utskottet har ju, som herr Regnéll också påpekade, inte trott att det var vare sig lämpligt, lätt eller möjligt att inskriva sådana regler. Framför allt kan man, av skäl som herr Regnéll redan har utvecklat, hysa dubier gentemot tanken att offentliggöra dylika regler.

Jag vill bara som en stilla replik till herr Regnélls mycket sympatiska anförande säga, att man får väl ändå försätta att de myndigheter, som har att

Skatteavdrag för resor med bil till och från arbetsplats

handlägga och övervaka dessa åtgärder, har gjort upp ett sjökort, som de studerar och följer mycket noga. Men jag ifrågasätter visheten i att publicera detta sjökort i riksdagstrycket.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7

Föredrogos vart efter annat bevillningsutskottets betänkanden:

nr 18, i anledning av väckta motioner om rätt att vid taxering till skatt för inkomst av jordbruksfastighet åtnjuta avdrag för s. k. substansminskning, och

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 15 november 1912 (nr 298) om provianteringsfrilager, m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 8**Skatteavdrag för resor med bil till och från arbetsplats**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 29, i anledning av väckta motioner om rätt att vid taxering till skatt åtnjuta avdrag för resor med bil till och från arbetsplatsen.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Herr JANSSON i Benestad (bf):

Herr talman! Bevillningsutskottet har i föreliggande utlåtande bl. a. behandlat en motion, som jag har väckt. Även om motionen har fått vad man brukar kalla en välvillig skrivning, har den dock avslagits. I anledning härav vill jag komma med några kommentarer i ärendet.

Som framgår av utskottsutlåtandet och motionen finns det i gällande lag

stöd för att göra avdrag för kostnader, som innehavare av bil åsamkas för resor till och från arbetet. Det är alltså tillämpningsföreskrifterna som borde ändras och få en mera klarläggande och enhetlig tillämpning.

Vad som särskilt kommit mig att begära ordet är, att riksskattenämndens kansli nyligen har gjort en sammanställning av landskamrerarnas förslag till anvisningar för 1957 års taxering i vad gäller avdrag för bilkostnader. De föreslagna normerna visar så stora olikheter, att riksskattenämnden har ansett sig böra föreslå att normvärdena uteslutes i länsanvisningarna. Detta tycker jag är ganska anmärkningsvärt. När det i gällande lag finns stöd för avdraget och det endast är tillämpningsföreskrifterna det gäller, hesiterar riksskattenämnden bara därför att landskamrerarnas förslag är så oenhetligt. Men det måste väl ändå tillkomma en central myndighet med riksskattenämndens kompetens att lösa en sådan fråga!

Detta spørsmål är av mycket större vikt än man i allmänhet föreställer sig. Det måste vara det allmännas uppgift att uppmuntra de människor som har sitt arbete förlagt till stadsmiljö men som vill ha sin bostad i landsmiljö. De skall inte, som nu sker, ha en sämre ställning ur skattesynpunkt, ty därigenom tvingas de att söka sig till staden eller tätorten med dess bostadsbrist och allt vad därmed sammanhänger.

Med hänsyn till utskottets positiva skrivning skall jag här inte ställa något yrkande i frågan utan avvakta vad det närmaste året kommer att ge. I mitt eget län, Kronobergs län, har provningsnämnden inte medgivit högre avdrag än 5 öre per kilometer, vilket motsvarar kostnaden för det billigaste färd-sättet, d. v. s. med moped eller motorcykel. Endast då sjukintyg har kunnat företes, har man medgivit större avdrag än nämnda 5 öre per kilometer.

I detta sammanhang vill jag gärna till kammarens protokoll föra en passus i

Domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen

utskottets utlåtande, där det står följande: »Utskottet förutsätter emellertid att riksskattenämnden har frågan om utfärdande av anvisningar i förevarande ämne under fortsatt uppmärksamhet, då det givetvis skulle vara önskvärt med en mera likartad praxis inom rikets taxeringsnämnder.»

Ja, en sådan praxis är i mycket hög grad önskvärd.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i konkurslagen m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10**Domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen**

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner angående utredning av frågan om möjlighet till domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen.

Första lagutskottet hade till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 220 i första kammaren av herr *Ohlson m. fl.* och nr 265 i andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, »att riksdagen måtte anhänga om en generell och förutsättningslös utredning av frågan om möjlighet till domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 220 och II: 265, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Rylander*, fru *Gärde Widemar* samt herrar *Domö*, *Fröding*, *Svensson* i Krokstorp och *Eliasson* i Stockholm, vilka av

skäl, som anförts i den vid 1956 års riksdags behandling av denna fråga avgivna reservationen, ansett att utskottet bort föreslå riksdagen att giva Kungl. Maj:t till kända riksdagens synpunkter rörande de riktlinjer, efter vilka det planerade utredningsarbetet beträffande frågan om domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen i fortsättningen borde bedrivas.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *SVENSSON* i Krokstorp (h):

Herr talman! Förevarande ärende överensstämmer helt med det som i samma ämne upptogs till debatt här i kammaren vid fjolårets riksdag, och jag har därför inte för avsikt att nu dra upp en ny debatt i frågan. Den till utskottets utlåtande fogade reservationen innebär endast att utskottets höger- och folkpartirepresentanter har velat framhålla att de vidhåller sin uppfattning, att frågan om domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen bör förutsättningslöst utredas.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation som avgivits till utskottets utlåtande av herr *Rylander* m. fl.

Herr *GUSTAFSSON* i Borås (fp):

Herr talman! Eftersom utskottets ordförande inte har möjlighet att närvara i kammaren, skall jag be att få säga några få ord.

Det har under de senaste tio åren mycket diskuterats, huruvida det inte vore ett viktigt rättsskyddsintresse att skapa generella möjligheter till domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen. Sådana möjligheter finns nämligen i de allra flesta länder i den västerländska kulturkretsen utom just i Sverige. Vad som nu på senaste tiden gjort att denna fråga fått ytterligare aktualitet har varit, att besvärssakkunniga i ett år 1955 avgivet principbetänkande ganska utförligt diskuterat möj-

Domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen

ligheterna att i Sverige gå in för ett system med domstolsmässig prövning av administrativa avgöranden. Som utskottet säger i föreliggande utlåtande avvisar emellertid de sakkunniga tanken på en sådan domstolsprövning.

Men vid remissbehandlingen av de sakkunnigas betänkande visade det sig, att det rådde avsevärt delade meningar om de besvärssakkunnigas ställningstagande. Vi inom folkpartiet har varit angelägna att främja en utveckling till ökad rättskontroll över förvaltningen, och vid 1954 och 1956 års riksdagar har vi, liksom i år, väckt motioner med syfte att främja utvecklingen i den riktningen. De tidigare motionerna har inte vunnit riksdagens bifall, men i sina avstyrkande utlåtanden har första lagutskottet varken i fjol eller i år gått in i en sakdiskussion av de önskemål och yrkanden som framförts. Man har nöjt sig med att konstatera, att besvärssakkunniga diskuterat frågorna i sitt betänkande, och sedan sagt, att Kungl. Maj:t ännu inte tagit ställning.

Så länge Kungl. Maj:t sålunda inte angivit, hur enligt dess mening det fortsatta utredningsarbetet på området skall bedrivas, har utskottet alltså ansett, att riksdagen inte borde göra något uttalande. Jag tycker för min del, herr talman, att detta varit en något överdriven försynthet. Visserligen är jag lika väl som utskottsmajoriteten medveten om att det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta om uppläggningsen av det fortsatta utredningsarbetet, men jag tycker det är lämpligt att Kungl. Maj:t i sitt ställningstagande är underrättad om hur riksdagen ser på dessa frågor och alltså kan ta hänsyn till riksdagens mening. Jag anser därför att riksdagen borde ge till känna sin uppfattning, och enligt min mening borde riksdagen därvid uttrycka önskemål eller rent av framställa krav på en utveckling till ökade möjligheter för domstolsprövning av de administrativa avgörandena. Då emellertid utskottet

inte gått in i sakdiskussion vill inte heller jag ställa något yrkande, men jag har önskat att med dessa ord ge uttryck åt min mening, som sammanfaller med reservanternas. Jag skall endast tillägga, att när utskottsmajoriteten anser sig kunna säga att man, som det heter, inhämtat att arbetet på närmare direktiv för det fortsatta utredningsarbetet pågår och kan väntas bli slutfört inom en nära framtid, vill jag starkt understryka angelägenheten av att dessa närmare direktiv verkligen blir färdiga så snart som möjligt.

Herr JACOBSSON i Sala (s):

Herr talman! Då herr Gustafsson i Borås inte ställde något yrkande och inte gick in på någon diskussion, har inte heller jag anledning att ta upp en sakdebatt. Jag ber endast att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11

Föredrogos vart för sig

första lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion om förbud för make att utan andra makens samtycke ikläda sig borgensansvar för gäld;

andra lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536); samt

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckta motioner angående ändring av 7 § lagen om bysamfälligheter och därmed jämförliga samfällda ägor och rättigheter, och

nr 7, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av 123 § byggnadslagen.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12

**Kontroll av jord- och skogsförvärv
medelst inköp av aktieposter**

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner angående kontroll av jord- och skogsförvärv medelst inköp av aktieposter.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Herr LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Alla har vi väl ett visst intresse av att motioner begravs så stilla som möjligt, och utskottet har i det här fallet faktiskt genom sin välvilliga skrivning biddat för detta. Ansvar för att inte tystnaden blir fullständig faller nu helt på mig.

Jag har i en motion vidrört ett nästan sekelgammalt problem. Genom förvärv av dessa stora naturtillgångar uppe i Norrland har äganderätten förflyttats dels ut till kusten och dels ned till huvudstaden. De gamla har berättat hur bolagens ombud förr for ut i bygderna med en bönbok i ena rockfickan, en kortlek i den andra och med en eller flera kuttningar i risslan. Sedan använde man som påtryckningsmedel det som var mest lämpligt. Det har också berättats för mig att symboliskt nog hade en del av dessa ombud sina risslor prydda med rävsvarsar, men riktigheten därav kan jag inte intyga.

Här pågår alltnog nu som en sista, får vi väl hoppas, aktion från bolagens och kustindustriernas sida dessa ansträngningar att genom uppköp av aktiemajoriteten i inlandsbolagen bli ägare till dessa stora skogsområden. Vi, som sitter i de lokala administrativa organen och där skall reglera handeln med många gånger futtigt små fastigheter, finner det stötande för vårt rättsmedvetande, att medan vi skall sitta och dirigera handeln med dessa små fastigheter, kan en handfull bolagsgubbar träffas på ett kontor eller en krog och i all tysthet avgöra en sådan stor affär

utan att vi kan göra något som helst åt saken.

Vi måste bevittna att stora naturtillgångar tages från våra bygder och att de industrier, som har dessa skogsmarker såsom råvarubaser, står inför det dystra framtidsperspektivet att bli nedlagda. Även de människor som är sysselsatta på ifrågavarande platser och som skaffat sig egna hem där ser därför av naturliga skäl mycket dystert på framtiden. Det län jag representerar har en befolkningsutveckling som pekar nedåt. Det är inget fel, höll jag på att säga, på varken viljan eller förmågan att hålla befolkningsstocken uppe, men ungdomen flyttar ifrån oss. Detta är också helt naturligt, ty i och med jordbrukets och skogsbrukets rationalisering blir ungdomen utan sysselsättning, när de råvaror som en industri behöver tages ifrån våra bygder.

Vi som står i ansvarig ställning inom kommuner och landsting i dessa bygder är medvetna om att vi, även om ungdomen far ifrån oss i stor utsträckning, måste klara den service som behövs för de människor som blir kvar; framför allt får de gamlas omvårdnad inte bli eftersatt. Det är mot bakgrunden av denna situation vi har väckt motionen. Vi tycker att det förefaller som en beklaglig orkeslöshet från samhällets sida, om det inte kan skapa något som helst korrektiv emot detta förvärv av skogsmarker från det norrländska inlandet.

Jag nämnde att vi sitter och granskar dessa små förvärvsärenden. Jag kan ta som exempel, att det var en sågverksarbetare som ville köpa en liten fåbodvall med några futtiga hektar skog men blev nekad. Det var vidare en bonde uppe i Rödön som åt sin äldste son köpt en gård i Frostviken och ville rusta upp den, men det gick inte. Det finns en kommun i sydöstra delen av mitt län, som fått skolöverstyrelsens tillstånd att starta en tvåårig skogslinje vid sin realskola. Kommunen ville köpa ett skogshemman — visserligen på några hundra hektar — för att få inkvarter-

Folkpensionärers järnvägsresor

ringsmöjligheter och ett studieobjekt för de ungdomar som skulle utbildas till mer kvalificerat arbete i skogen. Därigenom skulle ha skapats möjligheter för den delen av länet att hålla även dem som fått en mer kvalificerad utbildning kvar inom länets näringsliv. Men kommunen fick nej från myndigheterna. Man förvånar sig verkligen över att någon stillatigande kan åse, hur kustindustrierna utan vidare kan få låga beslut på så stora områden samtidigt som ansökningar om förvärvstillstånd i sådana här fall har vägrats.

Det är klart att Jämtlands läge i Norrlands inland skapar problem, men den utveckling, som har förvandlat vårt land från ett patriarkaliskt bondesamhälle till ett industrisamhälle, har otvivelaktigt utgjort den huvudsakliga orsaken till dessa svårigheter. Jag blev verkligen glad, när jordbruksministern häromdagen i samband med besvarandet av en interpellation antydde att det fanns behov av en ny länsindelning. Jag tror att det var en olycka för Norrlands inland när Västernorrlands och Jämtlands län sprängdes. Det skulle framför allt med hänsyn till de förvaltningsuppgifter som åligger landstinget ha varit till fördel för utvecklingen, om samma län hade inrymt både kustindustrierna och den arbetskraft som behövs för att utvinna råvaran till dessa industrier. Det vore därför lyckligt om vi kunde se fram emot en ny länsindelning. Det är nog inte heller bara hos oss, som förhållandena pockar på en ny länsindelning, utan det är säkert även fallet på många andra håll, där de gigantiska befolkningsöverflyttningarna skapat stora problem. Om antalet landshövdingstolar skulle bli färre genom en sådan ändrad länsindelning, är väl ingen större skada skedd. Vi får hoppas att det finns andra och kanske många gånger lika värdefulla uppgifter för, jag höll på att säga selbrutna statsråd, därest det i framtiden inte skulle komma att finnas lika många landshöv-

dingsstolar som nu. En vettigare länsindelning skulle emellertid ge möjligheter att klara en del av de besvärligheter som vi nu möter.

Herr talman! Jag har inte något yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 13

Föredrogs vart för sig

tredje lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner angående föreskrift om visst kungörande av beslut om indragning av allmän väg; samt jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m., såvitt avser Skegrie 35¹ i Malmöhus län, och

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 14

Föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 8, angående departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar av viss kronan tillhörig fast egendom.

§ 15

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion angående åtgärder för ökad simkunnighet.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16**Folkpensionärers järnvägsresor**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner dels angående vidgad rätt

Folkpensionärers järnvägsresor

för folkpensionärer till nedsatta biljettpriser på statens järnvägar och dels om rätt för ålderspensionär att årligen få företaga en fri resa på statens järnvägar till nära anhöriga.

I en inom andra kammaren väckt motion II: 65 av herr *Senander m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte bemyndiga kungl. järnvägsstyrelsen att medgiva samtliga folkpensionärer, sålunda även de förtidspensionerade, rätten att företaga resor inom landet på statens järnvägar till hälften av priset på turochreturbiljetter utan begränsning till viss tid eller vissa dagar av året.

I en likaledes inom andra kammaren väckt motion II: 117 hade herr *Jacobson* i Vilhelmina hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag angående rätt för varje ålderspensionär med behovsprövade pensionsförmåner att årligen få företaga en fri resa till nära anhöriga.

Utskottet hemställde, att motionerna

1) II: 65 samt

2) II: 117

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **SENANDER (k)**:

Herr talman! Det verkar som om det blir allt vanligare att utskotten avvisar motioner — de må vara hur beaktansvärda som helst — med hänvisning till pågående eller nyss avslutade utredningar. Inte minst tycks detta gälla motioner i sociala frågor.

Ganska typiskt för denna behandlingsform är allmänna beredningsutskottets ställningstagande till de motioner om resor på statens järnvägar till nedsatta priser för folkpensionärer som behandlas i det föreliggande utlåtandet.

Motionerna får ampla lovord av utskottet. Man uttalar sin tillfredsställelse med den förmån som redan existerar och förklarar att en utvidgning av förmånen vore befogad. Slutligen säger utskottet att man »behjärtar motionärernas syfte att bereda folkpensionärerna större möjligheter att företaga resor».

Naturligtvis måste det bereda vilket utskott som helst bekymmer att efter sådana sympatiförklaringar finna en någorlunda gångbar motivering för ett avslagsyrkande. Allmänna beredningsutskottet har också haft sina svårigheter härvidlag men har dock hittat en räddningsplanka. Det är allmänna pensionsutredningen, vars förslag utskottet väntar skall komma upp till behandling vid årets riksdag. Utskottets ledamöter må ursäktas mig, om jag frågar vad allmänna pensionsutredningens förslag egentligen kan ha att göra med den fråga vi tagit upp i vår motion. Utskottet självt tycks för övrigt vara medvetet om svagheten i sin hänvisning. Man förklarar nämligen att »det knappast är möjligt att nu förutse huruvida det av motionärerna påtalade hjälpbehovet kommer att tillgodoses genom den förbättrade pensioneringen».

För min del måste jag förklara, att jag är helt övertygad om att frågan om nedsatta biljettpriser för vare sig folkpensionärer eller andra behövande grupper inte kommer att upptagas i sådant sammanhang. Allmänna pensionsberedningens förslag, som nu är ute på remiss, har inte ett ord att anföra i denna fråga. Under sådana förhållanden synes det mig som om det saknas allt stöd för den uppfattningen, att frågan skulle kunna tas upp i samband med behandlingen av det stora pensionsförslaget.

Utskottet har emellertid ytterligare en sträng på sin lyra. Det förklarar att »starka skäl synes utskottet tala för att frågan om rabatterade eller fria resor för folkpensionärer får upptagas vid en allmän översyn av samtliga socialt

Folkpensionärers järnvägsresor

motiverade prisnedsättningar å järnvägsresor, därvid hänsyn även bör tagas till de höjningar av folkpensionernas belopp som är att förvänta».

Det är att märka, att utskottet i detta uttalande icke kan hänvisa till någon utredning utan endast synes förutskicka att »en allmän översyn» skall ske. För så vitt inte utskottet vet mera än vad det vill eller kan omnämna i handlingen om denna sak, tycker jag, att utskottet borde ha påyrkat en sådan allmän översyn och inte nöjt sig med ett uttalande av den innebörd jag nyss anfört.

Någon sådan konsekvens av sina sympatiuttalanden har emellertid utskottet inte dragit. Jag kan inte föreställa mig, att denna underlåtenhet kan bero på rädsla för kostnaderna. I realiteten måste dessa nämligen bli av ganska ringa storlek. Visserligen är folkpensionärerna en till antalet betydande samhällsgrupp, men utan tvivel utgör de som är i stånd att företa mera än en eller två resor om året icke ett så stort antal, att de skulle kräva nämnvärda extra utgifter för statens järnvägar.

Allt talar tvärtom för att folkpensionärsresorna icke skulle åstadkomma någon sådan belastning av trafiken, att de vare sig skulle åsamka större kostnader eller extra åtgärder för mötande av den ökning i trafiken, som de eventuellt skulle orsaka. Det bör erinras om att det här inte handlar om fria resor utan om resor till en betalning motsvarande halva priset för en turochreturbiljett.

Vi har i vår motion framhållit, att en utsträckning av de billigare resorna över hela året skulle innebära en så jämn fördelning av dem under året, att någon nämnvärd extra belastning under topptrafik inte behövde befaras. Folkpensionärerna, som i allra största utsträckning icke är bundna vid arbete, skulle säkerligen välja andra resdagar än de då det förekommer toppbelastning på järnvägarna. Det kan nämligen icke vara önskvärt för gamla

personer eller invalider att välja sådana tider för sina resor, då de måste riskera att trängas med övriga resande på fulla eller överfulla tåg.

Jag vill ytterligare erinra om att statens järnvägar redan nu praktiserar ett omfattande rabatteringsystem för särskilda resor och särskilda grupper. Rabatteringen gäller även under tider av topptrafik. Det handlar härvidlag om friska människor, som skall idka friluftsliv eller bege sig på semester.

Statens järnvägar synes icke ha några oöverbärliga svårigheter med den ökade trafik, som följer av ett dylikt rabatteringsystem. Då bör också frågan om nedsatta biljettpreiser för folkpensionärer kunna ordnas utan större svårigheter eller kostnader. Om man utgår ifrån att den nu vanliga prisrabatteringen är en god affär för järnvägarna, vilket den rimligtvis bör vara, borde väl en nedsättning av priserna för folkpensionärernas resor icke behöva medföra förluster. Av allt att döma är heller icke ledningen för statens järnvägar deciderad motståndare till en sådan prisrabattering. Den tycks fästa huvudvikten vid att kostnaderna icke skall belasta järnvägarna eller med andra ord att staten skall betala för mellanskillnaden. Då emellertid detta endast är en bokföringsfråga, kan näppeligen den spela en avgörande roll vid frågans bedömande.

Vi kan följaktligen icke finna, att den fråga vi rest i motionerna är av den invecklade karaktär, att den bör särskilt utredas eller komma under »allmän översyn». Förmånen existerar redan, och vårt yrkande innebär endast att förmånen utvidgas på samma grundval som redan nu är för handen. Då utskottet sympatiserar med motionärernas syfte och vi motionärer endast begärt skrivelse i frågan till Kungl. Maj:t, kan vi icke finna annat än att riksdagen borde kunna tillmötesgå motionen, och därför, herr talman, vill jag yrka bifall till densamma.

Folkpensionärers järnvägsresor

Herr JACOBSON i Vilhelmina (s):

Herr talman! Jag har i motionen nr 117 vid årets riksdag påpekat, att den fördel, som de billigare resorna under tiden 28 december—5 januari utgör, för Norrlands vidkommande inte har något värde. Där är det vid den tiden alltför kallt, och inga ålderspensionärer kan då resa ut på långa resor till en nära anhörig. Min motion går endast ut på en anhållan om en utredning av saken. Men vad som är märkligt i utlåtandet är att »utskottet finner i vart fall angeläget, att folkpensionärerna icke av ekonomiska skäl skall vara förhindrade att i rimlig utsträckning företaga sådana resor som i motionerna avses», och sedan säger, att starka skäl tala för »att frågan om rabatterade eller fria resor för folkpensionärer får upptagas vid en allmän översyn av samtliga socialt motiverade prisnedsättningar å järnvägsresor», men sedan kommer till det häpnadsväckande resultatet att yrka avslag. Detta är så inkonsekvent, att jag faktiskt inte förstår hur utskottet kommit till detta resultat.

Jag ber att få yrka bifall till motionen nr 117 i andra kammaren.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Båda motionärerna anser att utskottet haft full förståelse för de problem som de fört fram, men de har haft olika uppfattning om vad som är mest angeläget. Herr Jacobson i Vilhelmina vill att endast de folkpensionärer, som har behovsprövade förmåner, skall ha en helt fri resa per år. Nu har alla, som har åldern inne, denna förmån. Den är inte begränsad till en särskild grupp, som stämplas som en grupp med exceptionellt dålig ekonomi, och de får resa vid tillfällen då statens järnvägar tycker att det blir ekonomiskt också ur järnvägens synpunkt.

Ingen av motionärerna anser, att det skall utgå speciella anslag till järnvägsstyrelsen för dessa resor. Åtminstone herr Senander ansåg att man borde ord-

na det så, att de rabatterade resorna kan ingå i statens järnvägars ekonomiska beräkningar. Herr Senander vill att vi skall utsträcka denna förmån dels så, att den kan utnyttjas hela året och inte bara under den tid då järnvägsstyrelsen kan placera resan smidigt bland den andra järnvägstrafiken, dels så, att den gäller alla pensionärer, vilket naturligtvis betyder att den också skall gälla invalider, änkepensionärer m. fl.

Vi tycker i utskottet att det är lyckligt om förmånen kan gälla även förtidspensionerade, men på samma villkor som hittills, nämligen att resan företas på tider som passar in i statens järnvägars planeringar och således inte företas kring julen och att man inte stämplar vissa människor som särskilt behövande i detta sammanhang. Men det är inte lätt att här i riksdagen fatta beslut om hur dessa förmåner skall utformas, när vi inte samtidigt vill besluta om anslag för dessa förmåner.

Både för de förtidspensionerade och de andra ålderspensionärerna är det primära önskemålet, att de får pensioner som ger dem möjlighet att själva bestämma över ting som dessa. Kan man sedan därutöver smidigt få in en förmån utan att stämpla vissa grupper som behövande, tror jag det vore lyckligt. Med den skrivning vi kommer med finns det möjlighet att behålla det smidiga system som vi nu har och att få detta utnyttjat. Jag tror också att järnvägsstyrelsen, såsom herr Senander tyckte sig kunna utläsa ur dess yttrande, är beredd att ordna sådana förmåner, om de inte är bundna vid en viss sorts människor.

Att vi sagt att det kan vara bra att göra en översyn av de bestämmelser som finns beror på att socialstyrelsen upplyst oss om att det nu är ett ganska egendomligt urval av människor som får reseförmåner. Det lär finnas grupper av barn på någon anstalt, som fått någon resa till konfirmationen, och likaså gäller några andra mera tillfälligt

Rätt för postabonnenter att yttra sig om ifrågasatt indragning eller förändring av posttur

givna regler om rabatterade resor. Då det kan verka egendomligt att man inte har samma bedömningsgrunder i olika fall, menade vi att det för all del kan vara bra att göra en översyn, men detta önskemål har inte så mycket att göra med de två krav som ställdes i motionerna.

Jag tror inte att utskottets skrivning är underlig. Det är en skrivning som ger största möjliga utrymme för en hygglig och smidig behandling från järnvägsstyrelsens sida.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Jag medger att fru Eriksson presterade ett mycket skickligt försvar för en mycket svår sak. Det ändrar emellertid inte på det faktum, att utskottet, som ansett motionerna vara välbefogade, ändå inte har något förslag att komma med. Utskottet förutsätter att det är nödvändigt med en allmän översyn. Fru Eriksson motiverar detta framför allt med de olika yrkandena i de två motionerna. Detta borde dock ha förpliktigt utskottet att komma med ett eget positivt förslag, om man nu inte ville acceptera exempelvis vår motion. Vi räknade visst inte med att få ett direkt beslut i riksdagen utan avsåg närmast en skrivelse till Kungl. Maj:t. Utskottet borde ha kommit med ett eget förslag, exempelvis om den allmänna översyn som utskottet faktiskt förutser komma att ske ändå.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talman gav först propositioner i fråga om motionen II: 65, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i denna del dels ock på bifall till nämnda motion; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Härefter framställde herr talman propositioner beträffande motionen II: 117, nämligen dels på bifall till ut-

skottets hemställan i denna del dels och på bifall till ifrågavarande motion; och biföll kammaren utskottets hemställan jämväl i nu förevarande del.

§ 17

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion angående undervisning i säkerhetsuppföstran och säkerhetsutbildning.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 18**Rätt för postabonnenter att yttra sig om ifrågasatt indragning eller förändring av posttur**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner angående rätt för postabonnenter att före beslut om indragning eller förändring av posttur yttra sig i frågan.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Herr ERIKSSON i Bäckmora (bf):

Herr talman! Det är med viss tillfredsställelse som jag noterar beredningsutskottets behandling och positiva skrivning i anledning av min motion. Vad som föranlett mig att begära ordet i denna fråga är närmast generalpoststyrelsens yttrande, vilket finns fogat till utskottets utlåtande. Jag finner det vara angeläget att i vissa avsnitt bemöta detta yttrande.

Generalpoststyrelsen framhåller, att vid trafikomläggningar och indragningar av postturer sökes kontakt med vederbörande abonnenter, som därvid informeras om planerade åtgärder. Vidare konstateras att motionärens önskemål i huvudsak redan tillgodosetts.

Som motionär måste jag protestera mot detta påstående, eftersom erfarenheten lär något helt annat. Mot bakgrunden av gjorda erfarenheter i dessa

Interpellation ang. redogörelse för de principiella skälen för Kungl. Maj:ts beslut att avslå AB Exactors ansökan om byggnadstillstånd

frågor måste jag säga, att det råder föga överensstämmelse mellan poststyrelsens sätt att skriva till utskottet och dess sätt att i praktiken handlägga frågorna. Jag har nämligen haft anledning att vid några tillfällen syssla med landsbygdens postfrågor, där det varit fråga om trafikomläggningar och inskränkning i linjehänseende. I de fall jag närmare känner till har det ingalunda gått till på det sätt som poststyrelsen skriver.

Så sent som i januari i år uppvaktade jag generalpoststyrelsens trafikavdelning i en postal fråga gällande en landsbygdskommun, där kontakten med berörda abonnenter ingalunda varit sådan som poststyrelsen påstår. I det fallet hade vederbörande postmästare och postdirektion utan abonnenternas hörande verkställt inskränkning av postgången. Man hade så att säga ställt abonnenterna inför fullbordat faktum utan möjligheter för dessa att göra sin stämma hörd.

När jag nu gjorde poststyrelsen uppmärksam på detta förhållande, så hade man med rätta och mot bakgrunden av vad man skriver till utskottet kunnat förvänta, att poststyrelsen skulle ha vidtagit åtgärder för att bringa ärendets handläggning i överensstämmelse med sina påstådda direktiv. Så blev emellertid ingalunda fallet. Generalpoststyrelsen ägnade inte ens frågan ett så stort intresse att man ville företa en undersökning av fallet. Följden är att abonnenterna står där med en försämrad postgång hjälplösa och utan möjligheter att hävda sina intressen gentemot postmyndigheterna. Jag finner ett fortsättande på den vägen vara en allvarlig och oroande tendens för vår svenska landsbygd och de människor som där bygger och bor. Att få en ändring till stånd och få tillbaka en indragen posttur har visat sig omöjligt. I det fallet frestas man säga att något mera orubbligt torde inte finnas i denna världen än ett en gång av poststyrelsen fattat

beslut om inskränkning av postgången på landsbygden. Jag vill påstå att det ur allmänhetens synpunkt icke kan vara tillfredsställande att det skall gå till på detta sätt. När ett statligt ämbetsverk tillåter sig utöva sin myndighet mot enskilda abonnenter och grupper av medborgare i vårt land på detta sätt, förefaller det mig som om det finns anledning för riksdagen att säga ifrån. Jag menar vidare att de bestämmelser som nu finns och som reglerar dessa förhållanden är så pass vaga och lösliga att de ger ett betydande utrymme för postmyndigheterna att åsidosätta abonnenternas berättigade intressen.

Av denna anledning har min motion kommit till för att tillförsäkra abonnenterna en sådan möjlighet. Jag hoppas nu att, därest riksdagen bifaller utskottets utlåtande, landsbygdens abonnenter för framtiden skall ges sådana garantier.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 19**Meddelande ang. felröstning**

Ordet lämnades på begäran till

Herr DARLIN (h), som anförde:

Herr talman! Vid behandlingen av punkten 3 i statsutskottets utlåtande nr 9 röstade jag Nej, d. v. s. för bifall till det av herr Rubbestad framställda yrkandet. Jag avsåg emellertid att rösta Ja, vilket jag härmed ber att få meddela.

§ 20

Interpellation ang. redogörelse för de principiella skälen för Kungl. Maj:ts beslut att avslå AB Exactors ansökan om byggnadstillstånd

Herr HEDIN (h) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Interpellation ang. redogörelse för de principiella skälen för Kungl. Maj:ts beslut att avslå AB Exactors ansökan om byggnadstillstånd

Herr talman! Byggnadsregleringen utgör för närvarande ett instrument, varmed statsmakterna dirigerar näringslivets lokalisering. Ett i tiden näraliggande exempel ger prov på de olägliga verkningar som icke sällan blir följden av dylika statliga ingripanden.

Ett mindre industriföretag i Oxelösund, AB Exactor, har nekats byggnadstillstånd för en utvidgning av driften därstädes. Företaget har därför måst flytta till annan ort, i detta fall Värnamo, där man kunnat övertaga och iordningställa lämpliga lokaler.

Företaget har i Oxelösund 68 anställda, varav 37 är kvinnor. Efter utvidgningen beräknade man att utöka de anställdas antal till 100, varav 65 kvinnor. De arbetstillfällen, som på detta sätt kunnat erbjudas den kvinnliga delen av befolkningen, måste anses vara speciellt värdefulla inom en ort, vars tunga industrier huvudsakligen sysselsätter manlig arbetskraft. I sådana fall är en lätt industri ett önskvärt komplement. I Värnamo finns redan ett antal lätta industrier, och det kan vara tveksamt huruvida kvinnlig arbetskraft i nödig omfattning finns att tillgå i orten.

Företagets kostnader för överförande av verksamheten till Värnamo kan på goda grunder antagas överstiga kostnaderna för utökningen av verksamheten i Oxelösund.

Med stöd av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande fråga:

Vill herr statsrådet ge kammaren en redogörelse för de principiella skäl som föranlett Kungl. Maj:t att avslå AB Exactors ansökan om byggnadstillstånd?

Denna anhållan bordlades.

§ 21

Anmälades, att Kungl. Maj:ts proposition nr 125, angående ytterligare utgif-

ter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57, tillställts kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 22

Meddelades, att bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan anmält att till utskottet från riksdagens revisorer inkommit framställning om ändrad lönegradsplacering av de vid revisorernas kansli inrättade tjänsterna som byrådirektör och sekreterare.

Denna anmälan bordlades.

§ 23

Anmälades, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats följande motioner, nämligen

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 86, angående omläggning av den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen, motionerna:

nr 536, av herr *Dahlén*,

nr 537, av herr *Gustafson* i Göteborg *m. fl.*, samt

nr 538 och 539, av herr *Munktel* *m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 98, angående anordnande av en ny statlig vårdanstalt för alkoholmissbrukare *m. m.*, motionen nr 540, av herr *von Friesen m. fl.*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 100, angående anslag för budgetåret 1957/58 till främjande av bostadsförsörjningen *m. m.*, motionen nr 541, av herr *Bengtsson* i Halmstad *m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

§ 24

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 22.03.

In fidem
Gunnar Britth